

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

1946-1960 ÇOK PARTİLİ DÖNEMDE ŞAİR MİLLETVEKİLLERİ
VE PARLAMENTO FAALİYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
BETÜL ATEŞ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. MEHMET PINAR

VAN-2022

KABUL VE ONAY SAYFASI

Betül ATEŞ tarafından hazırlanan “1946-1960 ÇOK PARTİLİ DÖNEMDE ŞAİR MİLLETVEKİLLERİ VE PARLAMENTO FAALİYETLERİ.” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarih Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Danışman: Doç. Dr. Mehmet PINAR Tarih, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Başkan: Doç. Dr. Mehmet PINAR Tarih, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Üye: Doç. Dr. Mehmet ÖZALPER Tarih Anabilim Dalı, Muş Alparslan Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Üye: Doç. Dr. Cavid QASIMOV Tarih Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye: Doç. Dr. Fatih GENCER Tarih Anabilim Dalı, Bitlis Eren Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye: Dr. Öğr. Üyesi Ferit YÜCEBAŞ Tarih Anabilim Dalı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Tez Savunma Tarihi:	13/4/2022
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Prof. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

(Tarih) (İmza)

Betül ATEŞ

Yüksek Lisans Tezi

Betül ATEŞ

**VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Mart,2022**

1946-1960 ÇOK PARTİLİ DÖNEMDE ŞAİR MİLLETVEKİLLERİ VE PARLAMENTO FAALİYETLERİ

ÖZET

Cumhuriyet tarihimizde çeşitli başarısız denemelerin ardından çok sesliliğin TBMM’de kalıcı olmasını sağlayan Demokrat Parti on yıl boyunca Türk siyasetine yön vermiştir. DP’nin kuruluşu, iktidara gelişi, uygulamış olduğu siyaset ve sona ermesi ülke açısından birçok farklılıkları barındırmaktadır. Aynı zamanda kendisinden sonra gelen ve ülkeyi uzun yıllar yönetecek olan bir siyasi akımın da kurucuları olmuştur. Bu sebeple Türk siyasi hayatının yapısının daha iyi anlaşılması için DP tarihinin her yönüyle değerlendirilmesi gerekir. Ülkeyi yönettikleri süreçte çıkarılan kanunlar alınan kararlar ve her türlü meclis faaliyetlerinin Türkiye Cumhuriyetinin siyasi yaşamında etkileri uzun süre görülmüştür.

Bu bağlamda konuyu daha iyi kavrayabilmek adına öncelikle Osmanlı dönemi ve Tek partili dönemde faaliyet gösteren şairler incelenmiştir. Ardından Çok Partili süreç doğrultusunda TBMM’de söz alan şair milletvekillerinin kimliklerine, meclise sunduğu tekliflere ve bu tekliflerin mecliste yarattığı etkiler ele alınmıştır. Dönemin siyaseti için önemli isimlerin de aralarında bulunduğu bölge milletvekilleri birçok komisyonda görev almış ve hem ülke hem de seçim bölgelerinin ilgilendiren konularda görüş bildirmişlerdir. 1946 sonrası gelişmeler karşısında dönemin şair milletvekillerinin ele almış oldukları konular: siyasi, iktisadi, sosyal, eğitim ve diğer alanlarda farklı bakış açılarıyla devrin sorunları doğrultusunda incelenerek aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı dönemi, Cumhuriyet, 1946-1960, Şair, Milletvekili, Parlamento

Sayfa Sayısı: vi+145

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet PINAR

Masters's Thesis
Betül ATEŞ

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
March, 2022

**POET MEPS IN THE 1946-1960 MULTI-PARTY PERIOD AND
PARLIAMENTAL ACTIVITIES**

ABSTRACT

After various unsuccessful attempts in our republican history, the Democrat Party, which made the polyphony permanent in the Grand National Assembly of Turkey, steered Turkish politics for ten years. The establishment of the Democratic Party, its coming to power, the politics it implemented and the end of it have many differences in terms of the country. At the same time, he was the founder of a political movement that came after him and would rule the country for many years. For this reason, in order to better understand the structure of Turkish political life, the history of the Democrat Party should be evaluated from all aspects. The effects of the laws enacted during the period they ruled the country, the decisions taken and all kinds of parliamentary activities on the political life of the Republic of Turkey have been seen for a long time.

In this context, in order to better understand the subject, first of all, the poets who were active in the Ottoman period and the one-party period were examined. Then, in line with the Multi-Party process, the identities of the poet deputies who took the floor in the Parliament, the proposals they presented to the parliament and the effects of these proposals in the parliament were discussed. Regional deputies, including important figures for the politics of the period, took part in many commissions and expressed their views on issues that concern both the country and the electoral districts. In the face of the developments after 1946, the issues that the poet deputies of the period dealt with: political, economic, social, educational and other areas were examined and transferred in line with the problems of the period with different perspectives.

Keywords: Ottoman Empire, Republic, 1946-1960, Poet, Member of Parliament, Parliament.

Quantity of Page: vi +145

Supervisor: Doç. Dr. Mehmet PINAR

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	v
ÖNSÖZ.....	vi
GİRİŞ	1
1. 1946-1960 Şair Milletvekillerinin Özgeçmişleri	9
1.1. Behçet Kemal Çağlar'ın Hayatı	9
1.2. Fazıl Ahmet Aykaç'ın Hayatı.....	11
1.3. Kemalettin Kamu	13
1.4. Faruk Nafiz Çamlıbel	15
1.5. Ahmet Faik Abasıyanık.....	16
1.6. Yusuf Ziya Ortaç	17
1.7. Orhan Seyfi Orhon	18
1.8. Vasfi Mahir Kocatürk.....	20
1.9. Arif Nihat Asya	21
1.10. Lütfi Kırdar.....	23
1.11. Bülent Ecevit	24
2. 1946-1960 ŞAİR MİLLETVEKİLLERİNİN PARLAMENTO	
FAALİYETLERİ	28
2.1. 1946-1950 Şair Milletvekillerinin Parlamento Faaliyetleri.....	28
2.1.1. Şairlerin Milletvekillerinin Toplumsal ve Sosyal Olaylara	
Yaklaşımları	28
2.1.2. Şair Milletvekillerinin Eğitim ile İlgili Görüşleri.....	35
2.1.3. Şair Milletvekillerinin Siyasi Konular ile İlgili Görüşleri.....	49
2.1.4. Şair Milletvekillerinin Ekonomi ile İlgili Yaklaşımları.....	57
2.1.5. Şair Milletvekillerinin Tarım ile İlgili Yaklaşımları	69
2.1.6. Şair Milletvekillerinin Basın ile İlgili Görüşleri.....	69
2.1.7. Şair Milletvekillerinin Sağlık ile İlgili Yaklaşımları	73
2.2. 1950-1960 Şair Milletvekillerinin Parlamento Faaliyetleri.....	76
2.2.1. Şair Milletvekillerinin Eğitim ile İlgili Görüşleri.....	76

2.2.2. Şair Milletvekillerinin Siyasi Konular ile İlgili Görüşleri.....	81
2.2.3. Şair Milletvekillerinin Ekonomi ile İlgili Yaklaşımları.....	84
2.2.4. Şair Milletvekillerinin Basın ile İlgili Görüşleri.....	91
2.2.5. Şair Milletvekillerinin Sağlık ile İlgili Yaklaşımları	94
SONUÇ.....	97
KAYNAKÇA	99
EKLER.....	104
ÖZ GEÇMİŞ	
TEZ ORJİNALLİK RAPORU	

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
CCA	T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
C	Cilt
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
DSP	Demokratik Sol Parti
DTCF	Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi
TDK	Türk Dil Kurumu

ÖNSÖZ

Bu çalışmada 1946-1960 yılları arasında faaliyet gösteren şair milletvekillerinin parlamentoda yapmış oldukları çalışmalar ve hayatları ele alınmaya çalışılmıştır. Çalışmanın konusu dönemin siyasi, iktisadi, sosyal, eğitim ve diğer alanlarında farklı bakış açılarıyla, devrin sorunlarına çözüm aranmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda Osmanlı dönemi ve çok partili döneme geçiş sürecinde söz alan şairlerinin bir kaç konuda söz almalarıyla da şekillenmiştir. Bu bağlamda parlamentoda faaliyet gösteren şairler; Behçet Kemal Çağlar, Fazıl Ahmet Aykaç, Kemalettin Kamu, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ahmet Faik Abasıyanık, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Vasfi Mahir Kocatürk, Arif Nihat Asya, Lütfi Kırdar ve Bülent Ecevit'tir.

Metin iki bölümden oluşup giriş kısmında Osmanlı dönemi ve 1923'ten 1946 yılına kadar şair de dâhil olduğu ülke içi faaliyetleri ile ilgili bilgi verilmiştir. Birinci bölümde şairlerin doğumlarından ölümlerine kadar olan süreç ile ilgili bilgi verilmiş olup hayatları anlatılmıştır. Şairlerin aileleri, doğumları, eğitim hayatları, çalışma süreçleri ve vefatları ile ilgili genel bilgi aktarılmıştır. İkinci bölümde ise 1946-1950 ve 1950-1960 olarak dönemin eğitim sosyal, ekonomi, basın, sağlık gibi konulara karşı çözüm ve öneriler ele alınmıştır. Sonuç kısmında ise elde edilen belge, vesika ve bilgilere dayanarak 1946-1960 yılları parlamentoda faaliyet gösteren şair milletvekillerinin temel hedeflerinin sosyal, ekonomi, eğitim, tarım, sağlık ve basın gibi halkı doğrudan ilgilendiren sıkıntıları meclis gündemine getirmiş ve bu sorunlara çözümler bulmaya çalışılmıştır.

Çalışma hazırlanırken özgün bir bakış açısı geliştirilmeye ve objektif olunmaya dikkat edilmiştir. Metin hazırlanırken büyük ölçüde TBMM Zabıtlarına, Cumhuriyet Arşivi, TBMM tercüme-i hal varakasına başvurulmuştur. Dönemin gazete, süreli yayınlar taranıp araştırma eserler de incelenerek, 1946-1960 yıllarında faaliyet gösteren şair milletvekillerinin hayatları ve parlamento içinde yapmış olduğu çalışmalar ele alınacaktır.

Çalışmalarım süresince yardımına başvurduğum Doç. Dr. MEHMET PINAR'a, sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda bütün çalışmalarımnda sabırla bana destek olan annem ve babama teşekkürü bir borç bilirim.

Betül ATEŞ

GİRİŞ

1946-1960 yılları arasında parlamentoda faaliyet gösteren şair milletvekillerinin siyasal, tarımsal, toplumsal, iktisadi ve eğitim gibi olaylara yaklaşımını daha iyi bilmek için Osmanlı dönemi ve Tek Partili döneme doğru şairlerin, devrin konjonktürüne uygun yapmış oldukları çalışmaları irdelemek gerekir.

Osmanlı devletinde 18. ve 20. yüzyılları kapsayan dönemde şair sayısı yedi bin civarında olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Osmanlı devletinde böylesine çok şair yetişmesinde devleti yöneten aile bireylerinin de şiirle meşgul olduğu söylenebilir. Öte taraftan Osmanlı dönemi şair ve yazarlarının birçok konuda bilgi sahibi oldukları bilinmektedir. Gerek yönetimle ilgili gerekse halk için halk anlayışına karşılık faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu şairlerden biri 18. yüzyılın önemli şairlerinden Nedim¹ gerçekleştirmiş olduğu çalışmalarıyla dönemin tanınan şairlerinden olmuştur. Bu bağlamda Nedim, meslek hayatına erken atılan bir şairdir. Dolayısıyla ilk olarak 1726'da hariç medresesi müderrisliğinden Mahmut Paşa mahkemesi naipliğine getirilmiştir. Ardından 1727 yılında Molla Kırîmî Medresesi'nde, 1728 Nişancı Paşayı Atîk medresesinde görev yapmıştır. Bir yıl sonra Sahn-ı Semân Medreseleri müderrisliğine yükselerek görevine devam etmiştir.² Kendisinin sürekli kademe atlaması ve yapmış olduğu çalışmalarda başarılı olmasıyla döneme adeta damgasını vurmuştur. 18. yüzyılda yalnız Nedim değil aynı zamanda başarılı bir diğer şair Fazıl ise maden görevlisi ve defterdar olarak tanınmıştır.³ Bunu takip eden bir diğer şair Sünbül- Zade Vehbi Maraş'ın iftihar kaynağı haline gelmesiyle Maraş ulemasından maarife tahsil ettikten sonra İstanbul'a gelerek kadılık yoluna girmiş ise de yaşadıklarının yolunda gitmemesiyle bazı âlimlerin yardımıyla hoca olarak yoluna devam etmiştir. Daha sonraları İran da elçiliğe tayin edilmiştir. Bu memurluğun kötü sonuçlar doğurduğunu yaşayınca hocalığı terk etmek zorunda kalmış ve eski mesleğine dönmüştür.⁴

¹ Muallim Naci, *Osmanlı Şairleri*, Haz: Cemal Kurnaz, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986, (1.Baskı), 32.

² Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, Haz: Fikri Yavuz-İsmail Özen, Meral Yayınevi, İstanbul, 1972, 2.Cild, 269-270.

³ Muallim Naci, 306.

⁴ Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, 356.

19.yüzyıl şairlerine değinmek gerekirse Enderunlu Vasıf, sarayda hizmeti ile Topkapı Sarayında Enderun Hassa Koğuşuna kabulü ile başlamıştır. Ardından önemli sayılabilecek başka görevlerle devam etmiştir.1815’de pekşir ve anahtar ağalığı, 1817’de ise kiler kethüdalığına kadar yükselmiştir.⁵ Bu yüzyıla damga vuran bir diğer şair ise Bayburtlu Zihnî olmuştur. Öncelikle almış olduğu görevleri başarıyla tamamlayarak tanınan şairler kategorisine girmiştir. Başarısında bazı devlet adamlarına sunduğu kasideler sayesinde Divan-ı Hümayun Kalemi’ne kâtip olarak başlamıştır. On yıl sonra 1826 ‘da tekrar Bayburt’ta dönmüştür. 1828-1829 Rus istilası sırasında memleketini terk ederek Erzurum’a gitmek zorunda kalan Zihnî orada önce Moralı Derviş Paşa’nın, daha sonra Erzurum valileri Rauf, Galip ve Eğinli Salih paşalarla Hazine-dar-zade Osman Paşa’nın kâtipliklerini yapmıştır. Bir süre sonra tekrar İstanbul’a gidip Çanakkale muhafızı Vasıf Paşa’ya mektupçu olmuştur.1846 yılında ise Sadrazam Sarım Paşa’nın emriyle önce Hopa sonra Of’a mal müdürlüklerine tayin edilmiştir. Vasıf Paşa’nın Trabzon valisi olması üzerine azledilip daha sonra sırasıyla Ünye, Karaağaç, Sürmene, Vakfıkebir ve tekrar Ünye mal müdürlüklerinde bulunmuştur.⁶ Genel olarak ifade edilirse 19. yüzyıl tarihsel bakımdan siyasi ideolojilerin ön plana çıktığı bir dönem olarak ortaya çıkmıştır.

20. yüzyıl, şairlerin siyasal ve toplumsal gelişmeler doğrultusunda düşünceleriyle faydalı olmaya çalıştıkları bir dönem haline gelmiştir. Bu şairlerden Yakup Kadri Karaosmanoğlu, vermiş olduğu kararlarda daima kendinden emin tavırlar sergilemiştir. Öncelikle Mardin ve Manisa da milletvekilliği yapmıştır. Milletvekilliği süresince *Hakimiye-i Milliye*, *Cumhuriyet* ve *Milliyet* gazeteleriyle imtiyaz sahipliği yaptığı *Kadro* dergisinde edebi ve siyasi yazılar kaleme almıştır. *Kadro*, Kemalist devrimleri yanlış yorumladığı ve temel ülkelerin saptırılmak istendiği iddialarından dolayı kapatılmıştır.⁷ Bu düşünce doğrultusunda ilk sayıdaki başyazı şu gözlemde bulunuyordu: “*Türkiye devriminin içindedir, ama hala devriminin ideolojisi olabilecek bir düşünce sistemi üretmemiştir.*” O sırada *Kadro*, sadece Türkiye’ye değil, yakın gelecekte kendilerinin kurtarmaları beklenen sömürge ve yarı sömürgelere

⁵ Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, 431.

⁶ Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, 440.

⁷ Aytekin Alpaslan, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Romanlarında Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Geçiş*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi/Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2007, 10-14.

de uygulanabilecek bir ideolojiyi oluşturmaya çalışmışlardır.⁸ 1932-1934 arasında çıkan bu kısa ömürlü dergi, özellikle 1980'lerden sonra Türkiye'de üzerine en fazla akademik çalışma yapılan yayıncılık deneyimlerinden biri olmuştur. Bu bağlamda derginin fikri temeli Şevket Süreyya Aydemir'in 1931'de Türk Ocağı'nda verdiği *İnkılap ve Kadro* konferansında atılmıştır. Aydemir, temel meselenin "İnkılap Bitti" statükoculuğuna teslim olmamak, inkılabı derinleştirerek süreklileştirmek için de " fikir esaslarını prensipleştirmek"tir. *Kadro*, inkılabın ideoloji açığını takviye etme misyonunu üstlenerek çıkmıştır.⁹ Bir diğer politika ile ilgilenen şair Celal Sahir Erozan, 1903'te Hariciye Nezareti'nde kâtiplikle memuriyet hayatına başlamıştır. Daha sonra Mercan ve Kabataş idadileriyle İstanbul Lisesi'nde Mekteb-i Sultani'de (Galatasaray Lisesi) , İstanbul Muallim Mektebi'nde kitabet (kompozisyon) , edebiyat ve Fransızca hocalığı yapmıştır. Mütareke devrinde komisyonculuk ve ticaretle meşgul olmuştur. (1917-1918) . Barut şirketi komiseri olarak çalışmıştır.¹⁰ III. Dönem Zonguldak Milletvekili yapmıştır. Tekrar V. Dönemde de Zonguldak'tan milletvekili seçilmiştir. 17 Şubat 1935 tarihli seçim tutanağı, 7 Mart 1935'te onaylanmıştır. 25 Mart 1935'te Meclise katılmıştır. Ardından Hariciye Encümenliğine seçilmiştir.¹¹ Bu arada yeni Türk alfabesinin tespiti için kurulan heyete girmiştir. Türk Dili Tetkik Cemiyetinin (Türk Dil Kurumu) başkan vekilliğinde de bulunmuştur.¹² Celal Sâhir veznedarlığa, Yakup Kadri de azalığa seçilmiş ve bu dört kişiden oluşan kurucu kurulun ilk işi 26 Eylül 1932'de toplanması kararlaştırılan Dil Kurultayı'nın hazırlık çalışmaları olmuştur. Amaçları Türk dilinin sözlük hazinesini özleştirmek ve dili geliştirmenin yollarını aramak olarak belirtilen kurultay için, Anadolu Ajansı aracılığıyla aydınlardan konuyla ilgili tezler istenmiştir.¹³ Söz konusu Türkçenin arılaşması konusuna gelince, Osmanlıcadan kurtulması, büyük ölçüde 1930'larda başlamış olup devam eden bir süreçti.¹⁴ 12 Temmuz 1932'de kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyeti, 24 Ağustos 1936'da toplana üçüncü Dil Kurultayında varılan bir kararla

⁸ Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2019,(17.Baskı), 84.

⁹ Tanıl Bora, *Cereyanlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020, (7. Baskı), 159-160.

¹⁰ Orhan Okay, "Celal Sahir Erozan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 1993, (7. Cilt), 245.

¹¹ İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi TBMM, V. Dönem, 1935-1939*, Eskişehir, 2000,(2.Cilt), 767.

¹² Okay, "Celal Sahir Erozan", 245.

¹³ Mine Alp, *Milli Mücadele'de Zonguldak ve II. ve III. TBMM'DE Zonguldak Milletvekillerinin Hayatları ve Faaliyetleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Hacı Bayram Veli Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara,2019, 36-37.

¹⁴ Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021,(28. Baskı), 208.

“Türk Dil Kurumu” adını almıştır.¹⁵ Kurumun ilk kurultayı 26 Eylül 1932’de yapılmıştır.¹⁶ Bu bağlamda şair milletvekillerinden Samih Rıfat Yalnızgil ilk Türk Dil Kurultayını açtığını belirtmiştir. Konferansında bir örnek olarak Türkçede birçok kelimenin asıllarını Ari ve Sami dillerle karşılaştırmıştır. Verdiği örneklerde Türkçedeki ilk kelimelerin birçoğunun ari dillerde aynı olduğunu ispat etmiştir. Bu ve bunun gibi birçok örnek vermiştir. ¹⁷ Bu bağlamda Yalnızgil, Türk dilinin milli gücü içerisinde gelişimini aramak maksadıyla kurulan kurultayın, amacının sadece bu olmadığını aynı zamanda bir taraftan üstünde duran devirlerin tarih ile diğer yandan kurulduğu bina altındaki milli ve değerli manzarası ile neslin evlatlarına ilham olduğuna dair birçok manalar barındırdığını belirtmiştir.¹⁸ Aynı zamanda şair milletvekili Velet Çelebi İzbudak, dil inkılabı için aslında üç sebepten ötürü geliştirmek istediklerini belirtmiştir. Bunların, Dili zenginleştirmek, dili yabancı unsurlardan arındırmak ve dili imkânlar doğrultusunda güzelleştirmek oluğu belirtilmiştir.¹⁹ Saf Türkçeye doğru önemli konferansların ve adımların atıldığını belirtmiştir. Samih Rıfat, Türk dilinin gelişmesinin yanında Türk edebiyatının da gelişiminin inceleyeceğinin ve Karahan Türkleri edebiyatını da inceleyeceğini söylemiştir.²⁰ Eleştirdiği bir diğer nokta on altıncı asırda, Osmanlı padişahlarının yabancı ırklarla sürekli yakınlığından ötürü Türklükten çıktığını belirtmiştir. Türkleri hor görmeye başladıklarını ifade etmiştir. Bu konuda Koçi Beyin Dördüncü Murada verdiği ıslahat projesinde bunun apaçık olduğunu Türkleri adeta küçümser tavırla ifade ettiğini ve Türk Padişahının bu duruma ses çıkarmadığını izah etmiştir. Bu bağlamda sarayın yıkıldığı gibi saray dilinin de yıkıldığını belirtmiştir. ²¹ Böylece Celal Sahir de Arap harflerinin bırakılıp Latin harflerinin kabulüyle sonuçlanan Harf Devrimi’nde (1 Kasım 1928) önce bir araya gelen Dil Komisyonu’nun üyelerinden biri olmuştur.²² Bu devrim, aynı zamanda cumhuriyetçi devrimlerin tarih ve dil

¹⁵ Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam(1922-1938)*, Remzi Kitapevi, İstanbul, (3. Cilt), 426.

¹⁶ Sina Akşin, 208.

¹⁷ *Dil kurultayı dün toplandı*, Milliyet, 27.9.1932,1-6.

¹⁸ *Türk milletine kendi dilinde öz varlığını veren inkılap başladı*, Milliyet, 27.9.1932, 5.

¹⁹ *Dilin zenginleştirilmesi*, Vakıf, 13.11.1932, 4.

²⁰ *Kurultayın 4 üncü günü idi*, Vakıf, 30.9.1932, 6.

²¹ *Dil inkılabı en kısa bir zamanda başarılabacaktır*, Son Posta, 27.9.1932, 9.

²² Mehmet Doruk Kandemir, *Celal Sahir Erozan’ın Şiirleri: Çeviri Yazı ve Tematik İnceleme*, (Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2020, 2.

sorunlarındaki aşamasının kapılarını açmıştır.²³ Görüldüğü gibi Türk Devrimi'nde düşünce ve hareket devamlı olarak bir arada görülür.²⁴

Görüldüğü gibi tarihte birçok şairin politikaya karşı yakından ilgili olduğu aşikârdır. Bunlardan biri de Hamdullah Suphi Tanrıöver olmuştur. Kendisi Türk Yurdu Cemiyeti, Türk Ocağı ve Ocakları'nın başkanlığını yapmıştır. Birlikte Mehmet Emin Yurdakul, Halide Edip, Ziya Gökalp gibi isimler bu değinin Hars ve İlim Heyeti azalığına seçilmişlerdir.²⁵ Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali sebebiyle İstanbul'da düzenlenen protesto mitinglerinde yaptığı konuşmalarla dikkat çekmiştir. Son Osmanlı Meb'usan Meclisi'ne Saruhan Mebusu olarak seçilmiştir.²⁶ Sonraki süreçte Türk Yurdu Ocakları başkanlığına getirilmişti. Bazı bölgelerde çalışmalarıyla kerpiçten bir okulu Türk Ocağına çevirmişti.²⁷ Ardından Hamdullah Suphi, Türk Ocakları Başkanı olarak Son Osmanlı Meb'usan Meclisi seçimlerine katılmış, Saruhan ve Antalya'dan mebus seçilmiş, Antalya'yı tercih etmiştir. Misak-ı Milli kararlarının Son Osmanlı Meb'usan Meclisi'nde kabulünde etkin rol oynamıştır. 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgali sırasında Anadolu'ya geçerek Ankara'da TBMM çatısı altında faaliyetlerini sürdürmüştür. Aynı yıl Maarif vekilliğine getirilmiştir. *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde İstanbul matbuatına karşı Milli Mücadele'yi savunan yazılar yazmıştır. Bu arada Matbuat ve İstihbarat Genel müdürlüğü yapmıştır. Mehmet Akif Ersoy'un yazdığı İstiklal Marşı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde milli marşı kabul edilmesi için özel bir çaba sarf etmiştir. 1923'te ikinci meclise İstanbul mebusu olarak girmiştir.²⁸ Mecliste zaman zaman münakaşalara giren Tanrıöver, üzerinde durmuş olduğu birkaç konuya değinmek gerekirse ilk olarak İmar ve İskân Bakanlığına karşı eleştiride bulunmuştur. Muhacirlerle ilgili sorunun daha çok ciddiye alınması gereken bir konu olduğunu bunun Türkiye açısından da ülkeye intikal edilen muhacirler içinde daha kapsamlı ele alınması gerektiğini vurgulamıştır.²⁹ Bir diğer ele almış olduğu konu çocuk esirgeme kurumlarının doğru işlenmemesiyle ilgili olmasıydı. Söz konusu çocuk esirgeme kurumunun müfettişler tarafından

²³ Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018, (27.Baskı), 551.

²⁴ Suat İlhan, *Evrimsel Türk Devrimi*, Atatürk Araştırma Merkezi Ankara, 1998, (6.Baskı), 140.

²⁵ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi TBMM, IV, 1931-1935*, Ankara, 1996, (1.Cilt), 383-384.

²⁶ Cemal Güven-Ekrem Zahid Boyraz, Hamdullah Suphi Tanrıöver'in ilk Maarif Vekilliği Dönemi Faaliyetleri, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, (10), 2016, 289-290.

²⁷ Falih Rıfkı Atay, *Çankaya*, (1. Baskı), Pozitif Yayınları, İstanbul, 2018, 170.

²⁸ Cemal Güven-Ekrem Zahid Boyraz, Hamdullah Suphi Tanrıöver'in ilk Maarif Vekilliği Dönemi Faaliyetleri, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, (10), 2016, 289-290.

²⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 19, C.II, 10.12.1924, 56.

denetlenmesi ve maddi, manevi açıdan iyileştirilmesi gerektiğini dile getirmiştir.³⁰ Adeta halkın sesi olmaya çalışan Tanrıöver, İstanbul milletvekilliği süresinde halk için kendisine verilen yardımları kanıtlar nitelikte CHP sekreterliğine resmi olarak yönlendirdiği yazıyı beyan etmişti.³¹

Sonraki süreçte Ankara’da Etnografya Müzesini kurmuştur. İstanbul’da Türk Ocaklarını tekrar faaliyete geçirmiştir.³² 1931-1939 yılları arasında Bükreş’te büyükelçilik görevinde bulunmuştur.³³ Tekrar ülkeye dönmesiyle çalışma hayatına Türkiye’de devam etmiştir.³⁴ 1943’te İçel, 1946’da İstanbul milletvekili seçilmiştir.³⁵ Şair milletvekillerinden bir diğer isim Mehmet Emin Yurdakul olmuştur. Çalışma hayatına öncelikle İttihat ve Cemiyetine girmesinin aka binden 1907’de Erzurum 1908’de ise Trabzon Rüsumat Nazırı olmuştur. 1909’da önce Bahriye Müsteşarlığına, aynı yılın sonlarına doğru da Hicaz Vali vekilliğine getirilmiştir. Mekke Emiri şerif Hüseyin ile Hicaz vali vekilliği yaparken, anlaşılamamış ve gönüllü olarak Sivas Valiliği görevine getirilmiştir. Sivas Valisi olarak görev yaptığı zamanda, bazı vazifeliler üzerindeki takdir hakkı engellenmek istenince, üç ay sonra bu görevi de sonlandırıp İstanbul’a gelmiştir. Sonraki dönemde 3 Temmuz 1911’de Türk Ocağı kurucuları arasına girmiştir. Halide Edip, Ziya Gökalp, Hamdullah Suphi, Fuat Köprülü ile birlikte Türk Ocağı Hars ve İlim Heyeti azalığına seçilmiştir. Türk Yurdu adlı Türkçü derginin imtiyazını almıştır.³⁶ Ancak İttihat ve Terakki ile Osmancılık ülküsünü gütmeye devam ettikleri için ters düşerek ittihatçılarla yollarını ayırmıştır. Yine onların gayretleri doğrultusunda, Mehmet Emin Yurdakul, Türkçülük amacı olmasıyla Ağustos 1911 yılında Erzurum Valiliğine tayin ile İstanbul’dan uzaklaştırılmıştır. 1913’de Musul ‘a milletvekili olarak atanmıştır. 17 Aralık 1914’te “Türkler ’in ilk büyük milli şairi” tanıtımıyla Türk Ocağı tarafından adına büyük bir tören düzenlenmiştir. Çanakkale savaşları sırasında kurulan İstanbul Heyet-i

³⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:15, C.I, 8.9.1923, 459-460.

³¹ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (BCA): 490.1-572.2279.1.

³² Cemal Güven-Ekrem Zahid Boyraz, Hamdullah Suphi Tanrıöver’in ilk Maarif Vekilliği Dönemi Faaliyetleri, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, (10), 2016, 289-290.

³³ BCA, 030.18.1.2-87.62.7.

³⁴ BCA, 30.1.171-35.17.

³⁵ Cemal Güven-Ekrem Zahid Boyraz, Hamdullah Suphi Tanrıöver’in ilk Maarif Vekilliği Dönemi Faaliyetleri, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, (10), 2016, 289-290.

³⁶ Tayfur Urgan, *Türk Milliyetçiliği Bağlamında Bir Mütefekkir ve Devlet Adamı Olarak Mehmet Emin Yurdakul*, (Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir, 2019, 40-41.

Edebiyyesi ile birlikte savaş alanına giderek askerin maneviyatını yükselten konuşmalar yapmıştır. Mütarekenin ardından İstanbul'un işgali üzerine bazı arkadaşlarıyla birlikte Ankara'ya gitmiştir. Milli Mücadele devam ederken halka ve orduya moral verici konuşmalar yapmak için Mehmet Akif Ersoy ve Samih Rifat'la birlikte Anadolu'ya gönderilmiştir. Cumhuriyetin ilanı üzerine Şarkikarahisar(1923) ve Şebinkarahisar'dan (1927) mebus seçilmiştir. Bu seçimi sırasında önemli konular üzerinde durmuştur. Öncelikle Arp harfleri konusuna karşılık düşüncelerini belirtmiştir. ³⁷Mehmet Emin Yurdakul, bir heyet dâhilinde³⁸ Arap harfler için düzenlemenin getirildiğini belirtmiştir. Gelişme ve medeniyetin ruhunu halkın içerisine yayamadığını, ilim ve sanatın sesini halkın içerisine alamadığından, aydın kesim ile halk kesiminin arasında uçurumlar oluşturduğundan dolayı yeni Türk harflerine ihtiyacın olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda yeni Türk harflerinin on dört milyon Türk halkı harekete geçeceğini, aydın zümre ile halk zümresi arasındaki bağlantıyı yakınlaştıracak, düşünürler, ilim ve hakikatin altın anahtarlarını dökeceğini esrarın ebedi belirsizliğinin kaldıracağına, şüphe ve isyanın yıkıcı fikirlerini dağıttıracak, mazinin yalanlarını, ruhlara vurulmuş zincirlerini parçalayacağını dile getirmiştir.³⁹ İfade özgürlüğünün ardından 1930'da kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'na katılmıştır. Daha sonra Urfa(1932) milletvekilliği için 15 Nisan 1932 'de yapılan seçimde seçilmiştir. 2 Mayıs 1932'de Meclise katılmıştır.⁴⁰ Bundan sonraki süreçte ise 1943 yılında İstanbul milletvekilliğine seçilmiştir. ⁴¹

Bir diğer şair milletvekili Kemalettin Kamu ise siyasi hayatı 1939 yılında meclisin altıncı dönem seçimlerinde Rize'den aday gösterilmesiyle başlamıştır. Bundan sonra iki dönem daha milletvekilliği yapacak olan Kamu, Paris'te öğrenimini gördüğü bölüm nedeniyle TBMM Maliye Komisyonu sözlüğüne getirilir. Kamu, 6.dönem milletvekilliğinden sonra meclisin 7. ve 8. dönemlerinde de ilki tekrar Rize, ikincisi Erzurum milletvekilliği olmak üzere iki dönem daha milletin temsilcisi olarak meclisteki yerini almıştır. Rize milletvekili iken Rize Çay Fabrikası'nın kurulmasında

³⁷Tayfur Urganç, *Türk Milliyetçiliği Bağlamında Bir Mütefekkir ve Devlet Adamı Olarak Mehmet Emin Yurdakul*, 40-41.

³⁸ BCA, 030.18.1.2-1.11.3.

³⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:1,C.V,1.11.1928,9.

⁴⁰ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi TBMM*, IV, 1931-1935, Ankara, 1996, (2.Cilt), 581.

⁴¹ Tayfur Urganç, *Türk Milliyetçiliği Bağlamında Bir Mütefekkir ve Devlet Adamı Olarak Mehmet Emin Yurdakul*, 41-43.

büyük rol oynayan Kamu, Erzurum milletvekili görevini yürütürken ise meclisin tekel ve gümrük sözcülüğünü yapmıştır. ⁴² Bu milletvekilliği sürecinde değinmiş olduğu konu Harf inkılabı ile ilgili bir sorundan bahseden şair milletvekillerinden Kemalettin Kamu, Milli Eğitimin eski harflerle basılmış olan bazı kitapların etüt kitabı olarak okul ve kültür kütüphaneleri için satın alınabilmesine anlam veremediğini belirtmiştir. Harf inkılabına ait kanun kabul edildiği zaman ilk mekteplerin birinci ve ikinci sınıflarında bulunan çocuklar halen üniversite sıralarından gelmiş gençler olduğunu belirtmiştir. Bu bakımdan mektep kütüphanesine eski harflerle basılmış kitapların etüt kitabı namı altında konmasının gereksiz olduğundan bahsetmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, milli kitapsaraylarının zenginleşmesi, ilim ve sanat değeri yüksek olan eski eserlerin, zayi olmaması için bazı kütüphanelerin, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yetkili kurumlar tarafından satın almasını ve saklayabilmesi gerektiğini belirtmiştir. ⁴³ Bir diğer konu söz konusu dil konusunun olmasıyla şair milletvekili Kemalettin Kamu, Türk harfleriyle basılacak paranın evrensel bir araç olarak kullanıldığını belirterek basımında söz hakkının ulusa ait olduğunu belirtmiştir.⁴⁴ Aslında Kamu'nun siyasi hayatı TBMM seçimlerine katılmadan evvel başlamaktadır. 1933 yılına kadar Anadolu Ajansı'ndaki görevini sürdüren şair, bu yıla kadar adına çeşitli seyahatlerde Atatürk'e eşlik etmiştir. Onu: 1926, 1931 ve 1933'te sırasıyla Malatya, Atina ve Peşte yolculuğunda Mustafa Kemal'in yanında bulunmuştur.⁴⁵

Bu çalışmada Osmanlı dönemi şairlerinin yapmış oldukları çalışmalarla birlikte 1946-1960 yılları şair milletvekillerinin hayatları ve parlamento faaliyetler ele alınmaktadır. Bunun yanında aynı zamanda şair milletvekillerinin dönemin şartlarına göre bulunmuş oldukları seçmen bölgelerindeki halkın maddi manevi sesi olmaya çalışmışlardır. Bu şairler Türk tarihinde önemli adımların atılmasına neden olmuşlardır. Dönemin koşulları gereği birçok farklı görüşlerle karşılaşmışlardır. Cumhuriyet rejimine ayrı perspektiften yaklaşan şairlerin düşüncelerinin hâkim olduğu belirtilmiştir.

⁴² Özden Atik, *Kemalettin Kamu'nun Hayatı ve Eserleri Üzerine İnceleme*, (Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2008, 19.

⁴³ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 10, C.II, 10.5.1939, 39.

⁴⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:48, C.IX, 24.4.1944,215-216.

⁴⁵ Özden Atik, *Kemalettin Kamu'nun Hayatı ve Eserleri Üzerine İnceleme*, 19.

1. 1946-1960 ŞAİR MİLLETVEKİLLERİNİN ÖZGEÇMİŞLERİ

1.1. Behçet Kemal Çağlar'ın Hayatı

Behçet Kemal Çağlar'ın ailesi ile ilgili Selçuklular döneminde Kayseri'nin doğusunda bulunan Koramaz Dağları eteklerindeki Büyük Bürüngüz köyünü oluşturan Şabanbeyzade diye herkesin bildiği Türk soyundan gelmişlerdir. Şaban Ağa'ya dayanan bu eski ailenin çevresinden birçok eğitilmiş, bilgili insanlar yetişmiştir. Çağlar'ın babası Şaban Hami Bey(1877-1933) bu aileden Vahit Bey'in oğludur. Şaban Hami Bey'in annesi Nimet Hanım, Kayseri'nin Müftü Efendiler ailesinden gelmektedir. Aynı zamanda Nail Efendi de o dönemin âlim ve şairlerdendir. O zamanki hayat şartlarına göre Şaban Bey çok iyi bir eğitim almıştır. 1901 yılında İstanbul Halkalı yüksek ziraat okulunu bitirmiştir. Ardından bir süre Alaşehir'de orman memurluğuna başlamıştır. Ardından diğer bir görev yeri olan Erzurum'da müfettiş yardımcılığı olarak çalışmalarına devam etmiştir. İlk gazetelerini 1908 yılları arasında çıkarmıştır Bu gazeteler ticaret ve ziraat olarak biliyordu. Aynı zamanda bir diğer ilgi alanı olan ziraat ile ilgili olarak çeşitli makaleler yayınlamıştır. Şaban Hami Bey, Eğitim çağındayken edebiyata olan ilgisi çoğalmıştır ve şiirler yazmıştır. Daha Erzincan'dayken Zeliha hanımla tanışmıştır. Daha sonra evlenmeye karar vermiştir. Bu evlilikten üç çocuk dünyaya gelmiştir. Behçet Kemal(1908), Fikret(1910) ve Türkan(1916) dır. Çağlar'ın kardeşleriyle ilgili pek bir bilgiye ulaşılmamıştır.⁴⁶ Doğumu ile ilgili olarak Çağlar, 23 Temmuz 1908'da Erzincan'da dünyaya gelmiştir. Bir buçuk yaşında dedesinin memleketi Kayseri'ye gelmiştir. Ziraat Müdürlüklerinde çalışan babasıyla memleketin bit çok yerini gezmiştir.⁴⁷ Çağlar, çocukluğunda çok fazla kültür farklılıklarıyla karşılaşmıştır. Babasının görev yerinin sürekli değişmesi ile birlikte Bolu, İzmir, Kayseri, Erzincan ve Kudüs gibi çeşitli yerlerde yaşama fırsatını elde etmesiyle kendisini birçok yönden geliştirmesine sebep olmuştur. Bu onun için olumlu sonuçlar doğurmuştur. Öğrenimiyle ilgili olarak: eğitimine ilk olarak 1913 yılında Bolu'da İmaret İlkokulunda başlamıştır. Okulda herkesin özendiği öğrenci durumuna gelmiştir. Onun hareketliliği ve canlılığı gözden kaçmamıştır. Şiir okumaya ve ezberlemeye meraklı olan Çağlar'ı öğretmenleri okul kürsüsüne çıkararak

⁴⁶ Rojbin Yıldırım, *Behçet Kemal Çağlar Hayatı, Eserleri ve Fikirleri Üzerine Bir İnceleme/ Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2021, 9.

⁴⁷ TBMM Arşivi, Behçet Kemal Çağlar Tercüme-i Hal Dosyası.

babasının ezberlettiği şiirleri okutmuşlardır. Ardından babasının Konya'ya atanması üzerine 1915 sonbaharında önce Mevlana Türbesinin arkasındaki Konya Numune okuluna başlamıştır. Ertesi yıl Konya lisesinin ilk kısmına devam etmiş, bu okulda da üçüncü sınıf olacakken okul müdürü, yaşının küçük olmasıyla Çağlar'ı tekrar ikinci sınıfa başlamasını söylemiştir. Çağlar, bu okulda ancak bir yıl okuyabilmiştir. 12 Ocak 1916'da babasının Kudüs Ziraat Müdürlüğüne gönderilmesiyle eğitimine Kudüs'te devam etmiştir. Ardından 7 Nisan 1917'de Kayseri'ye gelmişlerdir. Kayseri'de Kayseri-Sivas Muhacirin Ziraat Memurluğuna atanan Şaban Hami Bey bir taraftan memurluk yapmış bir taraftan da yazı yazmaya devam etmiştir. Uzun bir süre vilayet gazetesinin başyazarlığını yapmıştır. İlk, orta ve lise öğrenimini Kayseri'de tamamlayacak olan Çağlar, bu sırada Kayseri- Sivas kapısındaki Terakki Mektebi'nin üçüncü sınıfına yazılmıştır. Ardından 1918'de Kayseri Lisesinin ilkokul bölümüne verilmiştir. İlkokulunu burada tamamladıktan sonra 9. sınıfa kadar devam edecek olan Çağlar, orta öğrenimine de burada devam etmiştir. Babasının Ankara'ya tayin edilmesi üzerine Çağlar, İzmir Lisesi'ne yatılı olarak gönderilmiştir. Bir senede bu lisede okuduktan sonra babasının tayini tekrar Kayseri Ziraat Müdürlüğü'ne çıkmasıyla Çağlar, orta öğrenimini Kayseri Lisesinde tamamlamıştır.⁴⁸ Daha sonra Zonguldak Yüksek Maden Mühendisliğini kazanmıştır⁴⁹ Bu okuldaki 1929'da mezun olmuştur. Daha sonra Fransız madenlerine stajyer olarak gönderilmiştir. 1930-1931 yılları arasında Ekonomi Bakanlığına bağlı olarak Maden Mühendisliği yapmıştır. 1932-1933 yıllarında TDK'nda sekreterlik yapmıştır.⁵⁰ Ankara'ya göreve başladıktan sonra Onuncu Yıl marşını ve bir iki manzum piyes yazması üzerine Atatürk tarafından İngiltere'de edebi etütler yapmaya gönderilmiştir. Yurda döndüğü sırada Halkevleri Müfettişliğine atanmıştır. Bu görevi sırasında 30'dan fazla ili, ilçe ilçe dolaşıp incelemelerde bulunmuştur.⁵¹1943 ve 1946 yıllarında iki dönem CHP Erzincan Milletvekili olarak mecliste bulunmuştur. 1946 yılında TBMM'de Milli Savunma Encümenliği azalığına seçilmiştir.1946-1947 yıllarında tekrar azalığa seçilmiştir.⁵²

⁴⁸ Rojbin Yıldırım, *Behçet Kemal Çağlar Hayatı, Eserleri ve Fikirleri Üzerine Bir İnceleme/ Araştırma* 9-11.

⁴⁹ TBMM Arşivi, Behçet Kemal Çağlar Tercüme-i Hal Dosyası.

⁵⁰ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM- VIII. Dönem(1946-1950)*, Ankara, 2012, (3.Cilt), 389.

⁵¹ TBMM Arşivi, Behçet Kemal Çağlar Tercüme-i Hal Dosyası.

⁵² Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM- VIII. Dönem (1946-1950)*, Ankara, 2012, (3.Cilt), 389.

Ankara Halk Partisi tarafından yayınlanan Ankara Akşam Haberleri gazetesine daha iyi bir sözcü için çalışmalara başlanmıştı. Bu görevi Çağlar, ifa etmeğe çalışırken başyazar değil de işini ne denli iyi yaptığı araştırılmıştır. Ankara Akşam Haberleri gazetesine, demokrasi anlayışı günün şartlarına daha uygun bir başyazar gerekliliği üzerinde durulmuştur.⁵³

1 Kasım 1948 tarihinde ise TBMM Divan Kâtipliğine seçilmiştir.⁵⁴ 1943'ten 1948'e kadar milletvekilliğinde bulunmuştur.⁵⁵ Yaşanan gelişmeler sonucunda 24 Ocak 1949 Erzincan milletvekilliğinden kendi isteğiyle istifasını vermiştir.⁵⁶ DP kendisinin istifa etmesi üzerine, bu durumu manşet gösterse dahi buna fırsat vermemiştir.⁵⁷

Milletvekilliğinden istifa ettikten sonra Robert Kolejinde öğretmenliğe başlamıştır.⁵⁸ Daha sonra 1 Nisan-25 Kasım 1949 yılları arasında *Şadırvan* adlı sanat dergisini çıkarmıştır.⁵⁹ Ardından TRT Yönetim Kurulu Başkanlığı, Akbank yayın müdürlüğü, TRT program uzmanlığı görevi vermiştir. 10. yıl marşı şairi Çağlar, Atatürk'ü öven şiirler yazmıştır. Böylece "*Hayat, Muhit, Varlık, Yedigün, Ülkü, Yücel, İnkılapçı Gençlik, Millet Doğu, Şadırvan, Türk Dili*" dergilerinde şiirleri yayınlanmıştır. Ayrıca bazı eserlerini Ankaralı Şık Ömer takma ismiyle yayınlamıştır.⁶⁰ Çağlar, yaşam dolu, canlı bir kişiliği vardı. Mücadeleci ruhuna şahit olanları derin bir üzüntüye boğmuştur. 24 Ekim 1969 Cuma gecesi saat 21.30'da dünyaya gözlerini kapamıştır.⁶¹

1.2. Fazıl Ahmet Aykaç'ın Hayatı

Fazıl Ahmet Aykaç, 22 Temmuz 1884 yılında Beyazıt'ta Yahni kapan sokağında doğmuştur. Babası Harbiye'yi bitirdikten sonra kurmay sınıfına ayrıldığı

⁵³ Behçet Kemal Çağlar *Ankara Akşam Haberleri başyazarlığından çekiliyor*, Akşam, 26.11.1947,5.

⁵⁴ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM- VIII. Dönem (1946-1950)*, Ankara, 2012, (3.Cilt), 389.

⁵⁵ TBMM Arşivi, Behçet Kemal Çağlar Tercüme-i Hal Dosyası.

⁵⁶ Behçet Kemal Çağlar *Milletvekilliğinden ve CHP'den istifa etti*, Akşam, 25.1.1949, 1.

⁵⁷ TBMM Arşivi, Behçet Kemal Çağlar Tercüme-i Hal Dosyası.

⁵⁸ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM- VIII. Dönem (1946-1950)*, Ankara,2012, (3.Cilt), 53.

⁵⁹ BCA, 490.01.1350-484-1.

⁶⁰ Mehmet Atilla Maraş, *Şair Milletvekilleri*, Erguvan Yayınevi, İstanbul, 2007, (1.Baskı), 193.

⁶¹ Rojbin Yıldırım, *Behçet Kemal Çağlar Hayatı, Eserleri ve Fikirleri Üzerine Bir İnceleme/ Araştırma*, 33.

halde mülkiye hizmetine geçmiştir. Babası Mehmet Cemal Bey,⁶² annesi Sabriye Hanımdır. Mehmet Cemal Bey, 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı başlayınca binbaşı rütbesiyle tekrar orduya girip bu savaflara katılmıştır. Savaş bitince mülkiye hizmetine geri dönmüştür. 1894 yılında İstanbul’u etkileyen depremten sonra Şehremanetinin Yeniköy dairesine müdür olarak atanmıştır. Aynı zamanda dönemin önemli ilim ve sanat dallarına özellikle tasavvufa ilgisi olan bir kişidir. Eğitimiyle ilgili olarak ilköğrenimini batılı tarzdaki eğitim kurumlarından Numune-i Terakki Mektebinin iptidai kısmında yapan Aykaç, babasının vasıtasıyla dönemin ilim ve sanat ustalarından olan Abdullah Paşa’nın Emirgan’daki yalısının müdavimleri arasına karışmış, küçük yaşta olmasına rağmen bilgisi ve görgüsüyle Paşanın takdirini kazanmıştır. Aynı zamanda Aykaç’ın çocukluğuna etkisi olan şahsiyetlerden biri de lalası Mumcu Salih Efendidir, halk edebiyatının, hemen hemen her çocuğun hayal dünyasını şekillendirmiş olan şifahi mahsulleriyle Mumcu Salih Efendi vesilesiyle tanışmıştır. İlerde babasının vazifesi gereği yüzünden uzun yıllar dolaşacağı Anadolu coğrafyası, Mumcu Salih Efendinin anlattığı Battal Gazi hikâyesi ile Aykaç’ın zihninde hayali bir dekor olarak küçük yaşlarda yer edinmiştir.⁶³ Ardından orta öğrenimini Musul ve İstanbul Fransız lisesinde tamamlamıştır. Paris Siyasal Bilimler ve Hukuk Yüksek Okuluna yazışma yoluyla bitirip İstanbul’da farklı alanlarda öğretmenlik görevini devam ettirmiştir.⁶⁴ Aykaç, Brüksel’de toplanacak olan 31. Uluslararası parlamentolar birliği konsey ve komisyonları bu toplantının esasını hazırlamak için Cenevre’de konuşmalar yapmıştır. Böylelikle bu toplantıda bulunmak amacıyla Cenevre’ye gitmiştir.⁶⁵ Düyün-ı Umumiye idaresinde çalışmıştır. Daha sonrasında 4. 5. 6. 7. Dönem Elazığ ⁶⁶ ve 8. Dönem Diyarbakır Milletvekili olarak TBMM ‘de bulunmuştur.

Ardından yazı hayatına şiirleri ile fecri ati topluluğunda bulunmaya başlamıştır. Daha sonra şiirlerini mizah alanında kullanarak başarılı örnekler vermiştir. Bu şiirleriyle dönemin politika, basın ve edebiyatta ünlü birçok ismi alaylı bir dille eleştirmiştir. Ayrıca çeşitli gazete ve dergilerde eğitim, felsefe ve psikoloji

⁶² TBMM Arşivi, Fazıl Ahmet Aykaç Tercüme-i Hal Dosyası.

⁶³ Ali Şükrü Çoruk, *Fazıl Ahmet Aykaç-Hayatı ve Eserleri*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999, 1-2.

⁶⁴ Mehmet Atilla Maraş, 69.

⁶⁵ *Parlamentolar Konferansında*, Haber, 16.4.1935,4.

⁶⁶ TBMM Arşivi, Fazıl Ahmet Aykaç Tercüme-i Hal Dosyası.

konularında makaleler ve söyleyişler yayınlamıştır. ⁶⁷ Vefatıyla ilgili olarak ise 1960 yılında ciddi bir rahatsızlık geçiren yazarın ayakları felç kalmıştır. Bu zamandan sonra ölümüne kadar Cerrahpaşa Hastanesinde yatarak Aykaç için uzun bir suskunluk dönemi başlamıştır. Buna rağmen yaklaşık elli yılını basın hayatına vermiş olmasından kaynaklıdır ki yazma alışkanlığından kolay kolay kurtulmamıştır. Hastane odasında yazmış olduğu birkaç yazı ve şiirleriyle okuyucusunun karşısına çıkmıştır. İnziva döneminde yazmış olduğu şiir” Alay, Kalay” başlığıyla 23 Mart 1961 tarihinde Akbabada yayınlanmıştır. Bunu “Son Havadis gazetesinde Açık Kapı” üst başlığı ile yazdığı şiirler ve günlük gazete yazıları takip etmiştir. 24 Mart 1961 tarihinde Son Havadiste çıkan ilk şiiri “Bucak” başlığı taşımaktadır. Ayrıca 1961 yılında Hür Adım dergisinde daha önce yayınlanmış iki şiirleriyle görülmüştür.

5 Aralık 1967 Salı sabahı Cerrahpaşa Hastanesinde ölümü ise çektiği acıların sonu olmuştur. Ölüm haberi ertesi gün çıkacak olan gazetelerin ilk sayfalarında yer verilmiştir. ⁶⁸

1.3. Kemalettin Kamu

Kemalettin Kamu’nun “*dedesi, Hafız Mustafa Efendi Erzurum’da Meclisi-i İdare Azalığı ve Esnaf Kethüdalığı yapmış, Arapça ve Farsça bilen bir zattır.*” Babası Osman Nuri(1850-1916) annesi Hayriye Hanım(1877-1916)dır. Kamu’nun annesi ve babası da Erzurum’da dünyaya gelmişlerdir. ⁶⁹Osman Nuri Erzurum’un Kılıcı zadelerinden olup, aynı ilin farklı ilçelerinde görevli bir memurdur. Babası Bayburt’a tayini çıkınca mal müdürü yardımcılığı yapmıştır. ⁷⁰O sırada Kemalettin Kamu dünyaya gelmiştir. Kemalettin Kamu’nun dünyaya gelmesiyle ilgili olarak Eğitimci Rifat Necdet Evrimer’in söylediğine göre şöyledir:

“1901 yılı Eylül’ünün 15’inci günü, Osman Nuri Efendi evinde başka günlerde görülmeyen bir telaş var. Kendisi daireden o gün erken çıkmış, evine gelmişti. Heyecanlıydı. Nihayet müjde haberini aldı. Bir oğlu olmuş. Sevincinden şaşırıdı;

⁶⁷ Mehmet Atilla Maraş, 69.

⁶⁸Ali Şükrü Çoruk, *Fazıl Ahmet Aykaç-Hayatı ve Eserleri*, 84-86.

⁶⁹ Özden Atik, *Kemalettin Kamu’nun Hayatı ve Eserleri Üzerine İnceleme*, 2-4.

⁷⁰ TBMM Arşivi, Kemalettin Kamu Tercüme-i Hal Dosyası.

çocuğu kucacağına verdikleri zaman:-Mes'udum, dileğim bu çocuğunda kemal sahibi olmasıdır. Adını "Kemalettin Kami" koyuyorum," diye belirtmiştir.

Kamu'nun doğumdan sonra Tekrar Erzurum'a dönmüşlerdir. Orada Hasan kalede görev yapmıştır. Bu zaman zarfında oğlunun iyi bir eğitim alması için arayışa girmiştir. Hüsnü Uluğ son derece iyi yetişmiş bir çocuktur. Kardeşi için endişelenen Hüsnü Uluğ eski sisteme dayalı olmasını istememiştir. Ona göre daha çağdaş okullar da okumasını sağlamıştır. Kamu'nun babası vefat ettikten sonra annesi ile birlikte il olarak Sivas ve Kayseri ardından Bursa Lisesinde Matematik Öğretmenliğine atanan ağabeyi Hüsnünün yanına gitmişlerdir. Bir süre sonra da annesi vefat edince Paris'e giderek orada ağabeyiyle mektuplarla iletişim kurmuştur.⁷¹ Öğrenimi ile ilgili olarak ilk ve orta öğrenimini Erzurum'da okumuştur. İstanbul Erkek Muallim okulunda öğrenciyken Milli Mücadeleye katılmıştır. Yaşananlardan sonra İstanbul'a giderek ve Maarif Vekâletinin emir ve müsaadesiyle son sınıf sınavlarını verip okulu bitirmiştir. Ankara'da Basın ve İstihbarat Müdürlüklerinde görev yapmıştır. Daha sonra Anadolu Ajansında çalışmaya başlamıştır.⁷² Bu görevi zamanında dergilerde şiirler yazıp yayınlamıştır. Şiire olan merakı dedesinden ve babasında kalma bir sevgiye dönüşmüştür. 1933 yılında Anadolu Ajansı temsilcisi olarak Paris' gönderilmiştir.1938 de Paris Siyasal Bilgiler Yüksekokulunu bitirmiştir. Döndüğünde TDK merkez üyeliğine seçilmiştir.⁷³ TDK kendisiyle birlikte birçok kişi görevlendirilmiştir. Aralarında iş bölümü yapmışlardır. Bu iş bölümüne göre Kemalettin Kamu teknik terimler koluna bakacaktı.⁷⁴ Kuruluşundan beri fiilen ve aralıksız surette CHP'nin program ve prensipleri dâhilinde ve parti şeflerinin emirlerinde ve maiyetlerinde çalışmıştır. 1931-1933'deki büyük seyahatlerinde Atatürk'e ve Malatya, Atina, Peşte seyahatlerinde İnönü'ye refakat ettiğini söylemiştir. ⁷⁵ Ayrıca 6.ve 7. dönem Rize'den 8. dönemde ise Erzurum'dan CHP Milletvekili olarak seçilmiştir. 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Gümrük ve Tekel Komisyonu azalığına seçilmiştir. Ayrıca bu komisyonun sözcülüğünü yapmıştır. 1946- 1947 yılları arasında tekrardan üye seçilmiştir. Şiirleri "*Büyük Mecmua*,

⁷¹Özden Atik, *Kemalettin Kamu'nun Hayatı ve Eserleri Üzerine İnceleme*, 2-4.

⁷² TBMM Arşivi, Kemalettin Kamu Tercüme-i Hal Dosyası.

⁷³Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM- VIII. Dönem (1946-1950)*, Ankara, 2012, (3.Cilt), 413.

⁷⁴ *Türk Dil Kurumunda İş Bölümü*, Vakit, 5.12.1945, 3.

⁷⁵ TBMM Arşivi, Kemalettin Kamu Tercüme-i Hal Dosyası.

Dergâh, Varlık, Kalem ve Oluş” dergilerinde yayınlanmıştır.⁷⁶ Kamu’nun ölümüyle ilgili olarak genç yaşında mide rahatsızlığına yakalandığından beri sürekli sağlığına dikkat etmiştir. Doktorunun tavsiye ettiği sınırlamalarla bile yıllarca hiç ihmal etmeden devam etmiştir. Rahatsızlığının sıklaşmasıyla 1948’de ⁷⁷ Ulus’ta yaşadığı apartmanındaki odasında cansız bedeni bulunduğunda ölümüne midesindeki rahatsızlığından dolayı olduğu zannedilmiştir. Oysaki ölüm nedeni kalp krizi olduğu daha sonradan anlaşılmıştır.⁷⁸

1.4. Faruk Nafiz Çamlıbel

Faruk Nafiz’in “*babası Hazine-i Hassa ser- müfettişi Süleyman Nafiz Bey, annesi Fatma Ruhiye hanımdır.*” Baba tarafı aslen Trabzon’dan gelmiştir.⁷⁹ “*Baba tarafından dedesi, Maliye Şûrası azalarından Moralı Mola Muradzâde Rifat Efendi, anne tarafından dedesi ise Halıcılar Dergâh Hacı Feyzullah-ı Nakşibendi*” tarikatındandır. Çamlıbel’in eğitim hayatına gelince ilk ve ortaöğrenimini Bakırköy ortaokulu ile Hadika-i Meşveret lisesinde tamamlamıştır. ⁸⁰ Belli bir süre devam ettiği Tıp Fakültesini bitirmeden dördüncü sınıftan ayrılmıştır. Yazı ve öğretmenlik hayatına atılmıştır.⁸¹ 1918’de *İleri* gazetesinin yazı bölümünde çalışmıştır. 1922’de gazetenin temsilcisi olarak Ankara’ya gitmiştir. 1922-1924 yılları arasında Kayseri Lisesinde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Ardından 1924 yılında Ankara Muallim okulunda, Ankara kız ve erkek liselerinde öğretmenliğe devam etmiştir.⁸² Ayrıca 1946 yılında politikaya atılmıştır. DP’den İstanbul milletvekili seçilmiştir. 27 Mayıs 1960 ihtilaline kadar milletvekilliği yapmıştır. İhtilalde diğer DP milletvekilleriyle birlikte tutuklanarak Yassıada’ya gönderilmiştir. 15 ay kadar tutuklu kalmıştır. Ardından suçsuz olduğu anlaşılmış ve serbest bırakılmıştır. Bundan sonra bir daha siyasetle

⁷⁶Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM- VIII. Dönem(1946-1950)*, Ankara, 2012, (3.Cilt), 413.

⁷⁷ *Kemalettin Kamu dün vefat etti*, Ulus, 7.3.1948, 4.

⁷⁸ Özden Atık, *Kemalettin Kamu’nun Hayatı ve Eserleri Üzerine İnceleme*, 28.

⁷⁹ Halil Hadi Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Hayatı ve Eserleri*,(Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1991, 21.

⁸⁰ Halil Hadi Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Hayatı ve Eserleri*, 21-22.

⁸¹ TBMM Arşivi, Faruk Nafiz Çamlıbel Tercüme-i Hal Dosyası.

⁸² TBMM Arşivi, Faruk Nafiz Çamlıbel Tercüme-i Hal Dosyası.

ilgilenmemiş ve kendisini şiir yazmaya adanmıştır. Ayrıca Azize hanımla evliydi. Okuy ve Yeliz Belgin adlarında iki çocuk sahibiydi.⁸³

Eserlerinden bazıları ise şunlardır: Akıncı Türkleri gibi eserleri vardır. Ayrıca Manzum Piyesleri: “*Canavar, Akın, Kahraman, Özyurt.*” Mektep Piyesleri ise: Bir “*Demette Beş Çiçek, Yangın, Roman, Yıldız Yağmuru*” gibi daha birçok eserler yazmıştır.⁸⁴ Aynı zamanda dergi ve gazetelerde çıkan yazılardan başka manzum ve mensur piyes roman olarak derlenmiş eserleri kitap halinde yayınlamıştır.⁸⁵ Vefatı ile ilgili olarak ise 8 Kasım 1973 Akdeniz vapur seyahatinde kalp krizi geçirerek hayata gözlerini yummuştur.⁸⁶

1.5. Ahmet Faik Abasıyanık

1908 yılında Adapazarı’nda dünyaya gelmiştir. Babasının ismi Seyit annesini ise Münire’dir.⁸⁷ Mülkiye Baytar Yüksekokulunu bitirmiştir. 1912-1913’da İhtiyat Baytar Mülazımısani rütbesiyle Balkan Savaşında orduda hizmet görevini almıştır. 1913-1914 yıllarında Düzce Kazası Sıhhiye Baytarlığında çalışmıştır. 1914-1918 yılları arasında İhtiyat Baytar Yüzbaşı rütbesiyle Birinci Dünya Savaşına katılmıştır. 1918-1919’da Ticaret ve Ziraat Nezareti tarafından Almanya’ya gönderilecek Dresden Baytar okulunda Zooteknik İhtisasına çalışmıştır. 1920-1922 arasında Adapazarı’nda Rehberi Terakki okulunda müdürlük yapmıştır. Daha sonrasında Adapazarı Sıhhiye Baytarlığına çalışması için gönderilmiştir. 1922-1923 İhtiyat Baytar yüzbaşı rütbesiyle İstiklal Harbinde orduda çalışmıştır. Daha sonra 1923-1927 yılları arasında Baytar Mektebi Âlisi Dâhiliye Müdürlüğü görevini yapmıştır. 1927 yılında bu memurluğundan istifa etmiştir. Adapazarı’nda ziraat ve birazda ticaretle meşgul olmaya başlamıştır. 1927’den 1930’a kadar Belediye Veterinerliği yapmıştır. Ayrıca kapatılana kadar Türk ocağı Başkanlığı görevini yerine getirmiştir. 1934’te Adapazarı Belediye Başkanlığına seçilmiştir. 1945 Haziran ayına

⁸³ Halil Hadi Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Hayatı ve Eserleri*, 21-22.

⁸⁴ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM- VIII. Dönem (1946-1950)*, Ankara, 2012, (3.Cilt), 546.

⁸⁵ TBMM Arşivi, Faruk Nafiz Çamlıbel Tercüme-i Hal Dosyası.

⁸⁶ Ergin Özcan, *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1993, 20.

⁸⁷ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM- VIII. Dönem (1946-1950)*, Ankara, 2012, (3.Cilt), 699-700.

kadar bu görevi yapmıştır. 1934-1940 yılları arasında CHP Adapazarı İlçe İdare Kurulu Başkanlığını yapmıştır.⁸⁸ 1944-1945 arasında 4. Kolordu Hayvan Hastanesi Veterinerliği görevinde bulunmuştur. Bu görevde Önyüzbaşı lığına yükselmiştir. 7. dönemde ara seçimlerinde ve 8. dönemde CHP listesinden Kocaeli'nden milletvekili seçilmiştir. 12 Ağustos 1946 tarihinde ise TBMM Bayındırlık Komisyonu üyeliğine seçilmiştir. 1946-1949 tarihlerinde aynı üyeliğe tekrar seçilmiştir. Birinci Dünya Savaşında harp madalyası ve Prusya IV. rütbe kılıçlı kırmızı kartal nişanı, İstiklal Harbi'nde kırmızı kurdeleli İstiklal Harbi madalyası ile ödüllendirilmiştir. Almanca ve Fransızca bilen Abasıyanık 1913 yılında Hediye(1951) hanımla evlenmiştir. Bu evlilikten Mustafa Reşit, Ayşe Melike, Hüseyin Oğuz ve Meral adlarında dört çocuğu olmuştur. Vefatı ile ilgili olarak ise Abasıyanık, 6 Mart, 1965 yılında vefat etmiştir.⁸⁹

1.6. Yusuf Ziya Ortaç

İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası Konya'nın ileri gelenlerinden Hoca Hasan Efendi'nin oğlu mühendis Süleyman Sami Bey, annesi İzmir eşrafından İzzet Bey'in kızı Huriye Hanım'dır.⁹⁰ Ortaç, 1924 yılında Güzide hanımla evlilik yapmıştır. Bu eşinden: Asuman, Gülden, Ergin ve Semih adında 4 çocuk dünyaya gelmiştir.⁹¹ Eğitimi ile ilgili olarak İlköğrenimini Abdullah Ağa Mektebi'nde yapmıştır. İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesinde imtihana girip edebiyat öğretmenliği olmaya hak kazanmıştır. 1914'te İzmit Lisesinde daha sonra İstanbul'da Mercan Lisesi ve Galatasaray Lisesinde öğretmenlik yapmıştır.⁹² Mütareke döneminde *Şair* dergisini çıkarmıştır. Ardından bacanağı ve yakın dostu olan Orhan Seyfi Orhon ile beraber 7 Aralık 1922'den itibaren Akbaba dergisini yayınlamaya başlamıştır.⁹³ 1 Temmuz-15 Ekim 1928 tarihleri arasında on beş günde bir çıkan Meşale isimli sanat ve edebiyat dergisini çıkarmıştır. 1935 'te yine Orhan Seyfi ile birlikte Ayda bir ve her ay adlı dergilerini yayınlamıştır. 1936 yılından itibaren bir süre İstanbul Sular İdaresi İdare

⁸⁸ TBMM Arşivi, Ahmet Faik Abasıyanık Tercüme-i Hal Dosyası.

⁸⁹ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM- VIII. Dönem (1946-1950)*, Ankara, 2012, (3.Cilt), 699-700.

⁹⁰ Alaattin Karaca, "Ortaç, Yusuf Ziya". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları. İstanbul, 2007, (33.Cilt), 402.

⁹¹ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM- VIII. Dönem (1946-1950)*, Ankara, 2012, (3.Cilt), 895.

⁹² TBMM Arşivi, Yusuf Ziya Ortaç Tercüme-i Hal Dosyası.

⁹³ Selçuk Çıkla, *Şair, Mizah, Yazarı, Gazeteci Yusuf Ziya Ortaç*, Kitabevi, İstanbul, 2010, 79.

Meclisi üyeliği yapmıştır. ⁹⁴1944-1954 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi'nden iki dönem Ordu Milletvekili seçilmiştir. ⁹⁵ Bu milletvekilliği süresince yönetime karşı eleştirileri olmuştur. Bazı kaynaklara göre de 1951 de istifasında CHP 'yi daha rahat eleştirebilmek adına söylentiler çıkmıştır. Ancak partiden istifası milletvekilliğinden istifa ettiği anlamına gelmediğinin belirtmek gerekir. ⁹⁶ Asıl mesleğinin gazetecilik olduğunu 1923'ten itibaren Akbaba mizah gazetesini çıkarmıştır. Birçok dergilere Ulus, Cumhuriyet, Vakit gazetelerine yıllarca yazı yazdığını belirtmiştir. ⁹⁷Milletvekilliği sona ermesini ardından yeniden Akbaba'nın başına dönmüş ve ölünceye kadar bu dergiyi yayınlamaya devam etmiştir. Vefatı ile ilgili olarak 11 Mart 1967 tarihinde vefat eden Yusuf Ziya Ortaç kabri Zincirlikuyu Mezarlığı'ndadır. ⁹⁸

1914 yılında *Kehkeşan* dergisini açtığı bir yarışmada şiirinin ön plana çıkmasıyla edebiyat dünyasına girişi olmuştur. Böylece bu şiirlerini aruz vezniyle *İctihad* dergisinde yayınlamıştır. Daha sonra Türk Yurdu, Servetifünun, Şair, İnci(1919), Büyük Mecmua(1919)dergilerinde yayınlanmıştır. Ayrıca mizahi şiirlerini ise Orhan Seyfi ile birlikte çıkardığı haftalık Diken(1918-1920) dergisinde Çimdik imzasıyla yayınlanmıştır. Hecenin Beş Şairinden biri olarak tanınmıştır. Eserleri ise “*Akından Akına, Cenk Ufukları, Âşıklar Yolu, Yanardağ, Bir Servi Gölgesi Kürkçü Dükkânı, Şeker Osman, Göç, Sarı Çizmeli Mehmet Ağa, Gün Doğmadan*” gibi eserleri vardır. ⁹⁹

1.7. Orhan Seyfi Orhon

Orhan Seyfi, çengel köyde dünyaya gelmiştir. Babası Miralay Mehmet Emin Bey, ¹⁰⁰annesi Nimet Hanımdır. Çengelköy Mekteb-i İdadisi'ne bir süre devam ettikten sonra gittiği Havuz başı Mektebi(1902), Beylerbeyi Rüştüyesi(1905) ve Mercan İdadisini bitirmiştir. Yükseköğrenimini Darülfünun Hukuk Şubesi'nde tamamlamıştır.(1914) Ardından Osmanlı Meclis-i Mebus 'sanı Kavinin ve İçtimaiyat-

⁹⁴ Alaattin Karaca, “Ortaç, Yusuf Ziya”, 402-403.

⁹⁵ Şeyma Nur Özcan, *Tek Parti Döneminde Ordu'da Siyasi, Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Hayat(1923-1946)*, (Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2017, 36.

⁹⁶Selçuk Çıkla, 22.

⁹⁷ TBMM Arşivi, Yusuf Ziya Ortaç Tercüme-i Hal Dosyası.

⁹⁸ Alaattin Karaca “Ortaç, Yusuf Ziya”, 402.

⁹⁹ Mehmet Atilla Maraş, 115.

¹⁰⁰ TBMM Arşivi, Orhan Seyfi Orhon Tercüme-i Hal Dosyası.

1 Umumiye Kâtibi olarak memurluğa girmiştir. Meclis-i Mebusan'ın son bulmasıyla açığa alınmıştır. Yayıncılığa başlayarak 1922-1946 yılları arasında bacanağı Yusuf Ziya Ortaç ile veya tek başına çok sayıda mizah, edebiyat, fikir, aktüalite ve magazin dergisi çıkarmıştır. Ayrıca Harp Akademisi ve Harbiye Mektebi ile Erenköy Kız Lisesi'nde edebiyat derslerinde görevler almıştır.¹⁰¹ 1941'de ise bir diğer edebiyat öğretmenliğini üstelendiği İstanbul Erkek Lisesi'nde bulunmuştur. 1944 yılında Ankara'da bir mitingde bulunmasıyla kendisini siyasetle ilgilenmeye başlamıştır. 1946-1950 döneminde CHP Zonguldak milletvekili, 1965-1969 döneminde Adalet Partisi İstanbul milletvekili olmuştur. ¹⁰²Ani bir kalp krizi sonucu 22 Ağustos 1972 sabahı hayat gözleri kapatmıştır. Zincirlikuyu Asri Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir.

103

1918-1922 yılları arasında Türk Kadını, Şair, Büyük Mecmua, Servet-i Fünûn, Ümit ve Yarın dergilerinde yazdığı şiirlerle ön plana çıkmasının yanında aynı zamanda bazı dergi ve gazetelerde de demeçlerde bulunmuştur. 1922'de yayımlanan Gönülden Sesler kitabının ses getirmemesine karşılık şiire ara vererek mizah tarzı yazılar yazmaya başlamıştır. Bunlardan biri *Ay Dede* ve *Ayine* adlı dergilerde mizahi tarzı yazılarla kendisini göstermeyi başarmıştır. Mizahi yazarlığını Ortaç işe beraber çıkarmış oldukları *Akbaba* adlı dergide devam ettirmişlerdir. "*Papağan(1924-1927) ve Yeni Kalem adlı Mizah, Resimli Dünya(1924-1926)*" adlı çocuk ve magazin dergileriyle, edebiyat ve sanat içerikli Güneş'i(1927) neşretmiş, bir süre Karagöz'ün yayım sorumluluğunu üstlenmiştir. Yusuf Ziya ile birlikte 1932-1938 yılları arasında "*Edebiyat Gazetesi, Hızlanış, Ayda bir, Her Ay, Her şey*" gibi edebi ve ilmi içerikli dergi teşebbüslerinden sonra yayınladığı Çınar altı(1941-1944), Türkçü edebiyat ve düşünceyi çatısı altında toplayan önemli yayın organlarından biri olmuştur. Son olarak Yeni Çağ'ı çıkarmıştır(1945-1946).¹⁰⁴ CHP Büyükkada idare kurulu üyesi bulunduğu sırada Zonguldak Milletvekilliğine seçilmiştir.¹⁰⁵ 1950'den sonra Gazetecilik ile

¹⁰¹ TBMM Arşivi, Orhan Seyfi Orhon Tercüme-i Hal Dosyası.

¹⁰² Âlim Kahraman, "Orhon, Orhan Seyfi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 2007, (33.Cilt), 389-390.

¹⁰³ Ali Donbay, *Orhan Seyfi Orhon*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 2009, 36.

¹⁰⁴ Âlim Kahraman, "Orhon, Orhan Seyfi", 390.

¹⁰⁵ Ali Donbay, 30.

meşgul olmuştur. Son Havadis Gazetesi fıkra yazarı iken Adalet Partisinden 1965 seçimlerinde İstanbul milletvekilliğine seçilmiştir.¹⁰⁶

TBMM’de 8. Dönem Tutanak Dergileri üzerinde yapılan araştırmalara göre 1946-1950 yılları arasında genellikle bütçe tasarıları ile Emekli Sandığı, İhtiyarlık Sigortası, Gelir Vergisi, Hastalık ve Analık Sigortası, Milli Korunma, Türk Tütünleri Ortaklığı Kanunları hakkında konuşmalar sergilemiştir. Ayrıca soru önermeleri de vermiştir. Bunlardan biri milliyet aleyhtarı yayın ve faaliyetlerinden dolayı, Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi’nde görevli üç öğretim üyesi hakkında Ankara Üniversitesi Senatosunca alınan meslekten çıkarılmalarına ilişkin kararın Üniversitelerarası Kurul tarafından oy çokluğuyla bozularak iadelerinin kabul ve tasvip edilmesi üzerine, Dekanlığın ne düşündüğünü sorduğu 15 Mart 1948 tarihli önergesidir. Bu konuyla ilgili olarak Orhon, Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer’in ardından söz alarak yaptığı önemli konuşmalardan biri olmuştur.¹⁰⁷ Bahsi geçen Milli Korunma Kanunu Refik Saydam hükümeti tarafından savaşın başlaması üzerine ekonomiyi ve fiyatları denetim altına almak için 18 Ocak 1940’ta Milli Korunma Kanunu çıkarmıştır.¹⁰⁸

1930 öncesinde Milliyet’te başladığı gazete yazarlığına 1945’te Tasvir’deki yazılarıyla tekrar dönen yazarın Cumhuriyet ve Ulus gazetelerinde de imzasına rastlanır. 1950’li yıllarda DP saflarına geçtikten sonra bu partiyi destekleyen *Zafer* ve *Havadis* gazetelerinde yazılarını sürdürmüştür. Son olarak 1 Mart 1962’de *Son Havadis* gazetesinde başladığı günlük yazılarını ölümüne kadar devam ettirdi. Şairin yirmiden fazla şiiri değişik bestekârlar tarafından bestelenmiştir. Orhon’un eserleri ise şunlardır: “*Fırtına ve Kar, Peri Kızı ile Çoban Hikâyesi, Gönülden Sesler, O Beyaz Bir Kuştı, Kervan, Hicviyeler*” gibi daha birçok eserleri vardır.¹⁰⁹

1.8. Vasfi Mahir Kocatürk

Vasfi Mahir Kocatürk’ün babası Şehzade Arif Efendi, annesi Fikriye Hanım’dır. Babası, oranın yerlilerinden olup kendi memleketinde memurluklarda bulunmuştur. Vasfi Mahir’in babası Şehzade Arif Efendi, 1914 yılında I. Dünya

¹⁰⁶ TBMM Arşivi, Orhan Seyfi Orhon Tercüme-i Hal Dosyası.

¹⁰⁷ Ali Donbay, 33.

¹⁰⁸ *Kanun bugünkü ihtiyaçlara göre tadil edilmektedir*, Ulus, 25.12.1940, 1.

¹⁰⁹ Âlim Kahraman, “Orhon, Orhan Seyfi”, 399.

Savaşı'nda Balkan cephesinde şehit olmuştur. Şehzade Arif Efendi'nin cenazesi Gümüşhane'ye getirilerek, Bağlarbaşı Mahallesi'ndeki mezarlığına defnedilmiştir. Vasfi Mahir'in anne tarafından dedesi Gümüşhaneli Ser Kadioğlu Şükrü Efendi'dir. Baba tarafından dedesi Şerif Efendi'dir. Babaannesi Vesile Hanım'dır. Vasfi Mahir'in üç kardeşi bulunmaktadır. Ağabeyi Hamid Cevdet, ablası Müdrike hanım ve küçük kardeşi Talat'tır.¹¹⁰ Vasfi Mahir, 1910 yılında İstanbul'da doğmuştur. ¹¹¹Vasfi Mahir'in eşi Edirneli Ata özden ailesine mensup olan Nezahet Hanım'dır. Vasfi Mahir'in Muzaffer Utkan ve Alev adında iki erkek çocuğu vardır.¹¹²

Eğitim hayatı ile ilgili olarak Darüşafaka Lisesi(1927), Mülkiye Mektebi'nden (1930), mezun olmuştur. Ankara, İstanbul, Kastamonu, Malatya, Eskişehir Liselerinde edebiyat öğretmenliği yapmıştır.¹¹³ Müfettişlik vazifesinde iken 9. Dönem milletvekili olmak üzere DP'den ve Gümüşhane'den seçilmiştir ¹¹⁴ Daha sonra Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde öğretmen olarak görev almıştır. Bu görevdeyken vefat etmiştir. Edebiyat hayatında yedi meşale şairlerinden biri olarak başlayan Vasfi Mahir, sonraki yıllarında oyun yazarlığı ve edebiyat araştırmalarına yönelmiştir. 1945'de *Divan* adlı aylık bir edebiyat dergisi çıkarmıştır. Eserleri olarak ise şunlardır: “*Dağların Derdi, Tunç Sesleri, Geçmiş Geceler, Bizim Türküler*” gibi birçok eserleri vardır. ¹¹⁵

1.9. Arif Nihat Asya

Arif Nihat Asya, 7 Şubat 1904 tarihinde İstanbul'un Çatalca ilçesine bağlı İncegiz köyünde dünyaya gelmiştir. Balkan savaşında İstanbul'a geldiğini hayal olarak hatırladığını söylemiştir.¹¹⁶ Şairin bilinen en büyük dedesi Kapusuz Hacı Ahmet, Tokat'a bağlı Kapusuz köyünden İstanbul'a göçmüş ve orada debbağlıkla uğraşmış bir ahi ustasıdır. O zamanlar “Mehmet Arif” adıyla anılan şair, Ziver Efendi ile Fatma Hanım'ın tek çocuğudur ve yedi günlük bebekken babası vefat etmiştir. Annesi, üç yıl sonra Osmanlı ordusunda görevli Filistinli bir subay ile evlenmiştir. Arif Nihat,

¹¹⁰ Dinçer Atay, *Vasfi Mahir Kocatürk- Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2012, 19-20.

¹¹¹ TBMM Arşivi, Vasfi Mahir Kocatürk Tercüme-i Hal Dosyası.

¹¹² Dinçer Atay, *Vasfi Mahir Kocatürk- Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, 19-20.

¹¹³ Mehmet Atilla Maraş, 202.

¹¹⁴ TBMM Arşivi, Vasfi Mahir Kocatürk Tercüme-i Hal Dosyası.

¹¹⁵ Mehmet Atilla Maraş, 202.

¹¹⁶ TBMM Arşivi, Arif Nihat Asya Tercüme-i Hal Dosyası.

annesiyle birlikte Filistin'e götürölmek istenir fakat bu talep dedesi İbrahim Tevfik Efendi tarafından reddedilir ve dedesinin himayesine katılır. Dört yaşına gelen Mehmet Arif, ilk hocası Hüseyin Efendi'den Kur'an harflerini öğrenmeye başlamıştır. Kısa bir zaman sonra babaannesi vefat eder ve göçebe hayatı başlamıştır. Çatalca'ya bağı Örchönlü Köyü'nde oturan halasının yanında kalır ve kuzenleriyle birlikte köy mektebine devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun son derece karmaşık meselelerle karşı karşıya olduğı zamanlardır ve Balkan Savaşı'ndan hemen önce İstanbul'a taşınmışlardır. Bazen halasının, bazen de kendisinin amca dediğı, babasının amcası debbağ Recai Efendi'nin yanında kalmıştır. Halasının gayretleriyle Gülşen-i Maarif Rüştıyesi'ne kaydolmuştur. 1916 yılında buradan mezun olmuştur. Bolu Lisesine parasız yatılı talebe olarak girmiştir. Arif Nihat, bu himaye ediliş mecrasını: *"Babamdan dedeme, dedemden halama, halamdan amcama kaldım. Sonunda amcamdan halama dönmüş ve halamdan millete kalmışım"* sözleriyle özetlemiştir.

Mehmet Arif, Bolu Lisesi'ni üç yıllık birinci devreyi bitirir ve burada ikinci devre kaldırıldığı için 1920 yılında Kastamonu Lisesine nakledilmiştir. Lisedeki sanat faaliyetlerine katılmıştır. Açıkğöz ile Gençlik adlı dergilerde ilk şiirini yayınlamıştır. Bu şiirlerde Mehmet Arif ve Arif Nihat imzasını kullanmıştır. 1923 yılında Liseyi bitiren şair aynı yıl içinde, önceki adı Darü'l Muallimin-i Aliye olan Yüksek Muallim okuluna önce misafir, sonra da talebe olarak kabul edilir. Burada okurken önce İstanbul Postanesi Harici Telgraf Kontrol Kaleminde, sonra Anadolu ajansı İstanbul Mümesillığı emrinde çalışmıştır. İkinci sınıf öğrencisiyken ilk eseri "Heykeltıraşı" yayınlamıştır. Son sınıftayken ilk evliliğini yapan şair, 1927 tarihinde mektebin Edebiyat Zümresinden mezun olmuştur. 1928'de Adana Erkek Muallim Mektebi Edebiyat Muallimliğine atanan şair, bir yıl sonra Adana Erkek Lisesi Edebiyat Muallimliğine nakledilmiştir. 1933 yılında, Adana'da Fransızca öğretmeni olan Hakkı Mahmut Soykal vasıtasıyla, Mevlevi dedesi Ahmet Remzi Akyürek'le tanışır, ondan el alır, dervişlik çilesinden geçer, bilahare şeyhliğe yükselmiştir.

Mehmet Arif, 1934'te askere alınır. Yedek subay okulundayken "Soyadı Kanunu" gereğı "Asya" soyadını kullanmıştır. Askerliği bitince Adana'ya dönüp öğretmenlik görevine devam etmiştir. 1936'da "Arif Nihat Asya" imzasını taşıyan ilk eseri "Ayetleri" yayınlamıştır. Bu arada bazı yayın ve kültür kuruluşlarında da rol

almaya başlamıştır. Adana Halkevi'nin yayın kuruluşu olan “Görüşler” dergisinin yaklaşık beş yıl yazı işlerini yürütmüştür.

Arif Nihat Asya, ilk eşi Hatice Sena Hanım'dan boşandıktan kısa bir süre sonra, 1941 yılında Adana Erkek Lisesi Müdürlüğü'ne tayin edilmiştir. Maarif Vekili Hasan Ali Yücel 'le aralarında geçen sert ve imalı bir tartışma sonucu 1943'te müdürlük görevine son verilmiştir. Aynı okulda Edebiyat öğretmeni olarak bırakılmıştır. Aynı yıl Diyarbakır'da iki ay süren ikinci askerliğini yapar ve 1945'te “Kanatlar ve Gagların ilk baskısı yapılmıştır. İç kapağına 1945 tarihi konulan “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor” isimli şiir kitabı da 1946'da piyasaya çıkmıştır.¹¹⁷ Daha sonra ise 1950-1954 yılları arasında Adana'da milletvekilliği yapmıştır. 1954'te tekrar öğretmenliğine geri dönmüştür. 1959-1961 yıllarında Kıbrıs'ta çalışmıştır. 1962 yılında emekli olmuştur. 5 Ocak 1975'te Ankara'da ölmüştür.¹¹⁸

1.10. Lütfi Kırdar

Lütfi Kırdar, 1889'da Kerkük'te doğmuştur. 1914'de İstanbul Tıp Fakültesinden mezun olduktan sonra doktor olarak Balkan harbinde Kızılay hastanelerinde çalışmıştır. Aynı zamanda Belediye ve Seyyar doktorlukta yapmıştır. Birinci Dünya Savaşında Ordu da Filistin Cephesinde alay doktorluğu, hastanelerde başhekim, fırka başhekimliği ve orduya bağlı Çocuk Esirgeme Müdürlüğü yapmıştır. Harp madalyası almıştır. ¹¹⁹Savaştan sonra Musul'da Sağlık Müdürlüğü yapmış¹²⁰ sonra İstanbul Aşiretler ve Göçmenler Genel Müdürlüğünde, Sağlık Müdür iken İstiklal harbine katılmış ve Kızılay üçüncü ve beşinci İmdatı Sıhhiye Heyeti reisi olarak Erzurum ve Nazillide görev yapmıştır.¹²¹ İstiklal Madalyası almıştır. ¹²²

Zaferden sonra Münih, Viyana, Paris'te Göz Hastalıkları uzmanlığı yapmıştır. Türkiye'ye döndükten sonra İzmir'de Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğü ve Belediye başhekimliği yapmıştır. Memleket Hastanesi Göz Hastalıkları Uzmanlığında

¹¹⁷Doğanay, Süleyman, *Edebi Bir Eserde Şairin Dini Yaşamayı- Arif Nihat Asya Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2009, 5-6.

¹¹⁸ Necat Birinci, “Arif Nihat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 1991, (3.Cilt), 543.

¹¹⁹ TBMM Arşivi, Lütfi Kırdar Tercüme-i Hal Dosyası.

¹²⁰ Metin Toker, Sağlık, *Akis Dergisi*, (Sayı:198), 22.2.1958, (12. Cilt), 198.

¹²¹ TBMM Arşivi, Lütfi Kırdar Tercüme-i Hal Dosyası.

¹²² BCA, 30.11.1-156.29.15.

çalışırken 1935’te 5. dönem Kütahya Milletvekilliğine seçilmiştir.¹²³ 1936’da Manisa Valiliğine¹²⁴ 1936’da da İstanbul Vali ve Belediye reisliğine atanmıştır.¹²⁵ 1949 yılında 6. dönem Manisa Milletvekilliğine seçilmesiyle yemin etmiştir.¹²⁶ 1954’te İstanbul Milletvekilliğine seçilmiştir.¹²⁷

Kızılay, Çocuk Esirgeme, Verem savaş cemiyetlerinde Türk Ocaklarında kültür ve hayır kurumlarında çalışmıştır.¹²⁸

Vefatı ile ilgili olarak ise yıllarca hizmet verdiği İstanbul’un yoğun ilgi ve teveccühüyle, dönemin sıkıyönetim idaresi tarafından ise olaylarla sabote edilen cenaze töreni sonucu son yolculuğuna uğurlanmıştır. Kırdar, 15 Mart 1889’da Kerkük’te başladığı yaşam yolculuğunu, 17 Şubat 1961’de Yassıada’da tamamlamış ve Milli Mücadele Dönemi’nden başlayarak Cumhuriyet tarihinin önemli dönüm noktalarında gerçekleştirdiği kritik görevlerle, Türk siyasi tarihine adını yazdırmıştır.¹²⁹

1.11. Bülent Ecevit

28 Mayıs 1925’te İstanbul’da doğmuştur. Huzur-ı hümayun hocalarından Kürdi zade Mustafa Şükrü Efendi’nin torunudur. Babası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Adli Tıp profesörü ve 1943-1950 yılları arasında CHP’nden Kastamonu milletvekili Fahri Ecevit, annesi Ressam Nazlı Ecevit’tir. Aynı yıl Basın Yayın Genel Müdürlüğü’nde çevirmen olarak çalışmaya başlamıştır. 1946’da okul arkadaşı Rahşan Aral Ecevit ile evlenmiştir ¹³⁰ Orta öğrenimini İstanbul Robert Kolejinde gördü, 1944’te mezun olmuştur. Ankara ve Londra Üniversitelerine devam ederek İngiliz edebiyatı Hint edebiyatı ve sanat tarihi çalışmıştır. Son olarak Ta Rockefeller Tesisinin yazarlara mahsus bir burslu ile gittiği Harvard Üniversitesinde mesleki incelemelerde bulunmuştur. İngiliz, Amerikan, Hint edebiyatından Tercüme ettiği eserleri dışında

¹²³ TBMM Arşivi, Lütfi Kırdar Tercüme-i Hal Dosyası.

¹²⁴ BCA, 030.18.1.2-68.72.1.

¹²⁵ *Dün Manisa’dan Ankara’ya giden yeni valimiz pazar günü şehrimize geliyor*, Akşam, 1.12.1938,1.

¹²⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:1, C.XXI,1.11.1949, 10.

¹²⁷ Metin Toker, Sağlık, *Akis Dergisi*, (Sayı:198), 22.2.1958, (12.Cilt), 198.

¹²⁸ TBMM Arşivi, Lütfi Kırdar Tercüme-i Hal Dosyası.

¹²⁹ Olcay Soğuk, *Lütfi Kırdar’ın Siyasi Hayatı* (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi/ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2017, 156.

¹³⁰ Atilla Çetin, “ECEVİT, Mustafa Bülent”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 2016, (1.Cilt), 389.

edebiyat dergilerinde şiirleri, şiir Tercümenler sanat yazıları çıkarmıştır. Aynı zamanda siyasi, sosyal ve kültürel konularda Son Havadis, Yeni Ulus gazetelerinde de, Halk gazetesinde, Forum ve Pazar Postası dergilerinde devamlı yazarlık yapmıştır. Amerika'nın Winstn- Salem, NC şeklinde çıkan "Journal and Sentinel" gazetelerinde misafir yazar olarak çalışmış, Amerikan gazetelerinde muhalif yazıları çıkıştır. Yine Amerika'da bazı milletlerarası seminerlere katılmış ve muhalif derneklerle ilim müesseselerinde konferanslar vermiştir. Aynı zamanda Milletlerarası Basın Enstitüsünün ve Milletlerarası Sanat Tenkitçiler Derneği asli üyesidir. Basın-Yayın Turizm Genel Müdürlüğü de yayın dairesinde Basın ataşeliğinde 6 yıl mütercim ve memur olarak çalışmıştır. 1950 Eylül'ünde Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğündeki görevinden istifa ederek Ulus gazetesine girmiştir. Ulus gazetesi DP tarafından kapatılınca Yeni Ulus ve Halkçı gazetelerinde köşe yazıları kaleme almış ve yazı müdürlüğü yapmıştır. Ulus yeniden çıkmaya başlayınca bir müddet Yazı İşleri Müdürlüğü yapmıştır.¹³¹

1953'te CHP'ne kaydolmuş ve gençlik kollarında çalışmıştır. 27 Ekim 1957 seçimlerinde CHP'nden Ankara milletvekili seçilmiştir. 1959'da CHP'ne girmiştir. 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinden sonraki seçimlerde tekrar milletvekili olmuştur. 1961'de İsmet İnönü hükümetinde çalışma bakanlığına getirilmiştir. 1965 seçimlerinden sonra Zonguldak'tan milletvekili seçilmiştir. CHP içinde "ortanın solu" politikalarının öncülüğünü yaptı ve Ortanın Solu adlı kitabını bu sırada yazmıştır. Parti içi mücadele neticesinde 18 Ekim 1966'da CHP genel sekreterliğine getirilmiştir. Hitabet gücü, girişimciliği ve demokratik tavırları ile dikkat çekmiştir.¹³² Aslında dürüst ve idealist olduğu nispette siyasi gerçekleri doğru değerlendiremeyen, pratik yanı çok zayıf bir insandı. Bir ara halk arasında "Karaoğlan" olarak çok nam salmışsa da ne halkla yakın olabilmiş ne de halk ruhunu benimseyebilmişti. Ecevit'in sosyal demokrat ve hata bir ölçüde sosyalist olması, onu serbest piyasa karşıtı bir devletçi yapmıştı. Ardından İsmet İnönü ile anlaşmazlığa düşmüştür. Ecevit'in İnönü'ye karşı çıkması aslında İnönü'ye karşı derin sevgi ve saygısı vardı. Nihayet CHP Genel başkanı olması, partiyi değiştirme ve günü şartlarına uyarlama arzusunun sonucudur.

¹³¹ TBMM Arşivi, Bülent Ecevit Tercüme-i Hal Dosyası.

¹³² Atilla Çetin, "ECEVİT, Mustafa Bülent", 389.

¹³³ İnönü'nün 8 Mayıs 1972'de genel başkanlıktan istifa etmesi üzerine 14 Mayıs'ta genel başkan seçilmiştir. 14 Ekim 1973 seçimlerinde Ecevit'in partisi en fazla oyu aldıysa da çoğunluğu sağlayamamıştır. 26 Ocak 1974'te Milli Selamet Partisi ile yaptığı koalisyonda ilk defa başbakan olmuştur. Aynı yıl Kıbrıs harekâtına karar verilmiş ve Kıbrıs'a askeri müdahale yapılmıştır.

İlk başkanlığı on ay sürmüştür. Daha sonra I. Milliyetçi Cephe Hükümeti kurulmuştur. Muhalefet partisinin başkanı olarak 29 Mayıs 1977'de bir suikasttan kurtulmuştur. 5 Haziran'da yapılan genel seçimlerde Cumhuriyetçi Halk Partisi %41 oy almıştır. Kısmi seçim sistemine göre yine çoğunluğu sağlayamadığından bir azınlık hükümeti kurduysa da güvenoyu alamamıştır. Ardından Adalet Partisinden ayrılan on bir milletvekilini desteğiyle hükümeti kurmuştur (5 Ocak 1978). Bozulan ekonomik durum, sağ-sol çatışması, cinayetler ülkeyi duruma sokmuştur. 14 Ekim 1979 ara seçimlerinde başarısızlığa uğradı ve görevden ayrılmıştır. 12 Eylül 1980 ihtilalinde silahlı kuvvetler ülkenin yönetimine el koyunca diğer parti başkanları gibi Ecevit'e de on yıl siyasete girme yasağı konulmuştur. Ecevit CHP genel başkanlığından istifa etmiştir. 1985 yılında eşi Rahşan Ecevit, Demokratik Sol Parti'nin başına geçmiştir. 20 Ekim 1991 seçimlerine DSP 'den Zonguldak Milletvekili seçilmiştir. DSP 1995 seçimlerinde %14 oy alarak yetmiş altı milletvekili çıkarmıştır. 1997'de Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ın başkanlığında kurulan Anasol-D hükümetinde başbakan yardımcılığına getirilmiştir. 11 Ocak 1999'da DSP azınlık hükümetini kurmuştur. Dördüncü defa başbakan olmuştur.

18 Nisan 1999'da yapılan seçimlerde DSP %22,19 oyla birinci olunca Milliyetçi Hareket Partisi ve Anavatan Partisi ile yapılan koalisyon hükümetinde de Ecevit başbakanlığı üstlenmiştir. 2002 Mayıs'ında hastalanmıştır. Hastanede durumu kötüleşince evine getirilmiştir. Sağlığı daha da kötüye gittiğinden hükümete yönelik eleştiriler arttı, parti içi muhalefet çoğalmıştır. Bazı bakan ve milletvekilleri istifa etmiştir. Koalisyon hükümeti mecliste siyasal üstünlüğünü kaybetmiştir. 3 Kasım 2002 tarihli erken genel seçimlerde DSP barajı aşamayınca meclis dışında kalmıştır. 25 Temmuz 2004 tarihli DSP kongresiyle Ecevit'in genel başkanlığı ve aktif siyaseti sona

¹³³ Kemal Haşim Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2007, (8. Baskı), 62.

ermiştir. Mayıs 2006’da tekrar rahatsızlanarak beyin kanaması geçirmiştir.¹³⁴ Uzun süre yoğun bakımda kaldıktan sonra 5 Kasım 2006’da Ankara’da vefat etmiştir. ¹³⁵11 Kasım 2006’da Devlet Mezarlığı’na defnedilmiştir. Ecevit’in yayınlamış olduğu eserler: Şiirler, Işığı Taştan Oydum, El Ele Büyüttük, Bir Şeyler Olacak Yarın Ortanın Solu, Bu Düzen Değişmelidir, Atatürk ve Devrimcilik gibi birçok eseri bulunmaktadır.¹³⁶

¹³⁴ Atilla Çetin, “ECEVİT, Mustafa Bülent”, 390.

¹³⁵ *Hem devlet hem halk uğurladı*, Hürriyet, 12.11.2006, 16-17.

¹³⁶ Atilla Çetin, “ECEVİT, Mustafa Bülent”, 390.

2. 1946-1960 ŞAİR MİLLETVEKİLLERİNİN PARLAMENTO FAALİYETLERİ

2.1. 1946-1950 Şair Milletvekillerinin Parlamento Faaliyetleri

2.1.1. Şairlerin Milletvekillerinin Toplumsal ve Sosyal Olaylara Yaklaşımları

1946-1950 yıllarına ait toplumsal konulara değinen şair milletvekillerinden Çağlar, seçmen bölgesi olan Erzincan halkının maddi manevi sorunlarına değinmiştir. Dönemin sosyal sıkıntılarına uzanırken, Erzincan depreminden sonra ev sorunuyla ilgili aynı zamanda evsiz insanlar için çözüm arayışına girmiştir. Böyle bir yardımın Erzincan halkına duyurulması aynı zamanda Erzincan halkına gösterilecek geniş kolaylıklardan bahsedilmesi gerektiğini söylemiştir. Öncelikli kişilerin evsiz olanlara yardım yapılmasını izah etmiştir. Verilen evleri kiraya vererek gelir elde etmenin doğru olmadığını aksine eve ihtiyacı olanların faydalanmasını istemiştir. Çağlar” *Medeniyetin başında, memlekete bağlılığın başında ev sahibi olmaktır.*”¹³⁷ diyerek böylesine hassas bir konunun daha kapsamlı ve daha adil bir şekilde ele alınmasını belirtmekteydi.

Çağlar’a karşılık Konya Milletvekili Dr. Sadi Irmak, bu eksikliğin tamamlanması gerektiğini belirterek söz konusu mesken meselesinin halk için önemli bir sorun olduğunu dile getirmiştir.¹³⁸ Çağlar’ı destekleyenlerden biri de Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu, konuyla ilgili olarak 1939 yılında meydana gelen depremin sonucunda Erzincan ilinin tamamen harap bir duruma geldiğini, konut ihtiyacının karşılanması için yardımların sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bayındırlık Komisyonunda bahsi geçen konuyla ilgili olarak neden bu sorunun daha önce belirtilmediği ve Erzincan halkının neden ihmale uğradığı ile ilgili sitemde bulunmuştur. Oysaki aradan dokuz yıl geçmesine rağmen herhangi bir adımın atılmamasının yanlış olduğunu vurgulamıştır. Bu durumun suçlusu olarak hükümet liderlerini hedef almıştır.¹³⁹ Bu bağlamda Çağlar, Erzincan halkı adına gereken tüm çağrılarının sonucunda bu tasarıyı Yüksek Meclise teklif etti ve hükümetin incelemelerle, değişiklikleri yaparak tasarıyı mükemmel bir hale getirilmesini

¹³⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 71,C.XII, 14.6.1948, 201.

¹³⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 71,C.XII, 14.6.1948, 202.

¹³⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 83, C.XII, 6.7.1948, 848.

istedi.¹⁴⁰ Bir süre sonra parlamentoda tekrar gündeme gelen Erzincan halkının ev sahibi olmasıyla ilgili Kütahya milletvekili Ahmet Tahta Kılıç'ın söz alarak ev teslimatlarında yaşanan gecikmelerin sıkıntı yarattığını izah etmiştir. Bayındırlık Bakanı Nihat Erim ise ifadesinde; yapılacak olan evlerin yurt dışından alınan malzemeler olduğu ve iklim şartlarından dolayı hemen getirilmesinin zor olduğunu ifade etmiştir. Daha erken ulaşması durumunda hemen başlayacaklarını söylemiştir. Tahta Kılıç, evlerin belirlenen sürede yapılamaması, ailelerin zor durumda bırakılması ayrıca evlerin Erzincan iklimine uygun olmamasını sorun olarak ifade etmiştir. Çağlar, ev sahibi olacak kişilerin sorunlarının bununla kalmadığını belirterek; yapılan evlerin on sene beklemenin verdiği heyecanla kabul edip aynı zamanda evlerle ilgili verilen teklifleri onaylamışlardır. Ardından yapılan yanlışlarında olduğunu, evlerin bodrum katının olmayışını meclis gündemine hiç çekinmeden taşımıştır. Bodrum katının dâhil edilmesi halinde ev adetlerinde azalmaların olacağına dair mağduriyetlerini ilave etmiştir. Çağlar, devletin böyle bir şeyi masraf olmaması için yaptığını düşünmüştür. Aslında Erzincan halkının ihtiyacı 500-700 ev değil daha fazla olduğunu söylemiştir.¹⁴¹ Eve muhtaç köylülerin savunmasız oluşlarından kaynaklı bir durum söz konusuydu. Böylece yapılan yanlışlara da değinerek Erzincan halkının hakkını da savunmaktan geri kalmamaktaydı.

Uzun tartışmalara konu olan halkın ev ihtiyacının karşılanması Milli Korunma Kanununda da belirtilmiştir. Bununla sınırlı kalmadığı, seçmen bölgesi Zonguldak olan Orhan Seyfi Orhon, Milli Korunma Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi gerektiğini gündeme getirmiştir. Bu değişimin kiracılar ile mal sahiplerinin aralarındaki sorunun giderilmesi konusuydu. Orhon, Milli Korunma Kanununda belirtildiği gibi bu değişimi hakkında kanun tasarısı üzerinde konuşurken, aynı zamanda kiracılara da destek olmak amacıyla konuşulması gerektiğinden bahsetmiştir. Çünkü mesken ihtiyacı bakımından normal sayılacak bir devre girilmediğini düşündüğü için hala bu ihtiyacı sömürmeye çalışanların hakkında gerekenin yapılmasını istemiştir. Tasarıyı hazırlayan kişilerin dahi mal sahiplerini koruduklarını belirtmiştir. Herkes tarafından farklı karşılanan bu durumun bazı kişiler tarafından kiraların arttırılması bazı kişiler tarafından ise serbest bırakılması ve bazı kişiler

¹⁴⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 83, C.XII, 6.7.1948, 848.

¹⁴¹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 15, C.XIV, 6.12.1948, 39.

tarafından ise bütün masrafların kiracılara bırakılması gibi bir durumun olduğunu belirtmiştir. Herkesin fikrinin farklı olmasının temel sebebinin çıkar ilişkisi olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda sitem de bulunduğu ve ortaya bir takım fikirler, kurallar, prensipler atıldığını fakat gerçekte menfaatlerin konuşulduğunu ve herkesin düşüncelerinin tamamen saf olmadığını çok sert bir dille ifade etmiştir. Bütün fikirler, kurallar, prensipler menfaatleri destekleyen vasıtalardan başka bir durum değildi.¹⁴² Söz konusu mesken ihtiyacı olan halkın yanında aynı zamanda Ordu Milletvekili Yusuf Ziya Ortaç'ın, halkın ev sahipleriyle kiracılar arasındaki münasebetleri düzenlemeye çalışan Milli Koruma Kanunu hakkında zaman zaman teklifler eden zaman zaman da Büyük Millet Meclisiyle münakaşa içerisinde olmuştur. Bu durumda dairesi boşaltıldığı halde evlerini kiraya verecek olan bazı kimseler faydalanacaktı. Böylelikle kiracıları türlü baskılar altında tutamayacaklardı.¹⁴³ Manisa Milletvekili Yunus Muammer Alakant, yukarıda bahsedilen sebeplerden dolayı 8. Büyük Millet Meclisi dördüncü yılını doldurduğundan ve Milli Korunma Kanununun 30. maddesinin değiştirilmesiyle meşgul olduklarından bahsedilmiştir. Dört yıldan beri bu mesken meselesi ve dükkân meselesi bir sorun haline gelmiştir. Bir taraftan babasından dedesinden kalmış bir iki evini yok pahasına icraya verip sıkıntı ve ıstırap içinde yaşayan aileler, dullar, yetimlerin olduğundan bahsetmiştir. Diğer taraftan ise parasını pul gibi harcadığı halde dükkânı yok pahasına işgal eden binlerce tüccarın olduğunu dile getirmiştir. Öbür taraftan bir yerden diğer tarafa nakil edildiği zaman kendisini, ailesini yerleştirmeyi düşünen binlerce memurun olduğundan dert yanmıştı. Bütün bu meseleler için dört yıldan beridir mecliste çözüm arayışına girdiklerini ifade etmiştir. Oysaki ev yapmanın, dükkân yapmanın, mesken yapmanın, memlekette bu noksanlıkları düzenlemenin meclisle ilgili olmadığını söylemiştir. Her şeyden evvel bunun hükümetin ve devletin meselesi olduğunu belirtmiştir. Bu gibi sorunların aslında Milli Korunma Kanunun maddelerini değiştirerek değil de yetkili bakanlıkların çözüm bulmaları gerektiğini söylemiştir. Görünen o ki dört seneden beri Büyük Millet Meclisinde Milli Korunma Kanununun mesken meselesi ile ilgili 30.maddesi üzerinde durulmasının doğru olmadığını ifadesinde belirtmiştir.¹⁴⁴

¹⁴² TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 36,C.XXIII, 30.1.1950, 407.

¹⁴³ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 36, C.XXIII, 30.1.1950, 412-413.

¹⁴⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 36, C.XXIII, 30.1.1950,413.

Mecliste sorun niteliğinde olan bir diğer konu ise halkın temel ihtiyaçlarından biri olan su sorununun gündeme getirilmiş olmasıydı. Çağlar, dönemin Bayındırlık Bakanı Kasım Gülek'e sitemde bulunarak su sıkıntısının Erzincan ilinde büyük sorun olduğunu belirtmiştir. Çağlar, bu durumu ikiye ayırarak; bunlardan birincisinin, Fırat mecrasının ıslahı için başı ve sonu yapılmamış bir ovanın orta bölgesinde çalışmaların olmasıyla olumsuz sonuçlar meydana gelmiştir. Oysaki Fırat 40 bin dönümlük bir arazidir. Bunun içinde birçok köy vardır. Nürgâh bataklığı diye bir bataklığın olduğu bu bataklıktan dolayı ekinlerin olduğunu söylemiştir. Bu karmaşıklığın giderilmesini dile getirmiştir. İkincisi de Vasgit deresinin kaynaktan gelen suyun onarımının yapıldığı, fakat derenin uç kısımlarında kalan bölümün düzeltilmediğini belirtmiştir. Oysaki önceliğin uç kısımların onarılması gerektiği, aksi halde düzeltilen yerlerin tekrar bozulacağını söylemiştir. Bu karmaşıklığın giderilmesi, Orta Anadolu'nun su ihtiyacının karşılanmasını ve bataklıkların kanala aktarılmasının daha verimli olacağını söylemiştir. Erzincan halkının su sıkıntısının giderilmesi için gereğinin yapılmasını belirtmiştir.¹⁴⁵

Paralel şekilde şair milletvekillerinin köy sorunlarıyla da yakından ilgilendikleri görüldü. Böylece Ordu milletvekili olan Ortaç, sosyal durumlarla ilgili Ekonomi ve Ticaret Bakanı Vedat Dicleli' ye cevaplandırması için yönlendirdiği sorular şu şekildedir:

1. *“Karadeniz bölgesinde açlık başladığı hakkındaki neşriyat doğru mudur?”*
2. *“Ordu ilinin Gökçöy, Fatsa, Ünye kazalarında açlık yüzünden bazı köylerin boşaltıldığı doğru mudur?”*
3. *“Doğru ise buna karşı ne tedbir alınmıştır?”*

Buna göre Ekonomi ve Ticaret Bakanı Vedat Dicleli, Ortaç'ın hangi gazeteleri takip ettiği ve bu bilgileri nereden aldığıyla ilgili sitemde bulunmuştur. Böyle bilgilerin yalnızca *Zafer* adlı gazetede neşredildiğine dair söylemlerin olduğunu belirtmiştir. Oysaki hiçbir gazetede Karadeniz de açlık olduğuna dair haber yapılmamıştı. Gazetede bahsi geçen ne açlık ne de herhangi bir darlık durumu söz konusu değildi. Kendisinin darlık ile ilgili olarak daha önce Ordu Valisine beyanında mısır darlığının olup

¹⁴⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 85, C.XII, 8.7.1948, 1046.

olmadığını sormuştur. Vali piyasada mısır darlığının olmadığını ve tüccarın elinde büyük stokların bulunduğunu, hatta piyasanın durgun olduğunu bildirmiştir. Bir diğer soru olan Ordu ilinin köylerinin kıtlık nedeniyle boşaltılmasıydı. Dicleli, böyle bir şeyin söz konusu olmadığını ifade etmiştir. Karadeniz'in meseleleri, sıkıntıları ve dağlık özellikleri sonucu göç durumunun olabileceğini belirtmiştir. Özetle dağ kesimlerinde yaşayan bazı köylülerin bir kısmının yazın yaylalarda çalışarak mevsimsel göçlerin olduğunu belirtmiştir. Buna örnek olarak Mesudiye ilçesinden civar ilçelere geçici olarak gidenlerin olduğunu söylemiştir. Nedeni ise kış aylarında bazı verimli yerlerde dahi hiç mahsulün olmadığını dile getirmiştir. Bu tür mevsimsel göçlerin geçici olduğunu belirtmiştir. Gitmiş oldukları yerde amaç kış mevsimini daha refah geçirmektir.¹⁴⁶ Zaman zaman halkın kendi isteğiyle daha farklı sebeplerden dolayı başka illere semtlere gittiğini, açlık konusuyla bir ilgisi olmadığından bahsetti. Ortaç, konuyu aydınlattığı için kendilerine teşekkür etmiştir. Meseleye biraz daha ısk tutmak için kıtlık sorununu genel hatlarıyla üç nedenden kaynaklı olduğundan söz etmişti:

1. *“Kuraklık, yağmur, sel, çekirge hücumu, mahsulü yakar, çürüttür, biçer, Devlet vatandaşı imdadına koşamaz, kıtlık olur.”*
2. *“Kıtlık yoktur. Pazarda her çeşit gıda maddesini bulursunuz. Ancak, bir kısım vatandaşta satın alma kudreti olmaz. Mevzii bir yaşama sıkıntısı başlar, insanların iş ve ekmek derdine düştükleri görülür.”*
3. *“Vatandaşlar açız demez. Karınlarının doyduğunu sanırlar. Fakat hakikatte insan vücudunun muhtaç olduğu gıdayı almakta, gizli ve ağır bir sağlık çöküntüsü içindedirler.”*

Ortaç, sıralamış olduğu durumlarla ilgili olarak Ordu'da açlık durumunun söz konusu olmadığını belirtmiştir. Nedeni olarak; kara yangınına uğrayıp mısır mahsulü şubat ayı sonlarına kadar yeterliydi. Daha sonra devletten yardım isteniyordu. Böylelikle açlık durumunun söz konusu olmadığını açıklamıştır. O dönemde Ordu ilinde yirmi milyon kiloya yakın patates yetişmiştir. Patatesin kilosu, üretilen bölgelerde beş kuruştı. Böylece kilosu beş kuruştan yirmi kilo patates satılan bir ilde kıtlık manzarasını gösteren bir açlık olmazdı. Belirtilen ikinci ve üçüncü madde için yok denemez. Çünkü halkın bu konuda sıkıntı çektikleri herkes tarafından biliniyordu.

¹⁴⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, İnkat: 39, C.XXIV, 6.2.1950, 104-106.

Mahsulünü borcuna yatırmış, kredisini doldurmuş, küçük ve dar toprak sahipleriyle henüz toprağa kavuşamayan vatandaşlar vardı. Fakat bu durumu memleketin genel manzarasını bozacak nitelikte olmadığını söylemişti. Söz konusu böyle bir sıkıntının sadece Ordu ilinde olmadığı Türkiye'nin tüm illerinde zaman zaman meydana gelmiştir. Ancak işe politika karışınca açla toku ayırt etmek imkânsızlaşmıştı. Bu durumu daha önceki yıllarda yaşadığını açım diyen nice kışkırtılmış toklarla karşılaştığını söylemiştir. Diğer bir maddeye açıklık getirerek fakir Ordu köylüsünün iki ana gıdasının olduğu, bunlar mısır ekmeği ile turşu idi. Ordu ilinin yoksul tabakası kendilerinin yediklerinin tadını değil adını dahi bilmediklerini belirtmiştir. *“İnsaf ile düşünelim; beşikten mezara kadar yalnız mısır ekmeğiyle turşu yiyen insanlara, tıbbi manasıyla gıdalarını almış, tok insanlar denebilir mi?”* Bu teşhise göre bu milletin tokuz bile dediklerinden şüphe duyulması gerektiğini belirtmiştir. Ordu ilinin açlık meselesinin kıtlık meselesi olmadığını aksine sağlık meselesi olduğunu dile getirmiştir. Sağlık meselesinin de tarımsal plan, bir tarımsal kalkınma meselesi olduğunu ifade etmiştir. Tarımsal kalkınma söz konusuyken aslında Ordu ilinin bir meyve bölgesi olduğunu, bunların ise fındık, mısır, soya, patates, fasulye ve tavukçuluk, arıcılık, balıkçılık bölgesi olması tarım açısından büyük etki olabilirdi. Fakat Ordu'da Tarım Bakanlığının hiçbir adım atmamasının halkın ne denli önemsenmediğini göstermiştir. Bu bağlamda Marshall planından alınan tarımsal yardımları bakanlığın sınırları ile Karadeniz Bölgesindeki vatandaşların artık halkın ihtiyacına göre yardımlar beklediğini ve farkına varılması gerektiğini belirtmiştir. Bu yardımın kuraklık afetine karşı gönderilen tohumlukla ödenemeyeceğini belirtmiştir. Tarım Bakanlığından kalıcı çözümler beklediklerini ifade etti. Ortaç, meyvelerin ıslahı, hastalıkların tedavisi, fındık tarlaları arasına mısır işlemenin lüzum ve faydasını izah eden planlı programlı yardım istemiştir. Ordu ilinin çeşitli servetleri barındırdığı, zengin el değmemiş bir hazinenin olduğunu dile getirmiştir. Sorunun bu hazinenin üstünde oturanlardan kaynaklandığını belirterek; *“Hükümet, mısır var, herkes istediği kadar alabilir demekle vazifelerinden birini yapmış olur ve orduda kıtlık olmadığını ispat eder. Fakat(Kıtlık yok) demek(Sıkıntı yok) demek değildir”* Günaltay Hükümetinden haklı bir güven ile gerekenin yapılmasını söyledi. Bu kadar zenginliğe sahip olan Ordu ilinin, yoksul köylerinde yardıma muhtaç olma durumunun doğru

olmadığını izah etti.¹⁴⁷ Yine halk için elinden geleni yapan Çağlar bu defa da kendisine tanınan bir hakkı topluma bağışlamıştır. Verilen tasarıdan milletvekillerinin maaşlarının zammıyla ilgili olarak; bir takım milletvekilleri bu durumu olumlu karışırken Çağlar, halkın geçiminin zor olduğunu ve böyle bir zammı kabul etmediğini belirtmiştir. Vicdanının etrafında nasıl olsa hayati sebeplerin olduğunu düşündüğü bir teklifi, hem itiraz etmek hem de onun nimetinden faydalanmak gibi sahte poza, ucuz bir kahramanlığa düşmek istemediğini söylemiştir. Bununda çaresini, eğer bu teklif edilirse kendisinin de Erzincan'ın Milletvekili olması sayesinde bu hakkı Kızılay aracılığıyla halka bağışlayacağını dile getirmiştir.¹⁴⁸ Böylece maddi açıdan zorluk çeken ailelere yardımda bulunduğunu ifade edip halkı için ne kadar fedakâr bir birey olduğunu hissettirmeye çalıştı.

Ayrıca Çağlar, halk için halk anlayışıyla toprak davası olarak nitelenmesiyle halkın çoğunluğu geçimini toprak mahsulüyle hayatını idam ettiği için önemli bir durum oluşturmuştu.¹⁴⁹ Mesela, orman davasının önemini bölgenin ahalisinden dinlemiş oldukları nasihatler doğrultusunda aslında ormanların yeniden şenlenmesi yeşillenmesi, genişlenmesi bir bakıma yetkililerden kaynaklandığını dile getirmişlerdir.¹⁵⁰ Böylece memleketin gerçeklerini bilmeden, ekonomik düzeni hesaba katmadan milleti bilinçlendirmeden bir işe başlanmasının yanlış olduğunun kanaatindeydi. Hemen bu halkın pes ettiğinden dert yanmıştır. Örnek olarak Milli Mücadele de yorulmayan yılmayan Türk halkının şu zamanlarında üç saatten fazla iş yapamaz olduğundan bahsetmekteydi. *“Ya ekonomik işlerdeki yıllar süren bocalamalar, değişmeler, kararsızlıklar: Aldığımız herhangi bir tedbirin mahzurlarına katlandıktan sonra iyiliği ve faydası başlayacakken ondan vazgeçiş. Çünkü isabetine baştan vukuf ve salahiyetle tam inanmayış”*¹⁵¹ uyarı niteliğinde olan sözleriyle geçmişte verilen çabanın göz ardı edilmemesi gerektiğini savunmaktaydı.

Yukarıda bahsi geçen konudan da anlaşılacağı üzere geçim sıkıntısının, hayat şartlarının her zaman olumlu gitmediği, sosyal durumun her şeyi etkilediğini belirtmiştir. Orhon, Zonguldak kömür havzasındaki işçilerin sosyal durumla ilgili;

¹⁴⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 39,C.XXIV, 6.2.1950, 106-107.

¹⁴⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 20, C.VIII, 22.12.1947, 155.

¹⁴⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 36, C. XV, 24.1.1949, 173.

¹⁵⁰ *Behçet Kemal Çağlar Milletvekilliğinden ve CHP'den istifa etti*, Akşam, 25.1.1949, 1.

¹⁵¹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 36, C. XV, 24.1.1949, 173.

devlet işletmesine geçmeden önce çalışan işçilerin durumunun kötü olduğu bütün kazançlarını köydeki ailelerine gönderdiklerini, karınlarını doyurmaya bile yetmediğini dile getirmişti. Geçmişte bakımsızlık, yetersizlik, sıhhsizlik yüzünden yollarda ölenler bile olmuştu. Hükûmete şükranlarını belirterek eskiye göre hayat şartlarının daha iyi olduğu bugünkü işletmelerin işçilere ayakkabı, elbise, yemek vermesiyle iyi bir seviyeye geldiklerinden bahsetmiştir. İşçilerin yemekleri, yatakhaneleri, revirleri vardı. Sadece bunlarla yetinilmemesi gerektiğini devletin kömür ameleliğinin dünyanın en ağır işi olduğunu söylemiştir. Bunun yanında bir de kendilerine ait bir evlerinin olması ve aileleriyle birlikte yaşamlarına devam etmelerinin daha iyi olacağı düşüncesindeydi. Bu iş için düşünülen bir projeyi paylaşmaktan geri durmadı. 370 milyonluk amelelerin iskânı için amele evleri projesi düşünmüştü. Fakat böyle bir şey için büyük paralara ihtiyaç vardır. Memleket sanayisinin muhtaç olduğu cevherleri yerin dibinden toprak üstüne çıkaran amelelere her zaman minnet duyduğunu belirtmiştir. Bu konu da Türk amelesi olarak görevini layıkıyla yerine getirenlere minnet duyduğunu belirtmiştir.¹⁵² Orhon'un vermiş olduğu önergede maden işçilerinin sosyal hayatlarına ek olarak bir güne yarım gün daha eklenmesi önergesi kabul edildiğini belirtmiştir. Diğer önergelerin reddedilmesiyle bu önergeyi komisyona iade edilmiştir.¹⁵³

2.1.2. Şair Milletvekillerinin Eğitim ile İlgili Görüşleri

Orhon, eğitimle ilgili müzakerelerde parlamentoda söz alarak iki nokta üzerinde duracağını belirtmiştir. Bunlardan birincisi ilk tahsilini eline alan çocuğun davasıdır. Ona göre ilk tahsilini eline verdikleri çocuk, eğer normal bir çocuk ise bunun sonuçlarından sorumsuzdur. Sorumlusu öğretmen, kitabın, okulundur. Eğer öğrenim çağındaki bir çocuk, okulda zekâ gelişimini kaybediyorsa, öğrenme isteğini kaybediyorsa, durgunlaşıyorsa, okulu sevmiyorsa, kitaptan korkup çekiniyorsa sorumlusu yine bahsi geçen kişilere aittir diye belirtmiştir. Böylelikle Milli Eğitim Bakanlığının da bu mesuliyeti kabul etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla ilgili okul müfettişleri tarafından öğrencilerin ilgili olup olmadıklarının üzerinde durması gerektiğini söylemiştir. Vazifelerini yapmamaları durumunda sonuçlarına

¹⁵² TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 23, C.III, 25.12.1946, 524-526.

¹⁵³ *Emekli Sandığı Tasarısı üzerindeki tartışmalar*, Ulus, 26.5.1949,5.

katlanmaları gerektiğini belirtmiştir. Hatta o okulların kapatılmasını dahi dile getirmiştir. İkincisi ise lise konusudur. Lise meselesinin bir seviye meselesi olduğunu söylemiştir. Örnek olarak, iş isteyen bir gencin hangi lise mezunu olmasıyla işe alınmasının orantılı olmadığını söylemiştir. Buna göre Galatasaray Lisesi, Amerikan Koleji gibi özel yerlerde okuyan bir gencin iş imkânının sağlanmasıyla herhangi bir ilçenin lisesinden mezun olan bir gence ret cevabının verilmesini adil bulmamıştır. Bazı kimselerin bu duruma karşılık yabancı dil ile ilgili olabileceğini düşündürmüştür. Bu konuya açıklık olarak Türkiye’de yüzlerce seneden beri liselerde, ortaokullarda yabancı dilin olmadığını, yüz seneden beri de öğretilmemekte, öğretilmeyen derslerden sınıflar geçilmemekte veya çocukların sınıfta kalarak öğrenimlerine devam etmeleri sorun olmaktaydı. Sınıfı geçenle geçemeyen arasındaki fark bilmemekten ibaretti. Bu konuda yapılması ve söylenmesi gereken, yabancı dilin bir seviye meselesi olmasıdır. Öğretmek, okutmak için programları değiştirmek daha sağlıklı olacaktır. Amaç öğrenmekten ibaretti. Orhon, Milli Eğitim Bakanından ricada bulunarak, hangi türlü olursa olsun yabancı dilin mutlaka öğretilmesi gerektiğini ısrarla savunmuştur.¹⁵⁴ Eğitimde lise konusunun ne denli önemli bir durum olduğunu izah ederken Çanakkale Milletvekili Nurettin Ünen, eğitim ile ilgili sorunlu bulunduğu konuyu soru önergesi şeklinde meclise taşıyarak dile getirmiştir. Bu bağlamda cevaplandırmasını istediği kişi dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Tahsin Banguoğlu için meclise verdiği aşağıdaki soru önergesindedir.

Ünen, Milli Eğitim Bakanının, daha önceki yıllarda mevcut liselerin kalitesinin düşük olduğunu bunların düzenlenmesine kadar herhangi bir ilde lise açılmayacağını kürsüde açıkladığı halde neden sonradan 4 ilde lise açıldığını beyan etmiştir. Gelen sorulara şu şekildedir:

1. *“Bu kadar kısa zaman zarfında mevcut liseler hangi metotla birden ıslah edilmişti?”*

Meb Tahsin Banguoğlu Ünen’nin soru önergesine karşılık, liselerin birden bire ortaya çıkarılamayacağı, lise binalarının malzemesi bakımından ve en önemli olan kadrolarının zayıf olmasıyla herhangi bir öğrenim alanının açılmayacağını söylemiştir.

¹⁵⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, İnkat:50, C.XXIV, 18.2.1950, 839-840.

Lise işini ele alırken tecrübeli kişiler tarafından komisyonda okulların sorunlarını ele aldıklarını söylemiştir. Banguoğlu, bu gibi sorunları not ettiğini ve işi üçe bölerek yetkili komisyonlara vermiştir. Bu komisyonlardan birincisi liselerin kendilerine ve öğretmen yetiştiren kurumlara karşı meşgul olduklarını belirtmiştir. Bir diğeri, ortaokul ve onlara öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleriyle ilgilenmiştir. Üçüncü komisyon ise genel terbiye meseleleriyle ilgilenmiştir. Ortaya konan meseleleri seçerek bir tutanak halinde sunmuştur. Bu raporları üniversitelere dağıttıklarını, Talim ve Terbiye kurulunun bunun üzerinde çalışmaya başladığını ifade etmiştir. Ardından eğitim şurasında görüşülüp enine boyuna inceledikten sonra gelecek yıllarda liseler ve ortaokullarda bunları uygulamaya geçireceklerini kararlı bir dille vurgulamıştır. Bu arada dört tane yeni lise açıldığını dair söylentilerin olduğuna açıklık getirmiştir. Böyle bir durumun söz konusu olmadığını belirtmiştir. Sayısal olarak toplam kayıtlarda 56 adet lisenin olduğunu ifade etmiştir. Ancak büyük şehirlerde lise taleplerinde azalmaların meydana geldiğini aktarmıştır. 1944'lü yıllarda lise taleplerinin 25 bini bulduğunu belirtmiştir. Sonrasında yavaş yavaş düşerek 19 bine inmiştir. Sebebinin ise gençlerin teknik meslek okullarından öğrendikleriyle hayata daha erken atılarak kısa zamanda işe girmelerinden kaynaklı olmuştur. Lise talebinin azalmaya başlaması büyük şehirlerde daha çok olmaya başlamıştır. 1944 senesinde İstanbul'da 9.800 öğrenci varken 1948'de azalarak 6.800'e düşmüştü. Eksilen 3.000 öğrencinin bazı okullardan tasarruf etme imkânına neden olmuştur. İstanbul'da iki, İzmir'de bir ve Hatay'da bir lise kapattıklarını belirtmiştir. Van, Maraş, Erzincan ve Aydın'da birer lise açtıklarını belirterek bir başka ifadeyle İstanbul, İzmir ve Hatay'daki liseleri farklı illerde değerlendirerek farklı yerlere naklettiklerini söylemiştir. Banguoğlu bakan olduğunda 33 il merkezinde liselerin bulunduğunu sonrasında 37 ile çıkardığını söylemiştir. Ünen, aslında önemli olan unsur liselerin sayısının değil liselerin kalitesidir diye belirtmiştir. İfadesinde liselerin kalitesi düşük ise ya ilk ve ortaokullar düzenlemeye muhtaçtır ya da liseleri ıslah eden üniversiteler düzenlemeye muhtaçtır diye vurgulamıştır. Bir diğer konu; okullarda nakil meselesinin olduğuydu. Banguoğlu'na atıfta bulunarak nakil işleminin doğru olmadığını herhangi bir yerin okul eşyası, hatta hocası dahi nakledilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca yukarıda bahsi geçen konuya ek olarak Banguoğlu, Ordu ilinde lise açılıp açılmayacağı konusuna değinerek imkânların iyileştirildiği takdirde lise açılabileceğini söylemiştir. Fakat bu gibi durumlar için net bir şey söylemenin doğru

olmadığını aktarmıştır.¹⁵⁵ Ortaç, yukarıda bahsi geçen lise meselesiyle ilgili 1946 yılının güz döneminde Ordu'ya teşriflerinden bahsederken, bulundukları her ortamda halkın isteklerinden biri olan liselerin açılması konusuydu. Bu kadar ısrarı araştırarak elde ettiği sonuçları şu şekilde sıralamıştır:

1. *“Ordu, 360.000 nüfusu olan büyük illerden birisidir. Nüfus kesafeti itibariyle dördüncü gelmektedir. Arazisi dar, halkı uyanık ve münevverdir. Çocukların okutmak arzusundadır. Ve yarının; toprak adamının, sanat adamının bile okumuşuna vaitlerde bulunduğunu idrak etmektedir.”*
2. Ordu, halkının endişeli olduğunu belirterek; *“Ben çocuğumu halim, vaktim müsait olursa lisesi bulunan büyük şehirlere gönderirsem acaba tahsil sonunda çocuğum bana, benim onu o şehirlere emanet ettiğim gibi avdet edecek midir? Ben burada aile baskısı altında çocuğumun teşekkülünü dikkat altında tutuyorum, Fakat çeşitli ideolojilerin kaynaştığı büyük şehirlerde, onu, ham bir insan maddesi olarak orta mektebi bitirmiş çocuğumu gönderdiğim zaman çocuğum bana nasıl iade edilecektir. Bundan da endişe ediyorum. İstiyorum ki, ona hüviyeti asliyesini verecek olan lise tahsilini de aile baskısı altında yaptırayım.”* ifadeleri olduğunu belirtmiştir.
3. *“Yanı başında komşu Giresun var. Memnuniyetle ve iftiharla söyleyeyim ve diğer vilayetlerimiz için de temenni ederek arz edeyim: Giresun'da lise var, ticaret lisesi var, sanat enstitüsü var. Ordu bunlardan da mahrumdur. Binaenaleyh Ordulu vatandaş haklı bir endişe ile düşünüyor ve zahiri bir nezaketle kendilerini temsil eden adamlara soruyor: Arkadaşlar; yoksa siz vazifenizi iyi ifa etmiyor, bizim haklarımızı iyi müdafaa etmiyor musunuz?”*¹⁵⁶ Şeklinde belirterek halkın sıkıntılarını belirtmiştir.

Böylece Ortaç, seçmenlerden aldığı ilham ile başkente döndüğü sırada Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'i gördüğünü bahsi geçen konuyu anlattığını dile getirmiştir. Sirer, lise açma konusunda herhangi bir adım atamayacağını nazik bir dille belirtmiştir. Nedeninin ise mevcut liselerin henüz tam kadrolu olmamasıydı. Böyle bir yetkisinin de olmadığını belirtmiştir Aynı zamanda öğretmen eksikliğinin de olmasıyla

¹⁵⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 40, C.XVI, 2.2.1949, 8-10.

¹⁵⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:40,C.XVI, 2.2.1949, 10-11.

bu konuda bir şey yapamayacağını tekrar dile getirmiştir. Ama imkânların sağlanmasıyla ilk açılacak lisenin Ordu ilinde olacağı sözünü vermişti. Aylar sonra tekrar Ordu iline teşrif eden Sirer, büyük kalabalıkla ile karşılaştığını ve herkesin tek isteğinin lise olmasıydı. Bu konuya çözüm olarak halktan hususi bir lise açmalarını, gerekli gayretlerin gösterilmesi sonucunda kendilerine yardım edeceklerini belirtmiştir. Ordu’da çıkan Gürses Gazetesi bu durumla ilgili farklı söylemler ortaya atmıştır. Bu haberin Van, Erzincan, Muş ve Aydın’da dört lise açıldığına dair bir haberin çıkmıştır. Oysaki ortaya atılan bu haberle ilgili olarak Ortaç, *“Sayın Milli Eğitim Bakanı Banguoğlu arkadaşımızın şimdiki beyanlarından anlıyorum ki bu açıdan dört lise, liseler kadrosuna ilave edilmiş yeni mektepler değildir, dört ilde kapatılmış dört ilde açılmıştır.”* Haberin yanlış olduğunu, Banguoğlu’nun bir lisenin kapatıldığı başka bir lisenin açıldığını ifade etmiştir. Ortaç, kapatılan liseler öğretmen kadrosunda yeni açılan okullara takviye edilmiştir. Yani yeniden dört lise açılmıştır. Ona göre ayrıca Ordu ilinde yeni açılmış ve oldukça yeni olan büyük bir ortaokul vardır. Bu ortaokul lise olmaya elverişli durumdadır. Yepyeni büyük bir ortaokul: okul ve bina olarak yeterliydi. Laboratuvarı, kütüphanesi, araç-gereçlerinin yeterli miktarda olmasıyla tam bir lise statüsü taşımıştır. Öğretmen kadrosunun ise lise öğretmenliği yapabileceklerdi. Bunca çırpınışların tek nedeni halkın 14 seneden beri isteğini gerçekleştirmektir. Kendilerinden önceki Milli Eğitim Bakanı meslektaşını eleştirir tavrıyla verdiği bu sözü tutması gerektiğini belirtmiştir. Fakat verilen söz tutulmamıştır. Bu durumun büyük bir güven niteliği taşımaktaydı. Bir lise meselesi olmaktan çıktığını, hükümetin halka verdiği sözü tutmazsa halkın güveninin sarsılacağını, kendilerine verilen sözlerin pek inanılır, güvenilir olmadığını öğrenirlerse bu başarı için iyi bir durum olmayacaktı. Halkın güveni gibi her zaman müracaat edilen, her iyi veya kötü anda başvurabileceği güzel bir kaynağı, böyle ihmallerle kurutmakta faydanın olmayacağını dile getirmiştir. Onun için Banguoğlu’na ricada bulunarak; *“Ordu lisesi için, kendisinden evvel söz veren ve bugünkü kabineden iş arkadaşı bulunan Sayın Sirer’in verdiği söze dayanarak, lütfen resmi kadroya alsınlar. Ben bunu 360.000 vatandaşın haklı dileğini sesimde toplayarak rica ediyorum”* diyerek gerekenin yapılmasını ifade etmiştir. Banguoğlu, Orduluların bir lise meydana getirmek hususunda gösterdikleri fedakârlığı överek,

büyük bir gayret gösterdiklerini ve iyi bir lise meydana getireceklerini aynı zamanda kendisinin bu konuyu daha yakından takip edeceğini izah etmiştir.¹⁵⁷

Diyarbakır Milletvekili Aykaç, yukarıda bahsi geçen lise meselesinden sonra bir de üniversiteler ile ilgili ilginç konulara değinmiştir. 11. ve 12. yüzyıllarda üniversitelerin bir takım ilim esnafının toplandığı bir lonca olduğunu belirtmiştir. Oysaki bulunduğu dönem itibariyle böyle bir şeyin söz konusu olmadığını dile getirmiştir. Ayrıca bir üniversitenin herkes tarafından toplanılan bilgi şubesinin olduğu ve herkes tarafından kabul gördüğü önemli bir müessese olduğunu ifade etmiştir. İkinci önemli husus ise geniş bilgi aletleri ile donanmış, insanlığa yeni anlamlar ve ilim hazinelerini temin etmek için yollar hazırlayan bir zekâ laboratuvarı olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda Aykaç, Banguoğlu'nun sempatik, genç biraz da ilimle ilgilenen bir kişi olduğunu belirtmiştir. Bundan ötürü kendi kafasında bir memleketin bütün bedeniyle fikri zeminlerde, ahlakı, iktisadı, çocuk için, kadın için, köy için ve teknik için, bilgi için şu için bu için dünyanın bütün üniversite denilen teşekkülleri arasında hususi mevkiî tayin eden, tarihi, lisanı, zekâyı ölçerek yeni bir plan yapacak olan biri henüz bulunmamıştır. Onun için kendisinin dahi işinde en muhtaç olduğu şeylerden bir tanesi üniversitenin olmasıydı. Bu nedenle herkes için önemli bir terbiye alanı olarak düşünebilecek tek kurul olduğunu dile getirmiştir. 20 yıldır sürekli aynı konuların bahsinin geçtiğini nedeninin ise 20 sene önceki halden ileri gidilmediğiydi. Aykaç, ilim konusu bahsine gelince: İlmi adeta bir bodruma benzetmiştir. İnsanların zekâsına hiçbir hava, hiçbir ışık hiçbir nefes alma imkânı vermeyen zihinleri körü körüne inandıran bir duygu olmadığını belirtmiştir. Ona göre uzmanlık, ilmi edebi, felsefi, her türlü gelişmeye kapalı adeta bir zindana hapsolmek demek değildi. Uzman olarak adlandırılan kavramın aslında saray olarak nitelemeyi daha doğru bulmuştur. Bu bağlamda bahsedilen birtakım hoca, profesör diye eğitim ile ilgilenen kişilerin lisanları üzerinde konuşulmuştur. Dil hocaları, edebiyat hocaları diye adlandırılan bu milletin 50 yıl önceki lisanını anlayabilecek kişilerin azaldığını dile getirmiştir. Fransızca bilmedikleri, Arapça bilmedikleri, Acemce bilmedikleri aynı zamanda hadlerini hiç bilmediklerini ifade etmiştir. Bu lisanlarla ilgili bilgileri olmuş olsaydı, hadlerini bileceklerini diye belirtmiştir. *“Bununla beraber hepsi lisan inkılapçısıdır. Hepsi zürafa gibi en üst yapraklarını yerler, yerdeki otlara tenezzül etmezler”* diyerek

¹⁵⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 40, CXVI, 2.2.1949, 11-12.

düşüncelerinin bu doğrultuda olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanı sıra birde hareketten aciz bir kesim vardı. Böyle kişilerin en büyük özelliği, marifet sahibi olarak gördüklerini, iktidar sahibi bulunan kişilere kin beslemektir. Oysaki istikbale dair bir dava içerisinde olduklarını idrak ederlerse amaçlarının iktidarla uğraşmanın olmadığını anlayabileceklerdi.¹⁵⁸

Yukarıda bahsi geçen üniversitelerle ilgili olarak birkaç görüş daha dile getirilmiştir. Üniversitelerde aşılana farklı ideolojilerin gün yüzüne çıkması sorunuuydu. Çağlar, milletvekili olan değerli ilim adamlarının, gençlere bilgi birikimlerini aktaramamalarının büyük bir kayıp olduğu belirtmiştir. Ancak Milli Eğitim Bakanlığının emrinde bir görev olarak milletvekillerinin profesörlüklerinin devamı sorun teşkil etmemiştir. Oysaki dönemin üniversitelerinin özgür olduğunu üniversite içinde bir iki profesörün, üniversite özgürlüğünü güçlendirdiğini söylemiştir. DTCF'nin, Atatürk'ün aziz ve isabetli gayesinden doğan, bazı değerli profesörlerin şu ya da bu sebeplerle milletvekili seçimlerinden mahrum olmasının doğru olmadığını söylemiştir. Çağlar, herkesin bu konuda gereken tepkiyi göstermesiyle kanun teklifinin imkânları doğrultusunda ileriye dönük adımların atılacağını belirtmiştir. Daha ısrarcı bir tavırla profesörlerin milletvekili seçimlerine dâhil olması konusunda diretmesiydi. Çağlar, Ankara Üniversitesinin kürsüsünde birçok dersleri memleketin ölçüsünde, hatta dünya tarafından okuyacak profesörler, milletvekili olmamalarındandır ki bu haktan mahrum olduklarını belirtmiştir. Açıklanması gereken bir diğer konu: Profesörlerin yerini dolduracak genç elemanların yetişmesi için bütün kolaylıkların sağlanması ve profesörlerin bunu bir görev olarak görmeleri yıllar sonra bu görevden ayrılmaları noktasında yetiştirmiş oldukları bir öğreticinin olmaması kendileri adına büyük bir eksiklik olacağını hatta bu bir şüphe olarak zihinlerde yer edineceğini söylemiştir.¹⁵⁹ Söz konusu üniversite profesörlerinin geleceğe yön verilmesiyle ilgiliydi. Böylelikle Orhon, DTCF üç öğretim üyesinin işgal etmiş oldukları üniversite kürsülerinde ne amaçla, nasıl yaptıklarını ve hangi maksat için çalıştıklarını kendisinin bildiğini belirtmiştir.¹⁶⁰ Bu konuda komünist tahrikçiliği ve milliyet aleyhtarlığının bu üç öğretim görevlisi tarafından çıkmadığı ve bu üç

¹⁵⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 83, C.XVII, 6.7.1948, 793-795.

¹⁵⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 34, C.IX, 23.1.1948, 88.

¹⁶⁰ *Üç öğretim üyesi hakkındaki demeç*, Ulus, 18.5.1948, 5.

öğretim görevlisi tarafından da sona ermeyeceğini vurgulamıştır. Sitemi bu işleri yapanları suçsuz göstermelerinden kaynaklıydı. Memleketin böyle tehlikeli sorun karşısında İngiliz ve Amerika gibi dünyanın en hür ve demokrat milletleri olağanüstü tedbirlerine karşı başvurmuşlardır. Fakat Türkiye'deki üniversitelerarası kurul üyelerinin milli hayatta beklenen ortaklık ve rehberlik vazifesini görecek bu ilim adamlarının kendilerinden beklenen dikkat, hassasiyet ve alakayı gösteremediklerinden bahsetmiştir. Üniversite kanun tasarısında hükümet gerekçesi olarak: *“Üniversiteler çalışmalarında millete karşı daima hesap verme ve direktifler alarak bunları gerçekleştirme durumunda bulunduklarının belirtilmesi de yerinde görülmüştür.”* Böylece üniversiteler kanununun üçüncü maddesi, üniversite öğretmenlerinin görevlerini yaparken, öğrencilerin nasıl yetiştirilmesi gerektiğini şöyle ifade etmiştir: *“Türk devriminin ülkülerine bağlı ve milli karakter sahibi vatandaşlar olarak”* yetiştirmeleri gerektiğinden bahsetmiştir. Üniversitelerin vazifesi bahsinde Atatürk'ün 1937'de, Meclisin açılış nutkunda ise: *“Memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesle yaşatacak fert ve kurumları yaratmak, Türk milletinin şuurunda daima canlı bir halde tutmak, Üniversitelerimize ve yüksekokullarımıza düşen başlıca vazifedir”* diyerek asıl eğitilmesi ve aşılması gereken konuların bunlar olduğunu belirtmiştir. Bu üç öğretim görevlisinin açılmasında: *“Avrupa ve Amerika gibi kapitalist memleketlerde sermayelerin işletilmesinde demokrasiden hiçbir eser olmadığı, Amerika'da kanuni haklarını isteyen işçilerin kara listeye geçirildiği, iktisadi demokrasi olmadan, tam siyasi demokrasinin mümkün olamayacağı söylendikten sonra şu neticeye varılıyor; yeni demokrasi anlayışını 1917 ihtilali ile Rusya gerçekleştirmiştir.”* Gerçek demokrasinin ve demokrasi düşmanlarının yalanları yüzünden farklı gösterilip yanlış anlaşılan Romanya, Bulgaristan hatta Lehistan'da uygulamaya konulduğu söylenmektedir. Bu bağlamda *“Dünyanın büyük bir inkılaba gitmekle olduğunu, bizim buna da adım uydurmamız gerektiğini, geçmiş asırların müzelik yadigârı olan kıymetlerini ayakta tutmaya çalışanların bir çöp gibi ortadan süpürüleceklerini söyleyerek hasretini çektiği rejime bizim de uymak zorunda olduğumuzu, buna karşı koyanların bir çöp gibi silinip süpürüleceklerini anlatmak istiyor.”* Yine bunlardan biri, milli düşüncüyü yok sayan ve savaş tetikleyicisi olarak sayıyor. Bir diğer akademisyen; *“Tevfik Fikret yaşasaydı muhakkak komünist olurdu. Komünizmden ideal bir şey yok ki”* demiştir. Yine bunlardan biri, komünist rejimin halkı sefalet ve

işsizlikten kurtardığını anlatmak için “*savaştan sonra Rusya*”nın işsizlikle karşılaşmamış tek ülke olduğunu söylemiştir. Bu ifadelerle “*görünen köy kılavuz istemez*” atasözüyle bağdaştırmıştır. Olanlardan dolayı üç öğretim görevlisinin DTCF öğrencileri ikiye böldüğü ve öğretimin devamına imkân bırakmadıkları ve sorun meydana çıkardıkları gerçektir. Böylelikle bu akademisyenlerin fakülteyi kurtarmak için kadrolarını kaldırmaktan başka bir yol bulunamamıştı. Orhon, üniversitelerin ilim hürriyeti ve özerk olarak bu meselenin hiçbir ilişkisinin olmamasıydı. Özerkliği inkılabın prensipleri olarak nitelemiştir. Bu konuda üniversitelerin hürriyeti ve özerkliği davası değil, ilim adamlarının aynı safta olduklarına dair, milletin hürriyeti, güveni ve selameti davası olduğunu ifade etmiştir.¹⁶¹ 1947’de DTCF’deki 4 öğretim üyesi, komünistlik suçlamasıyla üniversiteden atılmıştır. DTCF Dekanı Prof. Dr. Enver Ziya Kartal, Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü’ne 13 Aralık 1945 gün ve 2258 sayılı şu gizli yazıyı yazmıştı:

*“İstanbul’da yayınlanan ve ‘haftalık siyasi’ mecmua olduğunu ilk sahifesinde açıklayan bir derginin kapağında ‘yazı yardımı vaat edenler’ başlığı altında fakültemizden Doçent Behice Boran, Doçent Media Berkez, Pertev Naili Boratav’ın isimleri görülmüştür. Adı geçenlerin fakülte içindeki durumlarının göz önüne alınması gerektiğini saygılarımla arz ederim”*¹⁶² şeklinde belirtmiştir. Buna karşılık Behice Boran ve Niyazi Berkes, Orhon Seyfi Orhon’un gazetede vermiş olduğu açıklamayı reddedecek şekilde açıklamalarda bulunmuşlardır. Açıklamalarda geçen *Komünist Tahrikçiliği* adlı ithamı kabul etmediklerini ifade etmiştir. Bunun Orhon Seyfi Orhon’un menfaatle ilişkili olduğunu beyan etmiştir.¹⁶³

Çağlar bu konuyla ilgili Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonlarının bulunduğu tedbirlerin önem arz ettiğinden söze başlayarak senatonun şair soruşturmasının sorunlarının yanı sıra, milli iradenin millet meclisinde olumlu karşıladığını kaydettiğini ve bunu memnuniyetle karşılanması her milliyetçi türkün borcu olduğunun belirtmiştir. İlim özerkliği evet ama her şeyden evvel millet özerkliğini savunmuştur. İlim bağımsızlığının desteklemenin yanında bir de milli bağımsızlığının göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. İlmin gündelik yaşama yansıtılmaması

¹⁶¹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:54, C.XI, 3.5.1948, 249-252.

¹⁶² Uğur Mumcu, *40’ların Cadı Kazanı*, Vakıf Yayınları, Ankara,2018, (25.Baskı), 84.

¹⁶³ *İkinci Cevap*, Ulus, 1.6.1948,2.

gerektiği ifade etmiştir. Dışarıda siyaset yapmayan milliyetçilik cereyanına düşman kesilmeyen her ilim adamı önemlidir. Üniversite özerkliğini benimsediklerini, sevdiklerini, saydıklarını ve üzerine titrediklerini söylemiştir. Saptırılmış olduğunu, ihmalcilerin az olduğunu bunun karşılığı olarak ilim endişesi kadar vatanseverlik gayreti ve milliyetçi ateşi ile de hareket eden değerli elemanların ‘mevcut bekçi’ olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁴

Eğitim ile ilgili müzakereler devam ederken Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu söz alarak beden eğitimi konusuna geçmeden önce, okullarda iyi bir birey yetiştirmenin ana noktasının ahlak terbiyesinin verilmesiyle ilgili olduğu kanısına varmıştır. Nitekim ahlak terbiyesi çocuklara ve gençlere manevi varlıklarını teşkil etmek ile sınırlıydı. Hakikatte hürmetin insan haklarına ancak böyle bir manevi varlığın ruhlara yerleşmesiyle mümkündü. Bazı kişilerin ahlak dersinin müfredata konarak öğretilmeyeceği yalnızca yaşanarak öğrenileceği hususunda yorumlar yapılmıştır. Şûra’nın toplanmasıyla ortaokullarda mesleğe, ziraata ve sanata kapalı derslerin bırakıldığını söylemiştir. Güzel bir iş nitekim programın akışı bozduğundan dert yanmaktaydı. Onlara öğretmen yetiştirmek, onları gerekli araç gereçlerle donatmanın gerçek manasıyla tekniğe yönelmenin Milli Eğitim Bakanlığının işi olduğunu belirtmiştir. Tarakçıoğlu, teknik öğretimden bahsederken; komisyonda olan ziraat sanatları, hayvan mahsulleri sanatları, su mahsulleri sanatları, gemi tamirciliği, gemi inşaatçılığı ve özetle halkın ekmediğini kazandığı sanatların olduğunu belirtmiştir. Bu sanatların doğru bir şekilde öğretilmesiyle, yükselmesiyle memleketin geleceği bakımında çok yerinde bir iyilik olacaktı. Aykaç, yukarda bahsi geçen Milli Eğitim Bakanlığının bir memleketin bedeni, fikri, ahlaki, vicdani, iktisadi ve her sahasında çalışan muazzam bir kazanım olduğunu söylemiştir. Mektep, kitap, hoca, bunlar birer araç niteliğindedir. Konu ile ilgili olarak Tarakçıoğlu’na atıfta bulunmuştur. Kendilerine bu kadar büyük fedakârlıklar ettiklerinin neler kazandırdığını söylemiştir. Bahsi geçen Tarakçıoğlu’nun ahlaki terbiye konusu ile ilgili bütün dünyada terbiye şubesinin bu sahada oluşunu belirterek; Türkler ahlakı, mertliği, fedakârlığı, ciddiyeti son derece seven insanlar olduğundan bahsetmiştir. Böylece insanlık âleminde bu küçük sermayelerin mutlaka işlenmesi gerekliydi. İkinci bahsi geçen konu dil davasıydı. Bu durumu üç şekilde açıklamıştır. Birincisi, halkın özgür bir şekilde kendi

¹⁶⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 83, C.XII, 6.7.1948, 798.

ana dillerine sahip olmaları, onun üzerinde kararlar vermeleri, fikirlerini belirtmeleri olmuştur. İkincisi, saltanatı kaldırdıkları gibi saltanat dilini de kaldırdıklarını dile getirmiştir. Yani dilde demokrasi niteliğini ilan ettiklerini belirtmiştir. Aykaç, “*dilde demokrasi ilan etmek demek memlekette de demokrasi ilan etmek*” olarak belirtmişti. Üçüncüsü, İngilizce dilinin öğretilmesi için öğretmen yetiştirmek ve diğer ülkelerle olan bağlantılarda daha fazla fayda sağlayacağını düşünmüştür.¹⁶⁵ Bahsi geçen beden eğitimi konusuyla ilgili ilgili olarak İstanbul Milletvekili Faruk Nafiz Çamlıbel, okullarda milli eğitim gibi beden eğitimi de beklenen gelişmeyi gösteremediğini eleştirmişti. Bu konuda beden eğitimi, okullarda istek haline gelmişti. Okullarda beden eğitimi ile Beden Eğitimi Genel Müdürlüğünün ancak yerli ve yabancı takımlar arasında münasebet temin etmekten ileri gitmeyen durumu, dönemin sporculuğundan, futbol sporculuğundan öteye de gidemeyeceğini söylemiştir. Beden Eğitimi idaresinin kendi başına, memleket sporculuğunun bir hizmet göremediği ve böylelikle Milli Eğitim Bakanlığı bünyesi içinde faaliyete geçerek tahsilde bulunan gençlere faydalı olması gerektiğini belirtmiştir. Böylelikle hem bütçe Beden Eğitimi Genel Müdürlüğü gibi faydasız bir durumdan kurtulmuş olur hem de okullardaki idman dersleri belirlenmiş olur.¹⁶⁶

Çamlıbel, eğitimle ilgili bir diğer konu olan okulların genel işleyişinden bahsetmiştir. Eğitimde düzenli değişim, ilerleme, gelişim derli toplu bir şekilde çalışılsaydı beş yıllık bir eğitim programının gündemde olmayacaktı. Millî Eğitim Bakanlığında çalışanlar, yılda bir ve bazen birkaç değişikliğin yapıldığına dair tanık olduklarını belirtmiştir. Okulların genel düzenine karşılık; kapalı, açık olma günleri, ders saatleri, başlama ve bitiş saatleri gibi aklan gelen tüm değişikliklerin birkaç defaya mahsus farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Ortada büyük sorunlu olay olmadığı halde birbirini takip eden değişimlerden sıradan bir meslek adamı olan öğretmenin ilim ve terbiye düzeninde az çok etkisi olduğunu belirtmiştir. Bu tür ayrıntının yabancı okullarda çoktan halledildiği görülmüştür. Milletin okullarında da artık temelinin oluşması gerektiğini savunmuştur. Çamlıbel, MEB’in, ana hatlarının ne olduğu henüz bilinmediği beş yıllık programının uygulamasından evvel günlük, haftalık, aylık okul

¹⁶⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 49, C.XXIV, 17.2.1950, 792-795.

¹⁶⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 52, C.XVI, 25.2.1949, 637.

programlarını sabit bir hal getirirse dahi binasını, sıkıntılı temel üzerinden kurtarmamış olacaktı.¹⁶⁷

Ayrıca Çamlıbel, köy okulları ve ilköğretim işlerine gösterilen ilginin ne denli iyi olduğunu fakat eğitimde verimliliğin nasıl olacağının şüphesindeydi. Son yıllarda okul binalarının henüz açılmadan çöktüğünü, yandığını ve yarım kaldığının üzüntüsünü belirtmişti. Böyle binaların yapımında halkın desteğinin olmasıyla köylünün “ *ben bu kadar fedakârlığa katlanmadan da okulsuz kalabilirdim*” söylentilerinin olduğunu belirtmiştir. Aslında bu inşaatlar belediye tarafından takip edilirse böyle bir sıkıntıyla karşılaşmayacaklarını vurgulamıştır. Yukarıda bahsi geçen okul binalarıyla ilgili olarak, İlk ve yükseköğretim inşaatında gösterilen çabadan ortaöğretimin tamamıyla nasipsiz kaldığını belirtmiştir. Bu nedenle eski saraylara, ahşap konakların bulunması olan lise ve ortaokulların sayısı önemli bir tutardı. Bunların yenilenmesi ve onarılması için mutlaka bir tehlikenin oluşmasına gerek yoktu. Bu bağlamda Çamlıbel, okul binasının temelinde şüphesiz öğretim ve eğitim vardı. Bunun Türk gençliğinde fazlasıyla mevcuttu. Köyün zeki çalışkan ve kabiliyetli ilkokul mezunu seçiliyor; Köy Enstitüsüne gönderilerek eğitim ve öğretimle sınırlı kalmayarak köyün muhtaç olduğu her ne varsa kendilerine tahsil ettirilerek köylerine gönderiliyorlar. Yirmi yaşına varmamış bir gence her biri ayrı meslekte olan ziraat, sanayi, eğitim, öğretim işlerinin hepsini birden kavrayamayacaklarını ve gittikleri yerlerde faydalarının olması zor bir durumdu. Sitemlerinin, yalnız köylülerden değil, eksikliklerini bilme yetisine sahip olan öğretmenleri de dinlemek gerekirdi. Bakanlığın tedbirler aldığını, Köy Enstitülerini güçlendirmeye çalıştığını daha girişken daha donanımlı öğretmenler yetiştirmeye karar verdiğini söylemiştir. Köy okullarına dağılmış öğretmenlerin tekrar kurslardan geçerek eksikliklerini bilmeleri bu kararlar arasındaydı. Bu konuyla ilgili bir diğer sorun Doğu illerindeki eğitim çağına gelmiş çocukların eğitim ve öğretim ihtiyacının diğer iller kadar önemsenmediğini bakanlığa bildirmiştir. Bu bakımdan Çamlıbel sanat okullarının uzman öğretmenlerle zenginleştirilmesi, kurumsal derslerden bir kısmının ameli derslere tahsis edilmesi memlekette işinin ehli insanların bulunması fayda sağlayacaktı.¹⁶⁸ Ayrıca Çamlıbel, köy okulları ve ilköğretim işlerine gösterilen ilgiyi takdir etmekte ve kendilerince

¹⁶⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 26, C.VIII, 29.12.1947, 577.

¹⁶⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 26, C.VIII, 29.12.1947, 578-581.

yeteri kadar verimli olmadığını veyahut ilerde verimli olacağını kabul etme hususundaki tereddütlerinin olduğunu belirtmiştir. Son zamanlarda bütün harcını köylülerin temin ettiği binlerce okul binası meydana gelmiştir. Bunca uğraşa mal olan binaların bir kısmından umduğu faydayı göremeyen bazı köylülerin sıkıntılı bir durum da olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanı sıra açılma saadetine ulaşmadan, cephe duvarı baştan aşağı yarılmış damı orta yerinden çökmüş, yanmış ve yarıda kalmış binaların bulunması üzüntüyü arttıran sebeplerdendi. Bakanlığın, gelecek yıllarda köy okulları inşaatının tamamıyla devlet bütçesine mal edeceği müjdesinden dolayı sevincini dile getirmiştir. Bu bağlamda bakanlığın yeni tedbirler aldığını, Köy Enstitülerini güçlendirmeye çalıştığını, uzman öğretmenler yetiştirmeye karar verdiğini belirterek; köy okullarına dağılmış öğretmenlerin bir daha kurslardan geçerek eksikliklerini bitirmek bu kararlar arasındaydı. Ancak yeni mezunlar yetişip eski mezunlar yeni baştan yetiştirilinceye kadar köy okullarındaki öğrencilerin bilgi seviyesinin kontrol altında tutulması gerektiğini belirtmişti. Bir diğer konuya dikkat çekerek enstitü mezunlarına yedek subay olma şerefi verildiği halde onlardan lise mezunu sınavlarına girme hakkının esirgenmiş olmasıydı. Bu bağlamda kendilerine gereken fırsatın verilmesiyle köy öğretmenin bütün bilgisini yeterli görerek ömrü boyunca rehavete mahkûm olmamaları gerektiğini savunmuştur.¹⁶⁹

Eğitim müzakerelerinde belirtmek istediği önemli bir konu da büyük şehirlerden küçük sanatların daha okul görmemiş kimselerin bulunması bu mekteplerin verimi bakımından düşündüren mesele olmuştur. Okula ihtiyaçlarının oldukları bir dönemde ticaret ortaokulunu bitiren gençlerin, liselere devam etmeleri için eğitim verilmesini istemiştir. Fakat bu çocukların bulundukları yerde ticaret lisesi yoksa eğitimlerini devam ettirmeleri oldukça güç durumdu. Bu gibi sorunlar dâhilinde ticaret tavsiyesinde bulunamayacaklarını söylemiştir. Bir kasaba da bu kadar tüccara müşterinin olması zor olacağını belirtmiştir. Önemli olan bir diğer konu, okul kitaplarında tek düze zihniyetin devamı niteliğinde olan yazıların Bakanlık tarafından değiştirilmesiydi. Günden güne zenginleşen çocuk yayınlarının takdir edilmesi şüphesizdi. Ancak söz konusu bu kitaplarda zihniyet unsurunun değiştirilmesidir. Bu yayınlar arasında sihirbaz, garip varlıkların resimli resimsiz masalların çocuk ruhunda yararlı bir tesir oluşturmadığını belirtmiştir. Masalların yerine daha elverişli konulara

¹⁶⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 26, C.VIII, 29.12.1947, 577-578.

yer verilmesi, ebeveynleri daha memnun edecektir. Aynı zamanda bazı dergilerde fazla yazı bulundurmak düşüncesiyle yazıların küçük harfle kullanılması da çocukların gözlerine rahatsızlık verebilirdi. Fazla yazıların fazla sayfalara dağıtmakla harfleri büyültmek daha olumlu sonuçlar doğurabilir. Bu hususta ısrar eden dergileri, Bakanlık okullara tavsiye etmemek suretiyle çocuklara fayda sağlamış olacaktır. Okul müdürleri; yalnız okul idaresinden değil aynı zamanda okullarının her yıl daha fazla girişimde, yeniliklerde bulunmaları gerektiğini belirtmiştir. Bu durum okullarda müdürlere, bilinçli arkadaşlarının yardımlarından istifade ederek daha bağımsız bir idare temelini atmakla gerçekleşebilirdi. Eğitimin süratle gelişimini sağlamak isteyenler, sorumluluğun bir kısmını güvenin sağlanmasıyla gerçekleştirebilirdi. Kendilerini bu yolda fikir yürütmeye sevk eden sebeplerin bir tane olmadığını söylemiştir. Buna göre üniversiteler liselerden gelen öğrencilerin bilgilerini yeterli görmediklerini söyleyerek liselerin ortaokullarda, ortaokulların ilkokullarda yetişen öğrencilerin bilgilerini yetersiz bulduğunu söyleyerek; ilkokullara da tahsil çağına erişmiş çocukların geldiği çevrelerden şikâyetçi olma hakkının kaldığını söylemiştir. Bu konuda ailelerde bütün okuldan şikâyet edencesine ve okul ile aileler arasında daima bir kargaşa meydana gelmiştir. Bununla beraber kusur yine meydana kalmıştır. Bakanlığın öteden beri faydalı bir işin temelini atma fikrinin olduğunu belirterek; memleketin her tarafında sınav yarışmalarına giren öğrenciler arasından üstün başarı gösterenler, ortaöğretim okullarına, parasız yatılı olarak kabul edilirler; fakat her yıl seçili olan öğrencilerin okullara dağılması iki ay gecikirdi. Bunlar derslerini ve bulundukları yeri kavramaya zaman bulmadan ilk yoklamaya girerler, olanca gayretlerine ve iyi niyetlerine rağmen ilk adımda eksik not alırlar. Gençlerin böyle hüsrana uğramaları duygusal bir israf niteliğinde olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁰

Eğitim konularını yakından takip eden Çağlar görüşlerinde üç isteğinin olduğunu dile getirmiştir. Birincisi Milli Tiyatroya verilmesi gereken önemdi. Türkiye'nin sanat niteliği taşıyan Milli Tiyatro'nun gelişiminin sağlanması gerektiğini ve üzerinde durulması gerektiğini ifade etmiştir. Bu konuda fedakârlık eden Baltacıoğlu'nun fikirlerini benimsediğini söylemiştir. İkincisi, Dil ve Tarih Cemiyetlerinin bütün imkânların birleştirilerek bir akademik camianın kurulmasını istemiştir. Bu konuda Türk akademisinin temellerini Reşat Şemsettin Sirer tarafından

¹⁷⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 26, C.VIII, 29.12.1947, 578-581.

atılması gerektiğini izah etmiştir. Ayrıca bir eleştiride bulunarak Dil Kurumu ile Tarih Kurumunun sermaye ve fikir bakımından sözü verilen Atatürk Akademisinin kurulması için gerek tekliflerin gerek bakanlıkların herhangi bir adım atmadıkları ve bu konulara karşı duyarsız kaldıklarını belirtmiştir. Ayrıca Çağlar, sermayeli sanatkârlar birliğinin de kurulmasını dile getirip bunun için gerekenin aslında Milli Eğitim Bakanlığının desteğiyle yapılması için istekte bulunmuştur. Üçüncü olarak: Etnografya Enstitülerinin kurulmasını istemiştir. Bu bağlamda yeraltı zenginliklerini araştıran ve inceleyen Maden Arama Enstitüsü varsa aynı zamanda manevi cevherleri, gelenekleri, görenekleri, halk için önemli ürünlerin araştırılıp inceleyecek bir Anadolu Enstitüsü kurulması gerektiğini belirtmiştir. Bunu da “*Oyasından oyununa, destanından bestesine, işleme ve dokumasından esnaf teşkilatına kadar eski ve ulu bir medeniyetin manevi servetlerini kaybolup gitmekten kurtaracak bir enstitüye şiddetle ihtiyaç olduğu kanaatindeyim*”¹⁷¹ diye ifade etmiştir. Çağlar, daha öncesinde de belirttiği gibi Maden Arama ve İnceleme Enstitüsünün kurulması ve ortaya çıkarılmayan cevherleri meydana koyacak ve dünyaya tanıtacak bir Anadolu Enstitüsünün kurulup işlenmesi için bir an önce harekete geçilmesini Milli Eğitim Bakanlığından bir kez daha rica da bulunmuştur.¹⁷²

2.1.3. Şair Milletvekillerinin Siyasi Konular ile İlgili Görüşleri

Şair milletvekillerinin parlamentoda siyasi konulara değinerek bir takım ifadelerde bulunmuşlardır. Bunlardan biri olan Çağlar, seçim emniyeti ile ilgili halkın iradesi ve güven konusunun ne denli önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda seçimlerde güven konusu; bunun halk iradesinde olduğunu belirtip halkın verdiği hiçbir oyun araya gitmeyeceğinden emin olunması gerektiği noktasında izahta bulunmuştur. Bu güven sağlanmazsa yapılan seçimin gerçekçi olmayacağını belirtmiştir. Seçim Kanunun bu noktada her türlü şüphe ve endişenin korunması gerektiğini ifade etmiştir. Çağlar bu güvenin üç esasa bağlı olduğunu şu şekilde belirtmiştir:

¹⁷¹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 21, C.III, 23.12.1946, 403.

¹⁷² *Eğitim ve Bayındırlık bütçeleri de çıktı*, Ulus, 30.12.1947,2.

1-Gizli oy,2-Açık sınıflandırma,3-Belli bir düzenle mazbatanın aslını değiştirmeden baştan tam güven oluşturacak şekilde bir seçim kurulunun kurulmuş olması.

Yeni tasarıda ‘Gizli oy’ yönü iyice sağlanmışır. Hücre ya da tek kişilik kapalı yer güvenli olacaktır. Halkın oyunu kimsenin baskısı altında kalmadan gizli ve serbest olarak zarfa koyup sandığa atabilecektir. Bir diğer düzenin açık sayımın olması da tasarıda yeterince belirtilmiştir. Ancak seçimin asıl güvenilirliği seçim mazbatalarının ve oyların gerçek neticesinin belirlenip, tespit edecek olan seçim kurullarına duyuracak güvenin tam olmasıdır. Bu durumu en iyi yönetecek tarafın seçim kurulu olmasıdır. Bu kurula bir başkan seçilmesinin şart olduğunu belirtmiştir. Bununda tayinle olmayacağı kurulun kendisinin gizli oyla seçmesini dile getirmiştir. Seçim, halkın gizli verdiği oyu halk huzurunda, açıkta ve halkın oluşturduğu kura ile temsilcilerin ve seçim kurulunun eliyle sınıflandırması sayesinde güven kazanabilir. Seçimin her safhası halk ile ilişkili olmuştur. Halk idaresinde halkın en büyük ödevi, en tabi hakkıdır. Hiçbir safhasında ne idari ne adli amirin müdahalesine, vesayetine ihtiyaç olmadığını belirtmiştir. İdare ve adliye her zaman olduğu gibi bu işte de halkın ve hakkın hizmetinde, işin selameti için geriden hazır kalmıştır. Tasarının 14. Maddesi, yani seçimin emniyetini sağlayacak unsurlarının başında gelen seçim kurulunun oluşmasını sağlayan madde, idareyi ve adliyeyi işe karıştırmamak bakımından isabetli olmuştur. Fakat belediye başkanının tayin edilmesi ile güvenin tam sağlanamamasının olağan bir durumdu. Çünkü belediye başkanları, bir siyasi partinin işlevsel niteliğiyle getirilmişlerdir. Bunların otomatikman seçim kuruluna başkan olması, seçim kurulunun çalışması etrafında, işe başlamadan bir kuruntu oluşturmuştur. Bu gibi sorunların, şüphelerin ortadan kalkması adına seçimlerde herhangi bir yolsuzluk haberini veya dayanak olarak emniyeti sarsacak dedikodu halinde yayılmadan önlemenin bir hizmet olduğunu belirtmiştir. Böylelikle yetkili kişilerin duyduklarını haber veren vatandaşları alıkoyabilecek, vatandaşın şikâyet hakkını etkisiz hale getirilmese bile cesaretini kırarak şekilde tehditkâr bir maddenin çıkarılmasına karşı olmuştur.¹⁷³ Aykaç ise bahsi geçen seçim emniyetine değinerek aynı zamanda bir diğer önemli konunun aslında memleketin genel idare kurtuluşu için demokrasi gelişmelerini sakatlayabilecek aceleci ve ölçsüz hareketlerden de kaçınılması

¹⁷³ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 81, C.XII, 3.7.1948, 678-679.

gerektiğini vurgulamıştır. Bu konuda zaman, şartlar, imkânlar göz önünde bulundurularak gerekenin yapılmasıyla değerin artacağını belirtmiştir. Aksi düşünülürse az zamanda diğer bir tabirle yatalak haline gelen ve nihayet varlığı bile dünyadan silinen Milletler Cemiyeti düzenlenmesi, dünyanın en gelişmiş hukuku sayıldığı; sırf bu gibi durumların olduğundan dünyanın gerçeklerine alışamamıştır. Milletler Cemiyetinin amacı adaletiyle emniyetiyle dünyayı en iyi yöneteceği inancı olmuştur. Fakat en dibe indirerek kötü bir duruma sokmuştur.¹⁷⁴ Bu bağlamda Aykaç, seçim ile ilgili gerekli tüm emniyetlerin sağlanması doğrultusunda yönetim kuruluna üye seçilecek meslekler arasına basın birliklerinin de bulunmasını rica etmiştir. Bu konuda tekrar takdirin yüksek heyete ait olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁵ Aykaç, seçim emniyetinde gereken hassasiyetin oluşmasıyla siyasi iffetin, fikri olgunlaşmanın bir takım arkadaşlar tarafından davanın esasındaki güvenin ve kıymetin olması takdir edilesi bir durum olduğunu belirtmiştir. Gerek DP'ye gerek Millet Partisine mensup kişiler tarafından esasına hiç iştirak edilmediği halde, ortaya çıkan endişelerin mahiyetini gördüğünden dolayı kendilerine teşekkürlerini sunmuştur. Aykaç, birkaç itirafta daha bulunarak, eğer var olan tasarıda seçimin emniyetine zarar verecek veyahut muhalif arkadaşlar tarafından var olan teklif olağanüstü bir düşünce olarak nitelenmiş olursa kendileriyle beraber oy verecektir. Yine kendisinin bu memleket davasında daha dürüst siyaset meselesinde onlarla beraber olmadığı halde inancı bu merkezde olduğu için kendisini ayıplama değil de takdir edeceklerdir. Aykaç, Türkiye'nin de bütün dünyada varlığını belli ettiren bir Parlamentolar Birliğinden bahsederek bunun varlığını yirmi yıl kadar olduğunu söylemiştir. Bu çevrede bütün dünyanın ayan reisleri, meclis reisleri, önde giden ve sonradan gelen başvekilleri, adliye vekilleri, yazar ve şairler belirirdi. Bunlardan dâhil oldukları konseylerde bir takım konuşmalar olmuştur. Kendilerinin bunlara şahit olduğundan bahsetmiştir. Hatta son olarak Stockholm Konferansında, seçim davası ile ilgili konuşacağından Belçika, İngiltere ve İsviçre'den gelmiş bulunan kişiler ile bu konuda ayrıca konuştuğunu dile getirmiştir. Bu konuda gereken savunmayı yapmıştır. Davanın henüz dünyanın derlemiş olduğu edebiyatı hukuku arasına girmiş değildi. Bu dokümanların ve

¹⁷⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 81, C.XVII, 3.7.1948, 683.

¹⁷⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 84, C.XVII, 7.7.1948, 879.

eserlerin özetinden bahsetmek için izin almıştır. Bunların özetini şu şekilde belirtmiştir:

1. Seçim güvenliğinin temini hakkında malum olan genel esaslardan dolayı her memleketin kendi gücüne, ihtiyacına göre çare bulma ve daima o esasa göre geliştirmek.
2. Belçikalıların bu sahada çok iyi olduklarını ifade etmiştir. Aynı zamanda İngilizlerinde aynı düşüncede görmüştür. Çünkü İngiltere’de mevcut olan bir usulün faydalı olması İngiltere’de mevcut diğer birtakım plan, program ve yardımcı unsurların olmasıyla ilgiliydi. Fransa’da da mevcut olan diğer bir usul yine Fransa’da onlarla birlikte bütün memleket hayatı siyasetine hayatı idarisine hâkim birtakım plan, program ve yardımcı unsurlar olduğundan sonu iyi bitmiştir. Aykaç ise kendi memleketinde seçim kanunlarını ileri demokratik gelişmeleri sağlamak amacıyla çalıştığını söylemiştir. Aslında bu ülkeleri, yetkili kişilere göstererek bizzat örnek alınması için yaptığını dile getirmiştir. Karşılığı olarak ise” *Umumi esasları biliyorsunuz, kendi memleketinizin kabiliyetlerini de bizden iyi tanırırsınız: Hüsnüniyet mevcut olduğu halde meseleyi muhtelif zaviyelerden gören arkadaşların mütalaalarının hasılasıdır. Bu, zamanla tekâmül eder.*” Bundan ötürü inancının kalmadığını ve davaya güveninin kalmadığını belirtmiştir. Bunun üzerine soylu arkadaşlardan bir tanesi buyurdular ki: Kamu vicdanında, vatandaş gönlünde selamet ve emniyet havası yaratmak önemlidir. Hakikaten çok yerinde ve çok güzel bir endişe olduğunu söylemiştir. Kendisi, düzgün bir mahkemeye sahip olan arkadaşlarına güven vererek insanların öğrendikleri yalnız hukuk çevresi adına hapsolmemişlerdir. Öğrenmek, insanın ruhunda etkileyici bir psikoloji, bütün insanların ruhunda fışkıran bir sosyoloji ve insanların güveni biraz da olsa bunlar neticesinde ortaya çıkan bir durumdur. İşte teklif buyurdıkları husus üzerinde bunlar gibi insan vicdanının da etkisi olduğunu unutulmamalıdır. Bir diğer husus olarak da ister kanun ister diğer durumlarda gündelik hayattaki hiçbir şeyin kendi düşüncelerine bağlı olmamıştır.¹⁷⁶

Görüldüğü gibi Çağlar ülkenin başka bir devlet tarafından yönetilmemesi ve başka bir devletin boyunduruğu altına girmemesi adına telkinlerde bulunarak Amerika

¹⁷⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, İnkat: 43,C.XXIV,10.2.1950, 353-355.

da bir devlet olsaydı komünistçe fikirler yayanlara fikir hürriyeti namına katlanacaklarını ifade etmiştir. Türkiye de komünist demenin Türkiye'nin ikinci Azerbaycan anlamına geliyordu. Bununda anlamını hainlik olarak gündeme getirmiştir. Bu bağlamda üniversite öğrencilerinin komünizmi sinsî telkinlerle karşılamak için derslerini alet edenleri bu görüşle ilmin özerkliğini lekeleyenleri, üniversite dışındaki yazıları yazarları şiddetle kınadığını ifade etmiştir. İlimlerini kendilerine Türk öğrencilerinin başlangıçta duyulan saygıyı bizlere karşı bu ideolojiyle savunanları kınadığını vurgulamıştır.¹⁷⁷ Aykaç' a göre daha çok okul dönemlerinde gençlerin irfanına ve vicdanına karşı adeta bir yapışkan olarak nitelenen ve bu durumdan yakınan Marksizm davasıydı. Bu konunun evrensel olduğu ve üzerinde gerekli çalışmaların yapılmasını ifade etmiştir. Davanın tahminden çok daha fazla geniş ve kapsamlı olduğunu söylemiştir. Konunun profesör, ilim, diplomat, romancı, hikâyeci, şair, edip, fabrikacı, endüstriyel, bankacı ve üniversitelere devam eden yeni zekâ unsurların adeta pervane gibi uçtuklarını belirterek bu konunun dar bir kadro içinde okunmasının gülünç olacağını söylemiştir. Geri kafalarında ileri fikir, tıpkı kömürlük duvarında Picasso tablosunu asmaya benzediğini söylemiştir. Her üniversite aynı zamanda bir 'fikir damgasıdır' diye belirtmiştir. Oxford' an çıkan bir adamın kıyafeti zihniyesi vardır ki, Cambridge'den çıkan kişiye benzemez. Niçin bu böyledir? *"Üniversite aza ve cezası olan fakültelerin, faaliyetleri, muayyen gayeler için bir orkestra şefinin nezareti altında çalışan unsurlar gibidir de ondan! Bir üniversite memleket içinde bir nevi anarşi davasına kalkmış camia değildir. Bir üniversite o memleket içinde bulunan şeraiti hayatiye den şeraiti siyasiye den, gafıl ise kendisi üniversite ismini gasp etmiş demektir!* İfadesinde üniversiteleri istikbalden uzak, vergi kaynağı, haraç kaynağı olarak görmeleri ve bu tür kötülüklerin göz ardı edilmesi söz konusuydu. Mecliste bulunanların işlerine geldiği zaman avazları çıktığı kadar bağırıp ama işleri bu olduğu zaman ise diğer bir ifadeyle kekeleyip kalmalarını anlamlandıramadığını söylemiştir.¹⁷⁸

Şair milletvekillerinin parlamentoda siyasi konulara değindiği sırada aynı zamanda bir takım ifadelerde bulunmuşlardır. Bunlardan biri olan Çağlar, seçim emniyeti ile ilgili halkın iradesi ve hâkimiyetinin yeni ortaya çıkması, yeni gelişmeleri

¹⁷⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 83, C.XII, 6.7.1948, 811.

¹⁷⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 83, C.XVII, 6.7.1948, 794-795.

el birliğıyle ortaya çıkarmanın gerektiğini belirterek bencil olmanın lüzumu olmadığını ifade etmiştir. Dünyanın bir kargaşa içinde olduğunu umutsuzluk, korku ve telaş içinde olduğunu belirtip milletvekilleri olarak kendilerinin bu kargaşadan insanlık haklarını gerçekleştirmekle meşgul olmaları gerektiğini dile getirmiştir. Her parti içinde genç, olgun her arkadaşın söz sahibi olmaya hakkı olduğunu belirtmiştir. Böylece bu kadar karanlık bir dünyada önemli sorunların konuşulması gerekliydi.¹⁷⁹ Herkesin olgunlukla karşılaşması gerektiğini ve herkesin üslubu, tarzı olduğunu belirterek: *“Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır”* diyerek normal karşılaşması gerektiğini ve demokraside yoğurt benzetmesini yaparak buna örnek olarak Celal Bayar’ı gösterip : *“Benim gibi bir az yakasına dökmeden olmaz”* ¹⁸⁰diyerek düşüncesini dile getirmiştir. Bu bağlamda Adnan Menderes ve Refik Koraltan, HP’nden döneme daha çağdaş ve ileriye dönük planları olduklarını tespit etmişlerdir. Fakat yadırgadıkları noktalarında olduğunu belirtmekten geri kalamamışlardır. *“Kendileri, bazı eski arkadaşlarıyla birlikte, yıllar ve yıllarca, bizlerden birçoğları daha çocukken, Halk Partisinin salahiyyetli ağızları olarak, bize şef sistemini övmeler mi? Ya biz, o coşkun ve tesirli telkinlerinden yeni kurtulabiliyorsak ne buyuruyorlar”* bu ifadelerinde de kendilerinin samimi olduklarını iddia etmişlerdir. Aralarında 25 yıllık milletvekili olanların yeni yeni gerçekleri gördüklerini belirtip, kendilerinin daha 5 yıllık gecikmenin hesabını sormamaları gerektiğini belirtmiştir. Aslında böyle bir şey olmadığını, Türk milletini hayat ve devam şartının olması için gelişimlerin sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Saygıdeğer Refik Koraltan *“gazetelerden haberdar oluyoruz. Sizde de uyananlar, kımıldananlar var”* ifadesiyle tarzında bir şeylerin karmaşıklığının imasında bulunmuştur. Aziz Koraltan kendilerinde şef zihniyetli kimselerin olduğunu söylemiştir. Yine aynı inkılapçı partinin safında olduklarını ve onları içtenlikle kabul ettiklerini belirtmiştir. Aksi halde İnkılap Partisinin olmayacağını aktarmıştır. Oysaki onlardaki baskıcı zihniyeti tespit edenler nerde ise hıyanetle ve küfürle tarafınızdan damgalanacaktır. Baskıcı zihniyetine karşı koyan ileri genç arkadaşları aforoz etmeğe kalkışanların kendileri olduğunu belirtmiştir.¹⁸¹

¹⁷⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 81, C.XII, 3.7.1948, 677-678.

¹⁸⁰ B.M. Meclisinde dünkü görüşmeler, Ulus, 4.7.1948, 4.

¹⁸¹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 81, C.XII, 3.7.1948, 677-678.

Çağlar, halkı için gereken tüm mücadeleyi vermeye çalıştığından aynı zamanda mecliste yönetim ile ilgili birçok konuya değinmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa'nın yepyeni bir ekonomi yarattığını belirtmiştir. Avrupa'nın bir diğer bölesi olan doğudaki yetersiz kaynaklardan başka daha iyi ve güçlü kaynaklara ihtiyaçlarını olduğunu aktarmıştır. Türkiye'nin tarımsal mallar ve doğal kaynaklar için bir hazır pazar halindeydi. Geniş jeopolitik güce sahip olan Türkiye'nin bu durumdan istifade ederek yeraltı ve yer üstü tabii kaynaklarını, ederek geliştirmiştir. Bu maksatla çok iyi teşkilatlandırılmış bir ihracat ticareti kurmak durumundaydı. Bunun için iki ana şart lazımdı: 1. yeterli birikim, 2. yepyeni bir düşünce. Ana sermayenin sağlanmış olmasıyla bu memleketi bilen iyi bir zihniyetinde olması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun sağlanması için kabinenin değişmesi ile olmayacağı yeni bir seçime gidilmesi gerektiğini belirtmiştir. Çağlar milletvekilliği boyunca hiç bu kadar hükümetin değişmesini isteginden emin olmamıştı. Kendisinin milli beraberlik, milli savunma, memleket, millet gibi büyük sözleri az çok iyi kullananlardan biri olduğunu belirtip bunun var olan başarısızlıkları kapatamadığını izah etmiştir. Bir gün HP'nin programındaki ana fikrin ve ileri prensiplerin kurtarıcı olacağına inanmıştır. Çünkü dünya öneminin karmakarışık olduğu bu çağda yeni oluşumlar, bu oluşumların ortasında sadık düşünürlerin, yalnız öğrendiği Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Cumhuriyetçi, İnkılapçı ve Laik olarak var olacağıdır. CHP doğrultusunda bu kurtarıcı ilkelerin partisi olduğunu belirterek kendisinin bu partiyi elinden geldiğince savunduğunu ifade etmiştir. Karşı partileri bu prensiplerden ayırarak sürekli atıflarda bulunduğunu belirtmiştir. Fakat kabinenin oluşum tarzı bu kurtarıcı prensiplere CHP'nin yöneticileri artık tam anlamıyla saygı göstermemişlerdir. Bu durumun artık güvenle ilgili olduğunu belirterek: Milliyetçilikte bile güvencenin verilmesi gerektiğini belirtmiştir. İfadelerini özgürce söylerken konuyu yeşillikle kıızıllıkla damgalanmamasına özen göstermiştir. Aynı zamanda Devletçilikte de güvencenin olması gerektiğini ve bu güvencenin sağlanabilmesi için didik didik araştırmaların yapılması gerektiğini söylemiştir. Aynı zamanda Halkçılıkta da güvencenin olması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁸² Nedeninin müdür unsurunun halkın fakirliğine ve maliyetsiz şeker, bez vermek gibi acınası önlemlerle, halkın bulunduğu durumu kullanıp memuru kardeş sayan bir statü yaratma düşüncesini oluşundan

¹⁸² TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 36, C.XV, 24.1.1949, 174-175.

bahsetmiştir.¹⁸³ Bu prensipleri anayasaya koyup bundan güç alarak değil de gerçekten uygulayarak topluma adapte etmekle, idare ve ekseriyeti yitirmek de olsa ısrar etmekle koruyabileceğini dile getirmiştir. Çağlar, kurultaydan bütün imkânları kullandığını ve kapalı kutu faaliyetinin faydasızlığını gördüğünü belirtip, Atatürk'ün prensiplerini kanun dairesinde yılmadan yorulmadan savunduğunu belirtmiştir. Sitemi bazı illerde maddi yeterliliğe sahip ve konuşmaya gelince de eksik olan kimselerin liberalizme yöneldiğini göstererek tekrardan kolayca ekonomi ilkesini sürdürmeyi devam etmek için en dolaşık tabiriyle yürütmeyi gelir sağlamak için çare sayarak bu ilkedan de ödün vermişlerdir. Bunca kötülüklerin olduğu bir dönemde uğruna savaş verdiği halkı için çoğu noktada ses çıkardığı fakat çoğu zamanda yöneticilerin göz yummalarına serzenişinde bulunmuştur. Ayrıca ifadelerini en rahat iletmediği kürsüsünün meclis olduğunu belirterek; *“Fakat saflarından ayrılıp külfetlerinden sıyrıldığı bir kütlenin nimetlerinden faydalanmakta devam etmeye benim vicdanım ve ahlakım müsait değildir. Cumhuriyet Halk Partisinin namzedi olmak sayesinde kazandığım Milletvekilliğinden istifa kâğıdımı işte şimdi Reisliğe veriyorum Bu kadro içinde gönlümün istediği kadar faydalı olamadığım Büyük Türk Milletinden ve cefakeş Erzincan halkından alenen özür dilerim*¹⁸⁴” diyerek Erzincan milletvekilliğinden istifasını seçim kanunu kurallarına göre vermiştir.

Söz konusu şair milletvekillerinden Aykaç, Meclis ile ilgili eleştirilerde bulunmuştur. Mecliste bunca karmaşıklıkla oluşmasıyla aynı zamanda milletin tüm zorlu gününde olan TBMM'nin bir konuda hoşgörüsüz olduğunu belirtmiştir. Milletin temsilcisi olmasıyla kendisini hiçbir cesaret etme ihtimali olmadığını ifade etmiştir. Kanun önünde saygıyla eğilen yönetimde kanunun ardında başka bir harekete karşı hoşgörülü olmamıştır. Bu bağlamda şartların getirdiği tüm zorluklarla amacın sadece ulusal adalete ve görevlerine bağlı kalındığını belirtmiştir. Milli görüşlere uzanırken asla geri dönülemeyeceğini hesaba katmadan ilerlediklerini dile getirmiştir. Aykaç bu konuda sadece ordunun değil hükümetin değil bütün milletin namus ve şeref kalesinin oluşundan bahsetmiştir.¹⁸⁵ Bu eleştirilere karşı Feroz Ahmad ifadesinde 1950'lerin anayasal yapısı içinde hükümeti denetleyebilecek tek gücün mecliste bir muhalefetin

¹⁸³ Behçet Kemal Çağlar, Akşam, 25.1.1949, 2.

¹⁸⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:36, C.XV, 24.1.1949, 174-175.

¹⁸⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:3, C.I, 14.8.1946, 54-55.

olması gerektiğini belirtmiştir. TBMM her zaman ülkenin en önemli müesseselerinden biri olmuştur. Kurul cumhurbaşkanını başbakana atıyor, başbakanda Türkiye’de “milletin temsilcileri” tabiriyle vekillerinin ortak kararıyla bakanlar kurulu kurulmaktaydı. Böylece esas verilmesi karar halkı temsil eden bir parlamenter sistemin kurulması öncelik olmuştur.¹⁸⁶

2.1.4. Şair Milletvekillerinin Ekonomi ile İlgili Yaklaşımları

1946’nın sonlarına doğru ve sonrasında yaşanan ekonomik sıkıntıların varlığıyla birçok konuda eleştirilerde bulunan şair milletvekillerinin yapmış olduğu müzakereler sonucu önemli konular üzerinde durulmuşlardır. Bunlardan biri olan Çağlar, ekonomik gelişmeler ile ilgili denklik kanununun, devlet memurlarının çeşitli derecelerinin olduğu ve devlet sivil memuru, subaylar ve askeri memurlara ait olan derecelendirilmelerin olduğunu belirtmiştir. Buna göre aslında devletinde memurlarının kendi içinde denkliği olduğu bilinmektedir. Eğer kanunlarla bir denklik belirtiliyorsa bunun hakkıyla olması gerektiğini ifade etmiştir. Oysaki yapılan bu tür görüşmelerde haksızlık olduğunu izah etmiştir. Verilen aylık maaşların doğru olmadığını 3659 sayılı kanunla da memurlara haklı kazancın aslında en üst derece aylığı bin lira değil 875 olduğunu dile getirmiştir. Bu konu da en üst maaşın kademelere denk olacak şekilde 150 lira maaşın ve 600 lira tutar konulduğunu kanunlarla belirtilmiştir. Gerçek anlamda bunun yıllar önce kanunlarla belirtildiğini ve bankaların uygulamaya geçirmesiydi. Merkez Bankası, İş Bankası gibi bankaların bu konuda kanunun belirttiği gibi derecelendirmenin olması aynı zamanda Ziraat Bankası, Sümer Bankası, Eti Bankası içinde bu durum söz konusuydu. Ayrıca maliyeci arkadaşların bu kanunu kendilerinin bozmadığını, yenir şey yapılmadığını belirtmiştir. Geçen sene devlet memurlarının aylıklarını birer üst derece arttırdıklarını, en yüksek derecenin 700 olduğunu izah etmiştir. Ötekilerin 600 de kalması, şimdi 700 lirayı 1000, 600 lirayı da 875 yaptıklarını söylemiştir. Mademki geçen sene onlar 600 de kaldı o halde şimdi de 875 alacaklarını söylemiştir. Çağlar, bunların doğru olduğunu fakat geçen yıllarda yapılan haksızlıkların devam edileceğinin şüphesindedir. Hükümet devlet memurlarının aylıklarında bu derece farkını verirken iktisadi oluşumlar için de aynı imkân veren bir kanun getirilecektir. Nitekim gelen kanun da

¹⁸⁶ Feroz Ahmad, 137.

sivil memurlar içindir. Askeri teşkilat için buna uygun bir hüküm gelecektir. Sermayesinin tamamı devlete ait olan kamu kurumunun memurlara emekli aylığı verip, devlet memuruna verilmediğiyle ilgili sitem etmiştir. Bu bağlamda devlet memurluğu için bir emekli aylığının tüm memurların eşit alması kanaatindeydi. Sadece maaş ile ilgili sorunun olmadığı aynı zamanda iş güvenliğinin de dürüstçe yapılmadığını belirtmiştir. Böylelikle devlet memurlarının herhangi bir hukuki münasebeti doğrultusunda itiraz hakkının olduğu, fakat iktisadi memurların böyle bir hakkının olmadığı işten çıkarılırsa dahi iş tazminat hakkının verildiğini ifade etmiştir. Bu tür kademe farklarının kaldırıldığı bundan böyle herkesin eşit maaş ve haklara sahip olması gerektiğini dile getirmiştir. Fakat bu eşitliği sağlayan sistemin adı ve niteliğinin belli olmadığını belirtmiştir.¹⁸⁷ Çağlar'ın da ifade ettiği gibi tüm memurların iş güvenliği, maaş eşitliği, sahip olunan tüm hakların eşit olması gerektiği ve bunun belli bir düzen doğrultusunda olması gerektiğini ümit etmekteydi.

Orhon, yukarıda bahsi geçen konu ile alakalı olarak eşitliğin ne kadar önemli olduğunu ve bir memurun, çalışma süresi zarfında her anlamda denklik unsurunun unutulmamasını dile getirmiştir. Bu bağlamda bir insandan beklenebileceği kadar çalışarak emekliye ayrılması bir ceza değil, haktır. Devlete bunca zaman sadakatle hizmet eden bir memura artık dinlenme hakkını kazandığını, geri kalan ömrünün dinlenerek geçirebilme fırsatı demesi, asıl olan hak bakımından da sosyal, adalet bakımından da böyle olmalıdır. Durumun aksi düşünülecek olursa, 65 yaşında bir memura devletin işine yaramadığının belirtilmesi kırıcı olacaktır. Eğer böyle bir durum söz konusu olursa hem adaletsiz hem de son derece bencilce olacaktır. Bu kadar bencilce olan bir durum devletin kendi hizmetinde olanlardan samimi bir bağlılık, yüksek bir ahlak ve bir feragat beklenmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu konuda: *“Memleketin daha iyi idare edilmesi için, yüksek seciyeli, vazife sever dürüst bir memur kadrosu meydana getirtmek istiyorsak, her şeyden önce, memurların istikbalini emniyet altına almayız”* diyerek memurların geleceği için gerekenin yapılmasını savunmuştur. Aynı zamanda emekliye ayrılan vatandaşların maaşlarının tamamının verilmesi, hizmette olanları tatil günlerinde maaşlarının kesilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre, emeklilik bu anlamda anlamını yitirmeyecekti. Aksine *“Hizmetini tamamlayarak dinlenmeye hak kazanmak değil; itibarını taşıyan şerefli bir*

¹⁸⁷ TBMM, Zabıt Ceridesi, İnikat: 26, C.III, 28.12.1946, 745-746.

insan değil, bir nevi zavallı adam, hizmetinden kovulmuş bir biçare bir suçlu tesirini vermektedir” emeklilik durumuna böyle sözlere karışmasını bencilce nitelemiştir. Konuya örnek olarak; Safranbolu’da bir emekli ile muhabbet ettiğini şu sözlerle aktarmıştır: İfadesinde: “ O zaman 500 kuruş bu kazada dolgun bir maaş sayılıyordu. Memleket eşrafındandım. Tekaiüt edildim nasılsa bu güne kadar yaşadım, şimdi tekaüt maaşımı bu beş yüz kuruşa yapılan zamlar ve ilavelerle alıyorum. Devlet Bareminde bugün 500 kuruşlu bir hizmet var mıdır?¹⁸⁸” diyerek emeklilik kadrosunun bu tür facialarla dolu olduğundan bahsetmiştir. Bu gibi suiistimallerin ortadan kalkmasını mecliste dile getirmiştir. Çağlar, emeklilik kanununun da yerinde olmadığı, eski kanunla devlet memuru olan biri 210 lira prim ödeyip emekli olmaya çalışan biri 210 lira alır ama devlet dışında başka yerden bir emeklilik söz konusuysa 210 prim yatırırsa dahi 170 lira maaş alır. Denklik kanunuyla değişen hiçbir şeyin olmadığını belirterek, aynı şekilde özelde çalışan birinin emeklilik için yatırdığı primin bankalarda 400 lirada kalması, 210 liraya denk gelen devlet memurunun da yatırdığı primin 475 olarak almasıyla gelişen kanunun artık önemi kalmamıştı. Çağlar, denklik kanunun böyle olmaması gerektiğini vurgulayıp, geliştirilen kanunla hiçbir farkın olmadığını dile getirmiştir. Çalışan emekçilere gösterilmiş olan haksızlığın yanlış olduğunu bunu küçük bir sorun olarak görenlerin, aslında çok büyük sonuçlar doğurduğunu beyan etmiştir. Bakanların yapacağı düzenlemelerle aslında yine hiçbir şeyin değişmeyeceğini belirterek, bu sorunların 1 günde halledilecek konular olmadığını ve verilen kararlarda bakanların çabalarını kırmamaya özen gösterilmesini izah etmiştir. Emeklilik kanununun daha adil bir şekilde olması ile 27.2.1946 tarihli yazılan önergede belirtildiğini ifade ederek Maliye Bakanlarının ve Bütçe Komisyonunun daha uyumlu bir şekilde karar verilmesi adına izahta bulunmuştur.¹⁸⁹ Bu konuyla ilgili olarak Aykaç, maliye bakanına sert çıkışta bulunarak emeklilik kanunu tasarısı müzakerenin başladığı andan itibaren birkaç anlaşmazlığın meydana geldiğini belirtmiştir. Emeklilik Kanunu aslında kimlik ile bir sigorta meselesidir. Yalnız, kâr amaçlı bir sigorta söz konusu olmadığını söylemiştir. Zamanında devlete hizmet edenlerin gelecekte bir güvence olarak kendilerinin hizmet ettikleri sebebiyle oluşan, her şeyden önce kendisine dayanak olarak gören bir müessese olduğunu savunmuştur. Aynı zamanda bunun devlet güvencesi olduğunu aynı zamanda bakanların bu

¹⁸⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 88 C.XIX, 18.5.1949, 510-511.

¹⁸⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 26, C.III, 28.12.1946, 747.

durumdan sorumlu olduğunu ifade eden bir dayanak olduğunu belirtmiştir. Böyle bir hedef doğrultusunda oluşmuştur. Bu geçmişte yaptıklarını karşılığı diye belirtmiştir. Bu tasarımı vekillerden önce hükümetin hazırladığını belirtmiştir.¹⁹⁰

Çamlıbel, değindiği geçen yıla ait bütçe müzakerelerinde, bir iki meselenin ele alındığını ve kısmen halledildiğini dile getirmiştir. İlkokul öğretmenlerinin derece ve zam haklarını ayarlayan kanun bu bahis içerisinde. Bu kanunla haksızlığa uğrayan öğretmenlerden bir kısmının hakları tespit edilirken bir kısmı da haksızlığa uğramışlar. İlkokul öğretmenlerinin bir kısmını üzüntüye düşüren bu kanun bakanlık tarafından, Büyük Meclisin özü sözü bir şekilde ve mağdurların lehinde yeniden ele alınmıştır. Belirtildiği gibi meselenin kısmen hallolmasına rağmen, hiç halledilmemiş olarak görülmüştür.¹⁹¹ Köy Enstitülerinin ilk kuruluş yıllarında bütçe görüşmelerinde, yıllardır milli eğitim hizmetinde olup feraha kavuşamayan ilkökul öğretmenlerinin haklarını gerçekleştirmenin zamanının geldiğini ifade etmiştir. Bu konuda gereğin yapılmasını, teklif edilen tasarının bir an önce Meclis Komisyonlarından ve Bakanlık tarafından gerçekleşmesini ifade etmiştir.¹⁹²

Bütçe müzakerelerinin başlamasıyla halkın ihtiyaçları doğrultusunda tespitler yapan Erzurum milletvekili Kamu, Vakıflar İdaresinin kendilerine bağışlanmış olduğu sonrasında halkın ihtiyaçlarının çoğalmasıyla, tedirginlik söz konusu olunca verilen yetkinin bir taraftan köhne ve yıkık harap kararsızlık içinde olduğunu aktarmıştır. Bunların incircilik, zeytincilik, emlakçılık, ormancılık, narenciyecilik hepsinin olduğunu belirtmiştir. Bu gibi girişimlerde fazla güven, teknik yetenek ve mali düşüncelerle işlemenin şart olduğunu vurgulamıştır. Vakıflar idaresinde bu güveni görmediğini belirterek; Umumi Murakabe Heyetinin kontrolü altında olmamıştır. Çünkü bu kanun doğrudan İktisadi Devlet Teşekküllerine aitti. Kendisinin yıllar öncesinde bu konu hakkında gerekli açıklamayı yaptığını dile getirmiştir. Vakıflar İdaresinin giderek sermayesini yemekte bulunan ve gittikçe devlet bütçesinin yardımıyla yaşayabilen bir tesis haline gelmişti. Vaktiyle İsviçreli olduğunu düşündüğü bir uzman bu kurumun ıslahı nedeniyle bunu bir yazı haline getirmiştir. Recep Peker hükümetine karşı ısrar ederek Vakıf Bankası olması için gerekli

¹⁹⁰ *Maliye Bakanı kürsüde*, Ulus, 26.5.1949, 5.

¹⁹¹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 52, C.XVI, 25.2.1949, 635.

¹⁹² TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 26, C.VIII, 29.12.1947, 597.

telkinlerde bulunmuştur. Hakikatten ülkenin aleyhine olan bu sorunu lehine karşı fayda sağlamıştır. Bu sebeple harap olmasına izin verilmemesi gerektiğini savunmuştur.¹⁹³

Bütçe müzakerelerinde söz alan Kamu, kendisinin ne rakamlarla ne de ekonomi bütçesiyle ilgili konuşmak istediğini belirtmiştir. Bu konuyu aslında dağıtmak istediğini yalnızca Ekonomi Bakanı tarafından aydınlanması için bir iki konuya değineceğini dile getirmiştir. Bilindiği gibi var olan rakamlara göre endüstrileşme hareketlerinin bilhassa savaş yılları içinde gelişmiş ve akla dayanan işletmeye doğru, tam kapasitesi ile işleyen bir endüstriye doğru ciddi mesafeler alındığını dile getirmiştir. Bunu başka türlü gösterenlere karşı Ekonomi Bakanının, kendilerini rakamlarla aydınlatmak, gerçeği milletin huzuruna serme lütfunda bulunmalarını söylemiştir. Bu arada Havza adlı konun da ihmalinin olduğunu dile getirmiştir. Havza yüksek bir özen ile uğraşan bir idare zihniyetiyle işletilmektedir. Havzayı bir yıllık açtığı 12 milyon liradan aşağı düşmeyen, 28 liraya ürettiği kömürü harcayan 21 liraya satan bir zihniyetle idare edilmiş devlet sanayi şubesi olarak görmüştür. Kamu, yaptığı hesaplara göre; kömüre ton başı dört lira zam yapılırsa sanayi mamullerine yüzde bir derecesine kadar ufak bir yansıma gösterir.1945 senesinde Sümerbank topluluğuna dâhil müesseselerin yaktığı kömürün toplamı 540 bin tondur. Buna göre aynı yıla ait imalat tutarı 200 milyon liradır. Senede 700 bin ton kadar kömür yakan Devlet Demiryolları da kömür fiyatlarına yapılacak zamdan pek etkilenmeyeceklerdir. Kamu, yapmış olduğu hesaplara göre 150 milyon lira hasılatı olan Devlet Demiryollarının kömür fiyatlarına yapılacak ton başına dört liralık bir zamdan ancak 2.8000.000 lira kadar gelirinde bir azalışın olacağını hesaplamıştır. Bu durumu bir problem olarak, Ekonomi Bakanlığının karşılanması mecburiyetinde olduğu bir dava olarak ortaya koyduğunu ve bunun için ne düşünüldüğünü öğrenmek istemiştir. Aynı zamanda endüstri işletmelerinde kâr, kâr zihniyeti ile değil halkı düşünen bir zihniyetle hareket edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kamu, Ekonomi Bakanından aydınlatmasını istediği bir diğer konunun işçi ücretleri üzerindeki gerçek durumun açıklanması gerektiğidir. Çünkü zaman zaman bazı vekillerin bu konu üzerinde fazlasıyla durduklarını belirtmiştir. Bakan bu durumun izahının olması

¹⁹³ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 27, C.III, 30.12.1946, 819.

doğrultusunda memlekette kaygının azalması ve kendilerinin de aydınlatılması bakımından faydalı olacağının kanaatindedir.¹⁹⁴

Halkı ilgilendiren bir diğer sıkıntı olan vergi sorunun olmasıydı. Bu konuda Kamu, 1946 da dışa satılan ürünlerin vergilerin olmamasını etkisiz bir maddeyle onaylanmıştır. Maddenin açıklaması ise 1944 ve öncesinde alınan vergilerin alınmaya devam edileceğine dair belirtilmiş olmasıydı. Dolayısıyla 1944 yılı ürünü olan tütünlerden ihracat vergisi alınacağını belirtmiştir. Bu bağlamda Sayın Asım Aksoy ve Cemil Barlas, Gaziantep'teki Hasankeyf denilen tütünlerin 1944 yılı stoklarının kaldığını ve İhraç Vergisi dolayısıyla mısır piyasasında ve Rodezya tütünleri gibi rakip tütünlerle karşılaşmasıyla geçici madde hükmünün yani 1944 yılı mahsulü Hasankeyf tütünlerinden ihracat vergisinin alınmaması maksadıyla kanuna teklifi edilmiştir. Bütçe Komisyonu, Gümrük ve Tekel Komisyonunun teklifini gayet yerinde bir tedbir olarak görmüşler ve kabul etmişlerdir. Muammer Alakant bu kanun vesilesiyle genel tütün politikası ve tütün fiyatlarının bugünkü durumu üzerinde bir takım fikirlerde bulunduklarını belirtmişlerdir. Gümrük ve Tekel Bakanı, Ticaret Bakanı, tütün piyasası hükümetin takip ettiği tütünü ve fiyatı hakkında her an açıklamalarda bulunabilirlerdi. Kamu, Muammer Alakant'ın teklifinin Hasankeyf tütününün 1944 yılı mahsulüne ait olan hükmünün 1944 yılı diğer tütün mahsullerine de yayılması hakkında konuşmuştur. Buna karşılık Hasankeyf tütün oranı 225 ton civarındadır. Kendisinin öğrendiği bilgiyle bazı bölümlerde 1944 ve daha önceki yıllar tütün mahsulü olarak satılmamış olan tütünün 300-500 ton kadar olmuştur. Daha sonra 1944 yılından sonrası süreçte tütün için ihracat vergisi alınması söz konusu olmuştur. Gümrük ve Tekel Komisyonu bu tür sorunlara karşı sorumluluk kabul etmeyeceğinin belirtmiştir. Yüksek heyetten eğer onaylarsa bunun hacmi, miktar fiyatının %10 u nispetinde ihraç vergisi olmuştur. Bu konuda teklifin aynen değil geçici madde hükmünün büsbütün kaldırılmasını yüksek heyet tarafından arz etmiştir.¹⁹⁵ Aradan bir yıl arayla yukarı da bahsi geçen Muhammer Alakant, Cemil Barlas, bahsi geçen tütün sorununa değinerek, bir buçuk yıl önce Birleşmiş Milletler Avrupa Teşkilatında: İngiltere'ye yalnız 2 milyon kilo sattıkları halde 1949 İngilizlere 7 milyon kilo tütün satılacağını belirtmişlerdir. Bundan sonraki piyasa da neler olacağını belli olmadığını

¹⁹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 27, C.VIII, 30.12.1947, 675-676.

¹⁹⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 44, C.X, 18.2.1948, 232-235.

ve düşündürücü olduğunu belirtmiştir. Sorunun bundan ibaret olduğunu söylemiştir. Alakant, 1946 yılında tütünleri 1947 senesinde satılırken 50 milyon lira kadar bir fonun tahsis edildiğini belirtmiştir. 50 milyon liraya kadar olan miktarın Yerli Ürünler Şirketine verilmişti. Dolayısıyla Manisa’da HP, DP mensuplarının bu duruma itiraz etmişlerdir. CHP kongresinde buna itirazlar olmuştur. Bu durum merkeze bildirilmişti.¹⁹⁶ Kocaeli Milletvekili Ahmet Faik Abasıyanık, bahsi geçen birçok milletvekilinin ihraç malının vergiye tabi olduğundan bahsetmiştir. Bu durumun korunmasında memlekete yabancı parası girmediğini dile getirmiştir. Bir yabancının Avrupa’dan gelip üzüm ve fındık alarak, bir iki ay ikamet ederek bir süre kalmamıştır. Bu yabancılardan vergi alınmasını doğru buluyor mu? Bu konuyu uzatmanın doğru olmadığından vurgulamıştır. Komisyonun bakış açısının çok yerinde olduğu belirtmiş, milli menfaatlere uygun olduğunu belirtip; ayrıcalıkların bu konuda olmadığını dile getirmiştir.¹⁹⁷ Söz konusu vergi çarkının ne denli adil dönmemesiyle ilgiliydi. Böylece Orhon emekli, dul ve yetim maaşlarından vergi alınmaması için söz aldığını belirtmiştir. Maaşların bir kısmında, madde de belirtildiği istisnaların olduğu ve 81. madde bunlardan vergi alınması hükmünü vermiştir. Bu maaşlardan vergi alınması kanuni ve hukuki bakımlardan çok sağlam olmamıştır. Gelir Vergisi kanununun birinci maddesi, emekli, dul ve yetim maaşlarını kazanç ve gelir mahiyetinde görmediği için vergiye tabi tutulmuyor. Fakat bu kanunun(45) maddesinin birinci fıkrası ücret mahiyetinde vergiye tabi tutmuştur. Bunun ücret mahiyetinde görüşleri mevzudur. Çünkü ücreti tarif ettiklerini belirtmiştir.¹⁹⁸ Orhon, emekli, dul ve yetimler üç kategoriye ayırmıştır. Bunların aylık gelirlerini şu şekilde açıklamıştır. Birincisi; aylıkları 75 liradan fazla olmayanları, bunlar vergiden istisna edilmişlerdi. İkincisi; aylıkları ortalama 109 liraya kadar yükselenlerdi. Bunlar 15.390 kişi olarak kaydediliyor. Bundan da 75 lira çıkarılınca geride alınacak vergi yekûnu 300 bin lira tutuyordu. Üçüncü olarak; asıl vergiye mevzu olan kısım, 13.322 kişi olmalarıydı. Dolayısıyla verilmesi gereken aylık miktar 23 milyon liradır. Gelir vergisi tespit edildiği zaman bu 23 milyon liradan %10 hesabıyla vergi alındığı kabul edilirse alınan vergi miktarının 2.300.000 lira kadar tutmuştur.¹⁹⁹ Söz konusu emekli, dul, yetim

¹⁹⁶ 3 Bakan sorulara cevap verdi, Ulus, 27.12.1949, 6.

¹⁹⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 66, C.XVI, 7.4.1948, 161.

¹⁹⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 94, C.XIV, 27.5.1949, 926.

¹⁹⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 100, C.XX, 3.6.1949, 177.

haklarının iyileştirilmeye çalışılmasıydı. Bu bağlamda, emekli kanunu tasarısı ile dönemin bütçe sorunu karşısında 25-30 milyon lira emekli, dul ve yetimlerin fedarlıklar yapıldığı belirtilmiştir. Bunun bir idare zihniyeti ve hazine menfaati olmadığı belirtilmiştir.²⁰⁰

Çağlar, yukarıda bahsi geçen konuya ek olarak Maliye Bakanlığının yapması gereken düzenlemelerden biride yurt hizmetlerinin düzenlemesi memleketin halkına ve ailelerine gerekli miktarda maaşın bağlandığını fakat idamı hak edecek kadar hain olan adamların ailelerini böyle bir haktan mahrum bırakılmasının doğru olmadığını beyan etmiştir. Bu bağlamda komisyona yeni yapılan tekliflerin tekrar gözden geçirilmesi adına teklifte bulunduğunu, fakat kabul edilmediğini belirtmiştir. Başka milletvekilleri tarafından yeni tekliflerin ileri sürüldüğünü ve içeriğinin neler olduğunun da bilinmediğini dile getirmiştir. Bu konuda yetkili olan Maliye Bakanlığının harekete geçmesini istemiştir.²⁰¹ Böylece belirtilen tekliflerin daha açık olması adına tedbirlerde alınarak Maliye Bakanlığı tarafından milletvekillerini bilgilendirip bu tekliflerin iç yüzünün belirtilmesi gerektiğini bildirmiştir. Çağlar, milletvekilleri tarafından daha önce de açık bir ifadeyle yurt hizmetlerinden bağlanacak bir maaşın bulunması gerektiğini belirtmiştir. Fakat vatana ihanet olarak itham edilmesi, yeni düzenleme ve inkılabın sonradan eklenmesi hiç kimsenin ve hiçbir çocuğun böyle bir durumla karşı karşıya kalmasının doğru olmadığını ifade etmiştir. Böyle bir konunun kararının ani olmadığı, geçirilemez ve dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Daha önceki oturumda bu fikrin daha kapsamlı bir halde bütçe kurulu tarafından derlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Çağlar'ın vermiş olduğu teklifin aslında formalite olduğunu belirterek hemen oya sunulan teklif olarak değerlendirilmiştir. Kurulun görüşü, yönetme şekli ve ihanet eden kişilerin sorumluluklarının yerine getirmemeleri ve bu değer farkında olmamaları sorunun ana noktası olmuştur. Ortaya çıkan bu görüşün daha önceki birleşimde kesinleşmiş olan kararın, kanuni ve hukuki şekilde açık bir maddenin olması gerektiğini belirtmiştir. *“Bu maaş, rejime ve inkılaba ihanetten hüküm giymiş, hıyaneti vataniye cürmü ile itham edilmiş kimselere veya varislerine bağlanmaz.”* düşüncelerini belirterek kanunlaştırılmış bir konunun bu madde ile daha açık hale getirilip ortaya

²⁰⁰ Emekli Sandığı Tasarısı üzerindeki tartışmalar, Ulus, 26.5.1949, 5.

²⁰¹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 45, C.X, 20.2.1948, 305.

çıkarılması gerektiğini belirtmiştir. Yeni tartışma ve anlaşmazlıklar, ancak metin üzerinde olacağını, yoksa kurulun kabul etmeyeceğini ifade etmiştir. Çağlar, Birinci Büyük Millet Meclisindeki vazifesinden sonra, İkinci ve Üçüncü Büyük Millet Meclisi üyesiiken vatana ihanet edenlerin fazla olduğunu tespit etmiştir. Yusuf Ziya ve bir arkadaşı, Şark isyanında yüksek mahkemece idama mahkûm edildiğini Ziya Hurşit ve Hafız Mehmet, Atatürk’e suikast teşebbüsüne katıldığı için asıldığını ifade etmiştir. *“Bu süratte asılmış olanların dul ve yetimleri bu kanun hükümlerinden faydalanamazlar”* diyerek işin bitmediğini çünkü millete ve vatana ömür boyunca hizmet etmeyenlerin aksine ihanet edenlerin idam edilememiş kimselerin de olduğunu belirtmiştir. Misal: *“Birinci Büyük Millet Meclisinde vazife gördü diye, sonradan Şeyh Sait isyanı sırasında bir genç zabitimizle takımını kendi köyüne davet edip te kesen adamın oğlu, babasının bu Mübeccel hizmetine mükâfaten mi, vatan hizmet tertibinden maaş alacak?”* diyerek düşüncelerini ifade etmiştir. Birinci Büyük Millet Meclisinde üye bulundu diye, sonradan aşiretlerle beraber zulüm eden, onlara yardım eden bir kimse vatana hizmetten maaş alacağını sorgulamıştır. Bunun karşılığında Meclise katılmak üzere Çarşamba taraflarında zulüm edenler tarafından şehit edilen Ziya Bey ve İzzet Bey’in dul kalan eşleri ve yetimleri maaş alamayacak mıdır? Fakat Çağlar, bir insan affedilmekle yeni bir fazilet kazanmayacağını ancak örnek insanlara yardımda bulunulacağı belirtmiştir. İnkılabı ve rejime ihanetle, sadakatsizlikten suçlananları sadece idam edilenleri değil; ihraç edilenleri, hükümlü olanları bu haktan faydalanmaları gerektiğini dile getirmiştir.²⁰² Çağlar o halde vatana ihanet edenlere bağlanacak maaşı hak etmek, dolayısıyla örnek Türk vatandaşı olma vasfına sahip bu adamlar hayatlarının sonuna kadar devam ettirmişlerdir Hiç olmazsa ömürlerinin geri kalanında vatan haini, rejim düşmanı, hırsız veya dolandırıcı olamamaları, isyan edenlere yardım etmemeleri gerekir. Birinci Büyük Millet Meclisine her nasılsa katıldıktan sonra hayatı ile hareketleriyle rejim düşmanlığına, memleket düşmanlığına fazilet ve namus düşkünlüğüne sapmış olanlara vatan hizmeti faslından örnek insan diye maaş bağlamak tezaadına düşmemeleri gerektiği noktasında telkinde bulunmuştur.²⁰³ Çağlar, tekrar dile getirerek aslında bu tarz insanların topluma kazandırılması ve daha fazla kargaşanın olmaması için böyle bir düzenlemenin getirilmesini ön görmüştür. Ayrıca bir kişi hapisten çıktıktan sonra affetmek değil ya

²⁰² TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:57, C.XI, 10.5.1948, 299-300.

²⁰³ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 76, C.XII, 25.6.1948, 366.

da suçunu aza indirmek değil de o kişiyi topluma kazandırmanın daha doğru olacağını savunmuştur. Ağır suçlar işlemiş, devlete karşı yardım yataklıkta bulunmuş, vatana ihanetten hüküm yemiş birinin bu haktan men edilmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁰⁴ Çağlar, bu kanunun her iki müzakerede de aynı görüşü ileri sürdüğünü, Büyük Meclisin ikisinde de kabul ettiğini ve altıncı maddenin değiştirilmesi gerektiğini komisyon tarafından gereğin yapılmasını ifade etmiştir. Fakat komisyon meclise mal olan görüşün tam tersi ve ısrarla doğru bir şekilde yapılmasını ifade edilmesini belirtmiştir. Çağlar, milletvekili olduğu günden beri Bütçe Komisyonunun bu kadar zayıf ve yersiz bir sebeple meclis huzuruna çıktığını görmemiştir. Tutanak deniyor ki: *“Türkiye Cumhuriyeti rejimini ve inkılabını korumaya müteallik kanunlar, Büyük Millet Meclisinin ikinci ve daha sonraki dönemlerinde kabul edilmiştir. Bu itibarla birinci döneme iştirak eden üyelerin bu kanunlar uyarınca hüküm giymeleri bahis konusu olamaz.”* ifadesinde konuşmuştur. Çağlar’ın Bütçe Komisyonunun bu ısrarına kayıtsız kalamadığını ve hatta bu kadar soğukkanlı yaklaşımına şaşırdığını belirterek; Büyük Meclisinin bu maddenin değiştirilmesi gerektiğini ve kabul ettiğini belirtmiştir. Böylece vatan sevgisine gösterilmesi gereken değer, gelecek nesillere verilmek istenen vatanperverliğin örneğinin gerekliliğinin bu olduğunu ifade etmiştir. Cezaların silindiğine dair söylentilerin olduğunu dile getirmiştir. Aksine eski haklarını da iade etmeyi, genel haklardan birinden faydalanmalarını ısrarında bulunmuştur. Bunun tek nedeni örnek bir vatandaş olmalarını istemiştir. Aynı zamanda komisyonuna iletmeden önce 6. maddenin açıklamasını dile getirmiştir. Böylelikle *“Sivas Temsil Heyetinde ve Birinci Büyük Millet Meclisinde: bulunmak suretiyle gösterdikleri örnek vatanseverliği sonradan hıyaneti vataniye suçu ile mahkûm olmak, orduya karşı silah kullanmak, asillere yataklık etmek, hırsızlık veya dolandırıcılık yapmak gibi sebeplerle bozmuş olanlar bu haktan faydalanamazlar”²⁰⁵* şeklinde ifade etmiştir. Çağlar, Bütçe Komisyonuna tekrar atıfta bulunarak; Büyük Millet Meclisi, memleketin en zor zamanlarında kıymetli insanların değerini gelecek nesillere örnek göstermek istemiştir. Böylelikle vatana kazandırmak için daha iyi hizmet verilmesi adına bu

²⁰⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 76, C.XII, 35.6.1948, 369.

²⁰⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 76, C.XII, 25.6.1948, 367.

adamların hayatları boyunca vatan haini, düzen düşmanı ya da dolandırıcı olmamaları, devlete başkaldırmamaları için böyle bir kanunun olması gerektiğini belirtmiştir.²⁰⁶

Söz konusu ekonomi olmasıyla bütçe müzakerelerinin ne denli iyi işlediğinden bahsetmiştir. Böylece Aykaç, 1947 bütçe müzakerelerinin, öncelikle bulunmuş olduğu kürsünün öneminden bahsederek saygının bu kürsüde ne kadar önemli olduğunu dile getirmiştir. İlk kural olarak hakka, hürriyete, doğruluğa, şerefe ve bilhassa TBMM'nin yüksek itibarına saygıdan bahsetmiştir. Bütçe ile ilgili olarak, Maliye Bakanının fikirlerinin benimsediğini açıklamıştır. Bu bağlamda gerek afetlerin herhangi bir yıkıcılığa sebep vermemesi için gerekse gelişmeleri durdurmamak, diğer taraftan da memleketin bütün asayişini, emniyetini, geleceğe doğru uzanan davalarını korumak ve takip etmek amacıyla hem temkinli hem de ekonomiye yakışır fikirlerin gülünç bir cimrilik içinde verimsizliğe uğratmak istemediğini ve durumu kontrol altında tutmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda Bütçe Komisyonunun ne kadar dengeli işlendiğini ifade etmiştir. Aykaç hakikatlerin aleyhte olduğu zaman söylemekten korkmayacakları gibi lehlerinde de olduğu zamanda söylemekten korkulmaması gerektiğini dile getirmiştir.²⁰⁷ Çamlıbel, ekonomi müzakerelerinde Milli Eğitim Bütçe Komisyonlarının geçen yıllara ait bütçe gibi bu yılın bütçesinin de olaylar karşısından bir tasarruf bütçesi olma iddiasıyla yüksek heyete gönderilmiştir. Tasarruf Bütçelerinin vasfı yapıcı olmaktan ziyade, var olan düzeni devam ettirebilmektir. Ayrıca bu tür tasarruf her bakanlığı sarsabilecek nitelikte olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı bu konuda pek etkilenebilecek bakanlık olmamıştır. Neyse ki bakanlık, diğer bakanlıklar gibi ihraç olarak yeni ürün getirmek gibi maliyetli masraflara girişmemiştir. Ayrıca genel bütçedeki 106 küsur milyon liraya Hususi Muhasebelerin ayırdığı serbest olarak temin edilen ücretlerin dönem içinde gelmesi şart olan ödeneklere dâhil edilmesiyle ekinlerin karşılığını görecektir. Bakanlığın durumun içinde gerekli imkânların neticelerini karşılaştırarak irdelemenin daha doğru olacağını belirtmiştir.²⁰⁸ Bu bağlamda bütçesinin darlığından ve yokluğuna rağmen, devletin yüksek tahsile gereken yatırımı ayırmıştır. Başka memleketlerde yükseköğrenimi sürdürmenin en zahmetli yolu maddi manevi sorunlardan ziyade üniversite içinde

²⁰⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 76, C.XII, 25.6.1948, 366.

²⁰⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 18, C.III, 18.12.1946, 257-258.

²⁰⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 26, C.VIII, 29.12.1947, 577.

harcanan yersiz harcamaların olmasının yanında aynı zamanda üniversite kurumlarında cihazlardan faydalanınca ödenen paranın olmasıydı. Çağlar, Türkiye de yükseköğrenim de devam edenlerin devlet tarafından masrafların karşılanmamasının anlamı aile tarafından okumuş sayılmadıklarını göstermiştir. Birçok zengin ve ileri Batı memleketleriyle kıyas edilince Türk çocuklarının eğitim masraflarının büyük bir kısmını devlet tarafından ödendiğini belirtmiştir.²⁰⁹ Halkın parasıyla devletin bütçesi farklı şeyler olmadığı bilindiği durumun köy okullarıyla, kasaba ve şehir okulları yaptırılırken izlenilen yol aynı değildi. Ayrıca ilkokul öğretmenleri aylıklarının genel bütçeye alınması kararı büyük meclis için önemli olmuştur. Bu kanun kademeleri olduğu halde talihsizliklerden maaş derecesine erişememiş ilkokul öğretmenlerinin durumlarını ayarlayan ve henüz encümenlikten yüksek huzura gelemeyen tasarının bir an evvel takip edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Evlerin yapımı için yıllardan beri, ilk dereceli okullardaki öğretmenlerin aylıklarından kesilen ücretlerin hala bir düzende toplanmamıştı. Ev sorununun birçok evsiz insanlar gibi öğretmenlerinde bu durumda mutsuz olduğu bilinmektedir. Bu durumda öğretmenlerin bu konuyu daha çok merak ettikleri aktarılmaktaydı.²¹⁰

Kamu'nun, değinmiş olduğu bir diğer nokta ise ücretlerin adaletsizce dağılımı söz konusu olmuştur. Kadın ile erkeğe adaletsizce hakların tanınmasından dert yarmaktaydı. Bu durumda öncelikle doğum yapan çalışan bir kadına yapılan yardımların, tanınan kolaylıkların erkeğe verilen izinler ve yardımlarda doğru orantılı olmadığını aktarmıştır. Projenin esas anladığı kadarıyla bu tezatlığı doğru bulmamıştır. Çözüm bulmaları gerektiği noktasında komisyonda dile getirmiştir. Yasanın çok önceki hali ile yapılacak yardımın bazı formalitelere bağlı bulunmasındaki güçlük tashih edilmeye değer olduğunu söylemiştir. Böylelikle yapılacak yardımın kesilmesini doğru bulduğunu belirtmiştir. Fakat sigortalı işçi kadının alacağı yardımla, güvencesi olan kadının alacağı yardımların aynı olmamasına anlam verememiştir. Eskiden iş kanununun, kadınların doğumdan üç hafta önce ve üç hafta ayrıca gündeliğini de yarım olarak verilmiştir. Oysaki yardımın, işçi kadının analığı halinde göreceği yardımın üçte ikisi olmuştur. Kamu, bu durumu doğru bulduğunu belirtmiştir. Nedeni ise çalışan kadınların doğum sonrası çalışmadıkları ve gündelik alamadıkları

²⁰⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 26, C.VIII, 29.12.1947, 597.

²¹⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 26, C.VIII, 26.12.1947, 579.

durumundaydı. Fakat güvencesi olan erkeğin çocuğu olduğu zaman kendisi işine devam edebilirdi. Bu oldukça büyük bir farktı. Bu farkın göz önünde bulundurulması doğru olurdu. Böylece eşitlik sağlandığında aradaki farkı nihayetinde prim olarak bütün işverene yüklendiğine göre bununda güveni vardır. Bu bağlamda komisyonun gereken açıklamaları yapmasını arz etmekteydi²¹¹.

2.1.5. Şair Milletvekillerinin Tarım ile İlgili Yaklaşımları

Tarım çalışmalarıyla ilgili olarak Edirne Milletvekili Mahmut Nedim Gündüzalp, tarımın verimliği için tohumların iyileştirilmesine yönelik önerge vermiştir. Bu önergenin verilmesindeki amacın aslında yeni ayrıcalıkların olmadığını belirtmek istemiştir. Özel bir kanunla Tarım Bakanlığınca getirilecek tohumlar için kabul edilmiş bulunan ayrıcalığın, şahısların getireceklerine de yayılmasıyla oluşan bir tekliftir. Bu teklifin, tarifede çalışma yapana, kanun tasarısının kimliğine ve niteliğine de uygun olduğunu belirtmiştir. Küçük çiftçileri ferahlandıracak olan birinci maddeye karşılık olan önergenin kabulünü arz etmiştir. Abasıyanık, Gündüzalp'ın verdiği önergeye katıldığını belirtmiştir. *“Patates tohumu getirteceğiz, getiremiyoruz. Ziraat Bankasına gidiyoruz, Bin türlü kayıt ve şart altındadır.”* Gündüzalp'ın *‘ halk getirsin, Tarım Bakanlığı da kontrol etsin’* ifadesine katıldığını söyleyerek böyle bir şeyin faydasının fazla olacağını belirtmiştir. Abasıyanık, bu teklifin kabulünü istediğini belirtmiştir. Kanun başlığına gelince ‘Tohumluk’ ilave edilebilir, bunda hiçbir mahzur yoktur maruzatının bundan ibaret olduğunu belirtmiştir²¹².

2.1.6. Şair Milletvekillerinin Basın ile İlgili Görüşleri

Çağlar, 1946 ve sonrasına ait basın ile ilgili toplumun nabzını tutan haberlerin ne denli doğru yayıncılık çerçevesinde şekillendiği ile ilgili ifadelerde bulunmuştur. Aslında haberin halkı galeyana getirecek, toplumun psikolojisini bozacak her türlü güvenini sarsacak nitelikte olursa haberi verene ve yayana ceza verileceğini belirtmiştir. Verdikleri haberlerden dolayı sorumlulukları vardır. Bu ne fikir hürriyeti ne gazetecilik meslekinin hususiyetini ihlal etmez, namuslu gazeteciliğin imkânını daraltmaz. Haysiyet ve seviye sahibi gazeteciliği korur. Geçim ve kazanç sorunuyla

²¹¹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 47, C.IV, 20.2.1947, 325.

²¹² TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 67, C.XXV, 17.3.1950, 529.

heyecan yaratan, haber isteyen patronuna karşı cezayı ileri sürüp özür dileyecek vicdanlı ve dürüst haber verenleri kurtarmış olacaktır. Ayrıca saltanatın baskılı terbiyesi yüzünden eleştiri kabiliyetinin çok gelişmeye muhtaç kaldığı ortadadır. Çağlar, kalem zorbalığına ve gazete terörcülüğüne meydanı boş bırakmamak için düşünce özgürlüğünü koruyacaklarını dile getirmiştir. Çağlar, ‘vatan, millet, Anayasa, hürriyet’ gibi büyük sözlerden sonra vaziyeti değiştirmeye gayret etmiştir. Bununla ilgili olarak yukarıda bahsi geçen ifadeleri daha önceden destanlaştırmış, halka adeta işlenmiş mısralarda vermiş olduklarını belirtmiştir. Söz konusu sadece düşünce “*hürriyeti iftira, yalan ve şantaj*” gibi sıkıntılardan kurtarmak için çözümler ve adaletli sonuçlar bulmaya çalışıldığını dile getirmiştir. Böylece bir partinin programı istediği kadar didik didik edilecek; milli ihtiyaçlara uygun olmadığı düşünülen sorunlar karşısında iddia belirtilecektir. Fakat “*Parti işlerine kan karıştırdılar*” diye olayın haberi hapis ve para cezasını göze alınmadan yayınlanmayacaktır. Örneğin, gerçek dışı bir olay vardı. Bu Isparta’da tesadüfen DP kurumlarından olan Abdullah Demiralay’ı senelerdir üzerinde kiracı olarak çalıştığını böylece köylülerin topraklarını bir yandan satmış bir yandan yıllar önce kiralama hükmün de saklı tutmaya çalışmış, hem satış hem kiralama taksitlerini bir arada almaya gitmiştir. Sorun olmuş bur durum, çirkin sonuçlar doğurmuş, bir insanın vefatına sebep olmuştur. Haberi ilk defa Ankara Gazetesi yöredeki habercilerden yayınlamıştır. Haberi uyduranlar, “*Ankara’da istismar*” diye yayınlamışlardır. CHP’nin şerefine zarar verecek şekilde değiştirmişler ve bazı gazetelere vermişlerdir.²¹³ Bu yalnız Isparta’da olmamıştır. Aydın’ da benzer bir sorun yaşandığı belirtilmiştir. Gazeteler de bu olay siyasi nitelik oluşturmuştur. O zaman İçişleri Bakanı durumu açıklamıştır. İşin aslını bilip bilmeden bu resmi yalanlamaya rağmen siyasi nitelik ve CHP’ne karşı saygısızlıkla ısrar etmişlerdir. İşin siyasi cephesi, hatta sorunu olmadığını dile getirmiştir. Bu netice karısında utanıp ceza almalarını istemiştir. Bir diğer örnek olarak: Mecliste bir milletvekilinin yersiz söz sarf etmesi üzerine meclisin kargaşası sırasında kendisinin de bağlanmış birinden doğrularak seslendiğini dile getirmiştir. Müdahaleyi “*sandalyeyi alıp kürsüye yürüdü*” diye yazılmasını doğru bulmamıştır. Çağlar, “*Asil ve dürüst gazeteciler arasına nasılsa sokulmuş gazeteci geçinen birkaç kimsenin kalemlerini çirkefe değil, mürekkebe batırmasını teminden ibarettir*” diyerek düşüncelerini belirtmiştir. Asılsız

²¹³ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 16, C.I, 17.9.1946, 377-378.

olan haberin kötü olmasının yanında bazı durumlarda da masum ve hazırlıksız olmuştur. Çağlar, illerden iyi haber alınmadığını, duyulan bir şeyin soruşturma imkânı olmadığını belirtmiştir. Fakat Ankara’da, meclisin içinde resmi müzakerelerde söylenen cümlelere, yapılan kaba hareketlere dair kesin ifade ile iyilik aranmayacağını dile getirmiştir. “Yeni Türkiye” adlı bir gazetede böyle bir haberin olduğuna dair örnekte bulunmuştur. Gazeteci, bir milletvekilinin gazete idarecisi bir arkadaşın sarhoş dolaştıklarını, bulundukları yerde halkı rahatsız edecek tavırlarda bulunduklarını, küstah bir dille yazmışlardır. Muhliflerin bu konuda ne düşündüklerini merak etmiştir.²¹⁴ Çağlar, Anadolu Ajansının işini doğru yapmaması, günün şartlarını daha doğru ve daha objektif olarak aktarmaması ve yapılan haberlerin her bölgeye ulaşamaması habercilik anlayışını verimsiz hale sokmuştur. Oysaki bilinmeyen çok fazla hayatlar bulunmaktadır. Bunlar: “imar, kültür, siyaset, folklor, güzel sanatlar” gibi önemli toplantı hareketleri her zaman olay olmuştur. Fakat o yörelere haberlerin geç ulaşması söz konusudur. Ajans haber veren bir müessese olmaktan çıkmış olup, dönemin valilerinin belli bir yöne doğru normal bir memurun ek vazifesi olmaktan öteye gidemediğinden bahsetmiştir. Çağlar bu durumu iyileştirip bir memurun ek vazifesi olmaktan çıkarılıp daha objektif, memleketin sıkıntılarında aynı zamanda memleketin kalkınmasından bahsedilmesi gerektiğini söylemiştir. Bir zamanlar radyoda memleketin işleri ile ilgili konular bahsedilirdi. İki ay sonra haber veren bu kurumunda iflasının olduğu ortaya çıkmıştır. Bu memlekette sorunların, dert olmamasından, sıkıntı olmamasından, hareket olmamasından değil haber alma işleyişin kötü olmasından kaynaklıydı. Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü; “*tahsisatı, fevkalade; vasıtaları, elinde mevcut; elemanları yakından tanıyoruz, çok kuvvetli; fakat hepsi bir araya gelince iyi işleyemiyor. Ne memleketimizi harice tanıtmakta, ne içerdeki havadisi, hareketleri matbuata aksettirmekte tatminkâr olmayan bu müessesenin hiç de iyi çalışmadığını kaydetmek zorundayız*” diyerek çözüm odaklı olunması gerektiğini, her kesimin maddi manevi tüm koşulları bilmesi kalkınma adına daha doğru ve emin adımların atılması gerektiğini belirtmiştir. Gerekli çalışmaların başlatılmasıyla aynı zamanda radyonun da memleketin zevkini ve ihtiyacını gözeterek şekilde halka daha yakın gidilmesi gerektiğini söylemiştir. Yenilik ve kalkınma adına Genel Müdürlüğün yepyeni bir zihniyetle yepyeni bir faaliyette bulunabilmesi için bir

²¹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, İnkat: 16, C.I, 17.9.1946, 378.

an önce daha sıkı bir şekilde çalışması gerektiğini ifade etmiştir. “*Nazari olarak çok yerinde olan Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü ve Anadolu Ajansına tahsisatı 1948 yılında da geçen sene olduğu gibi harcanırsa milletin parasının heder olduğu iddiasında bulunmakta herkes haklı olacaktır.*”²¹⁵ Diyerek bilinçsiz bir toplumun ve bilinçlendirilmeyen bir toplumun elinden mücadelesini bırakmaması ve dönemin şartları ne olursa olsun her zaman yöneticilerin koşulları sağlaması gerektiğini savunmuştur.

Ortaç, söz konusu maddi olanaklara gelince: Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü Bütçesinin “7.763.830” lira olduğunu belirtmiştir. Ayrılmış olan miktarın az olduğunu fakat mevzuda yapılacak işler düşünüldüğünde, yapılmayan hizmetlerin olmasıyla bu paranın çok olduğunu belirtmiştir. Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü’nün neler yapması gerektiği noktasında Basın ve Yayın Genel Müdürlüğünün, ismi ‘Matbuat Genel Müdürlüğü’ olduğu zaman neler yapıldığı göze alınırsa daha realist yaklaşımlarla gelişebilirdi. Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü, Matbuat Genel Müdürlüğü iken; “*Dış propaganda maksadıyla kitaplar neşrediyordu: Celal Esad’ın L’art Türe isimli eserini 18 tane renkli levha ile müzeyyen olarak neşretmiştir. La Türki dojurdüi ve Latürki Kontan = poren kitapları da o zaman çıkmıştı.*” Basın Genel Müdürlüğü dergi de çıkarmıştı. La Türki dergisi Türkiye’de değil sadece dünyada bilinen en güzel dergilerden biri olmuştu. Bundan ayrı fotoğrafla “*Türkiye*” isimli bir albüm yayınlanmıştı. Memleketteki “*doğal güzellikleri, sanat abideleri ve tarihi eserleri*” bu albüm içerisinde barındırıyordu. Eserin için o zaman Washington elçisi olan Münir Ertegün Başbakanlığa gönderdiği teşekkür mektubunda; “*Fotoğrafla Türkiye Albümü benim Amerika’da siyasi itibarımı arttırdı*” ifadesini kullanmıştı. Avusturyalı bir sanatkâr, fotoğrafı güzel sanatlar derecesine yükselen sanatkâr, memleketin güzelliklerini fotoğrafla tespit etmişti. “*Dünya basını bugün Türkiye’den bahsetmek istediği zaman, aradan 12 yıl geçmesine rağmen hala 12 sene evvelki artık bayatlamış malzemeden istifade etmektedir.*” Bir diğer örnek; Hatay davası ortaya çıktığı zaman Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü Arapça gazete çıkarmıştı. Yine o zamanlarda “*Matbuat Umum Müdürlüğü*” ismiyle Fransızların önemli bir dergisi olan “*Vue*” dergisine özel bir Türkiye örneği çıkarttırmış ve yine İsviçre’de çıkan “*İllüstre*” dergisine Türkiye için özel bir örnek yayınlamıştır. Aynı zamanda Almayan ’da çıkan

²¹⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, İnkat:24, C.VIII, 27.12.1947, 398-399.

“Divohe” dergisi de örnek olarak basmak suretiyle Türkiye’nin propagandalarını yapmışlardır. Bunların yapıldığı zaman Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü’nün beş altı odası varmış. Şartların daha farklı olduğu ve bütün bunlar yapıldığı zaman basın ve yayın kadrosu görevlilerin de dâhil olduğu halde 22 kişi bulunmuştur. Bu bağlamda daha fazlasının olmaması ve bütün bunlar yapıldığı zamanda Basın Yayın Umum Müdürlüğü bütçesinin 8 milyon liraya varmıyordu. Böylece önemli olan sadece para değil, icraatın da olması gerektiğini vurgulamıştır.²¹⁶ Aykaç, Anadolu’daki Türk eserlerinin büyük değerlerinin belirtmiştir, Tıpkı milli eğitim gibi milli anıt davasını da önemle ele almak ve bu işi plaklaştırmak gerektiğini dile getirmiştir.²¹⁷ Ortaç, tesadüfün aslında bahsi geçen konunun Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü bütçesini konuşmaya başlanmasında postaneden herkese “La Türki Kemalist” verilmişti. Tuhaf tesadüf olmuştu. “Yıllardır çıkmayan La Türki Kemalist, birdenbire neden ortaya çıkmıştı?” Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü Büyük Millet Meclisinin çevresi içerisinde bütçesinin konuşulacağı bir zamanda, propaganda yapılacağına görevini yapması ve diğer halka, esas vazifenin bu olduğunu ile ilgili kişilere bu propagandayı yapmasını söylemiştir.²¹⁸ Ortaç, atıfta bulunduğu bir diğer konunun Basın ve Yayın Genel Müdürlüğünün yavaş yavaş büyüyen, taş kesilmiş eseriyle karşı karşıya kaldığını ifade etmiştir. Zaman zaman Harbiye Caddesinde, en güzel ve masraflı bir yer üstüne inşaat malzemesinin pahalı ikinci bir radyo binasının oluşmuştur. Ortaç, “musikişinaslar söz ve ses sanatkârlarının Ankara Radyosunu bütün memleketi ve dünyanın kulaklarını doyuracak şekilde doldurdu da yeni bir radyoyu kendilerine gerekli görmüştür” diye sitemde bulunmuştur. Bu durumun acil oluşuna anlam verememiştir.²¹⁹

2.1.7. Şair Milletvekillerinin Sağlık ile İlgili Yaklaşımları

Şair milletvekillerini bahsi geçen konulardan birinin de sağlık konusuydu. Ortaç, Ordu’ya gittiği zamanlarda halktan en fazla şikâyet aldığı konunun verem afeti olmuştur. Ordu’daki resmi ağızlar bu şikâyetlerin abartısız olduğunu söylemiştir. Sağlık Bakanlığı tarafından verilen açıklamada “ Ordu’da veremli sayısı 230 kişidir.

²¹⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 24, C.VIII, 27.12.1947, 405-406.

²¹⁷ Vakıflar Bütçesi, Ulus, 29.11.1947, 5.

²¹⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 24, C.VIII, 27.12.1947, 405-406.

²¹⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 24, C.VIII, 27.12.1947, 407.

Bu tahririn cevabı şimdiki sözlü cevapları ile de teyit ettiler” diyerek yapılan açıklamanın sorgulayacaklarını vurgulamıştır. Konunun hassasiyetine bakılmaksızın aktarılan verilerin doğru olmadığını belirtmiştir. Verem şikâyetlerinin zaruri hastalıklardan biri olmadığını, Sağlık Bakanı 350.000 vatandaşın hayatı hakkında bu derece net bir ifadeyle kendisine nasıl cevap yazabildiğini sorgulamıştır. “*Yoksa hiç kimsenin haberi olmadan esrarengiz uzmanlarla Ordu halkına gizlice bir klinik mi oluşturmuşlar?*” Sağlık Bakanlığının verdiği resmi rakamlara karşı kendisi de rakamlar vermiştir. “*Resmi kayıt ve doktorlardan alınan ihbarnamelere göre, il merkez kazasında 223 veremli tespit edilmiştir.*” Bakana 223 rakamını duyduktan sonra hemen şunları ilave etmiştir: “*Gerçi kuyudatı resmiye bu merkezde ise de hastanemiz de röntgen cihazı bulunmaması ve vilayet dâhilinde bir tarama yapılmamış olması bu miktarın hiçbir zaman sıhhate karip olmadığı kanaatini vermektedir.*” Bu hastalığın Ordu merkezi olmak üzere bütün illerde tamamen yaygın ve salgın vaziyette olmuştu. Talep buyurulan bilgi hakkında hükümet tabipliğiyle yaptığı temasta, veremli sayısı 111 kişi tespit edilmiş ise esaslı bir tarama yapıldığı takdirde bine yakın bu hastalıkla mücadele eden hastaların çıkacağını söylemiştir.

Ünye Kaymakamı mektuba 2.3.1948 tarihli ve 131 sayılı verdiği cevapta: “*İlçemiz Hükümet tabipliğince şimdiye kadar vereme musap şahısların kaydı tespit edilmediğinden bu hususta hakikate yakın bir beyanda bulunmak için bölgemizde icrayı tababet eden beş hekimin iştirakıyla uzun müddetten beri yapmış oldukları müşahedelerine istinaden incelemelerde bulunarak şu neticeye vardık: 87.000 nüfuslu Ünye’de tüberküloz enfeksiyonu ile tüberküloz hastalığının muhtelif formdaki musap nispeti, Güney köylerinde en az olmak üzere, merkez kasabada azami haddini bulduğu ve bulunan %50 raddelerine çıktığı kanaatine varıldığını saygılarımla arz ederim.*” demiştir. Merkez Ünye ‘nin nüfusu 6.000 kişi olduğuna göre veremli sayısının %50 nispeti üzerinden herkesin hesap etmesini istemiştir. Bu bağlamda Sağlık Bakanlığının Ordu’daki 230 veremine karşı üç yerden alınan resmi cevapların aktarıldığını belirterek; Perşembe kazası, Mesudiye Kazası ve Gül köy kazası gibi yerlerinde unutulmamasını söylemiştir.

Ortaç, kelimelerle yapılan bir tezat sanatının olduğunu belirtmiştir. Fakat Türk milletinin sağlığı üzerinde çatışan bu rakamların olması korkunçtur. Sağlık

Bakanlığının verem gibi sağlığı bitiren, düşmana karşı gösterdiği tüyler ürpertici beladan sonra bütün acizlerin, ihmallerle oluşan manasız ve fikirsiz bir edebiyat başlamıştır. Buna göre Sağlık Bakanlığının cevabı: *“Bu hastalığın genel nüfus politikamızı sarsan tehlike ve korkunç tepkilerini daima büyük bir dikkatle göz önünde tutmaktayız. Veremi sosyal bir afet sayan Bakanlığımız mücadeleyi resmi ve özel savaş teşekkülleriyle programlı bir süratte geliştirmeye ve başarmaya çalışmaktadır. Böylece Sağlık Bakanlığı:*

- 1. İl Memleket Hastanesi Özel İdareye ait olduğundan bir paviyon ilavesi işini mahalli imkânlardan faydalanılarak bu idare tarafından sağlanması gereklidir.*
- 2. Hastane için 100.000 liralık yardımı teminine, tahsisatın müsadeseizliğinden dolayı imkânı yoktur.*
- 3. Bakanlığımız teşebbüsü ile illerimizde Verem Dispanserleri açılmasına çalışmakla beraber bu işin daha çok özel ve şahsi teşebbüslerle ve derneklerle gerçekleştirilmesi illere tavsiye ve temenni edilmektedir.”*

Ortaç, verem sorununu sosyal bir afet sayan Sağlık Bakanlığının Ordu illerinde afetle ne yaman bir savaşa giriştiğini alaycı bir dille belirtmiştir. Sağlık Bakanlığının memleket hastanesine köşk ilave edemeyen, hastaneye 100 bin liralık bir yardım yapamayan, verem dispanseri açamayan bakanın göğsünü gere gere yapmadığı işleri sıralamıştır. Ayrıca *“Her türlü yayın vasıtalarından faydalanmak suretiyle köylü yurttaşlarımıza sağlıklarını korumak için öğütler verilmektedir”* şeklinde ifade etmiştir. Ortaç alaycı bir dille, demek ki köylüleri veremden kurtarmanın çaresi bulunmuş, broşürleri dağıtılıyormuş. Sağlık Bakanlığının hastane yapamayacağını, köşk yapamayacağını, dispanser yapamayacağını tekrarlamıştır. Ortaç, gözdağı niteliğinde belirttiği açıklamada: bu konuşmanın bir davanın sonu değil bir davanın başlangıcı olduğunu belirtmiştir.²²⁰

²²⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 48, C.XI, 16.4.1948, 53- 54.

2.2. 1950-1960 Şair Milletvekillerinin Parlamento Faaliyetleri

2.2.1. Şair Milletvekillerinin Eğitim ile İlgili Görüşleri

1950-1960 yılları ideolojisine bağlı olarak şair milletvekillerinin vermiş oldukları müzakerelerden biri de eğitim olmuştur. Böylece Seyhan Milletvekili Arif Nihat Asya, Milli Eğitim Kanununun değil Halk Eğitim Genel Müdürlüğü ile ilgili beklentisinin olduğunu belirtmiştir. Bu mahalli hizmet konusunun asıl kanunundan ayrı olarak Meclise getirilip, kanunlaştırılabilirdi. Asıl Teşkilat Kanunu gelinceye kadar beklenilmeyeceğini, bunu büyük bir eksiklik olarak telafisi edilebilirdi. Bu bağlamda resmîlik kazanmasının daha doğru olacağından bahsetmiştir. Ayrıca bu hususta kendilerini kusurlu bulmuştur. İkinci olarak halk eğitim konusuna değinmiştir. Bu hususta üniversitelerin bir Teşkilat Kanunu beklemeye ihtiyaçları olmadığını belirtmiştir. Üçüncü olarak ise; alfabadir. Her dilin söyleme tarzı ve alfabesi ile farklılıkların olduğunu belirtmiştir. Ancak farkın fazla olması rahatsız edici olmuştur. İfadesinde: *“Atatürk bizlere bir elmas hediye etti, fakat o günden bu yana hiç işlemedik, öylece kaldı. Bilhassa bu yüzden küçük çocuklarımızın Türkçeyi adeta yeni öğrenmiş ecnebler gibi telaffuz etmelerinden müştekiyiz. Bunun müşterek derdimiz olduğunu zannediyorum.”* Alfabe de küçük bir işaret ve harf ilavesiyle tekniğine girmeyeceğini ve komisyonlar tarafından bir uzmanın işi olduğunu dile getirmiştir. Kısacası buna benzer bir iki tedbirle çok şey kazanacaklarını söylemiştir.²²¹

Tekrar alfabe meselesine değinirken; yukarıda bahsedildiği gibi alfabenin işlenmeye muhtaç olduğunu belirtmiştir. Bu fikrin sadece kendisine ait olmadığını aynı zamanda öğretmenlerin %90'ın kendisiyle aynı fikirde olduğunu söylemiştir. Örneğin; çocuğun *“baba, harika çocuk ne demektir”*²²² diye bir durum söz konusu olursa kimsenin şaşırması gerekir.

1950 yılları ve sonrasında eğitim müzakereleri devam ederken farklı bir konuya değinen Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, Memurin Kanunuyla ilgili olarak davanın esas hali olarak şunları ifade etmiştir: 8 Mart 1926 yılında Memurin Kanunu çıktığını öncelikle belirtmiştir. Bu kanunu 42. maddesinde *“Tahvil*

²²¹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 53, C.XX, 25.2.1953, 941.

²²² TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 49, C.XXVIII, 24.2.1954, 840.

rızaya tabidir ve bir üst makam memurun rızası olmadan onu tahvil ederse yol parası sebep olana tazmin edilir” diye kanunda belirtmiştir. Aynı kanunun 35. maddesinde bir ceza olduğu anlatılmaktadır. Aslında demek istediği aynı kanunda bir memurun bir yerden başka bir yere atanacağına dair maddenin bulunduğunu dile getirmiştir. Böylelikle Memurin Kanununun bulunmadığı bir gerekçenin özel bir kanunla, yani eğitim teşkilatına dair kanunun 22. maddesiyle öğretmenlere uygulanmasına uygun görülmemiştir. Aslında devlet memurları öğretmenlerin ayrı bir hükme tabi tutulmalarını, öğretmenlerin kötü eski olarak bırakıldığını dile getirmiştir. Ancak meselenin uygulama kısmına gelince, bu kadarla kalınmadığını söylemiştir. Diğer memurlara uygulanmayan bu hükmün adil olmayarak öğretmenlere uygulanmasını doğru bulunmamıştır. Maarif Teşkilatı Kanununun 22. maddesi, bu Memurin Kanunundan dört gün sonra çıkan kanunla olduğu düşünülmüştür. Yani Maarif Teşkilatı Kanunu Memurin Kanunundan dört gün sonra çıkmıştır. Memurin Kanununun numarasının 788, Maarif Teşkilatı Kanunun numarası 789 olduğunu belirtmiştir. Aslında öğretmenler için böyle bir hükmü koyabilmek amacıyla bu kanun çıkarıldığını söylemiştir. Sonuç olarak: toplu bir şekilde öğretmenleri bir taraftan öbür tarafa nakledilmişlerdir. Uygulamanın ve teftişin olmadığını sert bir dille belirtmiştir. Yüksek yargıya başvurulunca bile kendilerinin ciddiye alınmadığını söylemiştir. Empati kurmak gerekirse: bir öğretmenin görevini hakkıyla yerine getiren, evini, ailesini, düzenini, velilerini, öğrencilerini tanımış olduğu bir anda nedensiz bir şekilde farklı yerlere nakledilmesini doğru bulmadığını tekrardan ifade etmiştir. Bunun nedenin ne olduğunu bilmelerin hakkı olduğunu belirterek bir iki yıl öncesinde benzer durumla karşılaştıklarını belirtmiştir. İstanbul’dan 152 öğretmenin atıldığını daha sonrasında tekrar geri getirdiklerine dair yaşanmışlıklar olmuştur. Bu durum sadece İstanbul değil birçok ilde karşı karşıya kaldıklarını dile getirmiştir. Bu tür zorbalıkların değil de öğretmenlerin öğretici bir kimliğe sahip oldukları için onların ruhlarını kazanmak ve onların bulundukları mesleklere uygun, şerefli insan olduklarının ispatı için çaba harcanılması gerektiğini belirtmiştir. Bu anlamda Memurin Kanunun 1. maddesinde “*Memur kendisine Devlet hizmeti verilen kimsedir.*” 2. maddesinde ise “*Mukavele ile çalıştırılan insanlar müstahdemdir*” diye belirtmiştir. Herkesin memur olarak nitelenemeyeceğini belirtmiştir. Memleketin bir tarafında bazı öğretmenlerin toplu olduğunu, bu öğretmenlerin toplu oldukları yerlerden başka yerlere nakilleri için bu maddenin bulunması ve Milli Eğitim Bakanının elinden bu silahın, bu kuvvetin

alınması gerektiğini belirtmiştir. Fikrini şu şekilde belirtmiştir: “*Bir defa yetiştirilmiş o kadar muallim vardır ki, hala bunlara yer bulup yerleştirilmiş değildir ve hala boş yer arayan öğretmenler vardır. Yetişmiş olan bu gençler henüz yerleştirilmemiştir.*” diyerek düşüncelerinin bu doğrultuda olduğunu belirtmiştir. İkincisi ise öğretmen bir yörede kadro ile çalışır. Oraya 10 veya 20 öğretmen kadrosu verip vermemek Milli Eğitim Bakanlığının elinde olduğunu belirtmiştir. İleri sürülen 22. maddenin iptali değil de bu hükmün yerinde olmasını yalnızca dayanak olarak güçlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Olaylar karşısında zayıf kalmıştır. Ayrıca bu dava için gerekenin yapılmasını arz etmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Gümüşhane Milletvekili Vasfi Mahir Kocatürk, Tarakçıoğlu’na karşılık bu maddenin demokrasiye aykırı olduğunu iddia ederek kanundan çıkmasını teklif ettiğini beyan edilmiştir. İddiasına karşılık: değişmesi için rızasının olduğunu belirtmiştir. Bir memurun, arzusu alınmadan ve suçu olup olmadığını tespit etmeden nakli antidemokratik bir tavır olarak nitelmiştir. Bu öğretmeni de etkileyen bir durumdur. Ayrıca Memurin Kanununda bütün memurlara ve memur sıfatıyla öğretmenleri içine alan maddedir. Bir memur eğer ki bulunduğu yerde barınamayacak duruma gelirse nakledileceğini izah etmiştir.

Bu konu Milli Eğitim Komisyonunda tartışmaya açılmıştır. Yarıları bu kanunun maddesine olumlu yanıt verirken yarıları ise ret cevabını vermiştir. Başkan kalmasına taraftar olanlar grubun da bulunduğu için kanun maddesinin kalmasını isteyen taraf çoğunlukta olduğundan madde değişmemiştir. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ve temsilciler de Komisyonunda bulunmuşlardır. Onların da fikirlerinden istifade ederek; maddeyi ona göre savunmayı düşünmüşlerdir. Onlar teklif sahibi tarafından ileri sürülen noktaları reddetmemişlerdir. Hatta kanun maddesinin kalmasını isteyen diğer arkadaşların da bu maddenin anti demokratik nitelikleri hakkında reddedici ifadelerde bulunmamışlardır. Milli Eğitim Bakanlığı temsilcisi tartışmayı şu nokta üzerinde değişikliğe uğratmışlardır. Bu doğrultuda “*biz de sizinle beraberiz, bu maddenin pek de müstehasen bir şey olmadığını biz de itiraf ederiz, yakında bir teşkilat kanunu getireceğiz, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat Kanunu yapmaktayız; bu kanunda durumu daha etraflı mülahaza ve teemmül ederek daha münasip bir madde konmak ihtimali vardır, binaenaleyh şimdilik bu maddeye dokunmayın, Teşkilat Kanunu yakında gelecek; Teşkilat Kanunu geldiği zaman belki buna bir çare bulunur, ondan sonra kaldırmak veya ipka etmek sizin elinizdedir.*” diye düşüncelerin bu doğrultuda

olduklarını vurgulamıştır. Ardından maddenin kalmasını isteyen kişilerin buna ortak olmuşlardır. Aralarında bu fikre katılmayanlarında olduğu bilinmekteydi.

Bu kapsamda Memurin Kanununda bahsi geçen maddenin açılım şu şekildedir: Bir memur bulunduğu yerde barınamayacak bir dereceye gelirse- tabi her hangi bir sebeple- başka yere naklolur. Öğretmeninde bir memur olduğu bilinmektedir. Öğretmende eğer ki gittiği yerden memnun değilse nakli gerçekleşebilir. Ayrıca öğretmenlerin yükselmesi ve cezalandırılmasına ait 1702 sayılı bir kanun vardır. Bu kanunda öğretmenin çeşitli suçlarının cezası işaret edilir. Ayrıca öğretmenlerden bir kısmına yanı köy enstitüsü ve ona ayrılan para miktarının kurumlarda çalışan öğretmenlere dair 4274 numaralı kanunun olduğunu dile getirmiştir. Öğretmenlerin suçlarının bir kısmı ve cezası da bu kanunda yazılmıştır. Ayrıca 4356 kanunla ilgili olduğunu tahmin etmekteydi. İlköğretim ile ilgili öğretmenlerin cezalanmasına ait kanun vardır. Aynı zamanda öğretmenlere farklı suçlardan verilecek birçok cezanın olduğu kanunlar doğrultusunda bulunmaktadır. Eğer açıkça olmaz ise hatta Ceza Kanununa göre suç olmasa dahi herhangi bir durumdan da nakli gerçekleşebilir. Memurin Kanununun maddesi vardır. Bütün bunlardan sonra Milli Eğitim Bakanlığının herhangi bir öğretmeni istediği yere nakletmesinin gerekçesi yoktur. Kocatürk, kendisinin de keyfi yaptırımlarla öğretmenlerin mağdur edilmesine razı olmadığını beyanında belirtmiştir. Buna bir örnek niteliğinde: geçmişteki Eğitim vekillerinden, bir öğretmenin bir yıl içinde sekiz yere nakledilenlerin olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yine geçmişte Muğla ilinde Finike ilçesinde Ortaokulu teftiş etmek üzere gittiğinde orada bir öğretmenin serzenişlerine tanık olduğunu dile getirmiştir. Bu öğretmen 25 defa nakledilmiştir. Maarif vekâletinin sicillerini bir karıştırırlarsa 5, 10, 20, 25 ve belki de 30 defa nakledilen öğretmenlerin az olmadığını ve bu nakillerin %90, belki de 95'inin kanuni ve hatta sadece Bakanlığı, her hangi tatmin edecekleri güvencelerin olmadığını izah etmiştir.

Kocatürk, adı geçen maddenin keyfi nakil, diye niteliklerinin kanuni yetkinin kullanılması amacı ile bu nakillerin meslek bakımından ne gibi neticeler gösterdiğini belirtmiştir: Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanununda böyle bir maddenin mevcut olduğunu bütün eğitim amillerinin bildiğini belirtmiştir. Buna göre öğretmenlerden her hangi birisi suç işlemişse bu suçun tespiti zordur ama imkânsız değildir. Örneğin

öğretmen hırsızdır. Hırsızlığın cezası hiçbir zaman nakil değildir. Ama Bakanlığın yetkisi teşkilatı, hırsızlığın cezasının nakil olduğuna varırmıştır. Bir diğer örnek: Öğretmen iffetsizdir. Bakanlığa yazılır, müfettiş gelir, teftiş yapar. Herkesin bildiği gibi iffetsizliğin yükü ağırdır. Ama Maarif Teşkilatındaki kanunların bunu tarifleyip aydınlatması önemli durumdur. Buna göre iş yapmak gerekir. Müfettişlik hâkimlik gibidir. Bu bağlamda nakli gerçekleşirse üstünün kapatılacağı mı sorgulanmaktadır. Tüm bu olanlara karşılık Milli Eğitim Bakanlığının yapmış olduğu tek açıklama “ *biz bunları halledeceğiz, Teşkilat Kanunu gelecek* ” diye bir taraftan kandırmaca usulle zaman kazanacaklarına ve bu konuyu kapattırabileceklerine dair düşüncelerin olduğunu vurgulamıştır.²²³ Bir başka müzakere de kendisinin üzerine çok geldiklerinden dert yakıyan Kocatürk, “ *bir memur hakkında Memurin Kanununun 35. maddesi gereğince halk tarafından şikâyet olduğu zaman ve yine bir memurun haklı şikâyetleri olduğu zaman müfettişin gider, kanun tatbik edilir ve memur nakledilir* ” diye düşüncelerini belirtmiştir.²²⁴ Kocatürk, söz konusu öğretmenlerin olmasıyla birde onların derece olarak yükselme konusuydu. Kanunda bile öğretmen 3 yılı doldurduğunda rütbesinin artacağına dair kanun vardı. Fakat devlet bu hakkı yıllardır vermemiştir. Oysaki vatandaşın hakkıdır. Yıllarca öğretmenlerin terfi sürelerini doldurmuşlardır fakat aldıkları cevabın kadroların yetersiz oluşuyla ilgili olmuştur. Fakat kadrolar bazı seneler vardır bazı zamanlarda da yoktur. Bununla ilişkilendirilmesini doğru bulmamıştır. Kanunların olmasıyla bile dahi böyle adaletsiz yaptırım uygulamaları doğru değildir. Tespit edilmesi ve güven oluşturması gereklidir. Öğretmenlerin terfi meselesi öğretmenler için kanuni bir mesele olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığının bunu göz önünde bulundurması gerektiğini arz etmiştir.²²⁵

Bir diğer konu liselerdeki Türk dili ve edebiyatı programları, yani Türk gençliğine verilecek olan milli kültürün ana hatlarıdır. Bu işin çok önemli olduğuna şüphe yoktur. Yıllardan beri bunun sorunundan memleketin sıkıntı yaşadığı bellidir. Milli Eğitim Vekilinden rica ettiği şey şu olmuştu: Türk gençliğine liselerde bir şey okutulmaktadır. Bu verilen kültürün ana hatlarını, bir milletin bütün gençliğine ve dolayısıyla geleceğini hazırlayan nesillere verilen kültürün ana hatlarını kim tespit

²²³ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:36, C.IV, 29.1.1951, 454-460.

²²⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:37, C.IV, 31.1.1951, 484.

²²⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 49, C.XIII, 27.2.1952, 952.

etmiştir? Bu sorunun cevabını alamadığını dile getirmiştir. Milli Kültürün ana hatlarını ifade eden programların olmasını saçma bulmuştur. Bu programlarda birçok şeyin ihmale uğradığını kusurlar, fikir, mantık, ilim hatları ile baştan aşağı çok fazla olduğunu belirtmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı bunları, Milli Eğitim Bakanlığı dâhilinde bulunan ve bu sahada olan eğitim kurumlarıyla incelenmesinin daha doğru olacağını belirtmiştir. Bu programların bir an evvel değiştirilmesi gerektiğini, manasız ve o kadar yanlışlar çocukların milli kültürden nefret ettirecek şekildedir, bunların ispatı mümkündür ve edilebileceğini söylemiştir. Kocatürk kendisinin 20 yıllık edebiyat  ğretmeni sıfatıyla bu aciz sorunlar arasında bulunduğunu dile getirmiştir. Sa malıklarla dolu olan bu lise programlarının derhal, ele alınması ve yerine milli ve hayati ihtiyaçlara uygun esaslar dâhilinde programlar konması gerektiğini belirtmiştir. Bunları Milli Eğitim Bakanlığından istediğini belirtmiştir.²²⁶ Kocatürk, lise ve ortaokul konusunda bütçe konusuyla paralel olarak daha öncesinden de bahsedildiğini belirtmiştir. Otuz küsur civarında ortaokul açıldığını belirtmiştir. Ancak memlekette ortaokula ihtiyacı çoktur. Bütün ilçeler ortaokul istiyorlar. Büyük şehirlerde, liselere bağlı olanları, bulunduğu gibi ayrıca müstakil ortaokullar vardır. Yeni açılan ortaokullar çoğunluklu sınıflardır. Bir yıl hatta iki yıl bir iki sınıfla çalışıldığını belirtmiştir. Çoğu zamanda bunlarda 15 20 kadar  ğrenci bulunur. Oysaki bir sınıf için 15-20  ğrenci  ğretmeneler müdür, müdür yardımcısı muhasebeci hizmetli, birçok personel istihdam edildiğini söylemiştir. Ortaokullar başka memleketlerde ya ilkokula eklenmiş, ya da lise ve kolejlere eklenmiştir. Üç sınıflı ortaokul açmak masraf gerektiren bir şeydir. Memleketteki ortaokulları ilkokullara bağlı olarak açılması gerektiğini belirtmiştir. Böylelikle çoğu masraftan kurtulmuş olurlardı. Bu hususta dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.²²⁷

2.2.2. şair Milletvekillerinin Siyasi Konular ile İlgili Görüşleri

1950-1960 yıllarında siyasi kızışmaların olduğu bir dönemde şair milletvekillerinin müzakerelerinde birçok tartışma konuları olmuştur. Bu bağlamda Asya, söz konusu komünizmle ilgili konuya değinmiştir. Asya, “*memlekette komünizmi himaye edenler, komünizme yüz verenler, komünizmi şımartanlar ve en*

²²⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 29, C.XIX, 19.1.1953, 284-285.

²²⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 53,C.XX, 25,2.1953, 983.

hafif tabiriyle komünizme göz yumanlar” diye bir devir geçirdiklerine dair beyanında bulunmuştur. Bir diğer ifadeyle “Komünizme mevkiler, milliyetçilere mahkemeler devri” diye aktarmıştır. Ancak birinin komünizmin tam manasıyla geçmiş olsun diyebilmesi için birkaç kanunun çıkması şarttı. Gecikmesi milleti üzer, komünistleri sevindirirdi. “O devri himaye sisteminin arttığı bazı komünistlerin hala bazı yerlerde köprübaşı tutmakta olduklarına dair alametler eksik değildir. Aftan istifade eden birinin gidip Rus radyosundan bize meydan okuması da amme vicdanında yara açmıştır. Öyle bir devir ki komünizmi yayma, planlaştırma işinde tabiye sahibi idi. Müesseselerden, hatta maarif müesseselerinden bu fikri yaymaya memur edilmiş kurumlar gösterilebilir”.²²⁸

Yukarıda bahsedilen durumun eskiden olduğunu şimdiki dönemde ise komünizmle kişisel teşebbüslere ve cesaretlere bırakılmıştır. Böyle bir mücadelenin içinde olmaları “atılğan ve ileri elemanın, bağı yanık Karadeniz çocuğunun başta millet vicdanı olmak üzere, parti programından Hükümet programından, kabine ve Meclis arkadaşlarından kuvvet aldığı inkâr” edilemezdi.

Tekirdağ Milletvekili Şevket Macon ve 53 arkadaşının Türk ceza Kanunundaki komünizmle ilgili 141. maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifinde bulunmuşlardır. Öncelikle Komünistlerin dünya çapında olduğu kadar memleket içinde çok tehlikeli olan ve bütün demokrat ve hür devletler tarafından belgelerle tespit edilerek yayınlanan faaliyetleri şu şekildedir:

-Millî birliği yıkmak

-Milli istiklal ve hâkimiyeti kaldırmak

-Vatan bütünlüğünü parçalamak Bu üç kalıcı ilkeyi kaldırmak için tuttıkları yollarda yine sırasıyla:

-Milli menfaatlere aykırı hareket etmek

-Yabancı bir devlet hesabına casusluk yapmak

²²⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, İnkat: 5,C.X, 16.11.1951, 112.

-Yabancı bir devlet hesabına sabotaj yapmak

-Yabancı bir devlet hesabına beşinci kol olmak

Bu faaliyetlerin “*hukuki vasıfları itibariyle milli birliğe, milli müdafaaya ve vatana ihanet suçu*” olarak belirlenmiştir.²²⁹

Asya, 141 ve 142. maddelerinin değişmesinin nedenleri ve kimleri küçümsediğini herkes biliyorken: komünizm ve komünist kelimelerini maddelerde dile alamamak nedenini sorgulamıştır. Zikredilmemesinin sebepleri arasında komünizm tarife sığmaması gösterilebilir. Bu kelime aslında siyasi ve felsefi terim haline gelmişti. Haksızlık esasına dayanmasına rağmen hukuk terimi de sayılabilirdi. Bununla beraber komünizm kelimesinin tarife sığmaması madde de kelime halinde zikredilmemesine değil de zikredilmesine sebep olmuştur. Zikredilmemesinin ikinci nedeni söylendiği gibi cezaların anarşistlere, nihilistlere ve her çeşit düzen karşıtlarını içine alma düşüncesi olmuştur. Fakat uzak ihtimaller, ister *nihilizm* ister *anarşizm* olsun Komünizm bugünün had meselesidir. Kesin sonuç müdahalesi ister²³⁰ diyerek aktarmıştır.

Bununla birlikte Asya, düzeni değiştirmeye teşebbüste bulunmayıp, teşebbüs etmez olarak görüleceklerden de bahsetmiştir. Mesela Atlantik Paktına girilmesinin aleyhinde bulunacaklarına ya da basit bir şekilde Atlantik Paktı aleyhinde konuşacaklarını dile getirmiştir. Aleyhte bulunmaları gerekirdi, fikir hürriyeti olan bir yerde bu, bir fikrin cansız niteliği olarak kalmaları noktasında düşüncelerini aktarmıştır. Olabilirdi fakat bu fikrin yayılmış olması korkunç bir durum yaratabilirdi. Bu da komünist propagandası olmamış olması fakat komünistin arayışta bulmadığı bir durumdu. Düzene dokunmayacaklarını dile getirmiştir. Fakat kendileri için en yakın ve en tabii müttefik Amerika değil de Rusya deyip; bu bir fikirdir, komünizm değildir diyerek devam ettiklerinden bahsetmiştir. Fakat “*öylesine bir fikir ki, komünizm demeden komünizmin ekmeğine yağ sürer ve nizamı bozmaya, nizamı değiştirmeye teşebbüs mahiyeti yok, fakat daha beter bir durumdu*”. Bunlar komünizmin propagandası kelimesiyle ifade edilemez olduğundan bahsedip; fakat komünizm

²²⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:5, C.X, 16.11.1951, 113.

²³⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:5, C.X, 16.11.1951, 113.

sevindirecek telkinler veyahut düşmanı sevindirecek lanet okuma ve görüş şeklinde ifade edilmiştir. Bir diğer konu ise okullarda yayılan komünizm: birbiriyle iyi anlaşılan gençler arasında yaygınlık kazandırmıştır. Bir kişinin bu teşkilatta olması yeterli bir durumdur. Düşünürler: komünizmin neleri çürütmek neleri söküp atmak isterse, mülkiyeti, geleneği, milli duyguyu, dini, aileyi, çocukları veyahut muhitte her ikisinde mülkiyet duygusunu zayıflatmayı üzerine almıştır. Mülkiyet sanalında cezai maddelerine kabul etmeyecek şekilde bir nevi laubali havası estirir ve bu zor bir iş değildir. Aynı durumu din konusunda da tekrar olarak yapmışlardır. Öncelik olarak; softalığı çürütmek isterler ardından oradan da dini vurmuşlardır. Çok fazla kurnazca yaklaşımlarda bulunurlarken bunu kimsenin anlaması mümkün değildir. Bu konuda bu kadar önemli bir konunun Milli Eğitim Komisyonunda geçirilmemiş olmasına karşı sitemde bulunmuştur. Bu konuyu maddeler halinde belirtmiştir.

1. *“Maddelerde komünizm açıkça zikredilsin.*
2. *Cemiyete kayıt edilmediği halde cemiyet müdavimi olanlar ayrı bir bent teşkil etsin.*
3. *Fena maksatla cemiyet kurmadığı halde kanuna göre kurulmuş başka cemiyetleri kendi muzır fikrine alet etmek teşebbüs veya fiili şiddet sebebi olsun.*
4. *Vazifeyi yukarıda sözü geçen fillere alet etmek alehtlak şiddet sebebi olur.*
5. *Komünizme karşı cidal açanları çürütme hareketi de suç sayılsın.*
6. *Komünizmin suçları arasında (Telkin) kelimesine mutlaka yer verilsin.*
7. *Komünizm azalılarını ölüm temizler bu hakikat kabul edilsin ki, kızıl Donkişotların ara sıra ipi düşünerek enseleri seyrisin yahut kurşunu düşünerek kulakları çınlasın”* ²³¹ diyerek bu işleyişin hangi doğrultuda olması gerektiğini maddeler halinde belirtmiştir.

2.2.3. Şair Milletvekillerinin Ekonomi ile İlgili Yaklaşımları

Şair milletvekillerinin parlamentoda ekonomi konulara değinerek bir takım ifadelerde bulunmuşlardır. Böylece Asya, iki milyar liralık bir bütçe bulunduğunu belirtmiştir. Ama bazı kılı kırk yaran arkadaşların dediği gibi belki bunun yanında bir

²³¹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:5, C.X, 16.11.1951, 115-117.

iki kusuru daha vardır. Fakat bütçeyi kökünden dal uçlarına kadar hasta göstermek insafsızlık olur. Bu memleket bütçesinde, bütçe denilen asırlık kurumun doğdu doğalı, bu kadar parayı görmesi nasip olmamıştı. Bu güzel biri olaydır. Şimdiye kadar hep rakamlar üzerinde konuşulduğunu belirtmiştir. Konuya paralel olarak hayat darlığı meselesine değinmiştir. Bunun hesabını ispatını yapamayacağını fakat her halde pahalılık diye bir şeyin olduğunu dile getirmiştir. Yahut fiyat farkları vardır. Bu bağlamda araştırarak hayatı ucuzlatmanın yolunu bulduğunu söylemiştir. Bunun küçük bir emre baktığını ifade etmiştir. Devlet ve ofis, buğday alımına izin verilmesiyle çözüm odaklı olabileceğini belirtmiştir. Tabi üreticinin alım kabiliyeti azalacak, bugün kendi yediği sütünü yağını yok pahasından elinden çıkararak yapacaktır. Bu da memleket alımların da faydalı olacaktır. Böylece memlekette ucuz bir havanın eseceğini söylemiştir. Muhalif, uygun görür mü bilinmez. Seyhan Milletvekili Cezmi Türk, ihracat serbest bırakılsın diye karşılık vermiştir. Bahsi geçen bütçe zaferini bazı kişileri 'Tasadüf zaferiyle övünmeye hakkınız yoktur' şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır. Tasadüf diye itiraz eden kişilerin, isteyerek veya istemeyerek bu bütçeyi iki milyara çıkaran kişiler olmuştur.²³² Asya, Bütçe ile ilgili eleştiride bulunanlara şöyle yanıt vermiştir: “*Meclisi bırakıp bütün dünyayı dolaşmış- Meclisi bırakmaktan kendileri şikâyet ettikleri için söylüyorum- bütün seyahili, dağları, tepeleri, deniz kenarlarını dolaşarak sahillerde ne kadar midye, istiridye kabuğu, balık kılçığı, iskeleti, kum, çakıl varsa toplamışlar, içerilere girerek ne kadar eski fosiller varsa onları da almışlar ve bunları çuvala doldurarak üzerine bir parça da çamur ve saire atarak karıştırmışlar. Bunun adına da bütçe tenkidi deyip getirmişler ve bize bunları, üç saat dinletmişlerdir.*²³³” ifadeleriyle belirtmiştir.

Kocatürk, söz konusu ekonominin işleyişi olunca eğitim ile paralel olarak birkaç konuya objektif olarak yaklaşmaya çalışmıştır. Bütçe ile ilgili olmak üzere lise ve okullar hakkında bazı sorunlarının çözüm bulmak istediğini dile getirmiştir. Tasarıda lise ve ortaokulların genel olarak giderlerine 850 bin lira vermiştir. Bu para bütçenin genel durumuna göre normal görüşmüştü. Fakat lise ve ortaokulların ihtiyaçlarına göre fazla değil, azdır. Aynı zamanda ortaokul bahsinde, zira memlekette liseden ziyade bir ortaokul davasının olduğunu belirtmiştir. Mevcut ortaokullara baya

²³² TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 46, C.XXVIII, 19.2.1954,605-606.

²³³ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:47,C.XXVIII, 22.2.1954, 634.

para sarf etmek durumunda olduğumuz gibi birçok yeni ortaokul açılması gerektiğini söylemiştir. Uygulamada sistem dâhilinde bu ödeneğin yeterli olmadığını, ileriye ait memleket ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersiz olduğunu belirtmiştir. 200 kadar ilçe de ortaokul istemektedir. Bunlardan seksen kadarı bakanlığa müracaat ederek resmen ortaokul istemişler ancak 23 kadarına ortaokul açabilmişlerdi. İlçelerde ortaokul ihtiyacı tartışmaya kapalı olarak izah etmiştir. Nitekim ilçelerde ortaokula ihtiyaçları vardır. Çünkü ortaokul zamanında hayatın ilerleyişi ve kültürün lüzumum bakımından hemen hemen ilköğretim derecesine gelmiş bir durumdadır. İlçelerde hemen hemen hepsine aynı zamanda nüfusu çok olan bölgelerinde ihtiyacı olduğu bir durumdur. Ancak işin istemekle kalınmadığını bunun giderleri ve maliyetlerinin de olduğu düşündürücü bir durum niteliğindedir. Bu hususta bazı fikirler söyleyerek, Bakanlık tarafından gerekenin yapılmasını belirtmiştir. Amaç zaten açılmasını istedikleri ortaokulları memlekette kolay ve zahmetsiz açılması için mücadele etmektir. Fakat bu biraz imkânsız gibidir. Ya devlet tarafından ya da millet tarafından yapılırsa dahi milli bir servetin kullanacağı bir şeydir. Bir bina bir müdür, bir yardımcı, bir kâtip hemen hemen 7-8 öğretmen demektir. Bunun küçük bir teşkilat olmadığını parasal olarak fazla miktar teşkil ettiğini söylemiştir. 200,300 ortaokul açmak şartlar gereği imkânsızdır. Fakat buna ihtiyaçta vardır. Ortaokulun memleketteki garip durumunu belirleterek: İlkokulun açıldığı İlkokulun açıldığı yerde bir hayli öğrenci vardır. Öğrenci az olursa öğretmenin olması anlamsız kalır. Liselerin açıldığı yerde öğretmen çoktur. Ortaokul, bazı yerlerde 10-15 talebe ile büyük bir kadro içinde çalışılmaktadır. Bunun çaresi ilkokul ve ortaokulları birleştirmektir. Böylece memleketin ilçelerinde ve bölgelerinde zahmetsiz ortaokul temin edilmiş olur. Değınmiş olduğu konuya ek olarak bu okullarda eğitim veren öğretmenlerinde yetersiz kişiler olduğuydu. Esasında parti programında kabul edilen ilkokullarda hizmet gören öğretmenin ortaöğretimde de öğretmenlik görevini alabilecekleri hakkında hükümlerini de yerine getirmek için ilkokullarla ortaokulları bir araya getirmek meselesinin ele alınması birçok bakımdan gereklidir. Bu şekil olursa hem binadan hem kadrodan ve hem de hademeden ve tasarruf etmek imkânları sağlanmış olacağını belirtmiştir. Bu konuda Bakanlığın durmasını ve bütçe bakımından da gereken tedbirlerin alınmasını dile getirmiştir.²³⁴ Bu bağlamda öğretmenlerin kanunda verilen ders saatine göre ders verilmesi

²³⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 51,C.V, 25.2.1951, 805-806.

konusuydu. Öğretmenlere bir maaş verilmektedir. Bir de buna ilave olarak ücret verildiğini belirtmiştir. Öğretmenin vereceği ders saati ve buna karşı maaş bağlanmıştır. Aynı zamanda ek olarak ücret verilmektedir. Böyle bir şeyi doğru bulmamıştır. Bundan daha fazlasının verilmiş olmayacağı düşüncesindedir. Bunun düzenlenmesi gerektiğini savunmuştur. Bu durum yalnızca büyük şehirlerde ve kalabalık okullarda vardır. Öğrenci sayısı az okullarda, küçük şehir ve kasabalarda yoktur. Bazı öğretmenlerin ücretsiz olan bölgelerden ücretli olan bölgelere nakil istemesi doğru bulmamıştır. Bu nakillerde de adaletsizlik vardır. Bir öğretmenin tayini ve nakli sırasında kaybettiği ücreti de dikkate almak gerekir. Bu konu üzerinde durumları gerektiğini dile getirmiştir.²³⁵ Kocatürk, değinmiş olduğu okul ile ilgili problemlerin yanında birde lise ihtiyacının ve sayısının edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Son zamanlarda açılan liseler ne teşkilat bakımından doğru bir şekilde açılmamıştır. Memlekette lise isteyen birçok il olduğunu dile getirmiştir. Bir ile lise açılabilir hatta birçok ile lise açılabilir fakat öyle planlı programlı olmalıdır ki sorunlar daha sonrasında gün yüzüne çıkması diye, belirtmiştir. Yine bir ile veya ilçeye küçük bir kalkınma sebebi olabilir ve bu hoş görünebilir, ancak liseden yetiştirecek gençlerin memleket hayatında yapacağı etki hem kültür hem de toplumsal bakımdan çok önemlidir. Memlekette liseye fazla ihtiyacın olmadığını belirtmiştir. Lise isteyen yerler vardır ve bunlar haklıdır. Nitekim diğerleri oralarda okul açılmasını istemişlerdir. O halde lise açmaktan ziyade bu ihtiyaç yerlerinin başka çeşit okullar açılması gerektiğini vurgulamıştır. Ortaokullar konusuna gelince: ortaokullarda böyle bir durum söz konusu değildir. Liseye ihtiyaç olmayabilir ancak ortaokula ihtiyacın olduğunu söylemiştir. Zamanında ortaokul, ilkokul derecesinde sayılacak bir ihtiyaç haline gelmiştir. Memleketi olan Gümüşhane'yi ortaokul istekleri olan haklı dileklerini gerçekleştirmekle yükümlü olduğunu tekrar vurgulamıştır. Milli Eğitim Bakanlığının ortaokul açma sistemine karşı eleştirilerini olduğunu belirtmiştir. Var olan ortaokulların sayısı 37 dir, gelecek yıllarda 40 dır. Hâlbuki memlekette 200-300 ortaokula ihtiyaç vardır diye belirtmiştir. Aslında ortaokulları liselerden ayırarak ilkokullara bağlayarak hem öğretmenlerden faydalanılabilir, bütçe ve eğitim bakımından da memleketi geniş imkânlarla kavuşturmak mümkündür.²³⁶ Kocatürk, bütçe komisyonunda önemli olan konulardan biri de eğitim bütçesidir. Bütçe

²³⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 49, C.XIII, 27.2.1952, 953-954.

²³⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 49, C.XIII, 27.2.1952, 957-958.

Komisyonu raporunda ilköğretim çağındaki öğrencilerin ancak yarsının okutulmakta olduğunu ve 20 bin köy okuluna ihtiyaç bulunduğunu kaydedilmektedir. Daha önceki yılda bu maddeye 8 milyon lira verilmiştir. Bununla 570 köy okulunun yapıldığı bütçe tasarısında zikredilmiştir. Aynı zamanda 8 milyon verilmektedir ve bununla da 500 okul yapısından bahsetmiştir. Memlekette 20 bin okulsuz köy bulunduğuna göre köylerin de okula kavuşması aynı şekilde olacaktır. Yani 40 yıl sonra bütün okullar köylere kavuşacaktır. İlkokul çağındaki Türk vatandaşların %50 sini okuttuklarından bahsetmiştir. Oysaki Anayasa da bütün Türkler ilköğretimden geçmelidir diye belirtilmiştir. Anayasanın dikkate alınmadığı ortadaydı. Sonuç olarak memleketin bu denli önemli bir konuda gerekenin yapılmasını arz etmekteydi.²³⁷

Eğitim müzakereleri devam ederken Kocatürk bir başka konuya değinerek, teknik öğretim sorununa değinmiştir. Memlekette birçok teknik öğretim müesseseleri içinde en verimli olanı kız ve erkek sanat enstitüleridir. Erkek sanat enstitüsünün içine girince, yüksek tesisler, atölyeler, işleyen motorlar ve daha birçok şey vardır. Fakat memleket katkıları konusuna gelince büyük sorunlar oluşmaktadır. Memleketteki erkek sanat enstitüleri sanki Fransa'ya Belçika'ya yakışır şekilde, yüksek müesseselere, fabrikalara memur yetiştirmek için kurulmuş gibi olduğunu anlatmıştır. Aynı zamanda halk arasında vatandaşların kendi becerileriyle yapmış oldukları çanak, çömlek, gibi milli ihtiyaçlarını giderecek şekilde yapmışlardır. Bunlar güzel örneklerdir fakat sanayi tesisinde işlek olabilmesi için icraatın olması gerektiğinin vurgulamıştır.²³⁸

Kocatürk, öğretici unsurun aktifliği hakkında müzakerede bulunmuştur. Köy enstitülerine karşı eleştirileri olmuştur. Köy enstitüleri açıldığı günden beri hiç iyi olmamıştır. Zaman zaman daha kötü devirler yaşadığını buna karşın iyi günleri de olduğunu belirtmiştir. Fakat hiçbir zaman hiçbir bakımdan tamamen iyi olmadığını ifade etmiştir. İktisadi, sosyal, pedagojik, politik, bütçe bakımından da iyi olmamıştır. En korkunç olanı ise bütçe bakımından kötü olmasıydı. Köy Enstitüleri açıldığı zaman adı köy enstitüsü olmakla beraber bünyesinde aslında öğretmen okulu idi, yani köy öğretmeni yetiştirmek için açılmıştı. Amaç bir öğretmen o okuldan mezun olunca bir

²³⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 49, C.XIII, 27.2.1952, 981-982.

²³⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 49, C.XIII, 27.2.1952, 965.

bina yapmasıydı. Köy enstitüsü mezunu, köy öğretmeni, bir kasabadan, büyük bir şehirden mezun olur şeklinde teşkilatlandırılmıştı. Bir okul yerine koca bir kasaba konulmuştur. Okul binalarından çok, öğretmen ve müdür evleriyle, demircilik atölyesi, marangoz atölyesi, tarım atölyesi, ihtiyaçtan fazla önemişiz addedilecek okul teşkilatı ile muazzam bir saha olduğunu belirtmiştir. Kamyon cipleri oda kadar radyolarıyla teşkilatlandırmıştı. Bütün bunlara karşın köy enstitülerinde yetişen çocuklar üç manzaralı yerlerde yatarlar ve içecek su bulamazlarmış. Bunların saymakla bitmeyeceğini belirtmiştir. Buna göre bütçe bakımından köy enstitüleri hiçbir zaman iyi ve verimli olamamıştır. Bu bağlamda öğretmen okuluyla ilgisi olmadığını birçok ağır derslerin çocukları yoracak şekilde verilmesini doğru bulmamıştır. Bu okullarında öğretmen okullarına hem bütçe hem de eğitim bakanlığı tarafından gerekenin yapılmasını rica etmişti.²³⁹

Yukarıda bahsi geçen konuya paralel olarak Kocatürk Kütüphane giderlerinde yetersiz bütçenin ayrılmasıydı. Ankara’da bir Milli Kütüphane kurulmuştur, bu göz ardı edilemez. 101 bin lira ödenek verilmiştir. Bunun az olduğunu belirtmiştir. Fakat bunun üzerinde durmak istemediğini dile getirmiştir. Yalnız Ankara’da Milli Kütüphaneye verilen 101 bin liraya eşit bütün memleketteki 54 kütüphaneye 90 bin lira ayrılmıştır. Bunu yetersiz bulmuştur. Memlekette kıymetli kitapların olduğu fakat kütüphaneler için yetersizdir. Bunları hakkıyla korunmasından aciz olmak yanlıştır. Parayla eşit tutulmayacak kadar değerli kitapların bulunduğunu belirtmiştir. Nitekim bu kitapların muhafazası için paraya ihtiyacın olduğunu belirtmiştir. Böylece Kütüphanelerin bakımı, memurların nitelikleri hepsinin iyileştirilmeye muhtaç olduklarını belirtmiştir. Kütüphanelere verilen 90 bin liraya hiç olmazsa 100 veya 50 bin liraya kadar bir ödenek ilavesi edilmesi gerektiğini arz etmiştir.²⁴⁰ Bir diğer sorun yazılan, basılan kitaplarda oluşan düzensizlik ve özensizlik konusuydu. Örneğin bir “Tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü” adlı bir kitabın içerikle başlığının alakasız oluşundan bahsetmiştir. Asla tarihle ilgisi olmayan mevcut sözlük kitaplarının hepsinde bulunan yüzlerce, binlerce kelime bu kitaba konmuştur. Oysaki bunlara gerek yoktur. Mesela “Daüssıla” kelimesi Osmanlı tarihi deyim ve terimi olmadığı halde oraya konulmuştur. Bu kelime Osmanlı tarih deyim ve terimi olmadığı gibi terimi hiç

²³⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 49, C.XIII, 27.2.1952, 967.

²⁴⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 51, C.V, 25.2.1951, 807-808.

değildir. Bunun ismini taşıyan bir kitapta geçmemesi gerekir. İstenmeden geçebilir fakat bunun altına Süleyman Nazif merhumun bir sütun tutan Daüssıla şiiri de geçmiştir. Bunun doğru olmadığını belirtmiştir. Bu sadece bir örnektir. Aynı zamanda bu kitapta her kelimenin karşısında : “bir başkası hakkında kullanılan tabirdir” Fakat kitabın üzerinde tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü yazılmıştır. Aynı kitabın içinde tabir kelimeleri geçmiştir. Bütün dünyaca bilinen bir şey vardır oda: her kelimenin karşısına anlamı yazılır. “İşte bu kelime şu manaya gelir” diye bir şey yazılmaz. Bu durum bir Devlet dairesi bir bakanlık tarafından yayılması bir kitabın haysiyeti ilmiye meselesidir. Bununla beraber sadece ilmi kusur olsaydı ne yapalım böyle bir şey olmuş diye düşünür ve geçirilirdi. Bir diğer açıklamada: bir kitapta birçok kelime vardır. Her kelimenin yanı başında” filan hakkında kullanılan bir tabir” şeklinde dört defa binlerce kelime ilave edilmekle binlerce kelimeye dört defa binlerce kelime sıkıştırılmıştır. Bunun yanında basımda sırf daha fazla kar etmek amacıyla anlamsız kelimelerinde eklenmesiyle daha fazla para kazanmak amacıyla yapılmıştır. Bunun suç olduklarının bilinmesi gerektiğini ifade etmiştir. Sadece bununla kalmadıklarını daha nice kitapların olduğunu söylemiştir. Bunlardan yalnızca sözlük için 100 bin lira masraf ettiklerini dile getirmiştir. Bir kitaba yolsuz olarak bu şekilde 100 bin lira verilirse emsali kitaplara da böyle yüz binlerce lira harcanırsa genel bütçenin ne hale geleceği düşündürücü olur. Bu bağlamda öğretmenlerin hakkı olan maaş zamlarının neden verilmediği sebebinin anlaşıyordu.²⁴¹ Kocatürk, tekrar bu konuya değinerek yayın işlerine şimdiye kadar çok para vermiştir. Bilhassa klasiklere harcanan miktarın çok olduğunu belirtmiştir. Fakat icraata memleketin çok işine yarar bir şey elde edilmemiştir. Klasikler kötü bir örnek teşkil etmiştir. Basılan 800 e yakın klasik kitap millet tarafından ilgi görmemiştir. Bunların çoğunun depo altlarında, hatta Ankara’da ortaokul yeraltı depolarında çürümeye yüz tutmuştur. Bütün bunların sonucu olarak yayıncılıkta önemli olan sadece yayınlamak değil de yayıncılığın ne dereceye kadar, hangi sınırla ve hangi eserler için yapılacağını tespit etmek görevindedir. Her hangi bir eser faydalı olabilir Fakat her eseri Milli Eğitim Bakanlığının yayınlamasına imkân yoktu. Yayınlanacak eserler daha ziyade dışarıdaki naşirler tarafından basılmalı ve Bakanlık bunu himaye etmelidir. Bakanlık, dışarıda yayınlanmayan ilmi ve önemli

²⁴¹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 22,C.XI, 26.12.1951, 360-362.

eserleri yayınlamak suretiyle, hem bir ticaret yoluna gitmemeli hem de milletin parasını israf edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.²⁴²

2.2.4. Şair Milletvekillerinin Basın ile İlgili Görüşleri

Basın konusunun 1950 yılları ve sonrasında gelişen yanlışlar, saptırılmasıyla ilgili birçok sorunlar bulunmuştur. Ankara Milletvekillerinden Bülent Ecevit, Anadolu Ajansının çalışmaları bir bakımdan sansür konusuyla söze başlamıştır. Birçok yabancı ajanlarla Anadolu Ajansının özel anlaşmalar yaptığını dile getirmiştir. Yani bu ajansların bültenlerinden gelen haberleri kendilerine ait tutmuştur. Anadolu Ajansı bu ajansların bültenlerindeki haberleri tercüme edilmiş veya edilmemiş olarak aynen Türk gazetelerine ulaştırırsa idi son derece hayırlı bir hizmette bulunmuş olurlardı. *“Fakat şimdiki tatbikat şudur: Kendi inhisarında tuttuğu yabancı ajanslardan gelen haberleri sansür etmekte ve Türk gazetelerine o şekilde ulaştırmaktadır. Bunun neticesi olarak, mesela yaz başlarındaki Orta Doğu buhranı sırasında Türk vatandaşları, kendi sınır bölgemizde olan hadiseleri bizim ajans bültenlerinden değil, yabancı radyolardan, belki de ister istemez, bize düşman olan milletlerin radyolarından almış olabilirler. Bu büyük bir tehlikedir. Nitekim Bütçe Encümeninde sık sık bu tehlikeye dikkat çekilir.”* Ayrıca son olarak gerçekleşen uçak kazasının haberini Anadolu Ajansının sansürlü olarak vermesi yüzünden önce yabancı radyolardan alındığından bahsetmiştir. Örneğin; Lübnan hakkında haberi France Presse Ajansı bildiriyorsa o habere Fransız görüşü, Reuters Ajansı bildirip İngiliz görüşü hâkim olmuştur. Bu suretle birçok hallerde, Anadolu Ajansı, haber kaynaklarını açıklamadığı için Türk okuyucusunun yanlış fikirlere sahip olmasına neden olmuştur.²⁴³ Ecevit, söz konusu Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının adına rağmen hükümetin basın politikasının işe doğrudan ilgili olmadığını belirtmiştir. Basın ve Yayın adlı konuya değinilmemesi oldukça üzücü bir durum teşkil etmişti. Düşüncelerini yalnızca radyo üzerine konuşacağını belirtmişti. Bu bağlamda CHP’nin kendi kararıyla son verdiği tek parti devrinde hükümetin basın politikasından örnekler verildiğini dile getirmiştir. Fakat dönemin basın politikasına temas ederken bir nevi tek parti devrine dönme eğilimini ifade etmişlerdir. Meclis içerisinde söz konusu olan basının tarafsız olmasıyla ilgiliydi. Bu konuda ters

²⁴² TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 49, C.XIII, 27.2.1952, 973.

²⁴³ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 46, C.VII, 26.2.1959, 1106-1107.

düşenlerin olmasıyla ilgili Ecevit; demokratik bir idarede hükümet veya iktidar partisinin basını denetlemeye hakkı olmadığını; buna karşılık basının hükümeti denetlemeye hakkı olmuştur. Bu bağlamda DP'yi desteklemiş olan basın bazı konularda muhalefetle paralel bir politika takip ediyor gibi görülebilmektedir. Bunun sebeplerinin olabileceğini söylemiştir. *“Mesela bizim basın hürriyetini ilgilendiren davamızda nasıl olur da basın bizi yalnız bırakır? Şerefli, haysiyetli bir basından bu beklenebilir mi?”* Ardından DP sözcüsünün, gazetelerin Büyük Millet Meclisi müzakerelerini net olarak iletmediklerini söylemişlerdir. Bu durumdan şikâyet etmelerinin normal olduğunu fakat var olan basına bu durumu şart olarak kimsenin koşmaması gerektiğini dile getirmiştir. Bu bağlamda herkesin kendi fikirlerini yaymak için gazete çıkarabileceği ve bunun normal bir durum olduğunu açıklamıştır. Radyonun bir özel teşebbüs olmadığını belirterek, milletin malı olduğunu söylemiştir. Radyonun bir hükümet organı olduğunu bir iktidar organı halinde çalışmıştır.²⁴⁴ Radyonun millete ait olduğunu ve toplumun, halkın sesi olduğunu belirterek gazetenin ise kişisel fikirleri yaymak amacıyla kullanılan bir araç olduğunu belirtmiştir.

Ecevit'e göre yanlış ve eksik haber verme alışkanlığı radyonun başka yayınlarında da yer veriliyordu. Yaz aylarında sınır komşu olan memleketlerde olup bitenleri Türkiyeli dinleyiciler, deniz aşırı radyolardan dinlemek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Gelecek seçimlerde Türkiye'de iktidarın değiştiğini bile B.B.C veya Monte Carlo radyosundan duyulursa sıkıntılı bir durum yaratabilirdi. Aynı zamanda yabancı radyolarda uçak kazasını haberi verildikten sonra ve hatta radyo ile ilgili Bakanın da ölenler arasında bulunduğunu bildirdikten sonra, Türk radyoları kazaya uğrayanların hepsinin sağ ve salim olarak otomobillerde Londra'ya doğru yola koyulduklarını belirtmiştir.²⁴⁵ Verilen haberlerin emniyetinin olmadığı ve halkın yanlış bilinçlendirildiği ve bu durumun rahatsız edici olduğunu belirtmiştir. Ecevit, yalnız demokrasilerde değil, bütün medeni memleketlerde radyo programı hiç değilse bir hafta önce ilan edildiğini ve çok önemli milli olaylar olmadıkça bu programa dokunulmamaları gerektiğini bildirmiştir. *“Bir dinleyici mesela bir hafta önceden ertesi Pazar günü 18:30 da radyoyu açtığında Beethoven'ın 9 uncu senfonisini dileyeceğinden emin olabilir. Bizde böyle bir emniyet yoktur. Çünkü kazara o gün bir*

²⁴⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 48, C.II, 27.2.1958, 1080-1081.

²⁴⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 46, C.VII, 26.2.1959, 1079.

*Hükümet ileri geleni bir köye bir çeşme açıp o vesileyle bir siyasi nutuk vermiş, muhalefete verip veristirmişse, o saatte radyosunu açan müzik meraklısı vatandaş, Beethoven'ın dokuzuncu senfonisi yerine, bir bakanın muhalefete sövmelerini dinlemek zorunda kalır*²⁴⁶.” Adalet olarak birçok noktada çıkış noktası arandığında bunun özgürlük ile bağlantısı olmadığını vurgulamıştır. Demokrasi bütün gerekleriyle sağlanması kanaatindeydi. Ecevit’e göre “gerçek demokrasinin basın özgürlüğü olarak halka sağlanması yıkıcı devrimci tavırlarla değil demokrasi ortamında halka yapıcı unsurlara karşılık verilmesi düşüncesinde olmuştur. Ecevit, kimseyi kendi düşünce ve inançlarından ayırmaya zorlanılmaması gerektiğini vurgulamıştır.²⁴⁷

Ecevit, İktidar Partisi sözcülerinin eleştirilere karşı tek parti devrinde Basın-Yayın Genel Müdürlüğü gazetelere yalnız hükümetçe nelerin yazılmaması istendiği hususunda değil, nelerin yazılması istendiği hususunda da bazen talimat vermişlerdir. Böylelikle tek parti devrinin savaş yıllarındaki bazı usullerini hatırlatıp, var olan hayatlara şükretmelerini dile getirmiştir. Ecevit, görünürde var olan hayatın önceki şartlardan daha ağır olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kâğıt ve ilan yolu ile yapılan baskılar üzerinde durmamıştır. Bir muhalif gazete için ihtiyacı olduğu kadar kâğıt alabilmek bazen imkânsız bazen de zorlu bir durum olmuştur. Basın hürriyetinin kısıtlamaları, DP sözcüleri, Türk basınının, Türk gazetelerinin bugünkünden daha geniş hürriyete layık olmadıklarını iddia etmişlerdir. Oysaki 1950 yılından önce bu konuda böyle düşünmediklerini, aksine en geniş hürriyete Türk basınına layık gördüklerini dile getirmişlerdir. Fakat iktidar da kaldıkça ve iktidarda zayıfladıkça, kuvvetleri azaldıkça Türk basını eski hürriyetine layık görmemişlerdir.²⁴⁸ İdeolojilerin kişiselleştirilmemesi ve toplumu göz ardı edebilecek tüm savunmalardan kaçınılması gerektiğin belirtmiştir. Türk basınına karşı gösterilen tavrın farklı olduğunu ve daha sonrasında değişmiştir.

Ecevit, Başbakanın, “ *İktidar ve Hükümet sesini duyurmak ve hakikatleri anlatmak imkânından mahrum edilmiş gibi idi. Gazetelerde müspet memleket işlerine dair hiçbir akis görülüyor, tek taraflı ve zehirli bir propaganda fırtınası ortalığı kasıp kavuruyordu. Gazeteler radyo arasında esaslı bir fark vardır. Gazeteler özel*

²⁴⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 46, C.VII, 26.2.1959, 1099.

²⁴⁷ Halil İnalcık, *Osmanlı ve Modern Türkiye*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2020, (7. Baskı), 195.

²⁴⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 38 C.XI, 16.2.1960, 985.

şahısların, radyo ise milletindir. İktidar partisi kendi parasıyla dilediği kadar gazete çıkarabilir ve çıkarmaktadır. İktidar tarafları yüzlerce gazeteden bazıı yüz binlerce basılıp köy köy bedava dağıtılmaktadır. Ama bu iktidar gazeteleri okunmuyorsa, yazdıkları okuyanları ikna etmiyorsa, kabahat muhalefetin midir? Kabahat tarafsız veya muhalif basının mıdır?” diye ifade etmiştir. Ayrıca Ecevit, devlet radyosu iade edilmesi gerektiğini savunmuştur.²⁴⁹

2.2.5. Şair Milletvekillerinin Sağlık ile İlgili Yaklaşımları

1950-1960 yılları arasında sağlık ile ilgili sorunlardan bahsederken Asya; çocuk felci sorunuyla ilgili bir sorunla karşı karşıya olduklarını dile getirmiştir. Bu hastalığın izahının yapılması için doktor arkadaşlardan gereken açıklamanın yapılmasını istemiştir. Kendisinin amacı bu konu için açıklama yapılmasıdır. Bu hastalığın çoğalması, yenedünya ile temasların çoğalmasıyla başlamıştır, böyle rivayet edilmiştir. Asya, bu hususta aydınlanmaya ihtiyacı olduğunu kendisiyle birlikte birkaç arkadaşının da bu konuda aydınlanmaya ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Mesele izah edilirse kendisiyle birlikte onlarda aydınlanmış olur ve bu hususta alınan tedbirler varsa öğrenilmiş olacaktır. Bazı hastanelerin röntgen şubelerinde, röntgen çekenlerin hasta velilerinden, belirlemiş oldukları “marka filmi getireceksin” diye ısrarlarda bulunmuşlardır. Bu marka piyasa da bulunmuyordu. Ya da az bulunan markadır. Bu bir arkadaşının başına gelmiştir. Doktor arkadaşların piyasada hangi film mevcut olduğunu bilmeleri gerekir. Sağlık Bakanlığının röntgen sorununa, halkın sağlığı için gerekeni yapmasını arz etmiştir. Ayrıca istisnaları olabilir. Paralel olarak ölümlerin de iyiliğini muhafaza edilmesi için bir takım tedbirler gerektiğini belirtmiştir. Ankara hastaneleri hakkında herhangi bir yorum yapmamıştır. Fakat başka illerdeki hastanelerin birçoğu bilindiği gibidir. Harap binalar, tamiri seneler süreceğini dile getirmiştir. Özellikle alt katları, bodrum katları fare, köstebek yuvasına dönüşmüştür. Alaycı bir dille ölümlerin iyiliği için ne ifade ettiği anlaşılmıştır.²⁵⁰ İstanbul milletvekili şair Lütfi Kırdar, cüzzam hastalığının olmasıyla incelemede bulunmuştur. Bu incelemeler sonucu Türkiye’de öncelikle ne denli cüzzam hastalığının oluşunu anketler doğrultusunda belirtmiştir. Türkiye’de 1925’ten 1957 yılı Aralık ayına kadar

²⁴⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnkat: 49, C.XII, 27.2.1960,938-939.

²⁵⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, İnkat: 49, C.XX, 21.2.1953, 654.

(2.289) olup bunlarda 481'i vefat etmiştir. Hastaların %73,5 erkek % 26,5 kadınlardan oluşmaktadır. Gizli kalmış, tespit edilmemiş olunanlar dâhil memlekette 5.000 cüzzamlının olduğu tahmin edilmiştir. Dünya Sağlık Teşkilatı tarafından verilmiş olan tahminlerle hemen hemen doğru orantıdadır. Cüzzam yüzde ve vücutta yapmış olduğu tahribatlar sonucu görüldüğü kadar kötü bir hastalık olmadığını belirtmiştir. Daha çok çocuk yaşlarda olan bireylerde görülmektedir. Tespit edilen cüzzamlı hastalar Elazığ ve Bakırköy sevk edilip modern ve etki ilaçlarla tedavilerini yapmaktadırlar. Vakaların daha çok ihbar üzeri olarak alınmıştır. Bu iller; Kars, Ağrı, Van, İkinci derecede Erzurum, Bitlis, Malatya ve civarı, üçüncü derecede Artvin Muş, Hakkâri, Siirt, Sivas civarı illerdir. 1925'ten 1957 yılı Aralık ayına kadar Sivas ilinin ilçelerinden gelen ihbarların cüzzamlı hastası 89'dur. Bu hastalar hastanelere sevk edilmişlerdir. 1958 yılı olmasıyla halen 250 yataklı Elazığ Cüzzam hastanesiyle 100 yataklı İstanbul Cüzzam Pavyonu olup 350 yatak ihtiyacının karşılanmadığını ifade etmiştir.²⁵¹ Kırdar, bir diğer salgın olan verem hastalığının yalnız Türkiye'de değil bütün dünyanın mücadele ettiği bir hastalık olmuştur. Bu sebeple kısa bir zaman içinde sağlık evleri açıldığını belirtmiştir. Yine çok kısa bir zaman zarfında 9.000 küsur yatak yaptırılmıştır. Verem hastalığının tedavisinin maliyetinin çok fazla olduğunu belirtmiştir. Bina, hastane, sağlık evleri, tedavi malzemeleri gibi birçok şeye ihtiyaç olunan bir hastalıktır. Bunların birçoğunu yaptıklarını aynı zamanda yapmaya da devam ettiklerini belirtmiştir. 2 bin adet yataklık yapılmıştır. Verem hastaneleri için 28 milyon masraf edildiğini söylemiştir. Ancak bunlar yine de yeterli sayılar değildir. Dünya genelinde durum sıkıntılı sürece girmiştir. Türkiye bu konuda her türlü mücadeleyi vermekteydi. 18 milyon kişi B.C.G adlı aşısını yaptırmıştı. Hiçbir ülke Türkiye gibi tüm fedakârlığı yapmamıştır.²⁵² Bu bağlamda Kırdar, Sağlık Bakanlığında doktor iken birçok arkadaşı ile beraber salgınların önüne geçebilmek için diğer ülkelerde de bulunmuşlardır.²⁵³

Kırdar, söz konusu bu sorunlara değinirken bunun bir çözümü olarak ilaç konusuna değinmiştir.²⁵⁴ Kırdar, memleketin ilaç meselesini başlangıçtan itibaren büyük bir dikkat ve hassasiyetle ele almış memleket ihtiyaçları itibarıyla hazır olan ilaçların yerin yerli ilaçların imalatında kullanılacak daha ham madde ithali suretiyle

²⁵¹ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 23, C.I, 10.1.1958,453-454.

²⁵² TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat: 11, C.VI, 6.12.1958, 70.

²⁵³ BCA, 030.18.1-154.69.13.

²⁵⁴ Metin Toker, Sağlık, *Akis Dergisi*, (Sayı:198), 22.2.1958, (Cilt,12), 15-18.

ilaç fiyatları mevzuunda ciddi ve muvaffakiyetli tedbirler almıştır. Belirtmek istediği birkaç konuya değinmiştir. Konuyu şu şekilde açıklamıştır; hem yerli ihracatın sağlanması açısından hem de ekonomik açıdan ilaç üretiminin sağlanması noktasında gerekli tedbirlerin alındığından bahsetmiştir. Mevcut yerli ilaç fabrika ve laboratuvarlarının imalatından başka yabancı sermayeyi teşvik kanunundan faydalanılarak birçok yabancı firmaların öteden beri hekimler tarafından yazılan ve halk tarafından aranan bit takım ilaçların yerli olarak yurdumuzda imal etmeleri de temin edilmiştir. Böylece bu ilaçların fiyatlarında ithallerdeki fiyatlara nazaran %50 oranında ucuzluk sağlanmıştır. Bu tedbirler sayesinde ihtiyaç olan ilaçların %85 i yerli imalat karşılanmıştır. 1960 yılında ise bu durum %90 oranına çıkmıştır. Ayrıca ithalatçı mümessiller ile yapılan temaslar neticesinde yabancı ilaçların malların bedelinin indirilmesi cihetine de gidilmiştir. Böylece yabancı ilaçların fiyatlarında %20 fiyat indirimi sağlanmış olmakla yabancı ilaçların fiyatlarında %40-45 nispetinde bir ucuzlama sağlanmıştır.²⁵⁵

²⁵⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, İnikat:36, C.II, 12.2.1960, 677.

SONUÇ

Türkiye’de tek partiyle başlayan sürecin çok partili döneme doğru evrilmesiyle birçok noktada farklı ideolojilerin baş göstermesi ve değişimlere karşı sonuçlar doğurmuştur. Bu farklılıkların Cumhuriyetin ilan edilmesiyle doğru orantılı olduğu düşünülmüştür. Değişikliler daha çok toplumsal, eğitim, ekonomik, tarım, basın ve sağlık gibi konular dâhilinde olduğu söylenebilir. Böylece parlamentoda bu konuların aktif olarak şair milletvekilleri tarafından gerek soru önergeleriyle gerekse çözüm odaklı yaklaşmaya çalışmışlardır. Parlamentoda öne çıkan şair milletvekilleri; Behçet Kemal Çağlar, Fazıl Ahmet Aykaç, Kemalettin Kamu, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ahmet Faik Abasıyanık, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Vasfi Mahir Kocatürk, Arif Nihat Asya, Lütfi Kırdar ve Bülent Ecevit’tir.

Bu bağlamda bahsi geçen şairlerin 1946-1960 çok partili dönemde parlamento faaliyetleri adlı çalışmanın az bilinmesi günümüze dek yeterli ölçüde incelenmemiş olmasından kaynaklıydı. Mücadeleci ruhlu olan bu şairler, izlenimlerin doğrultusunda herhangi bir menfaat çalışmalarında söz konusu olmamıştır. Amaçları yalnız mecliste halkın sorunlarını ele alarak gerekli müzakerelerde çözüm odaklı, söz haklarını kullanmışlardır. Çok partili dönemin sorunlarından kaynaklı sıkıntılara olumlu yaklaşımlarda bulunmuşlardır. Özellikle rejimin vermiş olduğu bazı kararları da halkın benimseyeceği şekilde topluma aşılama çalışmaları belirtilebilir.

Bu şairlerin siyasi hayatları şair olduklarından sonra ortaya çıktığı söylenebilir. 1946-1950 yılının sert rüzgârlarının estiği dönemde Türk demokrasisi için bir bakımdan bir ulusun tarihinden ve demokratik geleneklerinden gelen deneyimleri ve özlemi Batı demokrasilerinin felsefeleri ve eylem şekilleriyle birleştirerek kendi ihtiyaç kültürüne uygun demokrasi kurma mücadelesinin başlangıcı sayılabilir. Bu hem orta sınıfın hem de alttan gelen kitlenin verdiği mücadeledir. Şairlerin demokrasi mücadelesinin başlangıcında (1946-1950) mecliste yaptıkları müzakerelere de belki bir noktada bazı şeylerin yok oluşu belki de bazı şeylerin doğuşu anlamını barındıran konuşmalarda bulunmuşlardır. 1950-1960 dönemleri ise demokrasi kokusunun ve inkılapların devam ettiği bir süreç haline gelmiştir. Bu süreçte ilgili olarak halk için halk anlayışına denk faaliyetlerde bulundukları söylenebilir.

Bu bağlamda hem şair hem siyasetçi kimliğine sahip olan şairlerin her iki yönleriyle de önemli şahsiyetlerdir. Şair milletvekillerinin aktif oldukları dönemde sanatla ilgilenirken milletvekili oldukları söylenebilir. Şairlerin siyasete karşı ilgilerinin olmasıyla uzun soluklu faaliyetlerde bulundukları belirtilebilir. Şair olmalarından kaynaklı şiirlerinde halktan kesitler sunmaları halka ne denli yakın olduklarını doğrular nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Eserlerinde savaş, barış, aşk, tutku, toplumsal, kültürel olarak birçok konuya değinmişlerdir. Bu durumda politikaya iki bakış açısıyla ve daha derinden yaklaşımların da etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bulundukları seçmen bölgesindeki toplumsal, ekonomik, eğitim, sağlık gibi konulara değinerek halkın maddi manevi sorunlarını meclis kürsüsünde gündeme getirmişlerdir. Aktif oldukları seçmen bölgelerinde çalışmalar yaparak ve halkın faydalanacağı doğrultuda kanunlar teklif ederek, sunmuş olduğu teklifler hakkında konuşmalar yapmışlardır. Bu şairlerin gerek siyasete girmeden önceki ve gerekse siyasete girdikten sonraki hayatları göz önünde tutulduğunda; kendilerini sadece yazar olarak ve TBMM içi tecrübelerini siyasette somutlaştıran şairler olarak tanımlamak mümkündür. Söz konusu dönemin konjonktürüne uygun ve var olan oluşumları, durumları inceleyerek, ülkenin geleceği için çözüm odaklı olmalarını neden- sonuç ilişkisi içerisinde ele alarak daha yapıcı düşünceler üretmişlerdir. Sadece bir alanda incelenmemiş olan konuların kapsamlı olmasıyla daha çok eğitim ve toplumsal konular oluşturulmuştur.

1946-1960 yılları parlamentoda faaliyet gösteren şair milletvekillerinin temel hedeflerinin sosyal, ekonomi, eğitim, tarım, sağlık ve basın gibi halkı doğrudan ilgilendiren sıkıntıları meclis gündemine getirmiş ve bu sorunlara çözüm bulmaya çalışmışlardır.

KAYNAKÇA

ARŞİVLER

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

TBMM Arşivi

RESMÎ YAYINLAR

Resmi Gazete

TBMM Albümü 1-3 (1946-1950)

TBMM Tercüme-i Hal Dosyası

TBMM Zabıt Ceridesi

GAZETELER VE DERGİLER

Akis

Akşam

Cumhuriyet

Haber

Hürriyet

Milliyet

Son Posta

Ulus

Vakit

ARAŞTIRMA ESERLER

Ahmad, F. (2019), *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Akşin, S. (2021), *Kısa Türkiye Tarihi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Alp, M. (2019). *Milli Mücadele, 2de Zonguldak ve II. ve III. TBMM'DE Zonguldak Milletvekillerinin Hayatları ve Faaliyetleri*, (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Atay, D. (2012). *Vasfi Mahir Kocatürk- Hayatı, Sanatı ve eserleri*, (Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atay, F. R. (2018), *Çankaya*, İstanbul: Pozitif Yayınları.

Atik, Ö. (2018). *Kemalettin Kâmi Kamu'nun Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme*, (Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydemir Ş.S. (1995). *Tek Adam (1922-1938)*, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Aytekin, A. (2007). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Romanlarında Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçiş*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi/Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

Berkes, N. (2018), *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Birinci, N. (1991). "Arif Nihat". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (III,543). İstanbul: TDV Yayınları.

Bora T. (2020). *Cereyanlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Bulut, H. H. (1991). *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bursalı Mehmed Tâhir Efendi. (1972), *Osmanlı Müellifleri*, (Haz: Fikri Yavuz-İsmail Özen). İstanbul: 2.Cilt. Meral Yayınevi.

Çetin, A. (2016). "ECEVİT, Mustafa Bülent". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ek-1, 389-390). İstanbul: TDV Yayınları.

Çıkla S. (2010). *Şair, Mizah, Yazarı, Gazeteci Yusuf Ziya Ortaç*, İstanbul: Kitabevi.

Çoker, F. *Türk Parlamento Tarihi TBMM, IV, 1931-1935*, Ankara, I. Cilt.1996.

Çoruk, A. Ş. (1999). *Fazıl Ahmet Aykaç(Hayatı ve Eserleri)*, (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çufalı M. *Türk Parlamento Tarihi, TBMM- VIII. Dönem(1946-1950)*, Ankara, III, Cilt, 2012.

Doğanay, S. (2009). , *Edebi Bir Eserde Şairin Dini Yaşaması- Arif Nihat Asya Örneği-*, (Yüksek Lisans Tezi) Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Donbay A. (2009). *Orhan Seyfi Orhon, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi*.

Ergin Ö. (1993).*Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, (Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güneş İ. *Türk Parlamento Tarihi TBMM, V. Dönem,1935-1939*, Eskişehir, II. Cilt, 2000.

Güven, C.- Boyraz E. Z. (2016) Hamdullah Suphi Tanrıöver'in ilk Maarif Vekilliği Dönemi Faaliyetleri, **Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, (10), 289-290

İlhan S. (1998). *Evrimselen Türk Devrimi*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

İnalçık H. (2020). *Osmanlı ve Modern Türkiye*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Kahraman, A. (2007). "Orhon, Orhan Seyfi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (XXXIII,389-390). İstanbul: TDV Yayınları.

Kandemir, M. D. (2020). *Celal Sahir Erozan'ın Şiirleri: Çeviri Yazı ve Tematik İnceleme*, (Yüksek Lisans Tezi), Mersin: Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kara, A. (2016). *CHP'de Gelişmeler:1946-1960*, (Yüksek lisans Tezi), Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karaca, A. (2007). "Ortaç, Yusuf Ziya". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (XXXIII,402-403). İstanbul: TDV Yayınları.

Karpat, K.H. (2017), *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Maraş, M.A. (2007), *Şair Milletvekilleri*, İstanbul: Erguvan Yayınevi.

Muallim Naci, (1986). *Osmanlı Şairleri*, (Haz: Cemal Kurnaz). Ankara: 1. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Mumcu, Uğur.(2018), *40'ların Cadı Kazanı*, Ankara: Vakıf Yayınları.

Okay, O. (1993). "Celal Sahir Erozan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (XII, 245-246), İstanbul: TDV Yayınları.

Özcan, E. (1993). *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, (Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özcan, Ş.N. (2017). *Tek Parti Döneminde Ordu'da Siyasi, Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Hayat(1923-1946)*, (Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Soğuk, O. (2017). *Lütfi Kırdar'ın Siyasi Hayatı*(Yüksek Lisans Tezi),İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi/ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

Urgenç, T. (2019). *Türk Milliyetçiliği Bağlamında Bir Mütefakkir ve Devlet Adamı Olarak Mehmet Emin Yurdakul* (Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, R. (2021). *Behçet Kemal Çağlar Hayatı, Eserleri ve Fikirleri Üzerine Bir İnceleme/ Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

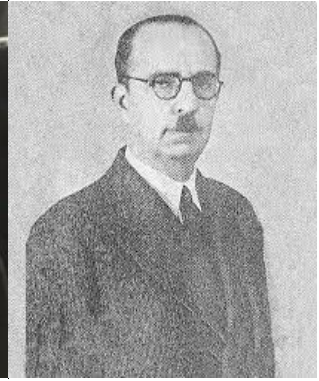
TBMM FOTOĞRAF ALBÜMÜ

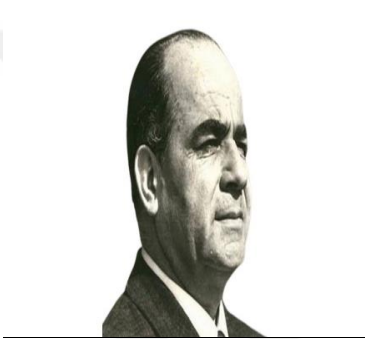
Lütfi Kırdar

Bülent Ecevit

Orhon Seyfi Orhon

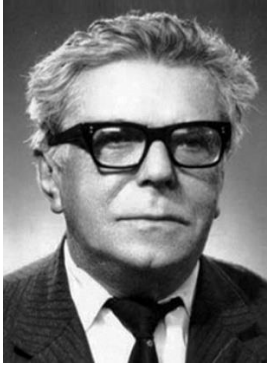
Behçet Kemal Çağlar

Vasfi Mahir Kocatürk

Ahmet Faik Abasıyanık

Arif Nihat Asya

Faruk Nafiz Çamlıbel

Yusuf Ziya Ortaç

Fazıl Ahmet Aykaç

Kemalettin Kamu

EKLER

Ek-1

2006 yılında Bülent Ecevit'in vefatında oluşan yoğun ilgi (Hürriyet Gazetesi Arşivi)

Bugün
16
sahife

AKŞAM

YÜCEL

Yücel Mecmua Gençliğe duyduğu büyük sevgi tercüman olarak İkkinin saygını 2000 Yasa 1111'de 10-12-28 Cumartesi günü saat 9,05 den sonra satışa çıkaracaktır.

Sene 21 — No. 7229 — Fıatlı her yerde 5 kuruş

PERŞEMBE 1 Kânunusıevvel 1938

Telefon: Bağmuharrir: 20565 — Yarı İleri: 20765 — İdare: 20681 — Müdürlük: 20497

Fransada umumî grev teşebbüsü akim kaldı

Mağazalardan bir çoğu açıldı ve amelenin ekserisi iş başına geldi

Başvekil, Leon Blum'un hükümeti kanunsuz hareket etmek ve tehdid siyaseti kullanmakla itham eden mektubuna radyo ile cevap verdi

Grev yalnız büyük limanlarda umumîdir

Paris 30 (A.A.) — Bu sabah yedi den sonra caddeler ve büyük sokaklar canlanmaya başlamıştır. Grevin umumî olmadığı intibahı gördüğü artmaktadır. Mağazalar açılmıştır. Amele işleri başına gitmektedir. Müvaziler mektupları dağıtmakta ve sokaklarda temizlik işleri muntazaman devam etmektedir. Mezbahalar aksamıştır.

Leon Blum'un trenler muntazaman surette hareket etmektedir. Montparnasse istasyonu askeri sigal altına alınmış ve trenler hareket ettirilmiştir.

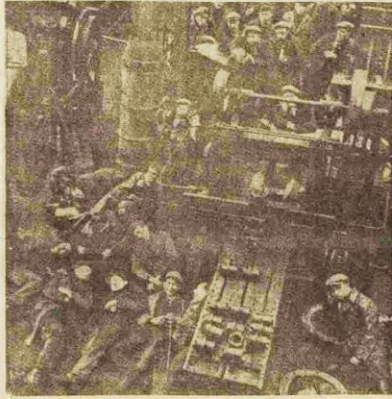
Pöta ve telgraf merkezleri bir bölük piyade ve bir bölük saygar jandarmasının muhafazası altında açılmıştır. Memurlar ve işçiler vazifeleri başındadır. Telgraf ve telefon santral-haricinde vazifelerine geçimiyenler pek azdır.

Başvekilin Leon Bluma cevabı

Paris 30 (A.A.) — Başvekil B. Dadiyer, Leon Blum'un hükümeti kanunsuz hareket etmek ve tehdit siyaseti kullanmakla itham eden mektubuna radyo ile cevap vermiştir.

Başvekil 6 Haziran 1936 tarihli kararının ameliyâtı ile ilgili olarak, an-larında da umumî hımetlerin askeri-

(Devamı 13 üncü sahifede)

Fransada bir fabrikada işçiler makinelerin başında boş oturuyorlar

İtalya Hariciye Nazırı bir nutuk irad etti

"İngiliz - İtalyan anlaşması sulhün tarsini davasına fiili ve müsbet bir yardımda bulunmuştur,"

Kont Ciano, Çekoslovak buhranını doğuran unsurları tebarüz ettirdikten sonra, buhranın izalesi için Mussolini tarafından oynanan rolü anlattı

Roma 30 (A.A.) — Fasist meclisinin yeniden açılış merasiminde meclis ve halk tarafından B. Mussolini lehinde yapılan tezahüratı müteakib Hariciye Nazırı Kont Ciano bir nutuk söyleyerek Çekoslovak buhranını doğuran unsurları tebarüz ettirdikten sonra bu münaazetle yüksek tarifi bir alaka uyandıran İtalyanın vaziyetinden ve faaliyetinden şimdiye kadar duyulmamış teferüatı da ila ve etmek suretiyle bahsetmiş ve buhranın izalesi için B. Mussolini tarafından oynanan rolü anlatmıştır.

Nazir, evvelâ 18 İkkinin 1937 de mahkemeten bir Alman - Çekoslovak buhranına karsı İtalyanın halta hareketini ne olacağını kendinden sonra Çekoslovakyanın Roma sefiri Svalkovskiye Çekoslovakyaya ölüne geçilmez hükümler tarafından sürüklenmeden evvel derhal ve tam bir serbestlik içinde Berlin, Budapeşte ve Varşova ile bir itilâf akdetmesini tavsiye ettiğini söylemiştir.

Kont Ciano, bundan maada, Svalkovskiye hükûmete gös yuhman,

müsterik emniyete bel bağlamamanı ve coğrafi bakımdan uzak olan dostlukların pratik imkânlarına güvenmenin vahim bir hata olduğunu bildirmiştir.

Bu beyanata ehemmiyeti Svalkovski'nin nazaran kaçmamıştır. Nazir, bundan sonra geçen mayısta Çek - Südet ihtilâfının vahim bir peki aldığı hatırlatmış ve Almanyanın askeri seferberlikte bulunduğuna dair yalan haberler ispatı suretiyle Almanya aleyhinde çevrilen entrikaları anlatmıştır.

Halat, 22 Eylülde Çambörleyn tarafından Berchtesgaden'e yapılan seyahate riğnen Prag hükümetinin anlaşılmasın ulaştırılmasını neticesinde vaziyetin gittikçe vahimleştiğini belirttiğini ifade etti. Avrupa büyük bir sergüştüye girmek üzere bulunurken B. Mussolini'nin 28 Eylül sabahı Lord Perth vasıtasıyla kendisine Çambörleyn tarafından yapılan daveti nasıl kabul ettiğini anlatmış ve Duçenin derhal İtalyanın Berlin sefiri Atto-

(Devamı 13 üncü sahifede)

On dört mebusluk münhal

İntihabatin Parti kurul-tayından sonra yapılacak anlaşılıyor

Ankara 30 (Telefonla) — Büyük Millet Meclisinin cuma günkü içtima-nda, İstanbul mebusu Halil, Süre mebusu İsmail Müstak Mayakan, Mağla mebusu Hakkın ölüm tezkere-leri okunacaktır.

Ölüm ve başka vazife tayin sure-tile açık kalan mebusluklara sayısız on dördü bulmaktadır.

Münhal mebusluklara İntihabatin Parti kurul-tayından sonra yapılacak anlaşılacaktır.

Dikkatleri: Mektep yeri

Maarif Vekâleti İstanbulda yeni bir kez enstitüsü yaptırmak üzere Niğ-naptında cadde üstünde bir arsa-ya satın almak istiyor.

İstanbulda yeni bir kez enstitüsü yaptırmak ne kadar müşahke ise bu enstitüyü büyük ve işlek bir caddede yaptırmak o kadar müşahke değildir. Büyük medeni şehirlerde tahdud mües-selerinin işlek caddelerde kurulma-sının birçok mahzarları artık tebey-yün etmiş ne bu gibi müesseseler da-ha azgın yerlere naklolunmuştur.

İstanbulda yeni yapılacak bu en-stitüsü güzel bir semtin aranan suca, büyük bahçeli bir üskel pahalı üşin-cü ehemmiyetteki kamuda yapılmalı de-ğil midir?

Dün Manisadan Ankaraya giden yeni valimiz pazar günü şehrimize geliyor

B. Lütfi Kırdar'ın İstanbul valiliğine tayini, B. Muhiddin Üstündağın da Vekâlet emrine alınması yüksek tasdika iktiran etti

İstanbul emniyet müdürlüğüne Ankara emniyet müdürü B. Sadreddin Aka'nın tayini hakkındaki kararname de yüksek tasdika arz edildi

Ankara 30 (Telefonla) — İstanbul Valiliğine Manisa Valisi Dr. B. Lütfi Kırdarın tayini ve İstanbul Valisi B. Muhiddin Üstündağın Vekâlet emrine alınması hakkındaki karar-name yüksek tasdika iktiran etmiş-tir.

İstanbul Emniyet Müdürü B. Salih Kılıçcı Çorum Valiliğine tayini ve Çorum Valisi B. Serrin tekaüde serkedilmesi tekarür etmiştir. İstan-bul Emniyet Müdürlüğüne Ankara Emniyet Müdürü B. Sadreddin Aka-nın tayini hakkındaki kararname de yüksek tasdika arz edilmiştir.

Ankara Emniyet Müdürlüğü ile Manisa Valiliğine kimin tayin edile-ceği henüz belli değildir.

B. Lütfi Kırdar Ankaraya gitti

İzmir 30 (Telefonla) — İstanbul valî ve Belediye reisliğine tayin edilmiş Manisa valisi Dr. B. Lütfi Kırdar bu sabahki trenle Manisadan Ankaraya hareket etmiştir. B. Lütfi Kırdar aile-ihi ihtimal cumartesi günü akşam trenle Ankaradan İstanbula hareket edecektir.

B. Lütfi Kırdar, az zamanda vücu-de getirdiği umran eserleriyle Manisalı-ların muhabbetini kazanmış çıkışın bir zattır. Manisa halkı, valilerin bu ayrışından dolayı müteessirdir.

[Yeni valimiz Dr. Lütfi Kırdar 1888 senesinde doğmuştur. 60 yaşındadır. Öze hastalıkları müteakibinde bulunmuştur. Bu vazifede İken Kutahya mebusluğuna seçilmiştir.

Dr. Lütfi Kırdar Parti idare meclisi Başkanlığı, Parti müfettişliğinde bul-unmuş ve bu arada Manisa valisi ta-yin edilmiştir.

Dr. Lütfi Kırdar çok çıkışın bir

İstanbul Vali ve Belediye Reisi'ne tayin edilen Manisa Valisi B. Lütfi Kırdar

zattır, iyi bir idarecidir. Manisada ge-rek idare, gerek Belediye sahaunda büyük muvafakiyetler göstermiş, şe-hrin manzarasını az zamanda değiştirmiş-tir.

B. Muhiddin Üstündağ Eski Vali ve Belediye reisi B. Muhid-din Üstündağ on iki sene dokuz ay İstan-bul Belediyesinin başında kalmış-tır. 7 şubat 926 tarihinde geyremilili-ği vasıfına başlamış, B. Süleyman Sami ve B. Mithatın valilikleri zamanında bu vazifeye devam etmiştir. Bir müddet sonra B. Mithatın İstanbul-dan ayrılması üzerine, şehremaneli

(Devamı 13 üncü sahifede)

— Bizim Zonguldak'ta toprağı çok bereketlidir, nereye kazma vuran ka-pına kömür çıkar!...
— Ne diyorsun bayım, İstanbulun toprağı daha bereketlidir. Nereye ka-zma vuran kazma elektrik, terkoz, havagan, telefon, evkâd çıkar!...

Lütfi Kırdar'ın İstanbul'un valî ve belediye reisliğine atanması (Akşam Gazetesi Arşivinden)

(Bâğı 1 inci sahifede) istirahat edilmek üzere celseye mız, Rumeli kıyıların bir ucun- nımadıklarından o kadar cıkık de- çıkmaktı. Bunda gülen ve eğlenen na söyliyener, hayştın aul özüni Medeni zihniyet bahsinin isanda

1. *Journal of the American Medical Association*, 1997; 277: 1039-1043.

M. Venizelos Ekseriyeti Kazandı

Eksiriyeti Kazandı

(Bağı 2 inç sahitede)

cut 250 ahlaklıtan liberallerin 106 amı ve halkların 90 nın kazandıklarını bildirmektedir.

ATINA, 26 A.A. — İntihabatın neticeleri şudur: Eski Ynanistanda ve Sıklat adalarında halklar, yeni Yunanistanda Epire'de, Girit'te ve muhacirin mahallerinde liberaller kazandı.

ATINA, 26 A.A. — İntihar bat hiçbir hâdise zahir etmedi

M. Çaldırsız zabıtların hattı hareketlerini kötü etmiştir.

Bu sabah üçüncü kadar elde edilen intihabatı notayıci liberallerin ekseriyet kazandığını gösteriyor. Liberallerden sonra diğer partiler aşağı yerleşmişlerdir. Geçen mecliste temsil edilmemiş olan komünistlerle yeni çiftçi partisi bu devrede birkaç mebusluk kazanmışlardır.

ATINA, 26 AĞUSTOS. — M. Veni

M. Venizelosun intihap karnesi Yunanistanda bulunmıyan Madam Venizelosun yanında oldı

Tatvanlı 3 üncü koca memurluğu
dini. İstahabda mercan beni arlı
ründe iki nurunda mekür kemir
yüre Abha Hilye beyi T. Ta. C
Piyangı mediriyetinde tatvanlı mek
mekan alyıla 1 inci tıvazı tatvanlı
sinden tatvanlı eyleydi. 23 Eylül
1929 tarih ve 248 numaralı Hürm
letinden sinematinde mevlidü be
nazarı 312 Ertuğrul 22 Nisan 1929 ta
hinden İlahim yünde 5 fık ve 2
de 5 fıkı vektile ve masarî ve
ta hakeim ve icrapınin baci yıla de

İstanbul'da vaki takip talebi üzerine tarafınıza gönderilen ıcrz emri sakarya muhafızı tarafından verildi.

[illegible]

İlahî emirler meşhur İsmâ cinsi tebliğ
makamına kâim olmak üzere ilân ol-
muş .

İstisnai altınca iera marmarajıgı
den: Bir buçukta dılayı mabey: et
pıyaya çevrilmesine kuzu verlen O
pıllık: Fıyır caddesinde Perde
Hısan efendiin pırılık takılma
29-30-32 pıyembo rınıı saat 34
18 mahallinde satdıgı alıkadana
dın olmuur.

Geve hukuk mahkemesinde
Geyvein eune karyesinde Adet
kızı Fatma tarafından o kıyıda İr
mail eyle Adet alykine uğıdı de
ranın iera kılan mahkemesinde
Mıddıleyhine 322 anında Bay
put ezhinde şıdın vıd eyle

...kaydın tashihine 2-7-532 tarixinde

İlim Mektebi
Müdürlüğünde:
tadilâtı kapalı zarf usulü ile 27/11/2007 tarihinde münaakaşa kuralı ile en iyi teklifi fenaileyi hak iddia eden kişiye garttır.
İk üçüze her gün mektep müdürü edeceler tekfliflerini yükle mektepları ile ve münaakaşa kuralı ihale günü olan 17-Birinci mektep müdürü Edine Üstüme

müracaatları ilân olunur.
(5062)

şivinden)

Kurultayın dün 4 üncü günü idi

Saf Türkçeye doğru mühim adımlar atılıyor

Dün kurultayın dördüncü günü idi. Azalar erkenden kurultayın içtimalarına ayrılmış olan salondaki yerlerinde oturmuşlardı. Saat 14 te Gazi hazretleri yanlarında kurultay reisi Kâzım paşa, Maarif vekili Reşit Galip, Moskova sefiri Hüseyin Ragıp ve Fethi beylerle birlikte salona dahil oldular. Bütün aza Gazi hazretlerini görünce ayağa kalkmışlardı. Gazi hazretleri ayağa mükabele bulundular. Sonra kendilerine tahsis edilmiş olan localarında oturdular.

Kâzım paşa da riyaset mevkisine ilerleyerek kürsüye çıktı. Kâtiplere de Müstak beyle Rıza bey oturduktan sonra reis zili çaldı ve dedi ki:

— Müzakereye başlıyoruz.

Dünkü zabt okunacaktır.

Müstak bey zabtı okudu. Aynı kabul edildi. Bu esnada Bedros Zeki bey bir takir verdi. Bu takirini sırası gelince okunacağı söylendi.

Kâzım paşa bundan sonra:

— Kurultayın çalışması mü-nasebetle bir çok telgraflar gelmiştir. Cemiyet umumi kâtipliği tarafından binlerce telgrafın hepsine ayrı ayrı cevap vermek im-kânı arzıyandan dolayı Anadolu ajansı vasıtasıyla cevap verilecek. Mîsanede ederseniz hazırlanmış olan teşekkül telgrafı okunacaktır. Azadan aza edenler ilâve buyursunlar. Telgraflar da çekilsin.

Bu telifik kabul edildi. Müstak bey Anadolu ajansı vasıtasıyla ne-redelecek olan Türk Dili Tetkik Cemiyeti umumi kâtiplerinin teşekkül telgrafını okudu.

Çok güzel bir türkçe ile yazılmış olan telgraf okunduktan sonra azadan bir zat kalktı ve (Alâka) kelimesi yerine bağlantı kelimesinin kullanılmasını teklif etti.

Dünkü celsein ruznamesine göre türk dili tetkik cemiyetinin teklif ettiği dört esasın ikinci kısmına başlanacaktır ve bu esas Türk dilinin kendi muhitinde içindeki inkişafı idi. Cemiyet namına Ragıp Hulûsi, Samih Rifat ve Hasan Ali beyler söz söyleyeceklerdi. Bundan sonra da Kâzım paşa saade Mehmet Fuat, Aptullah Battal, ve Zakir Kadri beyler kendi tezelerini söyleyeceklerdi.

Ragıp Hulûsi Beyin konferansı

Program mucibince evvelâ Ragıp Hulûsi bey söz aldı. (Türk dilinin kendi muhitinde inkişafı) namındaki konferansa söylemeye başladı. İki saat devam eden bu konferansa konferansçı Türk dilinin kökü türkçe olan diğer diller arasında bir çok mukayese yaptı.

Ragıp Hulûsi Bey, türkçenin Orta Asya dil aileleri arasındaki mevkisini ve muhtelif ilimlerin tasniflerini hulûsa ile konferansa başla. Yalnız Altayca değil ondan daha evvelki ve yalnız Hint - Avrupa değil diğer Sami ve sair dil ailelerinin de anası olan dilin türkçe olduğunu söylemiş, Türkçe ile diğer orta Asya dilleri arasındaki karabete temas etmiş. Fransız alimi Pelliot'un dediği gibi türkçe ile Mogolca arasındaki karabete aslı değildirdi; belki uzun zaman süren bir komşuluk neticesinde vücuda gelmiş bir medeniyet iştiraki mahsulüdür. Türk tarihi tetkik cemiyetinin ortaya koyduğu tarihi hakikatlar de bunup ispat etmektedir. Ragıp Hulûsi bey bundan sonra Türkçenin eskiden yeniyeye doğru devir devir, tabakalanması şeklini tanıf ederek en eski ve daha eski Türkçe devri, orta Türkçe devri, yeni ve daha yeni türkçe devri diye lümlara ayırmış, bütün bu devirlere dahil olan Türk

Kurultayın 4 üncü günü

Kurultayın teşekkürü

Istanbul 29 (A.A.) — Türk dili tetkik cemiyeti umumi kâtipliğinden:

Türk dili tetkik kurultayı, toplanmasını kutulayan binlerce tel yazısı almıştır. Yurdun her yanındaki resmi makamlardan, ilim ocaklarından, milli cemiyetlerden gönüllü yüce ve duru Türk dili sevgisiyle ışıklı yurttaşlardan gelen bu tel yazılarını girişilen bu büyük millet için yüksek ehemmiyeti ile bütün yurttan evince anladığına, derin bir bağlılık ve coşkunluk uyardığına inan verici değerli işaretlerdir.

lehcelerinde dilin yapısını kuran unsurlar yani ses, şekil ve nahlî terip itibarile karşılaştırmalar ya parak ayrı ayrı tek seslerin, kusa ve uzun seslerin, sekiyatın ve nahlî unsurlarının tahavvül ve inkişaflarını tetkik etmiştir. Konferansçı, izahlarını bir çok misallerle tevahhülle ve alkışlanmış.

Kurultay, 15 dakika tatilden sonra ikinci celsesini yapıp ve Samih Rifat bey konferansını vermiye başlamıştır.

Kâzım paşa riyaset mevkisine geçtikten sonra kâtiplikler mevkilerini de Refik Ahmet beyle Ali Rıza beyler ılgal ettiriler.

Evvelâ söz alan Samih Rifat bey, 11 inci asrda Türk edebiyatının eserlerini ve Karahanlılar edebiyatını anlatmaya başladı.

Kodakobiliğin Şehname arasındaki vaziyetleri anlattı. Şehname menin korkunçluğuna mukabil Kodakobiliğin andeliğini ve be-lig oluşunu söyledi.

İkinci celse : Samih Rifat B.ın konferansı

Samih Rifat bey, Türk dilinin inkişafı yanında Türk edebiyatının inkişafı da tetkik etmek istediğini ve Karahanlı Türkleri edebiyatını tetkik edeceğini söyledi.

— "Bir devrin edebiyatı ya kendisinden evvelki asırların, yahut milli ihtilâlların tesiri altında müteale edilebilir. Halbuki Avrupa müellifleri bu kaideleri Kara-

hanlılar edebiyatı aleyhinde kullanmışlardır. Şark Türkistanının ilâmiyetten sonraki edebiyatını tetkik edenler on birinci asır edebiyatını kısmen İran tesiri altında görmek ve göstermek istemişlerdir. Kodakobiliğin 1070 senesinde yazılmıştır. Şehname ise bundan yarım asır evvel bitmiştir. İkisi arasında üslûpça bir benzerlik olmadığı gibi san'at, fikir ve duygu itibarile de en basit bir andırma yaktır. Şehname bir destandır. Kodakobiliğin efsaneyi ve destanı hatırlatan tek bir kelimeye rastlanmaz. Onun bütün gayesi cemiyetin toplu bir devlet halinde intizamla yaşamasını temine yarayacak ahliki ve içtimai esasları bir araya toplamaktır ibaretir ve ona göre her şey cemiyet içindir ve cemiyet için olmalıdır. Şehname ile Kodakobiliğin arasındaki münasebet ikisinin de aynı vezinde yazılmış olmasına münhasırdır.

Samih Rifat bey aruz ve hece vezinlerine temas ederek ilâmiyetten evvelki eserlerde, ezümle uyurca Uğuz menkıbesindeki sözlerin manzum olduğunu ve heceye olduğu kadar aruz da tevafuk ettiğini söylemiş, aruzun araplardan alındığı iddiasını çürütmüştür. Kodakobiliğin şarkî Türkistanda yazılmış ilk manzum eser değildir. Kodakobilikte her bahisten sonra daha evvelki bir sairin bir kısı, bir kokuğu, bir fikri üçet gibi alınır. Bu eserler-

Büyük maksada ermek için çok kuvvetli dilek ve sürekli emel istiyen bu işte kendine bir kaynağı olan resmi makamlara, ilim ocaklarına, milli cemiyetlere, yurttaşlara candan duygularını ve teşekküllerini bildirmeye kurultay. Umumi kâtiplerini memur etmiştir. Bu tel yazılarını gecikmeksizin ayrı ayrı cevap yazmaya vakit ve imkân olmadıktan sonra Umumi kâtiplik kurultayın ve değerli reisinin teşekküllerini ilâhğa Anadolu Ajansı tavsiye etmiştir.

Umumi Kâtip: Ruşen Eşref

(Ebuselik) tarafından icat edildiği muhakkaktır. Bu devletin resmi lisanı türkçe idi ve halk ana dili olan türkçeden başka bir dil konuşmazdı.

Samih Rifat bey, her din de gelişmesinin kendinden evvelki eserleri ortadan kaldırdığını ve bu sebeple elde eserler mevcut bulunmadığını beyan ederek Mutasem halife zamanında Ferganeli bir Türk asilzadesi ve Abbâsîlerin çok değerli bir valisi ve kumandanı olan Efin'in evinde Türklerin eski dinine ait bir kitap bulunduğunu için araplar tarafından nasıl kitapla beraber Bağdat topraklarına gömüldüğünü hatırlatmış ve konferansını şu sözlerle bitirmiştir:

Yalnız garp müelliflerinden öğrenerek değil, onlara öğretmek ve göstererek de milli hazineleri mîzi maziden istikbale taşıyaca-

ğır. Samih Rifat beyin konferansı havaretle alkışlandı.

Nihayet şu beyit okudu:
Gülen az gülen az
Ağıyan çok gülen az
Bülbül nîğaz düşmez
Güle naz gülen az

Samih Rifat bey, eski edebiyattaki elâf ve taniye düşkünlerinin yaptıkları fenallıklardan bahsettikten sonra gene öz lisanla yazılmış bir beyit okudu.

Ve o şairin "Öz Türkçede bir satırla ifade ettiğini bu gün sayı-falarla ifade etmekten âcizim", dedi. Bu sözler aza tarafından alkışlarla karşılandı.

Bu esnada azadan bir zat ayağa kalkarak dedi ki:

— O günün büyük eserlerine mukabil bu gün Türkün büyük tarihini asırlarca yaşayan eserlerin fevkinde bir sözü var. "Han-nımlar, yüzünüzü açınız. Cihanı görünüz. Cihan da sizi görürün", Samih Rifat bey bu sözleri söyle-ni alkışladı ve cevaben:

Yalnız bu eser değil, bütün inkişaflarımız büyük Cezirinin eseri, dedi. Bir alkış tufanı salonu doldurdu. Kürsiden indi.

Hasan Âli Beyin konferansı

Samih Rifat beyden sonra Hasan Ali bey söz aldı. İslâm dininin Türkler arasında yayıldığından, Selçukîlerden Mevlânâdan ve nihayet Sultan Vâle'tten bahsetti ve Atık paşa ile Yunus Emre-den birçok misaller getirdi.

Öz türkçe ile yazılmış olan Dede Korkuttan ve (Nergisi) den misaller okudu. Hasan Ali beyin halk edebiyatı ile divan edebiyatı arasındaki mukayese çok güzeldi. Azalar misalleri okudukça Hasan Ali beyi alkışlıyorlardı.

Hasan Ali bey, konferansında halk ve divan edebiyatları arasındaki mukayeseler yaptı. Dilimizin halk edebiyatında özünü mîm-kün merbete saklamış, münevverlerin eseri olan divan edebiyatında ise türkçenin nasıl bozulmuş bulunduğunu meydana koymış

çalışacağını söyleyerek İslâm dininin Türk âleminde yayılmaya başladığı zamandan itibaren arapça ve farsçenin dilimize nasıl karışmaya başladığını, münevverler arasında halkın anlamadığı yeni bir edebi dilin nasıl vücut bulduğunu izah etti, bilhassa Türk dili, Türk edebiyatı için karanlık bir devre olan Selçuk devrinde saray erkânının itifaklarına kapılan mehiyeci şairlerin Türk dilinin baktarış ve Türk edebiyatının sö-nük kalmasına sebep olduklarını bildirdi.

Konferansçı, Selçukîlerin son ve Osmanlıların ilk zamanlarında bir aralık edebiyatımızda halka doğru bir dönüş hareketinin başladığını, mistik halk şairlerinin zuhur ettiğini ve bu cereyanın başında Yunus Emre ve Atık paşanın bulunduğunu söyleyerek bunlardan parçalar okudu ve bu şairlerin terennüm ettiği türkçenin temiz ve açık ifadesini, ya-bancî tesirlere boğulmuş divan edebiyatının karışık ifadeleriyle mukayese etti ve:

"Türk halkını yerinden oynatan, onu coşturan, canlandıran ve nihayet ilâmiyetin avatan Bakîrîlerin tımaraklı sözleri değildirdi", dedi. Karoğlandan, Koroğlandan ve Deriden misaller getiren ve id idiyası ispat eden mukayeseler yaptı.

Hasan Ali bey, öz dilimizin halıkta yaşamaya devam ettiğini ve münevverlerin dilinde ise keilme ve cümle itibarile türkçemizin nasıl bozulmuş olduğunu meydana koymak için Korkut kitabını tetkik mevzuu olarak aldı ve bu kitapteki hikâyeye parçalarını divan edebiyatı ile karşılaştırarak Korkutun temiz ve kuvvetli ifadesinin diğerine fahişiyetini tebarir etti. Bu kitapta bir tek bile-yabancı terkip kullanılmaması lüzum görülmedikçe dikkati çek-betti, ve dilimizin, şua cümlele-re büyük manaları ifade etmek ka-biliyetini ispat eden kuvvetli misaller verdi.

Hatip bundan sonra ikinci de Erzurumlu olan Ne'î ile Emrahı mukayese ederek yabancî kelimelerin dilimize girişinin en kudretli şairlerimizi bile kelemeye yaptı-ğın ve bu tesirlerden kendini kor-tarmaya muvaffak olmuş halk ça-ğırımızın sözlerinde ise öz dili-mizin izlerine daha çok rasgelelin-digini beyan etti. Bundan sonra Hasan Ali bey divan edebiyatının cansız ve mefkûresizliği ve buna mukabil halk edebiyatının derin bir mefkûre ve canlılık kaynağı olduğunu ve millet ve memleket duygularını taşıdığı tebarir etti -ren misaller zikrederek konferan-sını bitirdi ve alkışlandı.

Hasan Ali beyin konferansı bitince Kâzım paşa kurultayın cür-martesi günü saat 14 te içtimaa devam edeceğini söyleyerek cel-seyi tatil etti.

Yarınki program

Dil kurultayı bu gün cuma ol-duğu için içtima etmeyecektir. Yarın öğleden sonra gene Dolmabah-çe sarayında kurultaya tahsis edil-en salonda içtimaa devam ed-ecektir.

(Devamı 9uncu sayıfada)

Dün Dil Kurultayında okunan

Saf Türkçe şüirler

Ben bunda garp mi gördüm
Niçin ağlarım BİBİ'yi hey?
Yorulup iz mi yapıyorum
Niçin ağlarım BİBİ'yi hey?

Kartı dağlar mı ağız?
Derin imzalar mı geçtin?
Yarından ayrı mı düştin
Niçin ağlarım BİBİ'yi hey?

Hoy ne yavuz mülküm
Bütün derdim yitirdim
Doğu girmek mi dilerim?
Niçin ağlarım BİBİ'yi hey?

Kendim seğıldirsin
Ağrı uçaldırın
Meşgale seğıldirsin
Niçin ağlarım BİBİ'yi hey?

Kolisi gelir mi yıkıldı
Ya namaz oru mu kaldı
Gurbette yaza mı kaldı
Niçin ağlarım BİBİ'yi hey?

Gülistanla yollarım
Taze güller mi yollarım
Yavuk mîrânı eylerdin
Niçin ağlarım BİBİ'yi hey?

Tıyıldın götüne yandı
Uyanıp kaza boyandı
Yandı gel yitirdin yandı
Niçin ağlarım BİBİ'yi hey?

Noldu gel yitirdin yandı
Ağrı deryamı doldu
Yine baharistan oldu
Niçin ağlarım BİBİ'yi hey?

Yunus Emre

Yok, yok !
Sabahtan uğradım ben bir fidana
Dedin mîrânı mîrân dedi ki yok yok
Ak sîrîni boğum boğum kınalı
Dedin bayram mîrân dedi ki yok yok!

Dedin tîrîni ağız dedi diğirdir
Dedin kalın nezdî dedi kaşınır
Dedin on baş nezdî dedi yagınır
Dedin daha var mı dedi ki yok yok!

Dedin Erzurum nezdî, dedi elindir
Dedin gîler mîrân dedi yobandır
Dedin Erzurum nezdî dedi yobandır
Dedin satar mîrân söyledi yok yok!

Erzurumlu Emrah

Samih Rifat Yanlıgil, Türk dilinin gelişmesinin yanında Karahan Türkleri edebiyatını da inceleyeceğini belirtti(Vakit Gazetesi Arşivinden)

TİMURLENK

-97-

Muharrefi: * *

Timur Âşıktı Gittikçe Zazıflıyordu

Bununla beraber Timur, memnundu. Yaptığı kuleleri bir kâyesini dört tarafa dağıttığı gibi karısına da imalı sözlerini tekrarlardı:

— Nası, diyor, beğendin, değil mi? İşte beni sevmeyenlerin, bana külmek etmeyenlerin, beni köpek gömüye yeltenenlerin sonu budur!

Ceza salısından döndükten Tevekkül Hanım adeta kanatlanmak istiyordu, o derece mustadı ve uzaklaşmak ihtiyacına mağluptu. Bereket versin ki Timur, gösterdiği kudret nimetinin o taze yürekte yaptığı tesiri hemen anlamak istemedi, genç karısını yanında alayakoydu, çadırına dönmekte serbest bıraktı. O da, kendi yerine adım atar atamaz bir köşeye yığıldı, uzun uzun ağladı ve hastalandı.

İsfahan önüne gelindiği gün Tevekkül hâlâ hasta idi. İki cuma huzura çıkmak rüyasına iştirak etmemişti. Kimsesiz, canlı kulelerin yapılmış seyreten tükensin ve sinirlenerek hastalandığını biliyordu. Yol yorgunluktan veya hava değişikliğinden rahatsızlandığını sanıyordu. Yalnız Timur, yaptığı hamlenin tersi neticesi verdiğini anlıyordu, fakat alırmıydı. Hatta hastanın ziyaretine de gitmiyere ağalar vasıtasıyla hastanın kendine yolunu tutmuştu. Kendi kendine: "Nası karşı nazı, diyor, Tevekkülü bir de bu şekilde imtihanı sokuyordu. Lâkin için için eriyordu, yazıyordu. Gerçi ata binir, inmekle, sürgün aşı yapmakta, cirit atıp tutmakla gene zinde görünüyordu. Fakat Semerkantın çıkarken taşıdığı ser kuvvet hayli eksilmişti. Aşk lütfi bir harpen fazla onu yoruyordu."

İsfahan önüne Körge denilen dümbelceklere, kulak yırtan bir alenide çalınmaya, hücum hazırlıkları yapılmaya başlandığı zaman, Tevekkül H. ağalarından birini çağırdı, kocasına şu haberi gönderdi:

— Hatırla için burada kule yaptırmanın, o kuleleri beni korkutuyor!

Ağa, güzel Tevekkülün bu ihtimamı Ulu Hakana arzettiği va-

kit o, kollarını çattı:

— Bir daha söyle, dedi, Hanım ne dedi?

Köle, Tevekkülün sözlerini bir daha tekrarlarken Timur, şölmesedi.

— Peki, dedi, ricasını kabul ediyorum. Lâkin Hanım, ikinci bir iltimasta bulunmasın. Harp, yafaat kabul etmez!

Koca Cihangir, uğrunda her şeyi feda etmek istediği Tevekkülün muharebe hakkındaki şefaatini kabul ediyordu. Aşk ile harp karışınca onun yüreği tereddütlü harbe şüyüdü. Çünkü harp içinde büyümüştü, harp ile te'addi etmişti. Harp, onun için hayat ve aşk ise o hayatın yüksek zevklerinden biri idi. Bu sebeple İsfahanlıların affını da belki istiyerek olan karısının ikinci bir iltimasta bulunmasına meydan vermemişti. Kudretli yüreklerin aşkı işte böyle olur. Severler, lâkin işlemezler. Ağalarlar, lâkin mağlup olmazlar.

Demirci Ali Keleşanın Timura karşı nasıl bir kudret gösterebildiğini yazmaya lüzum görmüyordu. Khrayı nihayetinde ayırmak kuvvetini nefsinde bulan Timur ile alelade bir ihtilâlinin karışması, bir alev kümesile çizir bir çalınm yanyana gelmesine benzeyordu. Alev, çalın bir anda sılıp süpürdü, kül haline koydu. İsfahan, ilk hücumun ilk saatinde yıkıldı, Semerkantın gelen ordudan kuvvetli bir frka sokaklara yayıldı.

Timur, o fırtınadan her nefesin mutlaka bir baş getirmesini emrettiği cihetle Gâvemin talihiz veya aksiz muallâkine uyanlar için başlarını kurtarmak imkânı kalmamıştı. Lâkin asker, kafa koparmaktan bıkmıştı. Para mukabilinde baş satın alıp kelle hazinesine teslim ediyorlardı. Bu sebeple bir baş, ilk demlerde yirmi köpeğe [1] kadar satıldı, sonra kıymetini kaybederek yarım köpeğe kadar indi. Daha sonra bir para etmez oldu (2). Bir günde 70 bin kafa kesilmiş, geyrin alevlerle çerçevesinden büyük meydanında kelleminarlar yapılmıştı. Timur, Tevekkül Hanıma verdiği sözde durarak diri insanlardan kule yaptırmamış ve fakat devlete ihsan edenler için mutat olan cezayı da ihmal etmiyerek cansız kafalardan minareler kurdurmuştu!

Demirci Ali Keleşa, ölülerin başında ve kellesi de kurulan kulelerden en yükseğinin en üstünde idi.

(Arkası var)

[1] Cihetinde köpek resmi bulunan bir nevi para. Bundara "Dinazi köpek" denilirdi.

[2] Müverrih Şerafettin, İsfahan İhsanile o İhsanını hostirilmiş halisane sayıfalar tahsis etmiştir. Timurun, İsfahan İhsanile arasında büyük âlimlerin cihetlerine ilâhîmesini ve hattı bir ceme evvel ölmüş olan İhsan İhsaneddin Valin de evine taarruz olunmuş, son emrettiği, yani ocağın müdallâhâ kellelere mübâhar kalmaması istediği Şerafettin tarihinde yazılır. St 432.

Dil İnkılâbı En Kısa Bir Zamanda Başarılacaktır

Maarif Vekili Diyor Ki: "Kurultay Bir Kuvvet Olarak Doğuyor."

Türk dili (Kurultay) ın ilk toplantısı dün yapıldı ve mutlak bir intizam içinde cereyan etti: Dolmabahçe sarayında, bir vakitler padişahların ihtiyar vezirleri etek öptürdükleri muhteşem muayede salonunda belki bin kişi vardı.

Tam saat ikide istiklâl marşı çalındı. Ayakta dinlendi, ve o sırada Gazi Hz. nin geldikleri, yan tarafta balk arasında yer aldıkları görüldü. Bu, bir iki dakika sürdü, sonra Dil Araştırma Cemiyeti Reisi Samih Rifat Bey, kürsüye çıktı ve selâhi açtı:

— Yıkılmış bir toprak üzerinde, milletin kendisi elinde kurduğu bu kürsü etrafında müşterek bir gaye için toplanmış, dedi.

Bir hüsa.

Samih Rifat Bey açılma nutkunda umumi vaziyet için bir hüsa yapmıştı. Bunu anlatırken neslimizin henüz unutmadığı bir yarıya dokundu:

— Cihan harbinin son günlerini İstanbul uykusuz geçirdiği günleri hatırlattı:

— Dünyanın hiçbir milleti, Umumi harpte Türklerin serkeşildiği maksat ve neticesiz bir imtihana girmedini söyledi. Ve bu feci imtihana neticesini anlattı:

— Üçbuçuk milyon çocuğumuz şehit verdik.

Yakıcı, bunaltıcı günleri yaşadık, fakat ne yapılabildik? Samih Rifat B. Büyük Gazinin daha ozaman zihninde dolaymaya başlayan düğüncelele temas etti ve bir harp gecesi yaveri Cevat Beye söylediği cümleye geçti, Kurultayın ilk alkışı da burada koptu:

— Ve işte şimdi o Gazi ruhumuzda, başımızda, işte aramızdadır.

İkinci alkış burada duyuldu. Herkes kalktı, Büyük Gazinin bulunduğu yan tarafa döndü ve Gazi de kalktı, selâm verdi.

Samih Rifat Bey dil bahsine geçmişti, türkçenin neden bu derece mühim kılacak mı anlatıyordu ve Türk için çok acı hatıralara temas ediyordu:

On altıncı asırdaysa, Osmanlı padişahları cenebi kanile buluşa buluşa Türklükten çıkmışlardı, Türkleri hakir görmeye başlamışlardı:

— İşte Görüclü Keçi Beyin Dördüncü Murada verdiği bir ıslahat projesi okuyunuz, göreceksiniz ki burada Türk çingene ile müsavi addedilmiş ve Türk padişahı da buna tahammül etmiştir.

Fakat artık bu bilmiştir, saray yıkıldığı gibi saray İhsanı da yıkılmıştır!

Nasıl, ne şekilde, burasını Kurultay tesbit edecektir.

İht. seçme.

Nutuk bitti, ruzname mucibince reislin intihabına geçilecekti.

Ruşen Eşref Bey ayağa kalktı:

— Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşayı riyasete teklif etti. Müte-

fikan kabir olundu, hemen neti-

Dile Kurultayda çok müddet bir nutuk söyleyen Maarif Vekili Reşit Galip Bey

ceyi bildirdi ve reis gelerek yerini işgal etti:

— Beni Kurultaya seçtiğinizden dolayı teşekkür ederim. Hakiki Türk dilini tetkik etmek ve onu layık olduğu mevkie yükseltmek en ehemmiyetli ve millî bir vazifedir. Memleketimizin münevver zevatı bu vazifeyi yapmak için burada toplanmış bulunuyorlar.

Kurultayda cereyan edecek müzakereler ve serbest münakaşalardan çok fayda elde edeceğimize şüphe yoktur. Kurultay bu suretle zengin dilimizin kendi hususiyetleri içinde inkişafına yaranan bir yol açacaktır. Bu eser büyük sefinin Türk milletine yaptığı büyük hizmetlerden biridir. Bana tevdi buyurduğunuz şerefli hizmete ithfahla herhede ediyorum."

Reis paşanın teklifi üzerine reis vekillikine Reşit Galip, Samih Rifat, kâtipliklere ise Ali

Muzafer, İsmail Müstak, Refik Ahmet, Ali Rıza Beyler getirildi. MİHİ Yemin.

Reşit Galip Bey söz aldı: — Gazi Hz. nin Samsuna çıktıkları günden itibaren savaş içindeydi, dedi ve birçok sahaharda başarıları, intihabını, İhsan Sahasında da başarılarına katanatını anlattı.

Kelimeleri tek tek, fakat heyecanlı bir sesle, heyecanını karışındakine de aşıyarak söylüyordu:

— En kısa bir zamanda başarılarımıza sarılsınlar bir insan ile inanırım, diyor, bir nevi yemin ediyordu.

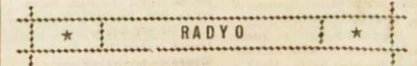
Başvekil Paşa.

Bu mukaddemeyi müteakip Kurultayın alacağı kararların tatbik edileceğini ayağa toblığı için Başvekil Paşanın kendisini, İhsan Kurultaya bildirmeye memur ettiğini söyledi ve:

— "Kurultayın bir kuvvet olarak doğuyor. Bu kuvvet gitliçe dirilecektir," dediikten sonra Şefin ve muhterem Kurultayın önünde saygı ile eğildiğini söyledi. Şiddetle alkışlandı. Bundan sonra celse on dakika tatil edildi.

İkinci açışta Kurultay; telrik yolunda Başvekil Paşa ile, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey, İstanbul Belediyesi ve Halk Fırkası ve Halkevidare heyeti ile Viyanadan gelen telgrahlar okundu ve alkışlandı. Bundan sonra Samih Rifat Bey Türk dilinin Sami ve Arî dillerle olan münasebetini ve birçok kelimelerin türkçe asıllarını ızah etti.

Son posta ilmi bahisleri kariyerine salâhiyettar kalemlemler yazacağı birer makale ile anlatmaya çalışacak, verilecek kararları da muhtazaran dercedecek, bu kararların tatbiki yolunda kendi üzerine düşen hizmetleri daima ithfahla yapacaktır. Şunu da söylelim ki okuyucularımızın öz türkçe yolunda arzu ve emirlerini Son Posta derhal yerine getirecektir.

27 Eylül Salı

İstanbul — (1200 metre) 13 orkestra, 19,3 koral, Niyazi Beyle Fahime Hanımın igitrakile ince saz, 21 Nispet Vakıf Hanım tarafından tagama, saz, 22 gramofon.

Bükreş — (104 metre) 20 orkestra, 20,30 konferans, 23,45 parki konseri, 21,05 orkestra.

Şe'gal — (429 metre) 29 Fransızca dora, 20,5 konferans, 21 anskonseri.

Roma — (441 metre) 21,45 mühtelif konser, sonra Der Bittz içinde bir komedi.

Prag — (488 metre) 20 Çigan orkestra, 20,30 parki konseri, 22 konser.

Viyan — (547 metre) 20,40 halk konseri, mühtelif operaların parçaları, 21,30 ankynda komedi, 22,30 dans havaları.

Pest — (553 metre) 20 salon orkestra, 21,30 Çigan orkestrat.

Vargova — (411 metre) 20,40 mühtelif, 21 halk konseri, 23 dans havaları.

Berlin — (1835 metre) 20 konferans, 21 klasik müzik.

28 Eylül Çarşamba

İstanbul — (1200 metre) 15 orkestra, 19,5 alaturka konseri, 21 orkestra, 22 gramofon p-aklıları.

Bükreş — (104 metre) 20 keman konseri, 20,45 halk-Çigan'dan parçalar, 21,15 piyano konseri.

Beigrat — (429 metre) 21 94-şög Kora heyvatin konseri, 22 Çigan orkestrası, 22,30 İki kâtiplik konseri.

Roma — (441 metre) 21,45 Mühtelif mühtelif operet.

Prag — (488 metre) 21 mühtelif lirik bir dram.

Viyan — (547 metre) 20,30 İhsan İhsaninde lirik bir piyes.

Pest — (553 metre) 20,40 salon orkestrası, 22 eski Ruzar eserleri, 23 Çigan.

Vargova — (411 metre) 20,40 mühtelif, 21 Prag'dan müzik.

Berlin — (1835 metre) 20 Mühtelif müzik, 20,30 mühtelif bala İhsanideki operet.

Samih Rifat Yanlıgil, Türk dilinin küçümsememesi gerektiğini ifade etti.(Posta Gazetesi Arşivinden)

ISTILAHLAR Dilin zenginleştirilmesi

Türkçeden teknik istilahlar yaratmak
hususunda ciddi hareketler ...

Muharriri: HAMİT ZUBAYR

(Dünkü sayımdan devam e son)
Dil inkılâbının üç yönü, vechesi vardır:

- 1 — Dili zenginleştirmek.
- 2 — Dili yabancı unsurlardan arıtmak (Tasfiye)
- 3 — Dili imkân derecesinde güzelleştirmek.

Dil yenileştirilmesinin yazı dilinin bütün sahasında birden başlaması da icap etmez. Macarlar başta ilim dilini yenileştirmişler; ikinci derece edebî dili yükseltmişler; üçüncü derecede resmî mahlakeme ve idare dilini lâtince ve almancaın tutuşlarından kur tarmışlardır.

Dil yenileştirici tedricî teklâm prensibine dayanarak söz söyleyen muhafazakârı daıma kararsızdır. Dil yenileştiricilerin faal hücum ve muhafaza-kârların çiddetli müdafaa ve muhafazâlelerinden dil miniklaşın ve binnetice dil savaş; doğar. Her dil inkılâbı için bu mukadderdir.

Macar ilim akademisi arasında Tolnai Vilmos (Dil yenileştirme) altı mûhim eserinde dil inkılâbının sebeplerini zirdeki vechile izah etmektedir:

Dahili sebepler

1 — İfade olunanı mefhumun sayısını tabii dil tekâmülünün ölçülerini açar. Mevcut lisan hâzinesi şuurumuzu giren kalabalık yeni fikir ve hayalleri ifadeye کافی gelmez.

2 — Yazı kendisi de dil inkılâbına yardım eder. Konuşmada sözün vurgusu, sesin inip çıkışı ve jestlerle ancak anlatılan malınalari muharrir, elinde mevcut imkânları daha serbest kullanmak suretile ancak telâfi edebilir. Yazmak yenileştirmek demektir. Pek eski zamanlardanberi yazıcılar mevcut lisan hâzinesini daima kıyafetizliğinden şikâyet etmişlerdir.

— II —

Harici lisanî sebepler

Yabancı bir dilin hakimiyeti ile mücadele

Avrupada kilise ve idare dili olan lâtince, millî dillerin inkişafına engel oluyordu. Lâtinceye karşı mücadele başladı. Fakat yerine birden millî diller kaim olmadı. İlk istiklâli kazanan fransızca, İngiltere, Almanya, Rusya ve Lehistan'da lâtincenin yerini tuttu. Finlerde ise ana dile uzun müddet lisevce tahakküm etti. Macarlarda lâtince yerine almanca kaim oldu, Lâtinceye ve lâtincenin yerine geçen yabancı dillere karşı mücadele tasfiyecilik (pu-risme) cereyanını doğurdu. İlin tabii ihtacı bu ana dil genişletmek demektir.

Tercümede güçlük

Bir birinin tamamlam karşılığı olan iki dil bulmak güç ve adeta imkânsızdır. İki dilin ayrılığından mütevellit müşkülâtla kavrana tercüme ister istemez yeni söz ve yeni şekiller yaratır. Tercüme ettiğimiz dilin tekâmül seviyesi tercüme olunanı yakınsa

göze çarpmaz. Fakat ilim ve edebiyatı çok işlemiş bir dilden nispeten imhâl olunan bir dile tercüme yaptığı zaman tercüme dil inkılâpçıları sınıfına katılmıya mecburdur.

Medenî ve harasî sebepler

Medenî inkılâp zamanlarında yabancıların ilim, san'at, iktisat, ticaret ve içtimai fikir âlemine tanzım rehberleri kendi vatandaşlarına ilim fen ve san'atı yaymak için ana dilden istilahlar yaratırlar; meclisler kurulur, broşür, gazete ve mecmualar çıkarılır. Bazan yeni bir mefhum ana dilden uygun bir söz bulmak için müsabakalar açıldığı görülür.

Yabancıları örnek alışı

Dil inkılâbının bir çok milletlerin medeniyet tarihinde feyizli bir devir açtığı malûm bir hakıktır. 18 inci asrın Alman dil hareketi Macarlar da dahil olduğu halde bir çok milletlere örnek olmuştur.

Bedii sebepler

Şair, dile yalnız ruhandaki hâsilerin ifade vasıtası olarak bakmıyor, belki kendiliğinden de kıymeti haiz bir san'at malzemesi olarak takdir ediyor. Dikkat olunmuştur ki, büyük dehalardan sonra gelen taklitçiler sanatın yalnız dahili kıymetini değil aynı zamanda harici ifade vasıtası olan dil de esikmişlerdir.

Ruhtaki kıymetleri ifade için dile yeni kaynaklar açacak yeni unsuller ve imkânlar bulacak olan yeni şairiyetlerin gelmesi namazdır. Büyük edipler üslup ve lisan-da yenilikler yapmış olan insanlardır.

İlmî nazariyeler

İlmî prensiplere müstenî nazari bir kanaat de bazan dil yenileştirmeyi anduran hadiselerin sebebi olabilir. Her devrin dil hususunda aşağı yukarı bir ilmî kanaati vardır. İstikâçlar unutulmuş yahut yarı unutulmuş söz köklerini çok defa de mefruz söz köklerini ortaya atarlar. Muhafazakârlar doğrusunu gösteren derken haberleri olmadan kendileri de bazan dil değiştiricileri sınıfına katılabilirler.

Siyasî sebepler

Bir dil birliğine mensup insanların millî varlığı dil inkılâbına bağlı olduğu zamanlarda bu mesele siyasi ehemmiyet kespeder. Her dil inkılâbı böyle siyasi ve millî ehemmiyet kazanmamıştır. Fransızlarda Pierre de Rosard'un dil yenileştirme hareketi ve Malherb'in savasları dar ve alelade hudutları içinde mahsur kalmıştır. Almanlardaki 18 inci asr dil inkılâbı da edebiyat hudutlarını aşmıyor. Napolyon harplerinin sonlarına doğru ancak millî mücadele rengini alıyor. Macarlarda dil hareketi ise millî şuurun uyanığı ve Macar milletinin itiklâli için çarpıtıldığı bir devirde millî uyanışın saiki aynı zamanda parlak bir neticesi olmuştur.

Tesadüfler

matbaa hatası olduğu farkına varılmadan yapılan, bir âlim tarafından yanlış öğrenilen söz kılıflarına da diledi raslamak mümkündür.

Yeni sözleri tamim eden vası-talar şunlardır:

Kitap, gazete ve mecmua, mektuplaşma, umumî lûgatler, istilâh lûgatleri, mektep kitapları, muhavere, varz, hutbe, nutuk.

Yeni sözleri tercihin başlıca yolları da şunlardır:

1 — Eski dil hazinesinden gelen kelimeler alarak eski mana-larında yahut eskiye yakın mana-larında kullanmak. Misaller:

İltima yerine Yalalabmak (A-sık paşa 257) İnfial yerine küsü (Süheyl Nevbahar), Ahir, yerine bitirim (Velet Çelebi) (Türk dili). Biat yerine elalmak (Velet Çelebi) (Türk dili). Mahlûkat yerine deprenik (Kodatkopublik) Nispet yerine oran (Zenker 116) Gaflet yerine usanlık (Velet Çelebi) (Türk dili). Civar yerine yö-re (Sureimelik tefsiri). Aksiseda yerine Yanku (Zenker). Muhtasar yerine ölümcül (Zenker 130).

2 — Halk dilinden kelime ter-viç etmek. Misaller:

İstida yerine dilekçe (Anadolu). Ekonomik yerine atımlı (Ankara). Hareketi mezbuhane de bulmak yerine devşirmek (Ce-nubi Anadolu). Beddua yerine ilenç (Anadolu). Mütereddit ye-rine idricim (Edirne). Taaccüp yerine tanılamak (Urgüp). Çarş yerine dönerge (Konya ve Sivas). Tavip yerine kınamak (Kütahya, Ankara). Tarsın yerine bekitmek (Afyon, Safranbolu, Bolu). Alet yerine ayış (Anadolu). Hise, nasip yerine düşerge (Ce-nubi Anadolu). İttika yerine söykenmek (Cezubi Anadolu).

3 — Dilde mevcut şekilleri örnek alarak türkçe söz köklerin-den terkib suretile yahut lâlîka-lar yardımıyla yeni sözler yapmak.

Halk arasında bu gün dahi kullanılan göz aydın örneği üzere bonjour karşılığı olarak gün aydın; bonsoir karşılığı olarak tün aydın demek gibi.

Yabancı dillerden tercüme

Sanayicilerimizin daha evvelce gösterilen istilahları buna misal teşkil eder. Tercümenin toplu olması şarttır. Tercümede e-nebi dilin ruhunu getirmek ya-ni gallsizm ve jermanizme sap-mamak lazımdır. En çok bu saha-da hata yapıldığı görülmüştür.

Ustat Samih Rifat beyefendi Kurultayda Millet'ye istinaden çehlerin dillerini adeta yeniden sun'î olarak yaratıklarını izah etti. Macarlar bu hususta ikinci misaldır.

Macar dil inkılâbının kahramanı Kazinczi'dir. Kazinczi gelme-miş olsa Macar dil inkılâbı gecik-ebilir yahut bütünü başka bir mecer alabilirdi. Bu misal bizim için kıymetlidir. Zira macarca geniş manasile türkçedir. Her iki lisanın ruhu birdir. Macar dil inkılâbından alınacak dersler başka dillerle olan mukayeseye benzemez. Türk dili onarımı bugün bir devlet ve millet meselesi ol-muştur. Onu başarmak için bütün şartlar mevcuttur. Medenî inkılâf la onun ifade ve aynası olan dil elbette beraber yürüyecektir.

Köy cinayeti

Bir para ve kız verme meselesi

Bartın hususî muhabirimizden :

Elmakran köyünde bir cinayet olmuş. Zaim oğlu Şükrü teminde bir köylü, Molla Halil oğlu Osmanı sopa ile öldürmüştür. Zaim oğlu Şükrünün kızlığı E-mine aynı köyden Koca Bekir oğlu Haasamın yedi senelik nikâhlı-sıdır. Fakat Şükrü Haasandan 100 lira ağırlık istediği, Hasan da bu parayı vermekte inat ettiği için ihtilâf uzaşmış gitmiş ve babalığı kız vermekte ısrar kalmıştır.

Nihayet Hasan nikâhlısını kacırmayı düşünmüş, gece, Koca Bekir oğlu Hüseyin'in misir imcesinden dönen Emininin önüne arkadaşları Osmanla beraber çıkmış ve onu kacırmak istemişler.

Kızın yanında bulunan babalığı Şükrü, kardeşi Kurtcu oğlu Ahmet ve anası Kezban, kız ver-mek istememişler ve iki taraf havgoya tutuşmuşlardır. Bu sırada Şükrü, elindeki kalın sopayı Haasamın arkadaşları Molla Halil oğlu Osmanın kafasına indirerek onu yere devirmiştir. Kurtcu oğlu Ahmet de ona yardım etmiştir. Osman yarayı aldıktan sonra ölmüştür.

Bir ihtiyarla bir ço-çuğun uğradığı kaza

Dün saat on dörtte golför Mustafa'nın idaresindeki otomob-il, Beşiktaşın Ortaköye gider-ken, bir kaza olmuştur.

Otomobil, cadde üzerinde, bir taraftan bir tarafa geçen altmış yaşında madam Amelya ile elin-den tuttuğu altı yaşındaki Ar-tine çarpmış, ikisi de hafifçe yaralanmışlardır.

Şoför yakalanmıştır.

At pazarında kavga

Dün öğle vakti At pazarında Hidayet, İbrahim, Emin, Yaşar, bir abır meselesinden kavga etmişler, Kavga esnasında Emin yaralanmıştır.

Eminin tedavisine başlanmayı, kavgacılar yakalanmışlardır.

Balya madeni

Balya, 11 (Hususî) — Maden faaliyetini tatil edenlilerleri Balya sömürüş, adeta suya keşilmiş bir değirmene dönmüştür. Eski-ken insan kalabalığından ge-çilmiyen çarşıda şimdi kimsce-lik görünmüyor. Mamafih maden şirketinin variyetini düzelterek yeni baştan faaliyete geçeceği ve Balyanın da eski haline geleceği tahmin edilmektedir.

Maden direktörü M. Mezzen, meclisi idare âzaları iktisat ve-kâletile temas etmek üzere bir kaç gün evvel Ankara'ya gitmiş-tir. Bu sefer bir anlaşma temin edilerek madenin faaliyete ge-çirilmesi muhtemeldir.

Harp Malûleri Cemiyeti Umumi merkezinden:

1 — Sabık kuleli işe zabiti malûl yüzbaşısı Abdürrahman be-yin vekâletten gelen evrakını almak için derhal cemiyete gel-mesi;

2 — Cemiyete müracaat saat-leri her gün 11 den 15'e kadar-dır. Arkadaşlarımızın yalnız bu

Kalpten Kalbe
MARTHA EGGERT
GEORG ALEXANDER

Istanbul Belediyesi
Darübedayi Şehir Tiyatrosu
Temsilleri:

Bugün akşam İSTANBUL BELEDİYESİ
saat 21,30da

Pazaritesi —
Perşembe

Komedî 3 perde

Yazan:
Musahhipzade
Celâl Bey

Halk gecesi

12 T. sani 1932

Nukut (Satre)

Kurş	Satır
30 t. Fransız 171	1 Sulo An.
1 Sterlin 210	1 Pesta
1 Dolar 21250	1 Mark
30 Lire 215	1 Zloti
20 t. Bulgar 117	1 Pengo
20 Drahm 97	20 Ley
20 Leve 87	20 Dinar
20 Leve 87	1 Çerkes
30 Leve 87	1 Altın
1 Florin 87	1 Mecidiye
30 Kuruş 87	1 Dinar

Çek tıfırları (Kop. sa. 18)

Pire	12.90
Londra	703.50
Yer Yara	6.475
Mitlan	9.793
Batı	3.461
Alina	82.617
Conover	2.452
8-ly	60.00
— tirdim	1.177

Esham

Hanabı	5.73
Am. 10	23.50
Batı	1.45
— tirdim	1.177
Tranavay	8.10
U. Sigorta	12.5
— tirdim	1.177

İstikrazlar

İstikrazlar	Tahviller
İstikrazlar	İstikrazlar
İstikrazlar	İstikrazlar
İstikrazlar	İstikrazlar
İstikrazlar	İstikrazlar
İstikrazlar	İstikrazlar
İstikrazlar	İstikrazlar
İstikrazlar	İstikrazlar
İstikrazlar	İstikrazlar
İstikrazlar	İstikrazlar

ETEM İZZE

Beşin son edebî
romanı çıktı
Göz YAŞLARI

TAKVİM

Pazar	13 T. sani	14 T. sani
13 T. sani	13 T. sani	14 T. sani
13 T. sani	13 T. sani	14 T. sani
13 T. sani	13 T. sani	14 T. sani
13 T. sani	13 T. sani	14 T. sani
13 T. sani	13 T. sani	14 T. sani
13 T. sani	13 T. sani	14 T. sani
13 T. sani	13 T. sani	14 T. sani
13 T. sani	13 T. sani	14 T. sani
13 T. sani	13 T. sani	14 T. sani

HAVA — Dün sıcaklık 24, 25, 26, 27, 28 derece idi. Bugün hava kışınca soğumuştur. Bulak ve rüzgâr poyasından eserler.

Radyoda :

İSTANBUL — 18 den 15.45 e kadar (Nihal Hanım). 15.45 ten 16.30 e kadar (Nihal Hanım). 16.30 den 17.30 e kadar (Nihal Hanım). 17.30 den 18.30 e kadar (Nihal Hanım). 18.30 den 19.30 e kadar (Nihal Hanım). 19.30 den 20.30 e kadar (Nihal Hanım). 20.30 den 21.30 e kadar (Nihal Hanım). 21.30 den 22.30 e kadar (Nihal Hanım). 22.30 den 23.30 e kadar (Nihal Hanım). 23.30 den 24.30 e kadar (Nihal Hanım). 24.30 den 25.30 e kadar (Nihal Hanım). 25.30 den 26.30 e kadar (Nihal Hanım). 26.30 den 27.30 e kadar (Nihal Hanım). 27.30 den 28.30 e kadar (Nihal Hanım). 28.30 den 29.30 e kadar (Nihal Hanım). 29.30 den 30.30 e kadar (Nihal Hanım). 30.30 den 31.30 e kadar (Nihal Hanım). 31.30 den 32.30 e kadar (Nihal Hanım). 32.30 den 33.30 e kadar (Nihal Hanım). 33.30 den 34.30 e kadar (Nihal Hanım). 34.30 den 35.30 e kadar (Nihal Hanım). 35.30 den 36.30 e kadar (Nihal Hanım). 36.30 den 37.30 e kadar (Nihal Hanım). 37.30 den 38.30 e kadar (Nihal Hanım). 38.30 den 39.30 e kadar (Nihal Hanım). 39.30 den 40.30 e kadar (Nihal Hanım). 40.30 den 41.30 e kadar (Nihal Hanım). 41.30 den 42.30 e kadar (Nihal Hanım). 42.30 den 43.30 e kadar (Nihal Hanım). 43.30 den 44.30 e kadar (Nihal Hanım). 44.30 den 45.30 e kadar (Nihal Hanım). 45.30 den 46.30 e kadar (Nihal Hanım). 46.30 den 47.30 e kadar (Nihal Hanım). 47.30 den 48.30 e kadar (Nihal Hanım). 48.30 den 49.30 e kadar (Nihal Hanım). 49.30 den 50.30 e kadar (Nihal Hanım). 50.30 den 51.30 e kadar (Nihal Hanım). 51.30 den 52.30 e kadar (Nihal Hanım). 52.30 den 53.30 e kadar (Nihal Hanım). 53.30 den 54.30 e kadar (Nihal Hanım). 54.30 den 55.30 e kadar (Nihal Hanım). 55.30 den 56.30 e kadar (Nihal Hanım). 56.30 den 57.30 e kadar (Nihal Hanım). 57.30 den 58.30 e kadar (Nihal Hanım). 58.30 den 59.30 e kadar (Nihal Hanım). 59.30 den 60.30 e kadar (Nihal Hanım). 60.30 den 61.30 e kadar (Nihal Hanım). 61.30 den 62.30 e kadar (Nihal Hanım). 62.30 den 63.30 e kadar (Nihal Hanım). 63.30 den 64.30 e kadar (Nihal Hanım). 64.30 den 65.30 e kadar (Nihal Hanım). 65.30 den 66.30 e kadar (Nihal Hanım). 66.30 den 67.30 e kadar (Nihal Hanım). 67.30 den 68.30 e kadar (Nihal Hanım). 68.30 den 69.30 e kadar (Nihal Hanım). 69.30 den 70.30 e kadar (Nihal Hanım). 70.30 den 71.30 e kadar (Nihal Hanım). 71.30 den 72.30 e kadar (Nihal Hanım). 72.30 den 73.30 e kadar (Nihal Hanım). 73.30 den 74.30 e kadar (Nihal Hanım). 74.30 den 75.30 e kadar (Nihal Hanım). 75.30 den 76.30 e kadar (Nihal Hanım). 76.30 den 77.30 e kadar (Nihal Hanım). 77.30 den 78.30 e kadar (Nihal Hanım). 78.30 den 79.30 e kadar (Nihal Hanım). 79.30 den 80.30 e kadar (Nihal Hanım). 80.30 den 81.30 e kadar (Nihal Hanım). 81.30 den 82.30 e kadar (Nihal Hanım). 82.30 den 83.30 e kadar (Nihal Hanım). 83.30 den 84.30 e kadar (Nihal Hanım). 84.30 den 85.30 e kadar (Nihal Hanım). 85.30 den 86.30 e kadar (Nihal Hanım). 86.30 den 87.30 e kadar (Nihal Hanım). 87.30 den 88.30 e kadar (Nihal Hanım). 88.30 den 89.30 e kadar (Nihal Hanım). 89.30 den 90.30 e kadar (Nihal Hanım). 90.30 den 91.30 e kadar (Nihal Hanım). 91.30 den 92.30 e kadar (Nihal Hanım). 92.30 den 93.30 e kadar (Nihal Hanım). 93.30 den 94.30 e kadar (Nihal Hanım). 94.30 den 95.30 e kadar (Nihal Hanım). 95.30 den 96.30 e kadar (Nihal Hanım). 96.30 den 97.30 e kadar (Nihal Hanım). 97.30 den 98.30 e kadar (Nihal Hanım). 98.30 den 99.30 e kadar (Nihal Hanım). 99.30 den 100.30 e kadar (Nihal Hanım). 100.30 den 101.30 e kadar (Nihal Hanım). 101.30 den 102.30 e kadar (Nihal Hanım). 102.30 den 103.30 e kadar (Nihal Hanım). 103.30 den 104.30 e kadar (Nihal Hanım). 104.30 den 105.30 e kadar (Nihal Hanım). 105.30 den 106.30 e kadar (Nihal Hanım). 106.30 den 107.30 e kadar (Nihal Hanım). 107.30 den 108.30 e kadar (Nihal Hanım). 108.30 den 109.30 e kadar (Nihal Hanım). 109.30 den 110.30 e kadar (Nihal Hanım). 110.30 den 111.30 e kadar (Nihal Hanım). 111.30 den 112.30 e kadar (Nihal Hanım). 112.30 den 113.30 e kadar (Nihal Hanım). 113.30 den 114.30 e kadar (Nihal Hanım). 114.30 den 115.30 e kadar (Nihal Hanım). 115.30 den 116.30 e kadar (Nihal Hanım). 116.30 den 117.30 e kadar (Nihal Hanım). 117.30 den 118.30 e kadar (Nihal Hanım). 118.30 den 119.30 e kadar (Nihal Hanım). 119.30 den 120.30 e kadar (Nihal Hanım). 120.30 den 121.30 e kadar (Nihal Hanım). 121.30 den 122.30 e kadar (Nihal Hanım). 122.30 den 123.30 e kadar (Nihal Hanım). 123.30 den 124.30 e kadar (Nihal Hanım). 124.30 den 125.30 e kadar (Nihal Hanım). 125.30 den 126.30 e kadar (Nihal Hanım). 126.30 den 127.30 e kadar (Nihal Hanım). 127.30 den 128.30 e kadar (Nihal Hanım). 128.30 den 129.30 e kadar (Nihal Hanım). 129.30 den 130.30 e kadar (Nihal Hanım). 130.30 den 131.30 e kadar (Nihal Hanım). 131.30 den 132.30 e kadar (Nihal Hanım). 132.30 den 133.30 e kadar (Nihal Hanım). 133.30 den 134.30 e kadar (Nihal Hanım). 134.30 den 135.30 e kadar (Nihal Hanım). 135.30 den 136.30 e kadar (Nihal Hanım). 136.30 den 137.30 e kadar (Nihal Hanım). 137.30 den 138.30 e kadar (Nihal Hanım). 138.30 den 139.30 e kadar (Nihal Hanım). 139.30 den 140.30 e kadar (Nihal Hanım). 140.30 den 141.30 e kadar (Nihal Hanım). 141.30 den 142.30 e kadar (Nihal Hanım). 142.30 den 143.30 e kadar (Nihal Hanım). 143.30 den 144.30 e kadar (Nihal Hanım). 144.30 den 145.30 e kadar (Nihal Hanım). 145.30 den 146.30 e kadar (Nihal Hanım). 146.30 den 147.30 e kadar (Nihal Hanım). 147.30 den 148.30 e kadar (Nihal Hanım). 148.30 den 149.30 e kadar (Nihal Hanım). 149.30 den 150.30 e kadar (Nihal Hanım). 150.30 den 151.30 e kadar (Nihal Hanım). 151.30 den 152.30 e kadar (Nihal Hanım). 152.30 den 153.30 e kadar (Nihal Hanım). 153.30 den 154.30 e kadar (Nihal Hanım). 154.30 den 155.30 e kadar (Nihal Hanım). 155.30 den 156.30 e kadar (Nihal Hanım). 156.30 den 157.30 e kadar (Nihal Hanım). 157.30 den 158.30 e kadar (Nihal Hanım). 158.30 den 159.30 e kadar (Nihal Hanım). 159.30 den 160.30 e kadar (Nihal Hanım). 160.30 den 161.30 e kadar (Nihal Hanım). 161.30 den 162.30 e kadar (Nihal Hanım). 162.30 den 163.30 e kadar (Nihal Hanım). 163.30 den 164.30 e kadar (Nihal Hanım). 164.30 den 165.30 e kadar (Nihal Hanım). 165.30 den 166.30 e kadar (Nihal Hanım). 166.30 den 167.30 e kadar (Nihal Hanım). 167.30 den 168.30 e kadar (Nihal Hanım). 168.30 den 169.30 e kadar (Nihal Hanım). 169.30 den 170.30 e kadar (Nihal Hanım). 170.30 den 171.30 e kadar (Nihal Hanım). 171.30 den 172.30 e kadar (Nihal Hanım). 172.30 den 173.30 e kadar (Nihal Hanım). 173.30 den 174.30 e kadar (Nihal Hanım). 174.30 den 175.30 e kadar (Nihal Hanım). 175.30 den 176.30 e kadar (Nihal Hanım). 176.30 den 177.30 e kadar (Nihal Hanım). 177.30 den 178.30 e kadar (Nihal Hanım). 178.30 den 179.30 e kadar (Nihal Hanım). 179.30 den 180.30 e kadar (Nihal Hanım). 180.30 den 181.30 e kadar (Nihal Hanım). 181.30 den 182.30 e kadar (Nihal Hanım). 182.30 den 183.30 e kadar (Nihal Hanım). 183.30 den 184.30 e kadar (Nihal Hanım). 184.30 den 185.30 e kadar (Nihal Hanım). 185.30 den 186.30 e kadar (Nihal Hanım). 186.30 den 187.30 e kadar (Nihal Hanım). 187.30 den 188.30 e kadar (Nihal Hanım). 188.30 den 189.30 e kadar (Nihal Hanım). 189.30 den 190.30 e kadar (Nihal Hanım). 190.30 den 191.30 e kadar (Nihal Hanım). 191.30 den 192.30 e kadar (Nihal Hanım). 192.30 den 193.30 e kadar (Nihal Hanım). 193.30 den 194.30 e kadar (Nihal Hanım). 194.30 den 195.30 e kadar (Nihal Hanım). 195.30 den 196.30 e kadar (Nihal Hanım). 196.30 den 197.30 e kadar (Nihal Hanım). 197.30 den 198.30 e kadar (Nihal Hanım). 198.30 den 199.30 e kadar (Nihal Hanım). 199.30 den 200.30 e kadar (Nihal Hanım). 200.30 den 201.30 e kadar (Nihal Hanım). 201.30 den 202.30 e kadar (Nihal Hanım). 202.30 den 203.30 e kadar (Nihal Hanım). 203.30 den 204.30 e kadar (Nihal Hanım). 204.30 den 205.30 e kadar (Nihal Hanım). 205.30 den 206.30 e kadar (Nihal Hanım). 206.30 den 207.30 e kadar (Nihal Hanım). 207.30 den 208.30 e

Çarşamba
25
1 KANUN
10 40
1 KURUS

2500 Kuruş
Çarşamba Çarşamba, Ankara
Ticari 2500 Kuruş
Bazı 2500 Kuruş
Bazı 2500 Kuruş
Bazı 2500 Kuruş

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

ELAZIĞ
Ticaret ve Sanayi Bakanlığı
Müşteri Hizmetleri
Büro ve İşleri
Ticaret ve Sanayi Bakanlığı

Millî Korunma kanunu tādili

Kanun bugünkü ihtiyaçlara göre tādil edilmektedir

Kanuna yeni hükümler konuyor

Maddelerin muvakkat encümünde aldığı son şekli yazıyoruz

Tadillere alt müzakere bugün Büyük Millet Meclisinde yapılacaktır

Millî Korunma Kanunu'nun tādili, bugün Büyük Millet Meclisinde yapılacaktır. Kanun, bugünkü ihtiyaçlara göre tādil edilmiştir. Kanuna yeni hükümler konulmuştur. Maddelerin muvakkat encümünde aldığı son şekli yazıyoruz.

Şavkatlılar De. Kırık Kırık

Millî Korunma Kanununda bazı tādiller

Millî Korunma Kanunu'nun tādili, bugün Büyük Millet Meclisinde yapılacaktır. Kanun, bugünkü ihtiyaçlara göre tādil edilmiştir. Kanuna yeni hükümler konulmuştur. Maddelerin muvakkat encümünde aldığı son şekli yazıyoruz.

Merhum Cezmi Erçin'in cenazesi dün kaldırıldı

Ba. kıymetli maliyecimizin ve profesörün ölümü her yerde tesadür uyandırdı

Şavkatlılar De. Kırık Kırık

NOELDE

Foşların tenenileri

Hakkın kuvete zaferidir

Von Brouckhoff

İngillere'ye karşı

İhtidâr bir

nufûz söyledi

C.H.P. Meclis Grubunda

C.H.P. vilayet kongreleri

İstanbul Park kongresi

Ziraat bankasının geçen yıla ait hesapları

Bu millî müessesemiz geçen yıl 51 senelik faaliyet devresinin en yüksek kârını elde etmiştir

Münakale işlerimiz

Tam randımanla işlemesi için bütün tedbirler alındı

Münakalede hiçbir sıkıntıya düşmek ihtimali yoktur

Münakalat Yekilimizin boyanış

Yunanistan'da Noel ve zafar

Yenilikleri bir arada yapıyor

Tamir için bütün işler

Yenilikleri bir arada yapıyor

Tamir için bütün işler

Yenilikleri bir arada yapıyor

Tamir için bütün işler

Yenilikleri bir arada yapıyor

Yeni Çin elçiliği müsteşarının beyanâtı

(Büyükbaş 1. cilde)

Yeni Çin elçiliği müsteşarı, haraketinden evvel kendisiyle görüşen bir muharririmize demiştir ki: "Elçiliğimize ait evrak ve bazı eşya tamamıyla geldiği için yarı (bugün) Ankara'ya gidiyorum. 1. cimde bir heyecan var. Ankara bütün Çin'in tanıdığı bir kurtuluş merkezidir. Eskiiden yalnız Çin büğünlerin tanıdığı Ankara, bugün mektep çocuklarımızı varınca kadar herkesin ağızındadır. Herkes oranın büyük bir ulusu kurtaran merkez olduğunu biliyor.

İstanbulda kaldığımız husus müddet içinde halktan gördüğümüzü bir haraketimden çok mütebasas ol. İki, İstanbulda ilk gözüme çarpan bilhassa Cümhuriyet ovidesidir. Orada yüce Cümhuriyet ovidesidir. Atatürk'ün ardından bütün askerini, erkeği ve kadını gittiğini anlamış gibi gövresinde bütün tarih gözümlerinin önüne geldi. Bütün Türk ulusunun, ulusal savatına önderini navi takip ettiğini heyecanla gösteriyor. Bu, bizim için büyük bir ibret dersidir.

Türkeyin en büyük imanı olan İstanbul, Çin'in en büyük imanı Sanghayla ilçitiğini onkile İstanbul daha çok bağışladığını anıyorum. Sanghayın kendisi daha büyük, nüfusu orada daha çok, binahları belki daha ır. Fakat dediğim gibi İstanbul bize daha cazip görünüyor... Sebektini anlatayım: 6 Teşrinievvel 1923 yılına kadar İstanbul da Sanghay gibiydi. Burada yabancılar bulunuyordu. Ticaret, ilâ... yabancıların elindeydi. Fakat 6 Teşrinievvel 1923 de kahraman Türk ordusu bu şehirden yabancı hakimiyetine nihayet verdi. Bütün ticaret ve her suretle tamamen Türk hakimiyeti altında bulunan bu şehir, el'ân yabancı tevirinden kurtulmuş Sanghaydan nçin daha çok beğenir seğıdığım şimdiki anlatıyorum, değil mi? Sanghayın da İstanbula benzemesi için iğten istiyoruz.

Karım Madam Wang da Türkiye'ye geldikten her zaman memnuniyetle bahsediyor. Güzel giyinir, büyük, bütün hakları kendisine verilmiş Türk kadını dünyada kadınlığı içinde seğme bir örnek tir...

Yeni Çin elçiliği müsteşarının karısı Bayan Wang Amerikan Pensilvanya üniversitesinden mezundur. Yeni Çin müsteşarı memleketimizde yabancıları karşı gövterilen hüsnü kabul ve misafirperverlikten de bahsederek zabta ve gümrük teşkilatımıza dokunmuş, ve "polisle gümrüğün çok iyi organize edildiğini takdirle görüyorum, demiştir.

Yeni Çin elçisi General Ho'nun yurtdışına gelmek üzere yola çıktığı ve şimdi Singapurda olduğu bahsedilmektedir.

ZAYI — 1931 senesi Rumeli'ye B. O. 41 ncı ilmektepten aldığı sehadetnameyi kaybetmiştir. Yeniden alacağından ekinin hikmî yoktur.

Anadolukavayî Mihrişah Hamam sokak No. 26 Ahmet

Beynelmîlîl birlik kadınları neler söylüyor

(Büyükbaş 2. cilde)

Şanlıyan: — Mısr mürahhası Sitti Saravıye sordum. "Kadın, kendinden beklenen varıfeleri nasıl başaracaktır?.. Dedi ki: "Kadın, her istediğini yaptırır. Fransızların meşhur darımeselini unutmayın: "Kadın istemesi, Allahın istemesi demektir!..

Hikmet Münir: — İste, şu zenci kadının söylediklerini dinleyn. Bundan az zaman evvel, kendi milletinin tamamıyla küle ve çarıye olduğunu anlatıyor. Halbuki, şimdi ne mü-kemmel İngilizce konuşuyor ve tavı var... Londra'da bir gazetesinin muharririymiş.

PRİMİ: — Demin kulağıma çaldı: "Kadın asker olsun mu?.. diye, yanmda bir mürahhasa sordular. "Erkek de olmasın!.. cevabını verdi.

Paris. Soir ve diğer dört Fransız gazetesinin muhabiri bayan Simonne Chevallier:

— İki tane entresan cevaba rastladım: Mürahhaslardan biri şöyle dedi: "Erkeklerin en büyük ahmaklığı, kadınlara ucuz gündelik verilmesine müsaade etmek... Zira, bütün fabrikalar, bu yüzden kadın işçilerle dolmuştur. Kadımlar erkekleri yaman rakip olmuşlardır. Erkekler akıllı olsalar, eş vermeyi asıl onlar isterler... di, İkinci entresan cevab da ahlak müsavatı üzerinedir. Bir mürahhas: "Ahlak müsavatı istiyoruz" dedi. "Fakat, bunun istahsalı için, kızlar delikanlılara has, ve delikanlılar kızlara has ahlak-azlıkları taklid edecek değiller... di!..

Times (Taymis) muhabiri Mayrudi:

— Kadımlar kongresinde de muhalif, muvafık cereyanlar olup olmadığını sordum... Muhalefet yokmuş...

Madam Angele Soreley: — Ercüment Ekrem'in matbuatı namına şu söylemek zarureti düşünce, birdenbire feminist kelimeleri...

Benim de en azı bulduğum reisinin samimî heyecandır. Konuşurken, bir sair gibidir. Kondisine sordum:

— Bir meslek sahibi olan mürahhaslar ne nisbettedir?.. Bir kaşının mesleği ve işi olduğunu hatırlıyorum... Ekserisi zengin kadımlardır...

Bu cevap üzerine, bu toplantıya ne düşünce ile geldimse, buradan gene o düşünce ile çıktım.

(V8-M8)

İzmir telefonu açılıyor

İzmir telefonu, bu ayın 25 inde işlemeğe açılacaktır. Bundan başka Ankara ile İstanbul arasındaki telefon şimdiki halde üç devre ile işlediği halde bundan sonra sekiz devreye çıkarılmasın kararlaştırılmıştır. İnşaat yakında ihale edilecek ve Eylül ayında itibaren hat, sekiz devre olarak işlemeğe başlayacaktır. Bu hatlar işlemeğe açıldıktan sonra aboneler sıra beklemekten kurtulacaklar, 3 dakika için alınan 115 kurus ücret de 75 kurusa inecektir.

Parlamentolar konferansında

Fazıl Ahmed Aykaç Cenevreye gitti

Brükselde toplanacak olan 31 nci Uluslararası parlamentolar birliği konsey ve komyonları bu toplantının esasını hazırlamak için Cenevreye konuşmalar yapacaktır. Konsey başkanından olan Elâziz Sayıları Fazıl Ahmed Aykaç, konsey toplantılarında bulunmak üzere Cenevreye hareket etmiştir. Fazıl Ahmed Aykaç hareketten evvel kendisiyle görüşen bir muharririmize demiştir ki:

— Konsey ve komisyonlar nisabın yirmi içinde Cenevreye toplantılarında başlayacaktır. Burada Brüksel konferansında müzakere edilecek olan siyasi, mali, iktisadi ve adli meselelere aid ilk itihazatı tamamlanacak ve konferansın in'ikad tarihini tesbit edecektir.

Şimdiye kadar mevzu baholan meselelerde memleketimizin gösterdiği samimiyet ve azık azıklılık bütün konfransa mahafilinde saygı ile karşılanmıştır.

Sabah Gazeteleri ne diyorlar?

Trakya'da portatif ev yapılamaz

KURUN — Asum Us bugünkü başmakalemi Recep Peker'in verdiği bir fikir derelerdi net ve müsaade halinde hazırladığını, bunun bir tarih için çok iyi, ve çok ismetli bir vesika olduğunu söylüyor. — Baymakale yektur.

SAHİPLER — Ahmed Sükrü, Ermer bugünkü başmakalesinde Stres konferansını verdiği neticeleri araştırıyor. Neticede bunun bir hiç olduğunu söyledikten sonra yazısını şu şekilde bitiriyor:

"Genel bir aldışazatın muhtemel için çözümlere devam edilecektir. Ancak buna çözüldüğü anda Alman yansı Versay andı bir taraftı olarak bakımsız. "İsmada hükümdar sarımsı, ve "umutları battolunmuş, "Umutlar, korımadın ve "umutlar, battolunmuş da bu yolda ıleri doğru görüşmek mümkün olmadığına göre, acaba Stresada söylenen bu sözlerle aldışazatın teğahhahatının ertek süne dışıldığına mı inen edilmek isteniyor? Sonuçta olarak tekkik edilen Macar, Bulgar, ve Avusturya ülkeleri arasında da bu işle aldışazat olan devletlerle görüşülmesi kararlaştırılmıştır. Yani büyük antant ve Balkan antantı devletleri demek olan...

Atınayın silâhlılaşmasından sonra artık bitmek deredeceği bu devletlerin de silâhlılaşmaları tahri görülmüş, bağlandı. Ancak bu arada kendilerinin de emirlerin mahafazası ve karşılıklı emniyet misah inşaat için vailder alınmak isteniyor ki şimdi de bu sorular üzerinde görüşmeler yapılmaması bağlanmış...

ZAMAN — Zaman imzalı yazı Trakyanın imarı mevzuabahasından burunda portatif evler yapılmaması çok yanlış bir düşünce olduğunu söylüyor. Trakya'da çok anlaşılar olarak portecemizi, burama çok çabuk, ve çok iyi olarak inor etmemiz düşülmüştüğüne söylüyor. Ve bunu yapmanın bir memleket için bir tehlikeli iş olduğunu ilâve ediyor.

AKSAM — Akşamcı, şehrindisi, co-cıvarını iyi tanıyanız için peçiniler yapınak düşülmüştüğüne, bunun için de peçinli yerlerin iyi organize edilmesi leap ettiğini söylüyor. Misal olmak üzere bir adanın bir eğlenti gününde otomobille karşı tarafa uçacağı gövüsünün ne kadar imkânsız olduğunu anlatıyor.

SONPOSTA — Bir Yıldız imzalı böye gazas, İngilterenin Avrupa co-

Esnafın bir kurnazlığı

Malları derhalsatmak için kapılarını ne yazıyorlar

Son zamanlarda piyasada yeni bir ticaret şekli nazarı dikkat çekmektedir. Bu şekil şimdiye kadar halkın dikkat ve ilâkasını çekmek için esnafın tatbik ettiği usullerden bühütün başka ve daha pratiktir. Eskiiden bir mağazanın malını süratle satması için başlıca usullerden biri "tenzilâtı satış", t. Halbuki bunun için ticaret odasının müsaade almak lâzımdır. Ticaret odası ise bu müsaadeyi çok çuk vermektedir. Bu şekilden imitlerini ke-sen bazı esnaf şöyle bir yol tutmuşlardır. Bunlar mağazalarının görünür yerlerine büyük harflerle "kirahlık dükkân, kâhahlarını a-makta, sonra da mallarından bir kısmını kapının önüne yığılmaktadırlar. Bu vaziyette o mağazanın tasfiye edilmekte olduğu hissi halke verilmektedir. Bu da tabiiile halke bir ucuz satış kanaati u-yandırmakta ve mağaza sahiplerinin istediği hararetili satış kendi-liginden hâsıl olmaktadır.

Japonların rekabeti

Avam kamarasında bu mesele görüşüldü

Japonların uzun zamandan beri İngiliz ticaretine ket vurdukları malumdur. Az para ile işçi çalıştırarak ucuz mal çıkarmakta ve dünya pazarlarında İngiliz malına rekabet ettikleri gibi, İngiltere'de bile Japon mallarını satılmaktadır.

İngiliz Avam Kamarasının son toplantısında, muhafazakâr çarap-dan Lyons ucuz Japon çorapları-nın İngiltereye girmesi ve İngiliz sanayiine tesirini anlatılmıştır.

İngiliz me'bus'un demiştir ki: "Geçen sene Japonya'dan İngiltereye, 939,800 çift Japon çorabı girdi. Bu yokün, bu senenin ilk üç ayında çoğalmıştır. Anla-şıldığına göre 1,100,000 sayısına kadar çıkacaktır...

Muhafazakâr me'bus bundan sonra bu çorapları yapan Japon amelesinin günde yirmi otuz kurus gibi bir paraya çalıştığını, buna karşılık İngiliz işçisinin haftada 48 saat çalışmaya karşılık yirmi otuz lira aldığını söylemiştir.

Buna işçi me'buslardan Bravn cevap vererek Japon rekabetinin gerçekten tehlikeli olduğunu, bu şartlar altında çıkarılması olan malların İngiltereye sokulmasının menedilmesini söylemiştir.

Ticaret Nezareti namına söz söyleyen Burgin İngiltere sanayinden, bu meseleler hakkında şimdiye kadar kendilerine bir mü-raacat yapılmadığını ve Japon ihracatçılarıyla görüşmekte olduklarını bildirmiştir.

Sanayi erbabi, bu yolda bir neticeye varmadıkça, hükümetin bir tedbir almayacağı husunla beraber masnu malların girmesini talyit veya menemek gibi bir siyasaset takibine de tarafat olma-dıklarını ilâve etmiştir.

Uzak Şark'taki politikandan bahsediyor. Ve tereddütten kurtulmak için bir hattı hareket tutmadığı için dün-ya vasfetine karşı ve bedbin olduğunu söylüyor.

HASAN KREN

Dünyada mevet kremlerin en nefis en sühsisidir. Naz cildi kadınların yat arkadaşısıdır. İhtiyarları gençleştirir ve gençleri g zolleştirir. İnsan ebedi bir taravı veren HASAN Kmini unutmayınız

Kutusu 50 Tüp halinde 2

HASAN DEPOSU

Ankara, İstanbul, Beyoğlu

BİR SAATİN DOĞRULUĞU DEKİ ÜS PARÇA ALETİN MİYETLE MUKEMMELER KETINE TABİDİR

REVUE SAATİNİN büyük akması bulunduğu için tamirley olmasi bütün saahilerce edur.

Fahyika kendi kedi olan bile ne ile ibtilal olan saatların n'atvının yüzünde birine kadını n'ilebilir.

İste böyle fenni alât ve me'bu bir kontrol sayısında, Prezans recesinde nadir gelişmiş SAATLERİNİ vicuda getirmiş

Bir REVUE SAATİ alıncı cidden akıyomet bir eşya olmaktadır.

REVUE Saatleri

BATIS VERLERİ: Beyoğlu, İstanbul 399 NOLAN 5. MESELE. Çarın da Tâmiş 20. 20 NOLAN 5. SAAT TİCARİETİNAVESİ 20. Başlıca saatleride bulmaktadır.

REVUE fabrikaları Türkiye'ye gubesi: İstanbul, Balıkesir, No: 19

Yüksek Ticaret mekteb'inde de meeburiyeti

Bir kaç gün evvel Ankara gelen bir habere göre, Yüksek mektebinde devam rıriyetinin kaldırıldığı bildirilmiştir.

Yaptığımız tahkikatı haber doğru değildir. Hukuk fakültesine devam memur talebeler hâkkinden nunun Ticaret Mektebine miline karar verilmiş, bu mektep müdürlüğüne bildirilmiştir.

Bu kanuna göre, Ticaret mektebine devam eden memur talebeleri vâzifelerinden sayılacaklardır. Talebelerine tebe muntazaman devam medikleri hem mektep müdürlüğüne bildirilmiştir.

Sene sonunda imtihanla vâffek olmayan talebeler memuriyeti, yahut da mektepten çıkarılacaklardır.

Bu kanunun tatbikine bu den itibaren başlanacaktır.

seleyi iyice kavramak için İstanbul'da ve Ankara'da birer eczanede tam onbirer saat oturan iki AKİS muhabirinin bu müddet zarfında en çok işittikleri sözler "yok", "başka yerde arayın, belki bulabilirsiniz", "mevcudu hiç kalmadı, boşuna dolaşmayın" oldu. AKİS muhabirleri yalvarmalar, yakarmalar, ricalar duydu, lar.

Dert ortadaydı. Bunu kim halledecekti?

Mükâfat koltuğu

25 Kasım 1957 günü "vatan sat-hı"nda, radyolarının başında ajans dinleyenler bir sürpriz karşısında hayretten dona kaldılar. Cumhuriyet tarihimizin yirmibeş gün devam eden en uzun kabine buhranından sonra, Menderes V. Kabinesinin sonlarına doğru okunan bir bakanın ismi oldu: Dr. Lütfi Kırdar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına o getirilmişti. Doğrusu bu, bir sürprizdi. Pek az kimse böyle bir tayini aklının kenarından geçirmişti ama, tayin buydu. Öyle anlaşıyordu ki Dr. Kırdar Sağlık Bakanlığında, herkesten çok Dr. Behçet Uzu istihlâf edecekti. İki doktorun yalnız nesilleri değil, siyasi menşeleri de eşti. İkisi de uzun yıllar -çok partili devrin uzun yılları -C.H.P. nin ileri gelenleri sıfatıyla D. P. ye karşı mücadele etmişler, sonra D. P. nin iktidarı yılları içinde transfer olmuşlardı. Adnan Menderes'in o bakanlığa, transferden kazanılmış "C. H. P. li kıymet"leri getirmekten hoşlandığı görülüyordu.

Üstelik bu kıymetlerin, bir zamanlar şahsen İsmet İnönüye bağlılıklarıyla tanınmış olmalarına da itina ediyordu.

Kırdar, Sağlık Bakanı olmakla bir çok rekoru birden kırmıştı. Bir defa, Menderes V. Hükümetinin en yaşlı azası -yaşı altmışdokuz- İdi. Değil sadece Menderes V. Hükümetinin, belki gelmiş geçmiş bütün Cumhuriyet Hükümeti kabinelerinin en uzun boylu -boyu 1.85- Bakanı da o idi. Fakat bütün bunlara rağmen Kırdarın neden bir Dr. Nafiz Köreze, onu bırakın, mesela neden bir Hasana veya Hüseyine tercih edildiğini izah son derece zordu.

İğneli fiçı

Sağlık Bakanlığı, yerleşmiş umumî kanaat hilâfına, bir rahat koltuk ve lüks bir makam arabasından ibaret olmaktan artık çıkmıştı.. Adeta iğneli bir fiçıya dönmüştü.. Başına getirilen insan için bir huzursuzluk, bir dert "bir uykusuz geceler menbai haline gelmişti. İlaç buhranı denen dert, memleketi kasıp kavuruyordu. Cerrahi âletler, laboratuvar malzemesi, elektronik cihazlar darlığı vardı. Gözlük cam ve çerçevesi sıkıntısı mevcuttu. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının diğer meseleleri bir kenara, sadece şu üç husus, insanların hayatları ile doğrudan doğruya alakalı şu üç husus bile, bir mesul bakanı yatağında rahat rahat uyutmayacak kadar mühimdi. İnsanlar için sağlık, herşeyden önce geliyordu. Kahvesiz yaşanırdı ama, bir şeker hastası için insulinsiz yaşamak mümkün değildi. Şunu iyice bilmek lâzımdı ki; yoklar diyarı Türkiye'de insanlar o bakımdan biraz da tesadüfen yaşıyorlardı. Sağlık Bakanlığında

getirilen zat, bunları bilerek hareket etmek zorundaydı.

Oldu da bitti, maşallah

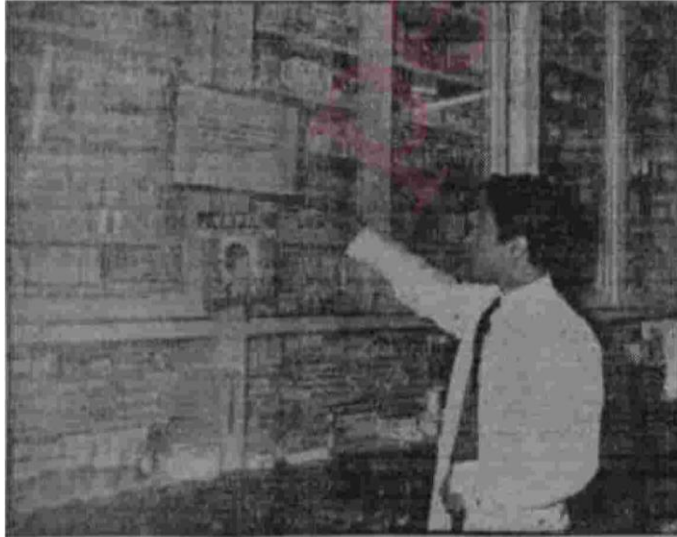
Yeni Sağlık Bakanının yeni siyasi kariyeri 1955 yılında başlamıştı. O yılın ilk günlerinde çok uzun boylu, koyu esmer tenli bir adam, Başbakanlık binasına gelmişti. Zayıftı. Çehresi azık, adımları telâşlıydı. Müteccsis görünüyordu. Doğruca ikinci kata çıkmış ve Hususi Kalem Müdürlüğün odasına girmişti. Esasen önceden randevu verilmişti. Başbakanın kendisi ile görüşmek istediği bildirilmiş, fakat ne hakkında görüşüleceği söylenmemişti. Derhal huzura kabul edildi. Menderes, uzun boylu adamı gayet candan karşıladı, hal-hatır sordu, Başbakan, mütefitt ve neşeli olduğu halde bir türlü sadede gelmiyor ve karşısındakini merak içinde bırakıyordu. Derken zile bastı ve içeri giren memura hitaben "Beyfendinin imzalıyacağı bir kâğıt vardı, nerde o?" dedi. Dikdörtgen şeklinde katlı olan kâğıt derhal bulunup getirildi ve Menderese verildi. Menderes de mütebessim bir çehre ile kâğıdı muhatabının önüne bıraktı. Uzun boylu adam kâğıda baktı. Bu, kendi adına doldurulmuş bir D.P. âzalık beyanamesi idi. Sadece imza yarı açıktı. Menderes "İmzalanması da epey gecikmişti" şeklinde konuştu ve kendisine bir dolmakalem uzattı. Uzun boylu adam şaşırılmıştı. Tereddüt ediyordu. Menderesten kalemi alırken eli titremişti Fakat fazla da mukavemet edemedi ve kâğıdı imzaladı. Hususi Kalem Müdürü kâğıdı alıp odayı terk etti.

Âzalık talepnamesi, Genel Merkez tarafından D.P. İstanbul İl İdare Kuruluna taahhütlü olarak uçak postası ile gönderildi. İl İdare Kurulu da talepnamayı D. P. nin Teşvikiye Ocağına -adamin ikametgâhı orasıydı, havale etti. Teşvikiye Ocağı, talepnamayı âza defterine işledi, işte, kurulduğu tarihten 1953 yılına kadar C. H. P. saflarında kalan Dr. Lütfi Kırdarın D. P. ye intisabı böyle oldu. Hâdise gazetelere aksedince en fazla hayret eden ve üzülenler -C.H.P. liler değil, ailesi efradından bir gruptu.

Aynı Lütfi Kırdar 24 Kasım 1957 sabahı, Ankara Palastaki odasında Cumhuriyet gazetesini tetkik ederken; henüz resmen açıklanmamış olan Menderes V. Kabinesindeki Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı koltuğuna oturtulacağını ilk defa öğreniyordu.

Kırdarzadeler

Kırdar -Sultan Murat devrinde Jan-darma Başkumandanlarına verilen lâkap. 1889'da, Irakın kuzeyinde Kerkükte doğmuştu. Ailesi Kerkükün eşrafındandı. Vakıfları, camileri ve serveti bulunan aile, Kırdarzadeler namıyla maruftu. Osmanlı Meclisi Mebusamına Musul Vilâyetinden gelenler, hep Kırdar zadelardan seçilirdi. O zamanki Kırdarzade Lütfinin İstanbul'a ilk gelişi, birinci Meşrutiyetin ilân edildiği 1908 senesine rast-

İlaç arayan kalfa

Bulursan bana da haber ver

AKİS, 22 ŞUBAT 1958

15

Lütfi Kırdar, ilaç sorunuyla ilgili demeçleri (Akis Dergisi Arşivinden)

SAGLIK

lar. Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane'den mezun olduktan sonra memleketine döndü ve Musul Vilayeti Seyyar Tabibliğine tayin olundu. Birinci Cihan Harbi patlak verince, bütün sivil doktorlar gibi Kırdarzade Lütfi de askere alındı. Böylece Suriye, Lübnan ve Filistin'deki muhtelif askeri hastahanelerin sertabibliklerinde bulundu. Bilâhare de, Cemal Paşanın Lübnan'a açtığı Darüleytam Müdürlüğüne getirildi. 1918'de İstanbul'a çağrıldı ve Aşayir ve Muhacirin Müdüriyeti Umumiyesi Sıhhiye Müdürü oldu. Mustafa Kemalle tanışma

ene 1918 yılında Ruslardan geri alınmış olan Erzuruma Sark Or-lusu Müfettişi Kemal Paşanın tale-ri üzerine Hilâliahmer Üçüncü İmda-lı Sıhhiye ekibi reisi olarak gönde-rildi, bu vazifede kırk gün kaldı. O-

İstanbul'dan Ankara'ya kaçırmıştı. Dolayısı ile Kırdarzade Lütfi artık Ankara ile muhabere ediyordu. İşte Kırdarzade Lütfinin ileride Türkiye çapında bir adam olmasını temin eden İnönüyle tanışması da Ankara'da vuku bulmuştu. Gerçi İnönü bu "ta-rihi mülakatı" pek hatırlamamaktadı-ır ama eski İstanbul valisi bir defa-sında Nazilliden Ankara'ya geldiğinde Adnan Adıvarın evine davet olundu-ğunu ve orda Halide Edip hanımın da hazır bulunduğu bir toplantıda İsmet Paşaya takdim edildiğini unut-mamış, unutturmamaya çalışmıştır.

İstiklâl Savaşından sonra, Kırdar-zade Lütfiyi üç sene müddetle Viya-na, Münih ve Pariste göz hastalıkları üzerinde -kendisi göz doktoru idi- ihtisas yaparken görüyoruz. 1925 yı-lında İstanbul'da. Kerküklü akrabala-

nü Cumhurbaşkanını olunca İstanbul Valisi Muhiddin Üstündağın değışti-rilmesi zarureti ortaya çıktı. Dr. Lütfi Kırdar Manisada iyi çalışmış, eserler vermişti. İstanbul valiliği için mevcut üç aday arasından İnönü, Dr. Refik Saydamın tavsiyesiyle onu seç-ti. Böylece Dr. Kırdar tababet saha-sından idare ve politika sahasına at-ıldı. İstanbul Valiliğinde ilk işi ken-disine "İnönünün adamı" payesini yakıştırmak oldu. Bunda muvaffaki-yet kazandığı inkâr edilemez. Kırdar-lar bu hedefe doğru ailece savlet yap-tılar. İnönü ailesi İstanbul'a geldiğin-de Kırdarlar tarafından sarılıyor, kendilerine programlar çiziliyordu. Bizzat vali yanlarından ayrılmıyordu. Bırakınız Cumhurbaşkanının kendisi-ni, ailesinin bir ferdi bir yerden bir yere gitse karşısında mutlaka bir Kırdar buluyordu. O kadar ki, en son-da vali ailesiyle İnönü ailesi ara-sında bir akrabalık dahi ikincilerin hayret dolu nazarları arasında başa-ryla keşfedilip çıkarıldı. Bu suretle, Dr. Kırdar "İnönünün adamı" ola-rak İstanbul'u idare etti.

...Yürü ya kulum deyince

Kırdar asıl şöhrete ulaştıran yer bu İstanbul Valiliği oldu. İstanbul -vekilleri de dahil, onuncu valisi idi. Bu vazifeyi onbir sene -bir rekordur ve 6. 12. 1938 den 24. 6. 1949 arasındadır- deruhte etti. Tek parti devrinin bütün valileri gibi o da C.H.P. İl Başkanlığı yaptı. İmarattan hoşlan-gayretli bir idareci olarak İstanbul'a çok eser kazandırdı. Meselâ İnönü Stadyumu, Spor ve Sergi Sa-rayı, Açık Hava Tiyatrosu. Taksim-deki İnönü Gezisi ve Belediye Gazi-nosu, Atatürk Bulvarı hep Kırdarın zamanında meydana getirildi. İs-tanbuldaki istimlak ve imar faaliyet-leri ilk defa 1939 da, Kırdarın çalış-malarıyla başladı. Kırdar eğer dina-mik devrinde Menderes'in eline geç-seydi muhakkak ki, istimlak ve yi-kan faaliyetlerinde şimdi beliren ba-zı müşküller kolaylıkla halledilirdi. Buna mukabil Dr. Kırdar da eli, ko-lu daha serbest hareket imkânını bul-lurdu. Gerçi İnönü Kırdarı çok tutar-dı. Kırdar da "Millî Şefi" ne sadakat, le hizmet etmek babında en ufak açığı vermezdi. Ama Cumhurbaşkan-ının valiye olan bu itimadı devrin bakanlarını dahi kıskandırmıdı. Kırdar ise, bu itimaddan aldığı cesaretle kendisini bakanlardan üstün görürdü. Bu yüzden bakanlarla arasında bir hayli hâdisce cereyan etmişti.

Dr. Kırdar tam onbir sene bir çok eser vererek, fakat "Millî Şefine şir-in görünmek merakı yüzünden her eserine "İnönü" adını takarak vali-lık yaptı. Bu onbir senenin sonunda Kırdarın valiliğini yaptığı İktidarın İstanbul'da seçim kazanma şansı sıfır, dı. Açılan tesislere, devrin liderlerinin ismini vermesi o zamanın muhalifle-rini harekete geçirmişti. C. H. P. li Şehir Meclisi de bir karar almış, ölümünden beş sene geçmedikçe her-hangi bir şahsın isminin abidelere

Dr. Kırdar hasta çocukları ziyaret ediyor

Bir hassas kalp

ya gittiğinde, Mustafa Kemalî Osmanlı ordusundan istifa etmiş ve Er-inim Kongresinin hazırlıklarını yap-parken bulmuştu. Atatürkle de bu vesile ile tanışmak, fırsatını ele geç-irdi. Zaten Kırdarzade-Lütfi girişken bir adamdı. İçtimai mevki sahibi insan-ların cemiyetine muvaffakiyetle so-luyordu. Mustafa Kemalle görüş-melerinde, Mustafa Kemal ona yap-mak istediklerini anlattı ve İstanbul-la dönüşünde bu hususta kendisine yardım etmesini bildirdi.

Daha sonra Kırdarzade Lütfiye Aydın Cephesinin merkezi Nazillide rastlanır. Vazifesi, Hilâliahmer Be-rici İmdadı Sıhhiye ekibi reisliğidir. O sırada Mustafa Kemal Anka-da ilk hükümeti kurmağa muvaf-fak olmuştu. Gene o günlerde Adnan Adıvar da Kâtibi Umumi'si bulundu-ğu Hilâliahmerin Genel Merkezini

rından ve gene Kırdarzadelerden Hayriye hanımla evlendi. Avrupadan avdetinde, İzmir Sıhhiye Müdürlü-ğü ve Belediye sertabibliği göz has-talıkları mütehassıslığına getirilmiş-ti. Vazifesinden kısa bir müddet ayır-lıp, tekrar başlamadan önce "mül-teci, kimsesiz ve meskensiz Türkler-den" olduğu için kendisine İzmir İs-kân Müdürlüğü tarafından Karşıya-kada bir de yalı verilmişti!

Siyasi hayata atılış

O tarihlerde Kırdarzade Lütfinin en büyük emeli, göz hastalıkları mütehassısı olarak iyi bir isim yap-maktı. Fakat 1934 senesi onun için bir dönüm noktası teşkil etti. Elinden, iyi ahababı Dr. Refik Saydam tuttu ve onu Kütahya milletvekili o-larak Meclise soktu. Sonra, gene Dr. Refik Saydamın delaletiyle 1936'da Manisa Valiliğine getirildi. İsmet İnö-

verilmesini yasak etmişti. Fakat Kırdar başka bir formül bulmuş, yeni açılan tesislerin üzerine mermer plâkalar astırmaca başlamıştı. Plâkaların üzerinde de "Bu tesis, bilmem kimin Cumhurbaşkanlığı, falancanın başbakanlığı ve Dr. Lütü Kırdarın Valiliği sırasında inşa ettirilmiştir" mealinde ibareler kazdırtmıştı. İnönü'nün Taksime dikilecek meşhur heykeli de onun parlak fikridir.

İstanbulda yıldırımları üzerine fazla çekmeğe başlayan Dr. Kırdar oradan 1949'da alındı ve gene İnönü'nün desteğiyle bir ara seçiminde Manisa milletvekili oldu. Fakat 1950 de seçimleri kaybetti. Ertesi sene yapılan ara seçiminde partisi -C.H.P.- onu Necmeddin Sadakla beraber İstanbuldan aday gösterdi. Kırdar gene kaybetti. İki hezimetten sonra rotasını değiştirmeye başladı. Bir ara İktidar onun vasıtasıyla C.H.P. içinde sondajlar yaptı, fakat bu sondajlar iltifat görmedi. Kırdarın kendisine yapılan sondajlar ise müsbet netice verdi. Eski İstanbul Valisi 1953'de partisinin ayrıldı. İddiasına göre C. H. P. "fazla sert" politika yapıyordu. Kendisi ise mutedildi. Bugün D.P. içinde ve Menderes V. Kabinesinde bulunduğuna göre, demek ki D. P. de, Menderes V. Kabinesi de "mutedil politika" yapmaktadırlar! Doğrusu istenilirse bu fikri Kırdarla paylaşılanların sayısının fazla olduğu tahmin edilemez.

Eski İstanbul valisi 1954 seçimlerine -"D.P. listesinde müstakil" etiketiyle girdi. 1952'de de tam D. P. li sıfatıyla Sağlık Bakanlığına getirildi.

Derdin başı

Kırdar, Sağlık Bakanlığı makamına oturur oturmaz ilk iş olarak müzmin bir dert halinde bulunan ilaç meselesini halledeceğini ifade etti. Fakat Türkiye'nin ilaç derdi öyle sade suya beyanlarla halledileceği pek benzemiyordu. Bu buhranın mazisi bir hayli eskiydi. Tâ 1963 senesine kadar uzanıyordu. Ekselans Fatin Rüştü Zorlunun liberasyon fiyaskosundan sonra, memleketteki diğer bütün ithal malı istihsal ve istihlak maddelerinde olduğu gibi, ilaçta da darlık baş göstermişti. Memleketin mali kaynak ve ihtiyatlarının cömertçe israfı neticesinde, ilaç ithali için ihtiyacı tam manasıyla karşılayabilecek döviz tahsisi imkânsız hale gelmişti. Tıp ilminin her geçen gün biraz daha tekâmülü, kalkınan vatandaşların her gün biraz daha fazla ilâca düşkünlüğü, Türkiye'de ilâca vaki talebi her geçen yıl % 15-20 nisbetinde yükseltiyordu. 1953 den bu yana, bir taraftan ilâca vaki talep süratle yükselirken, diğer yandan da ilaç ithali için yapılan döviz tahsisleri esaslı şekilde düşüyordu. Böylece beş sene temadi eden alâkasızlık ve ihmal şimdiki dramatik dununu yaratmıştı. Elde mevcut gayri resmî istatistiklere göre, 1950 den bu yana ilaç ithali için realize edilebilen tahsisler şöyleydi:

Sene	Ham madde T. L.	Müstahzarlar T. L.
1950	İstatistik yok	17.000.000
1951	=	25.000.000
1952	=	28.500.000
1953	=	18.500.000
1954	5.320.000	30.000.000
1955	3.250.000	30.000.000
1956	9.250.000	10.000.000
1957	Henüz hasır değil	hiç yok

Ancak 1957 senesi zarfında E.P.U. memleketleri ile yapılan hususî anlaşmalar sayesinde, fındık ve pamuk ihracına mukabil biri üç, diğeri de 1.5 milyon dolarlık iki parti müstahzar ve ham madde ithal edilmişti. Ama bu da derde deva olabilecek mahiyette değildi; Delik büyüktü, yama pek küçük kalmıştı!

Yerli ilaçlar

Memlekette yerli ilaç sanayii, gerçi şayanı şükran bir tekamül kaydediyordu. Bugün için Türkiye'de 106 ilaç fabrika ve laboratuvarı mevcuttu. Bunlardan dürt tanesi (Squibb, Abbot, Wander ve Türk-Hoecht) 6224 sayılı Enebi Sermayeyi Teşvik ve Koruma Kanunundan istifade edilerek kurulmuştu. Şimdiki halde, yerli fabrika ve laboratuvarlar, memleketin ilaç ihtiyacının % 85'ini karşılayabiliyordu. Geriye kalan da, müstahzar olarak dış memleketlerden ithal ediliyordu. Sağlık Bakanlığı, yerlisi yapılmıyan müstahzarların sayısını 87 olarak tesbit etmişti. Bunlardan sadece 46 sı birinci derecede hayati ehemmiyeti haiz bulunan müstahzarlar kategorisine sıkıştırılmıştı. Ama bir nokta üzerinde bilhassa durmak gerekiyordu O da, ilaç sanayimizin, şeker ile alkol ve glikoz gibi çok basit olanları hariç, bütün ham maddesini dış memleketlerden, bil-

hassa İsviçre, Batı Almanya, Fransa, Birleşik Amerika ve Belçikadan getirtmemizdi. Yerli ilaç sanayinin istihsal kapasitesindeki artış tetkik edildiği takdirde bunun 1954 de 50 1955 de 65, 1956 da ise 87,5 milyon T. L. olduğu göze çarpıyordu. Yerli ilaç sanayinin ham maddesi veya müstahzar olarak ithal ettiğimiz ilaçlar için lüzumlu dövizin kısmı küllisini İ. C. A. (Milletlerarası İşbirliği İdaresi) yardımlarından sağlıyorduk. Yani etimizi de sütümüzü de, ekmeçlik buğdayımızı da, yağımızı da, peynirimizi de sağlayan Birleşik Amerika olmasaydı halimiz nice olacaktı? "İstikbalin müreffeh ve mesut Türkiye'si" edebiyatı karnımızı doyuracak, hastalığımıza deva olacak mıydı? Bir de Sağlık Bakanlığının elinde, hayati ehemmiyeti haiz ilaçlara sarfedilmek üzere her ay 100 bin dolar mukabili transferli döviz ihtiyatı bulunmakta idi. 1957 senesi başından itibaren aksamadan devam eden bu usul sayesinde, her tarafından akmakta olan damın en büyük deliklerini geçici de olsa tıkmak mümkün oluyordu.

İthal müstahzarlar

Sağlık Bakanlığı, tıbbi müstahzar ithal edilebilmesi için, iki şart koşmuştu: Müstahzar ilâcın memlekette muadilinin yapılamaması (Heparin, Liehemine gibi) veya ihtiyacı karşılayamaması (antibiyotikler gibi) Aksi halde memlekette yapılan ve ihtiyaca yeten ilaçların ithal yoluyla yurda sokulması yasaktı. En fazla darlığı hissedilen, ithal malı ve bilhassa birinci derecede hayati ehemmiyeti haiz müstahzarlar kategorisine giren ilaçlardı.

Türkiye'de, tıbbi müstahzar ve ilaç ham maddesi ithal eden firmaların sayısı 120 ye yakındı, 1957 yılında Türkiye'de 130 milyon T.L. karşılığı ilaç sarf edilmişti. Meblâğın doksan milyonunu yerli sanayi, yirmibeş milyonuna ithal malı tıbbi müstahzarlar ve onbeş milyonunu da eczaneye laboratuvarlarında havanda dövülen "Magistral" ilaçlar doldurmuşlardı. İlaç ithalatçısı firmalar, tahditler ve döviz buhranı dolayısıyla faaliyetlerini tatil etmek zorunda kalmıyorlardı. Esasen E.P.U. memleketleri de Türkiye'ye krediyi kesmişlerdi. Ancak peşin para ile mal gönderiyorlar, di. Bazı firmalar birbuçuk, iki sene vade ile, o da çok az miktarda teslimat yapmaya devam ediyorlardı ama, bunun ne kadar süreceğini kestirmeye imkân yoktu. Üstelik mağ-

D. P. Türkiye'sinde gözlükçü

Gözlük afinite kaldı

SAĞLIK

lup edilmesi gittikçe imkânsızlaşan müşküllere rağmen, bazı tıbbi müstahzarların dış memleketlerden ithali •ifimifle, gösterilen beceriksizlikler hem pek komikti, hem de döviz kaybına sebep oluyordu. Meselâ şeker has talıklarında kullanılan ve süresi 1969 yılında sona erecek olan İnsülin, bir de fada, memleket ihtiyacını altı yedi sene karşılayacak miktarda ithal olunmuştu. Sonra İsrailden bol miktarda Penisilin getirilmiş, dünyanın dövizini heder edilmisti, İsraile, kullanma müddeti dolmak üzere olan penisilinleri Birleşik Amerika Ordusundan toptan ucuza almış ve şişelere doldurarak derhal Türkiye'ye sevk etmişti. Şimdi İsraile penisilinlerine kimse rağbet etmiyordu. Zira bu penisilinler kullananda allerji yapıyor ve insanın elidini berbat ediyordu. Hastalar iğnenin yapıldığının ertesi günü eczanelere koşuyor, yana yakıla şikâyet ediyor ve kavga çıkarıyorlardı. Arkadan da, hastahane hastahane allerjiyi gidermenin çaresini arıyorlardı.

70 milyon balonu Sağlık Bakanlığına getirilişi milletçe bir sürpriz olarak karşılanan Lütfi Kırdar, vazifesine başlar başlamaz ilk iş olarak ilaç buhranını halledeceğini muhtelif vesilelerle söylemişti. Ama bu buhranı nasıl halledecekti?

Bakan, tıp ve eczacılık işinde aklına kimler geldiyse hepsini topladı. Yapılan uzun boylu müzakerelerden sonra, al aşağı, ver yukarı memleketi, içinde bulunduğu ilaç buhranından kurtaracak asgari bir döviz limiti tesbit edildi: 70 milyon T.L. Bunun otuz milyonu ile ham madde, yirmi milyonu ile ecnebi müstahzar, on milyonu ile ambalaj malzemesi, geri kalan on milyonla da sıhhi malzeme ithal edilecekti. Eh, doğrusu hesabın buraya kadar olan kısmı gayet iyiydi. Kırdar da memnundu 70 milyon lira sarfedilince "eskisi kadar olmasa bile, zaruri her ilaç bulunacaktı." Gelgelelim yetmiş milyonu nereden buluncaktı? Bulunsa bile ihtiyaca ne kadar zaman için kâfi gelecekti? Bu bakımdan eczacılar Bakan kadar nikbin değillerdi.

Kırdar en çok cesaretlendiren, yerli ilaç fabrikatörleri ve laboratuvarcıları olmuştu. Onlar Bakana, 30 milyon liralık iptidai madde ile 120-130 milyon liralık müstahzar yapabileceklerini söylemişlerdi. Yeter ki meblâğ temin edilsindi. Gerisi kolaydı? Ancak, bu işle yakından uğraşanların aklına şöyle bir sual geliyordu: "Acaba yerli ilaçlar ecnebi müstahzarların yerini tutabilir miydi?" İşte bu suale bir mim koymak lâzımdı. Gerçi şurası su götürmez bir hakikatti ki, son yirmibeş yıl içinde yerli ilaç sanayiiimiz gerçekten iftihar edebilecek bir kalkınma göstermişti. Ancak, yerliler "tıbbi müstahzar ithalinden müstağniyiz, hemen hemen herşeyi yapabiliriz" derken, acaba ilmin gerektirdiği tevazuun dışına çıkmıyorlar mıydı? En kü-

İlaç fabrikasında faaliyet
Güllüoğlunun ki kadar nefis mi?

çük hataları ile bile muazzam tehlikeler yaratabilecek yerlilerimizin en azından iki üçyüz yıllık tradisyonu olan muasır Batı ilaç sanayiinin seviyesine ulaşabilmeleri için daha bir hayli zamana ihtiyaç yok muydu?

Terli ilaç sanayiini desteklemek Kırdarın hem vazifesiydi, hem de işine gelirdi. Ama bu, her şeyden evvel bir hayat meselesiydi. Az döviz sarfıyla dâvanın üzerine yamalı da olsa, bir perde çekmekle iş bitmemeliydi.

Güllüoğlu baklavası

Ham maddesi hazır olarak dışardan gelen ilacı, malûm formüllerle karıştırıp istenen evsafa sokmak pek kompleks bir iş değildi. Bütün mesele, ham maddeyi ölçüp biçip, şurup, mayı veya macun haline getirmekten ibaretti. Ancak, meselâ bir İstanbullunun canı baklava çektiği zaman, eğer imkânı varsa gidip, bu baklavayı mutlaka Güllüoğlundan almak istiyordu. Langadaki Cafer Ağanın dükkânı bana daha yakın, oradan alıvereğim demiyordu. Gerçi Cafer Ağa da, Güllüoğlu da baklavayı un, şeker, tereyağı ve cevizden yapıyorlardı ama, bütün mesele bunları bir araya getirmektiydi. İhtisas ve tecrübe yabana atılmıyacak şeylerdi. Bugün-belki bazı yerliler haric-hiç kimse Bayer aspirin ile bizim aspirinlerin hemayarı olduğunu iddia edemezdi. Halbuki kullanılan iptidai maddeler ve formül aynı idi. Bunun ilâç sanayiindeki misalleri saymakla bitmiyecek kadar çoktu. Meselâ yerli Calsiumların damar sertliği yaptığı, dolayısıyla bazı ölüm vakalarına rastlandığı malumdur. Ama denebilir ki bizim yerli fabrikatör de işlenmemiş Calsiumu Roch'tan alıyordu, Pfizier de. Ama arada dağlar kadar

fark vardı. Yerli sanayiini bu uçurumu doldurması için daha hayli zamana ve tecrübeye ihtiyacı mevcuttu.

Sonra kabul edelim ki yerli ilaç sanayiiimiz için otuz milyon liralık ham madde yetti. 20 milyonluk ecnebi müstahzar ithali kâfi gelecek miydi? Zira bu 20 milyon temin edilse dahi büyük kısmı ithal firmalarının müterakim borçlarının ödenmesinde eriyip gidecekti. Üstelik bütün bunlardan başka 20 milyonluk dövizin yarısı kredili tahsisdi. Bakalım E. P. U. kredi verecek miydi? Ekseriyeti Demir Perde gerisinde olan anlaşmalı memleketlerde de kimya ve ilaç sanayii ya yoktu, ya da gelişmemişti.

Çaresi

İlaç buhranına bir çare bulmak zamanı geçiyordu. Hasta adam memlekete hizmet edemezdi. Mersin limanının veya bilmem hangi çimen-to fabrikasının inşası bir yıl geç olursa gökler yanılmazdı ama bir insan bir defa ödü mü, artık onu diriltmenin çaresi yoktu.

Gerekli iş şu idi: Muntazam fasılalarla, az da olsa ilaç için tahsisler yapılacak ve devam ettirilecekti. Hükümet sözünü tutacak; piyasaya itimat aşılayacaktı. Böylece huzursuzluk kalkacak, ithalatçısı da, imalatçısı da yarın başına ne geleceğini bilecekti. Hele muntazam fasılalarla yapılacak tahsisler biraz doyurucu olursa o zaman ilaç buhranı denen kangren büsbütün sökülüp atılacaktı. Zira ilaç piyasası döviz kadar istikrar ve emniyet, de istiyordu. Yoksa bugün 70 milyon vereceğim de, 30 milyon ver. Veyahut bugün 70 milyon ver, ondan sonra iki sene hiçbir tahsis yapma. Bunlar yaraya melhem olamazdı.

Tevzi usulünü islah da şarttı. Memlekete giren veya Türkiye'de imal edilip de tevzie tabi olan tıbbi müstahzarlar evvelâ Türkiye'deki 1004 eczane ve 563 ecza dolabına seyyinen, müteakiben de ciro esasına göre dağıtılmaktaydı. Yani İstanbul'daki Kaniz 10 Terramycin alıyorsa, Karakösedeki farzedelim İstikamet Eczahanesi de 10 Terramycin alıyordu. Eğer böyle bir dağıtımdan sonra gene de elde Terramycin kalırsa onlar da eczanelerin ciroları esas tutularak tevzi ediliyordu. Dolayısı ile büyük şehirlerde yaşayan vatandaşlarımız, Avrupa'ya seyahate çıkanlara kürk manto ismarladıkları gibi, Anadolu'ya giden ahabplarına ilaç siparişi veriyorlardı. Bazen da bir eczanenin payına, tevzi esaslarına göre, tek hastayı bile tedaviye yetmiyecek miktarda ilaç tahsis ediliyordu. Faraza muayyen bir iğneden altı tane yapılması lâzım geliyorsa, tek eczanesi bulunan bir kasabanın kontenjanına dört iğne düşüyordu. Tevzi sistemi, insan topluluklarının istihlak kapasitesine göre ayarlanmalıydı. Aksi halde tevzi sistemi, karaborsacılığı resmen teşvikten başka birşey olmazdı.

AKİS, 22 ŞUBAT 1958

Ek-23

T. C.
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi

Karar Sayısı

4

KARARNAME

12533

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Hükûmeti tarafından vâki davete icabet etmek ve program mucibince ondört gün müddetle sıhhi müesseselerde tetkiklerde bulunmak üzere, Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekili Doktor Lütfi Kırdar'ın riyasetinde İstanbul Tıp Fakültesi Dahiliye Kliniği Ord.Profesörü Dr.Ekrem Şerif Egeli, Ankara Tıp Fakültesi Dekanı ve Dahiliye Kliniği Profesörü Dr.Zafer Paykoç, Ankara Tıp Fakültesi Profesörlerinden Dr.Celâl Ertuğ, İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Hastalıkları Kliniği Doçenti Dr.Cihat Gürson, İstanbul Zeynep Kâmil Doğumevi Baştabip ve Nisaiye Mitehassısı Doç.Dr.Fahri Atabey, Ankara Atatürk Sanatoryomu Baştabip ve Operatörü Dr.Enver Bozyakalı, İstanbul Heybeliada Sanatoryomu Göğüs Cerrahisi Mitehassısı Dr.Siyami Ersek ve Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekâleti Hususî Kalem Müdürü Dr.Sadi Bilginsoy'dan miteşekkil bir heyetin Sovyet Rusya'ya izaminin kabulü; Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekâletinin 1/10/1959, 3/12/1959 tarihli ve 50520 ve 64401 sayılı yazıları üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 24/12/1959 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

L. Başbakan

154 69 13
04
18
030

Başvekil	Devlet Vekili ve Başv.Yardımcısı	Devlet Vekili	Devlet Vekili	Devlet Vekili
<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>
Adliye Vekili	Millî Müdafaa Vekili	Dahiliye Vekili ve Hariciye V.V.	Hariciye Vekili	Maliye Vekili
<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>
Maarif Vekili	Nafia Vekili	İmar ve İskân V.V.	Ticaret Vekili ve Sanayi V.V.	Sih. ve İq. Muav. Vekili
<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>
Ziraat Vekili	Münakalat Vekili	Çalışma Vekili ve Bas-Yay. ve Turz. V.V.	Sanayi Vekili	Bas-Yay. ve Turz. Vekili
<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>
İmar ve İskân Vekili	Koordinasyon Vekili			
<i>U. ...</i>	<i>U. ...</i>			

Dosya No: 105-31
1579

Doktor Lütfi Kırdar'ın sağlık ile ilgili incelemelerde bulunmak üzere Rusya'ya gitmesine dair verilen karar(Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR MÜDÜRLÜĞÜ

Karar sayı

2
5241

Kararname

Açık olan Manisa Valiliğine Kütahya Sayısalı Doktor Lütfi Kırdarın , Kastamonu Valiliğine Yozgad Sayısalı Avni Doğanın , Yozgad Valiliğine Üçüncü Umumi Müfettişlik Başmüfettişi Yahya Sezaî Uzerin, Ordu Valiliğine Erzurum Valisi Baranın tayinleri; Dahiliye Vekilliğinin 25/8/936 tarih ve 8827 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine icra vekilleri Heyetince 28/8/936 da onanmıştır.

28/8/936

REİSİCÜMHUR

K. Atatürk

Bş. V.

[Signature]

Ad. V.

[Signature]

M. M. V.

[Signature]

Da. V.

[Signature]

Ha. V.

[Signature]

Ma. V.

[Signature]

Mf. V.

[Signature]

Na. V.

[Signature]

İk. V.

[Signature]

S. İ. M. V.

[Signature]

G. İ. V.

[Signature]

Zr. V. V.

[Signature]

030 18 01

02 168 72 1

Lütfi Kırdar'ın Manisa Valiliğine ataması(Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

Türkiye Cumhuriyeti
BAŞVEKÂLET

Muamelat müdürlüğü
Şubd 2
Sayı 2493

Kararname

Dil Heyeti talimatnamesi mucibince teşkili lâzım gelen Büro heyetine Dil heyeti azasından Mehmet Emin, Ragıp Hulusi ve Ahmet Cevat beylerle Talim ve Terbiye Heyeti azasından Avni ve Kütüphaneler müdürü Hasan Fehmi beylerin tayinleri ve Heyete de Mehmet Emin beyin riyaset eylemesi, Maarif Vekâletinin 18/12/928 tarih ve 4220 numaralı teskeresile yapılan teklifi üzerine İcra vekilleri Heyetinin 26/12/928 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur .

26/12/928

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemali

18 01 02 1 11 0

M.M.V.

M. H. Dülkale

Ad.V.

E.

Bş.V.

İsmet

Ma.V.

S. Sarıgözü

Ha.V.

S. Rüştü

Da.V.

S. Kaya

S.İ.M.V.

S. Refik

İk.V.

M. Rahim

Na.V.

Recep

Mf.V.

Dil heyeti talimatnamesi gereğince kurulan büro heyetine Mehmet Emin Yurdakul ve arkadaşlarının tayinin ve heyete başkanlık yapmasına dair kararname(Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
İSTANBUL
İL İDARE KURULU BAŞKANLIĞI

1/4/1949.

1004

C.H.P. Genel Sekreterliğine

A N K A R A

Bir müddet evvel Partimizden ve Milletvekilliğinden istifa eden Şair Behçet Kemal Çağlar tarafından İstanbul'da neşrine başlanan (Şadırvan) adlı haftalık san'at mecmuâsinin I.inci sayısından bir danesinin bağlı olarak takdim kılındığını arz eder, saygılarımı sunarım.

C.H.P.İstanbul İli
İdare Kurulu Başkanı

Dr. Esad Durusoy

Eki: I

L.Ö.
K.B.

1

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

1350 484

490 01

DOSYASINA

C.H.P. GENEL SEKRETERLİĞİ
G. -5. 4. 1949
S. 95642 /-

EKİ

IX

5. IV

amy

as.

Behçet Kemal Çağlar'ın Şadırvan adlı dergisinin yayınlandığına dair bildirisi
(Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

Ek-27

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Karar sayısı
2

11379

Kararname

Bükreşte birinci sınıf Orta Elçi olarak bulunmakta olan Hamdullah Suphi Tanrıöver 'in Büyük Elçiliğe terfi ettirilmesi, Hariciye vekilliğinin 26/6/939 tarih ve 41649/255 sayılı teklifi üzerine İcra ve-killeri Heyetince 28/6/939 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCÜMHUR

İsmail İnönü

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
M. V. M. V. Na. V. İ. V. S. İ. M. V.
G. İ. V. ve M. V. Z. V. M. V. T. V.

680 18 01 02 87 62 7

Hamdullah Suphi Tanrıöver'in büyükelçiliğe terfi olması (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

GİZLİLİĞİ 20 06/1994 tarih ve
03372 sayılı Onayla KALDIRILDI

T. C.
Başvekelet
KARARLAR MÜDÜRLÜĞÜ

Karar sayı:
2
6481

Kararname

Türkiye Cumhuriyeti ile Romanya ve Yugoslavya krallıkları arasında 6. teşrinisani. 1936 tarihinde Bükreşte imzalanan Üçlü Askerî Mukavele ile yine Türkiye Cumhuriyeti ile Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan Krallıkları arasında 10. mart. 1937 tarihinde Bükreşte imzalanan Dörtlü Askerî Mukavele tasdiknamelerinin Bükreşte teati edilmesi için Bükreş Elçisi Suphi Tanrıöver'e salâhiyet verilmesi; Hariciye Vekillığının 30/4/937 tarih ve 9174/261 sayılı tezkeresi ile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 3/5/937 de onanmıştır.

3/5/937

REIS ICULHUR

K. Atatürk

Bs. V. J. J. J. J.	Ad. V. S. J. J. J.	M. M. V. U. J. J. J.	Da. V. S. J. J. J.
Ha. V. J. J. J. J.	Ma. V. J. J. J. J.	Mf. V. J. J. J. J.	Na. V. J. J. J. J.
K. V. J. J. J. J.	S. I. M. V. J. J. J. J.	G. I. V. J. J. J. J.	Zr. V. J. J. J. J.

000000	03	08	74	34	16
--------	----	----	----	----	----

Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Bükreş büyükelçiliğine terfi edilmesi (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

T. C. BASVEKÂLET Yazı İşleri ve Sicil Müdürlüğü Sayı:		Dosya işaretleri	
19117			
Gelen evrakın	Tarihi	6. 12. 944	
	No sı	43983-275/3	
	Yazan	F. Erteğ	
	Yazı tarihi	6. 12. 944	
	Beyaz eden		
	Beyaz tarihi		
	İmza tarihi		
	Kayıt No sı	2/11843	
	Kararname No : sı	19117	
	İlişigi	1	
Sevk tarihi	7 - 12. 944		
Sevkeden			
Reisicumhurun Yüce Katına			
Hariciye Vekilliginden 6. 12. 944 tarihli ve 43983-275/3 sayılı tezkere ile gönderilen Kararname Yüksek tasviblerine arz olunur.			
Başvekil			
Hariciye Vekilligine			
6. 12. 944 tarihli ve Sicil 43983-275/3 sayılı tezkere cevabıdır.			
Reisicumhur tarafından onaylanmış olan Kararnamenin tasdikli sureti ilişik olarak sunulmuştur.			
Başvekil yerine Müsteşar			
6. 12. 944			
030 11 1 121 35 7			

Lütfi Kırdar'ın İstiklal madalyası aldığına dair kararname (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

Zira bize bir(Marseyez) yazabilecek adam her kim olursa olsun
öyle sade, açık, merd bir lisan ile ^{o hâl} ~~idile~~ ve samimî hissiyatı va-
tanperveraneyi eda edebilecek raşelere maruz olmalıdır. Emin bey o
zaman böyle bir halde idi.

Lâkin evvelâ takdirata mazhar olan Emin bey, sonraları
endişeyi mucip olmağa başladı. Zira maksadının böyle bir nümune
şir göstermekten ibaret ^{olmadığı} ~~olduğu~~ ve tekmil edebiyatı ihtilâle
vermek istediği anlaşıldı. Bundan sonraki münakaşat-şimdiki tabiri-
mizce-hep parti kavgası idi. Fakat benim noktai nazarım başka idi.

Yalnız milliyetperverlik iddiasında olanların bu tarzı
veyahut buna benzer bir tarzı (Aristokrat) şiirlere tercih etmeleri
lâzımeleceğini ben derhal kestire ~~miştim~~ ^{miştim}; ve milliyetperver mua-
rızlarımdan ve dostlarımdan bir zata uzun mektuplarla bunu anlat-
mak istemişim. Bu tarzın yalnız sanat noktai nazarından değil sos-
yoloji noktai nazarından dahi ayrıca teemmül olunması lüzumunu Emin
beyin ilk eserinde münderic mektubumda sarahaten beyan etmişim.

Şimdi Selânik gençleri bade harabêl-Basra böyle bir gay-
reti milliyetperverane ile bir(Yeni lisan) icadına çalışıyorlar ki
sureta yine mualleldir. Ve eski lisanından yalnız ^{Türkçe} ~~Türkçe~~ farkı vardır.
İine nakikatte aristokrat bir lisan olmakla beraber, Fikretler'in,
Genap'ların, Halid Ziya'ların lisanına ne zarafeti eda, ne mümtazi-
yeti müeddaca faiktir.

Zaten şiirde demokrasiye bir şekli diğer veren Emin beyin
de bir mühim kusuru varsa demokrat bir tarzı şiirin havsalasına sığ-
mayacak mevzuata tasallutu ^{olduğu} ~~olduğu~~ idi. (Genge Giderken) muharriri
(Marten ^{Luther} ~~Luther~~) hakkında, (Darwinizm) hakkında birçok şiirler
yazdı ki şiir değil, ^{mevzu} ~~mevzu~~ idi ve güya lisanı sade Türkçe olmakla
beraber, efkârı büsbütün Avrupa'lı olduğu gibi hissiyat ve tarzı
tefekür ve tahayyül de öyle idi. Selânik gençlerinin yeni lisanında

Mehmet Emin Yurdakul'un hayatı, fikirleri, sanatı eserleri ve ölümü üzerine
yazılan yazılar (BCA.863.403.1/490.1

Ek-31

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Ankara

Nö.....

C. H. P. Genel Sekreterliği Yüksek Katına

Ödenecek ve gönderilecek paranın {
Bütçe yılı : 1947
Bölümü : 5
Maddesi : 3
Tertibi :
Tutarı : -200- Lira kuruş

Yalnız ~~-ikiyüz-~~ Lira kuruştur.

Para ödenecek makam ve-
ya şahsın öz ve soy adı : Hamdullah Suphi Tanrıöver

Gideceği yer ve adresi : Ankara

Ne için gönderildiği : Yardım olarak .

Yukarıda yazılı (200) lira ve kuruşun
ödenmesi için İnci Büroya havalesine yüksek tensip ve müsaadelerini saygılarımla
dilerim. 19/9/1947

Uygun

İnci Büroya
19/9/1947

BÜRO İ ŞEFİ
Yozgat MİLLETVEKİLİ

C. H. P. GENEL SEKRETERİ
Zonguldağ Milletvekili

490 01 572 228 1

Hamdullah Suphi Tanrıöver'in CHP meclisinde yardımların sağlandığına dair ifadesi (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Ateş, Betül
Uyruğu : T.C.
E-mail :
ORCID :

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2022
Lisans	Mardin Artuklu Üniversitesi	2018

Yabancı Dil

İngilizce

Arapça

Osmanlıca

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

03/01/2022

Tez Başlığı / Konusu:

1946-1960 ÇOK PARTİLİ DÖNEMDE ŞAİR MİLLETVEKİLLERİ VE PARLAMENTO
FAALİYETLERİ

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 145 sayfalık kısmına ilişkin, 03/01/2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından TURNİTİN intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 20 (Yirmi) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

11/05/2022
Betül ATEŞ

Adı Soyadı: Betül ATEŞ

Öğrenci No : 18920006057

Anabilim Dalı: Tarih

Programı : Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

Statüsü : Y. Lisans ☒ Doktora ☐

DANIŞMAN
Doç.Dr. Mehmet PINAR
03/01/2022

ENSTİTÜ ONAYI
U Y G U N D U R
...../...../201.....
Prof. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü